

פרשת ויחי ה'תשס"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוּ וּמְרוּלוּ לְשִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ
פָּנָיו תִּמְיֵד: ה זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבָרְהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְבַר צְוֹה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרְהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֶק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן הַכֹּל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם מְתֵי מִסְפָּר כְּמַעֲט וַיְגַרְמֵם
בְּהַ: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אֲחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אֲדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מִטְהַלֵּל־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעַבְדֵי נִמְכָר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַּכֶּבֶל רִגְלוֹ בְּרִזֵּל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עַד־עֵת בָּא־דְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסָּר שָׂרְיוֹ בְּנִפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֵד לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ:
כז שָׁמוּבֶם דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתּוֹי בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁד וַיַּחֲשֹׁד וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֵד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֻדָּעִים בְּחַדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנֵים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֵד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדַּךְ
גִּפְנָם וַתֵּאֲנַתֶם וַיִּשְׁפַּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֵּאכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדַּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף
וַזָּהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַ פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסָּד וְאֵשׁ לְהֵאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֵם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרְהָם עֲבָדוֹ: מג וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
בְּרָנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרֻצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעֶבְרַת | יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו
וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה פי טוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פלתיחתו:
 ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל-עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
 ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם-נחלתך: ו חטאנו עם-אבותינו העוינו
 הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא-השפילו נפלאותיך לא זכרו את-רב חסדיך וימרו עליהם
 בים-סוף: ח וישיעם למען שמו להודיע את-גבורתו: ט ויגער בים-סוף ויחרב ויוליכם בתהמות
 במדבר: י וישיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפסו-מים צריהם אחד מהם לא נותר:
 יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא-חכו לעצתו: יד ויתאוו תאוה במדבר
 וינסו-אל בישמוני: טו ויתנו להם שאלתם וישלח רוזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
 קרוש יהוה: יז תפתח-ארץ ותבלע דתן ותכס על-עדת אכירם: יח ותבער-אש בעדתם להכה
 תלהט רשעים: יט יעשו-עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את-כבודם בתבנית שור אבל
 עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נוראות עליהם-סוף:
 כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
 בארץ חמדה לא-האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
 להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
 זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ-בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלה ותעצר המגפה:
 לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד-עולם: לב ויקציפו על-מי מריבה וירע למשה בעבורם:
 לג כיהמרו את-רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא-השמידו את-העמים אשר אמר יהוה להם:
 לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את-עצביהם ויהיו להם למוקש: לז ויזבחו
 את-בניהם ואת-בנותיהם לשדים: לח וישפכו דם נקי דם-בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
 ותחנף הארץ בדם: לט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר-אף יהוה בעמו ויתעב
 את-נחלתו: מא ויתנם ביד-גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
 מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את-רנותם:
 מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל-שוביהם: מז הושיענו |
 יהוה אלהינו וקבצנו מן-הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך-יהוה | אלהי

ישראל מן-העולם | ועד העולם ואמר פל-העם אמן תללויה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו ..... ב
- ב) מאמר ד"ה יהודה אתה יודוך אחיך אור ליום ג' פי ויחי, עשרה בטבת ..... ה
- ג) משיחות ש"פ ויחי, ט"ז טבת ה'תש"נ ..... ח
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת ויחי ..... טו
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת ויחי ..... יט
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויחי ..... לא
- ז) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויחי ..... לג
- ח) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויחי ..... נד
- ט) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת ויחי ..... סב
- י) תורה אור מבואר - מאכלי שבת פרק ב ..... סח
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ..... עא
- יב) ספר המאמרים - תרצ"ב (אות ט) ..... עב
- יג) לקוטי דיבורים ..... עג
- יד) אגרות קודש ..... עה
- טו) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת ויחי ..... עו

בית דין רבני אנ"ש בארה"ק

ב"ה

אדר ה'תשס"ו

לכבוד

כל המקבלים את ה"דבר מלכות"
שלום וברכה!

כולנו רואים שב"ה הקונטרס "דבר מלכות" הולך ומתפשט בכל רחבי תבל בצורה יוצאת מהכלל, והמוציאים לאור משתדלים לעמוד בבקשות ובדרישות המגיעות מכל רחבי תבל.

כיום מודפסת חוברת "דבר מלכות" בכ 150,000 עותקים בחודש, שהגיעו כבר לעתים לעלות הדפסה של כ- \$100,000 לחודש, כשעל זה נוספות הוצאות של אריזה ומשלוח לכל רחבי תבל - בעלות חודשית של כ- 100,000 ₪ דבר אשר המוציאים לאור לא העלו כלל על דעתם בעת שהחלו להוציא לאור את ה"דבר מלכות".

משבוע לשבוע גוברות הבקשות ל"דבר מלכות" מכל החוגים והקהלים, כולל יהודים שלצערנו לעת עתה אינם מגדירים עצמם כשומרי תורה ומצוות. במקומות ציבור רבים מחלקים ומספקים את החוברת לכל מבקש, ומיום ליום נראים יותר ויותר יהודים מחוגים שונים, גם שלא מאנ"ש, המעיינים ולומדים בשיחותיו הקדושות של הרבי ומקיימים את תקנותיו הקדושות בלימוד החומש התניא והרמב"ם.

אך כדי שתהיה אפשרות למוציאים לאור להמשיך ולספק את הדרישות ההולכות וגוברות ואשר החוברות "דבר מלכות" יגיעו לכל מאן דבעי - חייבים אנו לפנות לכל המקבלים ולומדים את ה"דבר מלכות" - ולבקשם להשתתף בעלות האריזה והמשלוחים אשר כאמור הגיעה גם היא לעלויות גבוהות מאוד.

אי לכך אנו מבקשים מכל המקבלים והלומדים בחוברות הדבר מלכות להשתתף בעלויות המשלוחים בסכום שנקבע להלן:

תושבי ארץ הקודש סך של 20 ₪ לחודש.

תושבי שאר העולם סך של 10 \$ לחודש.

מובן שכל מי שיכול ורוצה להוסיף על כך תבוא עליו הברכה!

את הסכומים הנ"ל הננו מבקשים להעביר לחשבון:

פועלי אגודת ישראל, מס' - 52   ביתר עילית, מס' 177   חשבון ע"ש: "דבר מלכות" מס' 409-112321

כמו כן ניתן לשלוח המחאות לפקודת "דבר מלכות" (נא לציין "למוטב בלבד") והוראות-קבע לכתובת:

דבר מלכות, ת.ד. 1855 רמת גן, מיקוד 52118.

בברכה והצלחה

הרב מרדכי שמואל אשכנזי	הרב אליהו יוחנן גורארי	הרב מנחם מענדל גלובסקי	הרב יוסף העכט
הרב אברהם מיכאל הלפרין	הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי	הרב בן ציון ליפסקר	הרב זאב דב סלונים

כדי להקל על המקבלים את הדבר מלכות בארה"ב ובשאר מדינות העולם פתחנו חשבון בנק בניו יורק ואפשר לשלוח אלינו המחאות (טשעק'ס) על שם "דבר מלכות" לפי הכתובת:

דבר מלכות - 770 אסטערן פארקווי ברוקלין ניו יורק 11213 ארה"ב

לפרטים נוספים אפשר לשלוח אימייל לכתובת: USA@DvarMalchus.Org

הרב ליפא ברענאן

הרב יוסף לאש

הרב בנימין קליין

הוראה לחיוב חשבון

בס"ד, תאריך

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

לכבוד
בנק
סניף
כתובת הסניף

1. אני/הח"מ

(מס' זהות/פ.ח.)

(מס' בעלי החשבון ממוינע בספרי הבנק)

כתובת

מיקוד

עיר

מס

רחוב

נותקים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו/הני"ל בסניפכם, בגין תרומה בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י "דבר מלכות" כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".

2. ידוע לי/לנו כי:

- א. הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ול"דבר מלכות" שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול ע"י הוראת כל דין.
- ב. אהיה/נהיה רשאים לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידי/נו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
- ג. אהיה/נהיה רשאים לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.
3. ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעל/נו להסדיר עם המוטב.
4. ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
5. הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען.
6. הבנק רשאי להוציא/ני מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
7. לא לאשר ל"דבר מלכות" בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי ההרשאה

1. סכום החיוב ומועדו יקבעו מעת לעת ע"י "דבר מלכות" עפ"י המוסכם בינינו.

2. פרטי החיוב:

מועד חיוב אחרון	מועד חיוב ראשון	הצמדה		תדירות החיוב	מס' חיובים	סכום לחיוב בודד
		בסיס	סוג			
				☐ חודשי ☐ דו-חודשי ☐		

חתימת בעלי החשבון

אישור הבנק

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

בס"ד
לכבוד
"דבר מלכות"
רח' בצלאל 27
רמת גן 52521

קיבלנו הוראות מ _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצוינו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונו/נסם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב-על-ידי בעלי החשבון, או כל עוד לא הוצאו/ בעלי החשבון מן ההסדר.

אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

בכבוד רב,

_____ בנק

_____ סניף

חתימה וחותמת הסניף

_____ תאריך

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

כתובת להעברות כסף מחו"ל

Address for Telex transfers :
First International Bank of ISRAEL
Tel-Aviv

Branch: Pagi Beitar ilit branch
Branch no. 177
Acc name: DVAR MALCHUT
Acc no: 155-112321

Swift code no. FIRBILITXXX

There is no need for ABA# or other identification
Our us \$ correspondents include the Major New York Banks.
eg: Republic, Citibank, Chase Manhattan, Bankers.

BANK POALEY AGODAT ISRAEL
BEITAR ILIT BRANCH
972 -2 -5723204

בס"ד. אור ליום ג' פ' ויחי, עשרה בטבת, יהפך לשמחה

– בחרו – ה'תשל"ח –

– הנחה –

יהודה אתה יודוך אחיך וגו'¹, ומבאר כ"ק אדמו"ר הזקן בתו"א ריש פרשתנו², שיהודה הוא על שם הפעם אודה את הוי"ו³ הוא בחי' הודי' שבכללות נשמות ישראל, ובכדי שהודי' זו תהי' בהתגלות הוא ע"י אחיך, ראובן שמעון ולוי [האחים של יהודה שנולדו לפניו]. וזהו יודוך אחיך, שאחיך [ראובן שמעון ולוי] הם הגורמים ומביאים בחי' ההודי' דיהודה (שתהי' בהתגלות). ומבאר שם, שראובן ושמעון הו"ע ב' פרשיות דק"ש ולוי הו"ע אמת ויציב (שלאחרי ק"ש), ועי"ז באים אח"כ לשמו"ע, בחי' ההודי' והביטול דבחי' יהודה.

ב) והענין הוא (כמבואר בתו"א שם), דהנה ראובן הוא על שם כי ראה גו'⁴, שמעון על שם כי שמע גו'⁵. וענינם בעבודת ה' (בכאו"א מישראל), בחי' ראובן הוא שעבודתו לקונו היא לא בבחי' השגה לבד כ"א בבחי' ראי'. והיינו שההתאמתות שלו באלקות היא בוודאות הכי גדולה, בדוגמת אדם שרואה איזה דבר שאין שייך שיהי' אצלו שום ספק בזה, מכיון שהוא עצמו ראה את הדבר⁶. ועד"ז הוא בעבודת ה', שההתבוננות שלו [ובפרט בענין דהשגחה פרטית⁷] היא באופן (דהסתכלות⁸) שהענין מתאמת אצלו כאילו הוא רואה בראי' חושית ממש. ומראי' זו הוא בא לבחי' אהבת הוי', וכמ"ש⁴ (גבי קריאת שם ראובן) כי ראה גו' כי עתה יאהבני. והו"ע פרשה ראשונה דק"ש, ואהבת את הוי' אלקיך גו'⁹.

ובחי' שמעון (על שם כי שמע גו') הוא שהעבודה שלו היא בבחי' שמיעה והשגה לבד ולא בבחי' ראי'. ומכיון שאז הוא עדיין בבחי' ריחוק [בדוגמת אדם השומע איזה דבר שמספרים לו, אבל הוא עצמו לא ראה], לכן אצלו העבודה בקו היראה. והו"ע פרשה שני' דק"ש, והי' אם שמוע תשמעו גו' השמרו לכם פן יפתה גו'¹⁰. דמכיון שענין האלקות אצלו הוא רק בבחי' שמיעה (אם שמוע תשמעו), לכן צריכה להיות עבודתו בקו היראה (השמרו לכם גו').

וראה גם ד"ה כל מאמינים תרס"ג [סה"מ תרס"ג (הוצאת תשנ"ד) ע' יב ואילך]. כי חלק תש"ט [סה"מ תש"ט ע' מד ואילך]. ולהעיר ג"כ מאגה"ק סי"ט.

(7) מכיון שענין זה רואים במוחש (ראה סה"ש תש"ג ע' 119 החילוק שבין ההתבוננות בענין יש מאין לההתבוננות בהשגחה פרטית).

(8) ראה בארוכה ד"ה יהודה אתה תרפ"ח [סה"מ תרפ"ח שם]. וראה גם תו"א (מה, א), שענין ראובן הוא "לאסתכלא ביקרא דמלכא".

(9) ואתחנן ו, ה.

(10) עקב יא, יג. שם, טו.

(* יצא לאור בקונטרס עשרה בטבת – ה'תשל"ח, "טו טבת ה'תשל"ח".

(1) ויחי מט, ח.

(2) ד"ה זה (מה, א ואילך). וראה הגהות וביאורי הצ"צ

באוה"ת (שסא, ב ואילך. תתקצו, א ואילך. תתשלח, ב ואילך). ד"ה זה תרפ"ח [סה"מ תרפ"ח ע' מח ואילך].

(3) ויצא כט, לה.

(4) שם כט, לב.

(5) שם כט, לג.

(6) ראה אוה"ת וירא קד, א. ד"ה פדה בשלום תשי"ג [תורת

מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 199 ואילך]. לקו"ש ח"ו ע' 121.

ובחיי לוי על שם ילוה אישי אלי¹¹ הוא מה שאחר ק"ש אומרים אמת ויציב וכו' הדבר הזה עלינו, הדבר הזה קאי על התורה, כי ע"י התורה נעשה ילוה אישי אלי (כדלקמן).

(ג) וביאור הענין, הנה ג' בחינות הנ"ל (ראובן שמעון ולוי) הם ג' הקוין שעליהם העולם עומד¹² [גם העולם קטן זה האדם¹³, אתם קרויין אדם¹⁴] תורה עבודה וגמ"ח. בחי' ראובן (אהבה) הוא קו הגמ"ח. כי כאשר יש לו אהבת ה' יש לו גם אהבת ישראל [שהרי אהבת ה' ואהבת ישראל הם כולא חד¹⁵], ולכן, עבודתו היא בקו הגמ"ח, כי אהבה היא¹⁶ סיבת החסד ופנימיותה, המשכה מלמעלמ"ט. ובחי' שמעון (יראה) הוא קו העבודה, ענין התפלה, קו השמאל [ובתפלה גופא הו"ע פרשה שני' דק"ש, כנ"ל], העלאה מלמטלמ"ע. ובחי' לוי על שם ילוה אישי אלי הוא קו התורה, כי ע"י אורייתא ישראל וקוב"ה כולא חד¹⁷. וזהו"ע ילוה אישי אלי, כי ע"י התורה נעשה חיבור עם אישי זה הקב"ה, עד שישראל וקוב"ה כולא חד. וזהו מה שבחי' לוי הו"ע אמת ויציב כו' הדבר הזה שקאי (כנ"ל) על התורה.

(ד) וזהו יהודה אתה יודוך אחיך, שהעבודה דבחי' (אחיך) ראובן שמעון ולוי, ב' פרשיות דק"ש ואמת ויציב, היא הקדמה והכנה לבחי' יהודה, העבודה דשמו"ע, הודי' וביטול, כעבדא קמי' מרי'¹⁸. שהביטול דתפלת העמידה הוא ביטול בתכלית למעלה גם מהביטול דק"ש. וכמובן גם מחילוקי הדינים (בענין הפסק וכו') בין ק"ש לשמו"ע¹⁹. וענין זה [מה שע"י העבודה דבחי' ראובן שמעון ולוי מגיעים אח"כ לבחי' יהודה (בן הרביעי)] הוא ע"ד הידוע²⁰ בענין ג' הכתרים [כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות, שהם בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח²¹] וכתר שם טוב שעולה על גביהן²² [שהוא למעלה מהם], שבכדי להגיע לבחי' כתר שם טוב הוא ע"י ג' הכתרים, עולה על גביהן.

(ה) והנה זה שבחי' יהודה צריך להקדמת העבודה דבחי' ראובן שמעון ולוי, היינו בכדי שההודי' דבחי' יהודה תהי' בגילוי. אבל בהעלם ובפנימיות הרי הודי' זו היא בתמידות. וכמבואר בתו"א²³ שהיו"ד דיהודה מורה על ההוה והתמידות כמו ככה יעשה איוב כל הימים²⁴, דהיינו שההודי' שבכאו"א מישראל היא בתמידות. דמ"ש הפעם אודה את הוי' (שלא כל העתים שוות) הוא רק בנוגע להגילוי, מצד העלם והסתר הגוף ונה"ב (ובפרט מצד העלם והסתר הגלות), אבל נפש האלקית שבכאו"א מישראל [שהיא מהותו האמיתי] היא תמיד באמנה אתו²⁵ ואודה את הוי' הוא אצלו בתמידות, ואין שייך בזה שום

19 ראה שו"ע אדה"ז סס"ו ס"א-ב (בנוגע לק"ש) וסי' קד (בנוגע לתפלה). וראה לקו"ש חט"ו ע' 18 הערה 58.
20 ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1214 ואילך.
21 המשך תער"ב בתחלתו.
22 אבות פ"ד מ"ג.
23 בתחילת הדרוש.
24 איוב א, ה. וראה שעהיוה"א רפ"ד.
25 תניא ספכ"ד.

11 ויצא כט, לד.
12 אבות פ"א מ"ב.
13 תנחומא פקודי ג. ובכ"מ.
14 יבמות סא, רע"א.
15 סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 3. ועוד.
16 אגה"ק סט"ו (קכג, א). דרמ"צ יב, ב. צו, סע"א ואילך.
17 וראה גם לקו"ת ראה לב, ד.
18 ראה זח"ג עג, א.
19 שבת י, א.

שינוי ח"ו. והקדמת העבודה דבחי' ראובן ושמעון ולוי הוא בכדי לעורר²⁶ את ההודי' שבפנימיות הלב שתהי' בגילוי, ועד שתצא פעולתה מהכח אל הפועל ממש במחשבה דיבור ומעשה.

ו) וממשיך בכתוב ידך בעורף אויבך, שעל ידי גילוי ההודי' דבחינת יהודה נעשה ידך בעורף אויבך ברוחניות (כמבואר הענין בתו"א²⁷) וגם בגשמיות, דאין מקרא יוצא מידי פשוטו²⁸. ולאחרי ידך בעורף אויבך נאמר גור ארי' יהודה גו' לא יסור שבט מיהודה גו'²⁹, ויש לומר בדרך אפשר שבזה מרומז שידך בעורף אויבך הוא עוד לפני הגאולה³⁰. דהנה גור ארי' גו' לא יסור שבט מיהודה קאי על דוד ושלמה, שמזרעם יהי' מלך המשיח³¹ שעליו נאמר וקם שבט מישראל³² [שאז יהי' ועבדי דוד מלך עליהם³³, ודוד עבדי נשיא להם לעולם³⁴, כמ"ש בהפטורה דשבת העבר, שמיני' מתברכין כולהו יומין³⁵]. ולפני זה, בסיום זמן הגלות³⁶, יהי' ידך בעורף אויבך, שכל אויבי ישראל [שכל ישראל נקראים על שם יהודה³⁷] תפול עליהם אימתה ופחד³⁸. ע"י גילוי ההודי' שבכללות נשמות ישראל, ועד שבאה בפועל במחשבה דיבור ומעשה, בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו גו'³⁹, הנה עי"ז יהי' (כהמשך הכתובים בפ' בחוקותי⁴⁰) ונפלו אויביכם לפניכם וגו'.

ז) ויש לומר דזהו גם קשר דיהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויבך לויחי יעקב בארץ מצרים, שגם כשישראל נמצאים בגלות (שכל הגליות, המלכיות⁴¹ נקראת ע"ש) מצרים הם בבחי' ויחי ע"י לימוד התורה תורת חיים וקיום מצוותי' עליהם נאמר⁴² וחי בהם [וכפירוש כ"ק אדמו"ר הזקן שאמר לנכדו כ"ק אדמו"ר הצ"צ עה"פ ויחי יעקב בארץ מצרים, שע"י שואת יהודה שלח לפניו גו' להורות לפניו גשנה להתקין לו בית תלמוד כו'⁴³ הי' בחי' "ויחי" גם במצרים⁴⁴], ועי"ז נעשה⁴⁵ (יהודה אתה יודוך אחיך) ידך בעורף אויבך, וכמרזו"ל⁴⁶ כשהקול קול יעקב בבתי כנסיות ובתי מדרשות אין ידי עשו שולטות, ויתירה מזו, שאו"ה עצמם מסייעים לישראל בכל הענינים הגשמיים שיוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך הרחבה, ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור. ואור זה דוחה את חושך הגלות ומביא את הגאולה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

26) וע"ד המבואר בתניא פמ"ב (ס, א).
 27) מה, ג.
 28) שבת סג, א. וש"נ.
 29) ויחי מט, ט-י"ד.
 30) להעיר שגם בגלות מצרים (שכימי צאתך מארמ"צ אראנו נפלאות – בגאולתנו עתה) קדם לצי"מ: ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים גו' (שמות ג, כא ובמרזו"ל שם).
 31) ככפיה"מ להרמב"ם פ' חלק יסוד הי"ב "ומזרע שלמה דוקא". וראה לקו"ש ח"ח ע' 215 הערה 53. וש"נ.
 32) בלק כד, יז. רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"א.
 33) יחזקאל לז, כד.
 34) שם, כה.
 35) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.
 36) להעיר מרמב"ם הל' מלכים ספי"א דגם לאחרי ביאת

המשיח הסדר הוא: וילחום מלחמות ה' וינצח, ואח"כ ובנה מקדש במקומו כו' וקבץ נדחי ישראל כו'.
 37) ב"ר פצ"ח, ו (עה"פ יהודה אתה יודוך אחיך). וראה אוה"ת ויחי שדמ, א.
 38) בשלח טו, טז.
 39) ר"פ בחוקותי.
 40) כו, ח.
 41) ב"ר פט"ז, ה.
 42) אחרי יח, ה.
 43) ויגש מו, כח. תנחומא שם (פרש"י שם).
 44) היום יום ע' יב.
 45) וי"ל דזה מרומז גם בזה שהתחלת הסדרה בתו"א היא בפסוק זה.
 46) ב"ר פס"ה, כ.

בס"ד. משיחות ש"פ ויחי, ט"ז טבת ה'תש"נ.

במורגש, ועאכו"כ שעצם הנפש שממנה נמשך ומתפשט החיות אינה באה במורגש.

כלומר: כיון שמציאות האדם היא במדידה והגבלה ובהתחלקות לפרטים, לכן, ההרגש שלו הוא בענין המדוד ומוגבל ובא בהתחלקות, כמו הכחות פרטיים שבאים במדידה והגבלה ובהתחלקות לפי-ערך אברי הגוף (כח השכל במוח שבראש, כח הראי' בעין, כח השמיעה באוזן, וכיו"ב), משא"כ החיות שהמשכתו בכל האברים ובכל בני-האדם (כגדול כקטן) בשוה, אינו בא במורגש.

[ואולי י"ל דוגמתו בהלכה – בברכת "שהחיינו", שההודאה היא "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", היינו, שהחיות הגיעה ובאה בזמן (ומאורע) פרטי, משא"כ כללות החיות].

ג. עפ"ז צריך להבין בנוגע להתחלת העבודה בכל יום ויום באמירת "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתתי" – הודאה על ענין החיות:

ההודאה להקב"ה בכל יום ויום היא לא רק על הענינים הפרטיים, כמו: "פוקח עורים", "מלביש ערומים" וכו', כל ברכות השחר שנתקנו על צרכי האדם, כדאיתא בגמרא¹⁹ "כי פתח עיני לימא ברוך פוקח עורים כו' כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים וכו'", אלא גם על כללות ענין החיות. ולא עוד, אלא שההודאה היא לכל דראש על (העיקר) ענין החיות – "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתתי", ובלשון הגמרא¹⁹ "כד מתער אומר אלקי נשמה שנתת בי כו' מודה אני לפניך כו'".

ומוכן, שהודאה אמיתית היא לא (רק) מפני שמבין הדבר בשכלו, ע"י הקדמת ההתבוננות שהקב"ה מחזיר לו הנשמה לאחרית הסתלקותה מן הגוף בעת השינה

א. פרשת ויחי היא סיום וחותם ספר בראשית, ספר ראשון¹ מחמשה חומשי תורה, ספר כללי ועיקרי – "ספר הישר", "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים"², שבו נכלל כל סדר העבודה דבנ"י³ בהתאם לעבודת האבות, "מעשה אבות סימן לבנים"⁴. ולכן, בסיומו וחותמו ("הכל הולך אחר החיתום"⁵), בפ' ויחי, יש לימוד והוראה בענין כללי ועיקרי – כמודגש בשמה של הפרשה: "ויחי", ענין החיים, הכלל והעיקר דמציאות האדם.

וצריך להבין תוכן ההוראה ד"ויחי"⁶: כיון ש"חיים" הוא המציאות דישראל (וארז"ל? שישראל נקראו חיים), והחיות שלהם היא התורה (שנקראת חיים)⁷, כמ"ש "כי הם חיינו ואורך ימינו"⁸ – מהי ההוראה שצריך להיות "ויחי" והרי זוהי המציאות!?

בסגנון אחר קצת: ידוע פתגם והוראת רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן, כלומר, לחיות עם פרשת השבוע⁹. ומהו הפירוש דלחיות עם "ויחי"?

גם צריך להבין בנוגע לכללות הפרשה: נוסף על המבואר במק"א¹⁰ בהשייכות דשם הפרשה ("ויחי") עם תוכן הפרשה (שהוא ע"ד פטירת יעקב¹¹) שדוקא לאחרי פטירתו של יעקב נתגלה תוכן כללות הענין ד"ויחי יעקב", שחיי יעקב הם נצחיים ולאחר הסתלקות הנשמה מן הגוף עי"ז ש"זרעו בחיים"¹² – גם פרטי הענינים שבתוכן הפרשה [ויקרא לבנו ליוסף גוי"¹³, "ויקח (יוסף) את שני בניו עמו גוי" (כדי שיברכם יעקב)¹⁴, ברכת יעקב ל"ב השבטים¹⁵, עד לגמר ושלמות עבודת יוסף באמירת "אלקים פקד יפקוד אתכם גוי"¹⁶] שייכים ל"ויחי"¹⁷, כדלקמן.

ב. ויש לומר הביאור בזה – ובהקדמה:

בטבע האדם שחיותו אינו בא במורגש¹⁸. חיות הו"ע כללי למעלה מהתחלקות לפרטים, ולכן אינו בא

(9) "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.
(10) לקו"ש חט"ו ע' 427 ואילך.
(11) ועד לסיום וחותם הפרשה – פטירתו של יוסף.
(12) תענית ה, ב.
(13) מז, כט.
(14) מת, א ובפרש"י.
(15) מט, א ואילך.
(16) נ, כד.

(17) כולל גם השייכות ד"ויחי" לפרשת ויגש (ובפרט להמשכה וחזרתה – ההפטורה) דמינה אזלינן, וכן לפרשת (וספר) שמות שלאחרי, ובפרט שמתחילין לקרותה במנחת שבת פ' ויחי (ועד"ז התחלת הקריאה ד"ויחי" במנחת ש"פ ויגש).

(18) ראה סה"מ תש"א ס"ע 48 ואילך. ועוד. וראה לקמן הערה 22.
(19) ברכות ס, ב.

(1) גם מלשון ראש. וראה גם תו"ח ויצא לב, ג: "ספר בראשית הוא נבדל במעלה ובמדרגה יותר מכל הספרים האחרים . . וע"כ נק' ספר בראשית בשם ספר הישר כו'", עיי"ש. וראה לקמן ס"ז.

(2) ע"ז כה, א.
(3) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ וישלח שנה זו ס"ג.
(4) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"ג.
(5) ברכות יב, א.

(6) כמדובר כמ"פ ששם הפרשה הוא גם ענין ותוכן בפ"ע, ועד"ז בנדו"ד, שנוסף על ההוראה מתוכן הפסוק "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", יש גם הוראה מהענין ד"ויחי" כשלעצמו.

(7) אבות דר"ג ספ"ד.
(8) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב (נצבים ל, כ) "כי הוא חיין ואורך ימין".

בהחיות הכללי ועצם הנפש²⁸.

ויש לומר, שזהו גם הפירוש "מודה אני כו' שהחזרת בי נשמתי כו' רבה אמונתך":

נוסף על הפירוש "אמונתך" האמונה של האדם בהקב"ה, ישנו גם הפירוש "אמונתך" האמונה (נאמנות) של הקב"ה²⁹, "אמונתך", האמונה דהקב"ה שהיא בלי גבול, ה"ז "רבה", שחודרת ונרגשת גם בהכחות הפרטיים.

וענין זה מודגש גם בנוסח הברכה על החזרת הנשמה – "נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה כו' ואתה משמרה בקרבי כו' מודה אני לפניך כו'", דלכאורה אינו מובן: (א) סדר הענינים, "נשמה כו' טהורה היא" ואח"כ "אתה בראתה" – הרי קודם ל"אתה בראתה" לא קיימת מציאות הנשמה שנאמר עלי "נשמה כו' טהורה היא"? (ב) כפל הלשון "אתה בראתה" – הרי כבר נאמר "אלקי כו'", ומספיק לומר "בראתה יצרתה כו'", ולמה צריך לחזור בכל דרגא "אתה"?

יודוע הביאור בזה³⁰ – ש"נשמה כו' טהורה היא" קאי על הנשמה כמו שהיא למעלה, בעולם האצילות, ו"בראתה יצרתה ונפחתה" קאי על ירידת הנשמה למטה, בעולמות בריאה ("בראתה") יצירה ("יצרתה") עשי ("נפחתה"), ועז"נ "אתה בראתה", שכדי שתהי' ירידת הנשמה למטה, לעולם הבריאה, באופן של בריאה מאין לישי³¹, יש צורך בהמשכה מדרגא שלמעלה מבחי' "טהורה היא" – "אתה בראתה", ועד"ז בשביל הירידה למטה יותר, בעולם היצירה והעשי' – "אתה יצרתה אתה נפחתה", עד להתלבשותה בגוף הגשמי³², שעז"נ "ואתה משמרה בקרבי".

שני הפכים ממש ע"כ גם הכח האלקי המחברם הוא ג"כ מבחי' כח וגבורה עליונה כו'. ובהמשך הענין שם: דילוג וגילוי מן העולם העצמות הוא הנק' בחי' כח וגבורה כו'.

(27) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ב.

(28) להעיר גם מתו"ח פרשתנו קד, א: "באדם התחתון כשמרגיש את עצמו בכלל אי אפשר שירגיש בפרט, אע"פ שהפרט יצא מן הכלל, ואם באה מחשבה בפרט באבר אחד, לא יהי' אז הרגשה הכללית, שא"א להיות מחשבה כללית ופרטית כאחת ממש, אבל . . . לגבי עצמות אא"ס . . . יכול להיות דבר והיפוכו . . . כלל עם הפרט שניהם שוין כו'".

(29) "וכמו שאמרו חדשים לבקרים רבה אמונתך, בשר ודם מפקיד פקדון אצל חבריו והוא מחזירו בלוי ומקולקל, וכל אדם מפקיד נשמתו אצל הקב"ה לעת ערב עיפה והוא מחזירו לו חדשה ורגועה" (טווא"ח ושו"ע אדה"ז סמ"ו (ס"ו)).

(30) ראה לקו"ת שבעה ערה 24. ובכ"מ.

(31) ראה רמב"ן ר"פ בראשית.

(32) שעי"ז יש לה שייכות עם עניני עוה"ז הגשמי, ועד לכל העולם – שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין

]ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט²⁰ ע"ד חידוש ההתהוות בכל רגע מאין ואפס ממש], אלא (גם) מפני שמרגיש הדבר²¹, היינו, שענין החיות ("שהחזרת בי נשמתי") הוא באופן שבא במורגש²².

וחידוש גדול יותר – שההודאה היא לא רק על התפשטות החיות מהנפש להחיות הגוף, אלא גם על עצם הנשמה – "שהחזרת בי נשמתי", דקאי על עצם הנשמה, "חלק אלקה ממעל ממש"²³, וכמודגש בנוסח הברכה על החזרת הנשמה בברכות השחר (לאחרי נט"י): "אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא", דקאי על הנשמה כפי שהיא בעולם האצילות²⁴, ונשמה זו ("טהורה היא") – "נתת בי" ("החזרת בי נשמתי"), ועל זה מודים להקב"ה ("מודה אני לפניך") "ברוך אתה ה' המחזיר נשמות כו'", היינו, ש(גם) הנשמה עצמה (לא רק החיות המתפשטת ממנה) באה במורגש.

ולכאורה, ה"ז היפך טבע האדם שאפילו החיות הו"ע כללי שאינו בא במורגש, ועאכו"כ הנשמה עצמה, כנ"ל.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

מצד גדרי האדם והבריאה, כולל גדרי הנשמה, שגם בהיותה למעלה (בכחינת "טהורה היא") ה"ה בציוור מסויים – החיות הו"ע כללי שאינו בא במורגש; אבל כיון שחיבור הנשמה בגוף הוא בכח המפליא לעשות²⁵, כח העצמות²⁶, הרי, להיותו למעלה ממדידה והגבלה לגמרי, נעשה על ידו חיבור הנשמה בגוף באופן שהחיות הכללי ועד לעצם הנפש – שבנוגע ליהודי ("נשמתי" דייקא²⁷) הו"ע שלמעלה מהשכל – נמשך וחודר בפנימיות ובמורגש, היינו, לא באופן של מקיף בלבד, אלא חודרת ונרגשת בהכחות הפרטיים (שכל ומדות), ועד שגם הם נעשים חדורים

(20) הובאה בבעה"ה"א בתחלתו.

(21) ובפרט בנדו"ד, שאמירת "מודה אני" היא תיכף ומיד כשניעור משנתו, לפני ההתבוננות בשכלו.

(22) בסה"מ תש"א שם, מבאר, ש"במה שהוא עצמו ומהותו אינו שייך ענין ההרגש, ולהיות כי החיים הם מהות עצמו אינו שייך בזה ענין הרגש החיות כו'". אבל, המדובר שם אודות שלילת החסרון שבענין ההרגש, "ההרגש כמו הרגש דבר וזולתו", "שהמרגיש ומה שהוא מרגיש הם שני ענינים", שהרגש כזה אינו שייך בענין החיים ("ההרגש כמו הרגש זולתו בענין החיים זהו הוראה על החולי והחלישות"), והמדובר כאן הוא אודות המעלה שבענין ההרגש – שאין זה דבר שלמעלה ממנו שאינו נרגש בו, אלא, עם היותו למעלה מציוור והתחלקות דאברי הגוף, ה"ה נרגש בו.

(23) תניא רפ"ב.

(24) ובפרטיות יותר – בבחי' טהירו תתאה, ועד לבחי' טהירו עילאה (ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ).

(25) ראה רמ"א או"ח ס"ו סוס"א.

(26) ראה גם אוה"ת (כרך ו') ריש פרשתנו (ע' תתשטז): כדי להיות ירידת הנשמה בגוף שהוא ירידה בדילוג הערך . . . מאד וחיבור

וההמשכה דהנשמה, בחי' יו"ד (חכמה), עד לבחי' היותר תחתונה, עקב שברגל.

"בארץ" – ע"פ מרז"ל³⁸ "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה", כלומר, אע"פ שירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ועד שאמרו חז"ל³⁹ "על כרחך אתה חי", ה"ז נעשה באופן ש"רצתה לעשות רצון קונה", "רצתה" מלשון רצון⁴⁰, וגם מלשון מרצה⁴¹ (ע"ד "הוי רץ למצוה"⁴²).

"מצרים" – מיצר וגבול למעלותא, כלומר, אע"פ שהחיות מצד עצמו הוא בלתי מוגבל, מ"מ, אינו מבטל מציאות האדם, אלא נמשך ומתלבש בפנימיותו ונרגש בו, ובלשון הקבלה והחסידות – באופן של "תיקון", אורות בכלים.

"שבע עשרה שנה" – "טוב" בגימטריא "שבע עשרה"⁴³, שמדגישי שההמשכה וההתלבשות בפנימיותו היא באופן שנרגש הטוב שבדבר⁴⁴.

וההוראה מזה – שעצם ומקור החיות דהנשמה, שמתבטא בעבודה בענין האמונה, צריך להיות באופן שנמשך וחודר בפנימיות בכחות הפרטיים, כמודגש בהתחלת העבודה בכל יום באמירת "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתי כו' רבה אמונתך", ההודאה על עצם ומקור החיות, ובאופן שחודר ונמשך גם בכל הענינים הפרטיים דברכות השחר, הכוללים כל צרכי האדם במשך כל היום⁴⁵.

וכיון ש"אתה בראתה", היינו, שירידתה למטה להתלבש בגוף היא מ"אתה" (העצמות), ולא עוד, אלא שגם בהיותה למטה "אתה משמרה בקרבי" – הרי מצד העצמות, נעשה "החזרת בי נשמתי", נשמה שנתת בי (כמו ש)טהורה היא", באופן שנרגשת בפנימיותו, עד לרגש של הודאה – "מודה אני לפניך".

ה. עפ"ז יש לבאר גם תוכן הענין וההוראה ד"ויחי":

"ויחי" – הוא עצם החיות, היינו, לא רק החיות המתפשט מהנשמה, אלא גם חיות הנשמה עצמה³³, ועד למקור החיות, "מחי' חיים"³⁴ – "ה' אלקים אמת הוא אלקים חיים"³⁵; וביחד עם זה, נמשך ומתפשט עד לחיים גשמיים כפשוטם, נשמות בגופים, "ויחי" כפשוטו³⁶.

וזהו גם הקשר והשייכות דהפרשיות ויחי ושמות (שמתחילין לקרות במנחה) – להמשך הדרגא ד"ויחי", עצם ומקור החיות, בהדרגא ד"שמות", דקאי על הנשמה כפי שירדה למטה, שהרי ענין ה"שמות" אינו שייך בהנשמה כפי שהיא למעלה, שאין לה שם, כי אם, לאחר ירידתה למטה דוקא, ואעפ"כ, גם בהיותה למטה, בדרגא ד"שמות", נמשך ומתגלה בה עצם ומקור החיות, "ויחי".

וענין זה מבואר בפרטיות יותר בהמשך הכתוב – "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה":

"יעקב" – אותיות יו"ד עקב³⁷, שמורה על הירידה

ל, סע"א).

(33) כולל גם כפי שהיא למעלה מהתלבשות בגוף, כמודגש בכך ש"ויחי" הוא השם דכללות הפרשה שבה מדובר אודות פטירת יעקב (כנ"ל ס"א).

(34) יומא עא, א. וראה סה"מ תשי" ע' 44.

(35) ירמי' יו"ד, יו"ד.

(36) ועד לחיים נצחיים שהם חיים אמיתיים שאין להם הפסק.

ולהעיר גם מהשייכות ליעקב – שמדתו מדת האמת, כמ"ש (מיכה בסופו) "תתן אמת ליעקב", ולכן אמרו חז"ל (תענית ה, ב – הובא בפרש"י פרשתנו מט, לג) "יעקב אבינו לא מת*", "נדמה להם שמת אבל חי היי" (פרש"י תענית שם) – כי, מדת האמת נמשכת וחודרת למטה, ועד בגשמיות ממש.

(37) ראה תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(38) ב"ר פ"ה, ח.

(39) אבות ספ"ד.

(40) ולכן "מודה אני", שנרגש שזהו"ע טוב (ולא "על כרחך"). ויש לומר, שהענין ד"על כרחך" הוא מצד הנשמה כשלעצמה, שבשבילה ה"ז ירדה, אבל, מצד גילוי כח העצמות ("אתה") לחבר הנשמה בהגוף, ה"ז באופן ד"מודה אני לפניך" ("לפניך" דייקא), כיון שדוקא ע"י הירידה למטה (בכח העצמות) מתעלה הנשמה לדרגא

נעלית יותר – שמתגלה בה כח העצמות. ובעומק יותר – שמצד גילוי כח העצמות כל חפצה ורצונה אינו אלא לקיים רצונו של הקב"ה – "רצתה לעשות רצון קונה" (ולא בגלל שעי"ז תעלה לדרגא נעלית יותר).

(41) ראה פי" מת"כ ומהרז"ו לבר"ר שם. תו"א בראשית א, סע"ג.

(42) אבות פ"ד מ"ב.

(43) ויתירה מזה – לא רק "טוב", הגימטריא ד"שבע עשרה" (שגימטריא מורה על ההעלם כו'), אלא "שבע עשרה" בגילוי, עם כל פרטי התיבות והאותיות (לא רק התיבה "י"ז").

(44) להעיר גם מהשייכות להקביעות דיום הש"ק בימי החודש – בט"ז טבת, שבו נעשית השלימות דערב שבת (דיאכלנו בשבת), ט"ו טבת, השלימות דחודש טבת, "ירח שהגוף נהנה מן הגוף" (מגילה יג, א), שרומז גם שהגוף דלמטה נהנה מהגוף דלמעלה, העצמות דאלקות (ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך), היינו, שהעצמות דאלקות ("ויחי") – נמשך ומתגלה בהגוף באופן שחודר בפנימיותו עד להרגש של הנאה; וממנו מתברך יום הראשון (מוצאי שבת), טו"ב טבת**, ויום השני, ח"י טבת.

(45) ובפרט ע"י ההתבוננות בענין חידוש ההתהוות בכל רגע כפי ש"פ"י*** הבעש"ט" (כנ"ל ס"ג).

(* וראה תורת לוי"צ (לתענית שם (ס"ע ו')) ש"אמת ליעקב" הוא תיבות "יעקב לא מת".

(**) נוסף לכך שב"טבת" עצמו ישנם האותיות "טב" (ראה קונטרס משיחות ש"פ ויחי תשמ"ט ס"ה).

(***) להעיר ש"פ"י הבעש"ט" כולל ב' ענינים: (א) הפירוש, (ב) "פירוש" מלשון פאנאנדרגענשפרייט – ע"ד ובדוגמת עצם החיות ("שהחזרת בי נשמתי")

הספרים ועד שהוא לבדו נקרא ספר הישר, אע"פ שלא נתגלה בו רצון העליון שבמצוות כמו בשאר ספרים⁵⁴ – "להיותו בחי מקור ושרש העליון לכל המצוות שנכתבו בספרים האחרים . . . ע"כ נק' ספר הישר . . . להיותו בקו האמצעי שהוא למעלה עדיין מהתחלקות נטיות קוין לימין ושמאל . . . כל המצוות שבספרים האחרים . . . שהן באים בבחי' התחלקות קוין לימין ושמאל . . . רמ"ח מ"ע בבחי' החסדים דימין ושס"ה ל"ת בקו השמאל . . . וכל ספר בראשית הוא למעלה עדיין במקור הראשון שמשם נמשך כל המשכה והתפשטות דקוין כו".

ועד"ז בעבודה – שספר בראשית הוא "סיפור ג' האבות . . . פרטי מעשיהם וקורותם ואשר דבר ה' עמם . . . שהוא הכל בבחי' האצילות . . . האבות שנק' מרכבה באצילות ממש", ולאח"ז מתחילה הירידה למטה, "להביא מן ההעלם דאצילות לגילוי למטה, שהן תומ"צ שניתנו למטה . . . כמ"ש בכל הספרים האחרים, וא"כ ספר בראשית מקור ושרש כללי לכל הספרים האחרים שממנו נמשכו כו".

ולכן מסיימים ספר בראשית בפ' ויחי – נתינת-כח וחיזוק (כמודגש בהכרזה "חזק חזק ונתחזק" בסיום הפרשה והספר⁵⁵) לעבודה למטה ע"י ההמשכה והגילוי ממקור ושורש התורה, כמודגש ב"ויחי", עצם ומקור החיות דתורה וישראל, שעל ידו יחדור החיות הכללי עד לעצם החיות דתורה וישראל בפנימיות ובמורגש גם בירידתם למטה.

ח. ויש להוסיף, שכהנ"ל מרומז גם בתוכן פרטי הענינים שבפ' ויחי: נוסף על הסיפור אודות יעקב ("ויחי יעקב") – מסופר בפרשה גם אודות השבטים, ברכת יעקב ל"ב

ו. ודוגמתו בהחיות דישראל בתורה – "לחיות" עם (פרשת השבוע) "ויחי": התורה היא "חיינו ואורך ימינו" – חיות כללי, שמצד עצמו אינו בא בפנימיות ובמורגש, כי אם, לאחרי שבאה בבחינת חיות פרטי, ענין פרטי בתורה שעוסק בו באותה שעה, ובפרט ענין שהזמן גרמא, כולל גם פרשת השבוע, שאז ניכרת ומורגשת חיותו בהענין הפרטי שבתורה השייך במיוחד לזמן זה (כתוכן ההוראה "לחיות עם הזמן", לחיות עם פרשת השבוע).

וחדוש מיוחד בפ' ויחי (וממנו נמשך בכל התורה) – הוראה ונתינת-כח "לחיות עם ויחי", שנוסף על החיות בהענין הפרטי שבתורה, צ"ל וישנו גם החיות עם כללות ענין התורה, "חיינו ואורך ימינו", כי, עי"ז שנמשך ומתגלה בתורה בחי' האלקות שלמעלה מהתורה, ה"ז באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, שגם החיות הכללי (ועד לעצם התורה) נמשך בפנימיות ובמורגש, ועד שהחיות בהענין הפרטי שבתורה חדורה בהחיות הכללי שבתורה⁴⁶.

וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁴⁷ – נמשך זה מהתורה בעולם, היינו, שע"י עבודתם של ישראל בעולם מגלים בו חיותו האמיתית, שניכר ב"כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם" ש"לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"⁴⁸, כפי שיתגלה בפועל ממש "באותו הזמן" (בימות המשיח) שיקויים היעוד⁴⁹ "כי מלאה הארץ דעה את ה' (תורה) כמים⁵⁰ לים מכסים" (כמ"ש הרמב"ם⁵¹ בהתחלת וסיום ספר "משנה תורה" ש"מקבץ לתורה שבעל פה כולה"⁵²).

ז. עפ"ז יש לבאר גם הטעם שהסיום וחיותם דספר בראשית, ספר הישר, הוא בפ' ויחי: המעלה⁵³ דספר הראשון (בראשית) יותר מכל ד'

46 ועי"ז נעשה גם הענין הפרטי שבתורה באופן שהשפעתו בפועל ובגילוי* היא (לא רק למשך זמן מוגבל, אלא) במשך כל ימי חייו.

ויש לומר, שזהו גם הפירוש ד"חינו ואורך ימינו" – ע"ד הפירוש במארו"ל (ראה קידושין לט, ב. וש"נ) "ליום שכולו ארוך", שגם בתחלתו הוא ארוך (תו"א תולדות יח, סע"ד. ובכ"מ) – שכל ענין פרטי הוא באופן שגם בתחלתו הוא ארוך, שפעולתו היא על משך כל ימי חייו.

47 זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעח, א.
48 (ראה) ובלשון הכתוב בהתחלת ספר בראשית (נעוץ סופן בתחלתן) – "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "את השמים לרבות ותולדותיהם ואת הארץ לרבות ותולדותיה" (בראשית א, א, ובפרש"י

שם, יד).
49 ישע"י יא, ט.
50 "אין מים אלא תורה" (ב"ק יז, א. וש"נ).
51 להעיר שמיום הש"ק זה מתברך כ"ף טבת – יום ההילולא של הרמב"ם ז"ל.
52 כמ"ש בהקדמה לספרו.
53 בהבא לקמן – ראה תו"ח ויצא שבהערה 1. וראה גם אזה"ת (כרך ה') פרשתנו ע' תתקצה, א.
54 ואפילו בנוגע להמצוות שזכרו בספר בראשית – קיומם בגלל הציווי במתן-תורה (פיהמ"ש להרמב"ם חולין ספ"ז), אודותיו מדובר בספר שמות.
55 ראה לקו"ש חכ"ה ע' 474. וש"נ.

והמשכתו בפרטיות (ברכות השחר וברכות כל היום). – ולהעיר גם מפתגם כ"ק אדנ"ע שה"נקודה" (שאחרי תיבת "בחמלה") שב"מודה אני" צריכים לפושטה (פאנאנדרשפרייטן) על כל היום (ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ט).
(* נוסף לכך ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" (תניא ספכ"ה).

בחי' הבריאה – הם בדוגמת הנשמה כמו שיוודת למטה (שאו נעשה גילוי והמשכת החיות הכללי והכחות הפרטיים); ויוסף, שמחבר אצילות ובי"ע ע"י המשכה שלמעלה מאצילות – הוא בדוגמת חיבור הנשמה בגוף בכח העצמות ("אתה"), שעל ידו יהי גילוי עצם החיות והנשמה ועצם החיות דתורה ("ויחי יעקב") בפנימיות ובמורגש גם כאשר בני"מ נמצאים למטה, במקום ובזמן הגלות⁶¹.

ט. וענין זה מודגש ביותר בפרטי הענינים אודות יוסף⁶² – הן בהתחלת הפרשה, "ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים" כדי שיברכם יעקב (מסופר כל פרטי הענינים בזה), והן בסיום הפרשה, גמר ושלמות עבודתו של יוסף:

אפרים ומנשה כוללים את כל בני"מ, כמובן ממ"ש⁶³ "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה".

ויש לומר, שמרומז גם בכתוב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" – כידוע⁶⁴ שראובן (ע"ש ראה ה'65) הוא בחי' ראי', ושמעון (ע"ש שמע ה'66) הוא בחי' שמיעה, דכללות העבודה דבני"מ נחלקת בכללות לב' הבחינות דראי' ושמיעה, וי"ל שהם בדוגמת החיות הכללי (כלל) והכחות הפרטיים (פרט) שמתגלים בירידת הנשמה למטה (בבחינת "שמות"), כידוע⁶⁷ החילוק שבין ראי' לשמיעה, שבראי' תופסים הכלל, ובשמיעה תופסים כל פרט ופרט בפ"ע⁶⁸.

ובפרטיות יותר, רומזים אפרים ומנשה על עבודת

השבטים, "איש אשר כברכתו ברך אותם"⁶⁶, וגם (ובמיוחד) אודות יוסף (נוסף על ברכת יעקב ליוסף יחד עם שאר השבטים), הן בהתחלת הפרשה – "ויקרא לבנו ליוסף גו' ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים וגו'", שבוזה מודגשת מעלת יוסף לגבי שאר השבטים, ועד כדי כך, ש"שני בניך גו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי"⁶⁷, והן בסיום הפרשה, "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם"⁶⁸, "ויחי יוסף מאה ועשר שנים"⁶⁹, "ויאמר יוסף אל אחיו גו' ואלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"⁶⁶.

ומבואר בדרושי חסידות⁶⁰ החילוק שבין יעקב ובין יוסף ובין השבטים – שיעקב הוא בחי' האצילות (שהאבות הם מרכבה עילאה דעולם האצילות), והשבטים הם בחי' בריאה (מרכבה תתאה דעולם הבריאה), והחיבור שביניהם (המשכת אצילות לבי"ע) הוא ע"י יוסף, דכיון ששרשו למעלה גם מבחי' אצילות, לכן, בכחו וביכלתו לפעול ההמשכה והחיבור דאצילות (יעקב) עם בי"ע (שבטים).

ועפ"ז י"ל, שפרטי הענינים דפי' ויחי (אודות יעקב, השבטים ויוסף) שייכים לתוכן הכללי ד"ויחי" (המשכת החיות הכללי עד לעצם החיות בפנימיות ובמורגש למטה) – כי:

יעקב, בחי' האצילות – הוא בדוגמת עצם הנשמה כמו שהיא למעלה ("טהורה היא"); י"ב השבטים,

66 מט, כח.

67 שם, ה.

68 נ, כא.

69 שם, כב.

60 ראה תו"א פרשתנו (בהוספות) קב, א ואילך. תו"ח שם קא, ד ואילך. ביאור פרשתנו אדהאמ"צ (ל, סע"א ואילך) ולהצ"צ (ע' קסט ואילך). אוה"ת פרשתנו (שפה, ב ואילך). כרך ה' התקצד, א ואילך. כרך ו' תתשכב, ב ואילך). ועוד.

61 ועפ"ז יומתק שעיקר ושלמות הענין ד"ויחי יעקב" נעשה ע"י יוסף – כדאיתא בזהר (פרשתנו רטז, ב) "בזמנא דאתפרש יוסף מינין מה כתיב ויוסף בן שבע עשרה שנה כו', והוה בכי כל יומיו לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קא אתיבו לי, ויוסף ישית ידו, הא לך שבע עשרה שנין אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין*", הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" – כי, "אלה תולדות יעקב יוסף", לפי שע"י יוסף נעשית ההמשכה מאצילות (יעקב) לבי"ע, וענין שנכנס ונרגש בפנימיות ממש; ולאידך, אינה דומה שמיעה לראי', כיון

זה נעשה בעיקר בי"ז שנה אחרנין, עליהם נאמר "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", "ארץ מצרים הוא מלשון מיצרים וגבולים שהוא בחי' בי"ע* * * . להיות התקשרות והמשכה מאצי' לבי"ע . . ע"י יוסף, וזה הוא נח"ד וטוב יותר ליעקב כי זהו תכלית הכוונה" (אוה"ת (כרך ו') פרשתנו תתשכג, א. וראה גם שם (כרך ה') התקצד, ב ואילך).

62 ראה גם תו"ח ויצא שם: "האריך בסיפור דיוסף יותר מהכל, בפ' וישב מקץ ויגש עד סוף פי' ויחי כו'".

63 מח, כ.

64 תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

65 ויצא כט, לב.

66 שם, לג.

67 ראה אוה"ת בראשית (כרך ו') תתרח, ב ואילך. ועוד.

68 להעיר, שבחוש הראי' התחברות נפש האדם עם הדבר הנראה היא באופן נבדל מן האדם שאינו נכנס בפנימיותו, משא"כ בשמיעה

* וראה לקוטי לוי"צ לזח"א ט"ע קמח.

** ולכן נקראים "אחרנין" – "לפי ששם בבי"ע יש קליפות והיבור הוא . . לאהפכא חשוכא לנהורא, א"כ מבחי' אצ"ד נתהפך לאלקוה, עדמ"ש יוסף לי ה' בן אחר שנתברר מבחי' אחר להיות בחי' בן כו'" (אוה"ת שם). ויש לומר, שע"י נעשה כן גם אצל יעקב, כפי שמצינו שבבואו למצרים (בי"ז שנין אחרנין) פעל יעקב גם בפרעה – "ויברך יעקב את פרעה" (ויגש מז, ז-ו"ד).

שמעון גר⁷⁷, "ראובן ושמעון נחתינ" ⁷⁸, ירידת הגלות⁷⁹, שגם אז יהיו במעמד ומצב ד"ויחי יעקב".

ועפ"ז יש לבאר קשר והמשך הפרשיות ויגש ויחי ושמות: ויגש – החיבור והאחדות דכל השבטים ע"י הגילוי דיוסף להשבטים, וכמודגש בהפטורה⁸⁰ "הנה אני לוקח את עץ יוסף גר' ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד והיו אחד בירדי" ⁸¹ (כמשנת"ל בארוכה⁸²); "ויחי" – פעולתו של יוסף להמשיך הענין ד"ויחי יעקב" בכל בני ג' גם בירידתם למטה ובזמן הגלות; ו"שמות" – העבודה בפועל בזמן הגלות, "ראובן ושמעון נחתינ", אשר, הכוונה בזה כדי שיהי' "ראובן ושמעון סלקין", כדברי יוסף "ואלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם גר'", עד לעלי' דגאולה האמיתית והשלימה.

י. וההוראה בנוגע למעשה בפועל – המעשה הוא העיקר⁸³:

בעמדנו בשבת פ' ויחי, שבת חזק, שמסיימים ספר הראשון שבתורה, ספר הישר – צריך כאו"א מישראל לחזק את עצמו ובני ביתו וכל הנמצאים בסביבתו, "חזק" ⁸⁴ חזק ונתחזק⁸⁵, בכל עניני יהדות, תורה ומצוותי', באופן שיהי' ניכר ומורגש ש"חיי' בחיים אמיתיים, "ויחי" לאמיתתו, החיות הפרטי והכללי (עד לעצם החיות) דישראל ודתורה, כפי שנמשך וחודר בכל הפרטים ופרטי פרטיים דחיי היום-יום.

וכדאי לקשר זה עם התוועדות מיוחדת (בהוספה

בני' בזמן הגלות – מנשה, ע"ש "נשני אלקים את כל עמלי" ⁶⁹, ואפרים, ע"ש "הפרני אלקים בארץ עניי" ⁷⁰ – ע"ד ובדוגמת ב' האופנים הכללים בגלות, מצרים ("נשני אלקים את כל עמלי") ואשור⁷¹ ("הפרני אלקים בארץ עניי").

וזהו התוכן ד"ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים" כדי שיברכם יעקב – שיוסף פועל ההמשכה⁷² דיעקב באפרים ומנשה (כללות בני'), שגם בירידתם למטה ובזמן הגלות, יהיו במעמד ומצב ד"ויחי (יעקב⁷³).

ויש לומר, שפעולתו של יוסף להמשיך מיעקב בכללות בני' כפי שנחלקים לב' הסוגים דאפרים ומנשה, היא הננה והקדמה⁷⁴ לברכת יעקב לבניו אח"כ – ההמשכה לכל בני' כפי שנחלקים בפרטיות ליי"ב שבטים, היינו, שגם לאחרי ירידתם למטה באופן של התחלקות ליי"ב שבטים⁷⁵, יהיו חדורים בהכלל ד"ויחי יעקב", שיומשך הכלל ויתגלה בפנימיות ובמורגש.

ועד"ז בסיום הפרשה, "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו גר' אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וגר'", ויתירה מזה, "אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב" – הנתינת-כח דיוסף לכל השבטים, כללות בני', לעבודתם בארץ מצרים, זמן ומצב הגלות⁷⁶, כמודגש בהמשך הקריאה (בזמן המנחה) בפ' שמות: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה גר' ראובן

76 ראה גם תו"ח פרשתנו קה, ד: "ובכ"ז יובן מ"ש אסף על זמן הגלות רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף כו", עיי"ש.

77 ר"פ שמות.

78 ויק"ר פל"ב, ה. ויש"ג.

79 נוסף על הגלות דירידת הנשמה למטה – שאז נקראת בשם, "שמות" (כנ"ל ס"ה).

80 יחזקאל לו, יט.

81 אלא שלעת"ל יהי' יהודה למעלה מיוסף, היינו, ש"בזמן הגלות בחי' יוסף גבוה מאד נעלה במדריגה ליתן כח ועוז . . למחי' כו' לשום לכם שארית כו' . . ולהחיות לכם לפליטה גדולה . . שמוזה יגדל . . משיח שיהי' אז למעלה מיוסף הרבה . . גם זה מכחו (של יוסף) בא אע"פ שיהי' משיח בן דוד למעלה ממנו" (תו"ח שם קו, א).

82 קונטרס משיחות ש"פ ויגש.

83 אבות פ"א מי"ז.

84 ג"פ חזק – בתלת זימני הוי חזקה (ב"מ קו, רע"ב. ויש"ג).

85 "נתחזק" – לשון רבים.

שראי' דוקא פועלת שנמשך להדבר בכל עצמותו (ראה סה"מ תרס"ב ע' רמב ואילך) – ע"ד ובדוגמת החילוק שבין חיות כללי לכוחות פרטיים, שכחות פרטיים הם בפנימיות ובמורגש, משא"כ החיות הכללי שאינו במורגש; ולאידך, הסיבה לכך שהחיות הכללי אינו במורגש היא בגלל שהחיים הם מהות עצמו, כנ"ל הערה 22).

69 מקץ מא, נא.

70 שם, נב.

71 ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ.

72 שזהו"ע הברכה – מלשון המשכה (תו"א מקץ לו, ג. לקו"ת ראה יט, רע"א. ובכ"מ).

73 דקאי על כל בני', שנקראים "ישראל", ע"ש יעקב. ולהעיר, שנשמתו של יעקב "כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם" (אגה"ק ס"ז).

74 ועפ"ז יומתק שיעקב ברך את אפרים ומנשה (בניו של יוסף) לפני שברך את בניו.

75 להעיר, שההתחלקות ליי"ב היא בעולם הבריאה (יי"ב בקר, י"ב גבולי אלכסון), משא"כ באצילות ההתחלקות* היא לז' מדות**, ז' קני המנורה.

* נוסף לכך שהתחלקות זו אינה דומה להתחלקות דעולם הבריאה, כיון שאצילות הוא עולם האחדות.
** ראה גם אה"ת (כרך ר') פרשתנו תתשיט, סע"ב ואילך, בפירוש הכתוב "ויהיו ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" – ש"שני חייו היינו מקור חייו הם ז' שנים לבד", ז' המדות דאצילות, "וחייו הם ק"מ שנה", "ז' וז' שהם בחי' שבעה ושבעה מוצקות לנרות . . יו"ד פנמים ארבע עשרה (ז' וז') הם ק"מ שנה".

בסיום פרשתנו אודות שלימות העבודה דיוסף: "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (94) – לנצל את הזמן עד (וכולל) יום ההילולא כדי להוסיף ביתר שאת וביתר עוז (ובאופן ד"ל לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"95) בהליכה בדרכיו ואורחותיו של נשיא דורנו, ע"י ההוספה בלימוד תורתו, ומילוי שליחותו בהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה.

ויה"ר – וג"ז עיקר – שההחלטה בזה תמהר ותזרז ותביא תיכף קיום הבטחתו של יוסף "אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב", ובהמשך לזה – "ואלה שמות בני ישראל", "על שם גאולת ישראל נקראו כאן . . יוסף על שם שעתיד הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל . . כשם שגאל אותם ממצרים, דכתיב"6 והי' ביום ההוא יוסיף אדני-י שנית ידו וגו' וכל הענין הכתוב שם"97 – כן תהי' לנו תיכף ומיד ממש.

על ההתוועדות שבכל שבת, "להקהיל קהילות בכל שבת ושבת"86) – כהמנהג בכו"כ קהילות קדושות בישראל שבשבת חזק מכינים הגבאים "קידושא רבא", ובודאי יחזקו ויחדשו מנהג זה בכל המקומות – שבה יוסיפו באמירת דברי תורה (וגם קבלת החלטות טובות להוסיף בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור), ויוסיפו בהשמחה דגמרה של תורה (סיום ספר שלם בתורה, ע"ד השמחה שעושים לגמרה של התורה כולה בשמח"ת"87), אשר, ההתוועדות דכו"כ מישראל יחדיו בשמחה של תורה מדגישה עוד יותר את החיות הכללי דישאל ותורה (שלמעלה מהתחלקות)88, שיומשך ויחדור בעבודה בפועל בכל הפרטים ופרטי פרטים"89.

וחיזוק מיוחד וחיות מיוחדת בנוגע לענין שהזמן גרמא"90 – בעמדנו בתוך "שלושים יום לפני החג"91, העשירי (יהי' קודש"92) בשבט, יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, "יוסף" שבדורנו, ובפרט בשנה זו, שנת הארבעים, ש"קאי איניש אדעתי' דרבי"93, הגמר והשלימות דעניני רבו (ע"ד מ"ש

(91) ראה פסחים ו, סע"א ואילך. וש"ג.

(92) ראה לקו"ש ח"ו ס"ע 290. וש"ג.

(93) ע"ז ה, רע"ב.

(94) ולהעיר, ששנה זו היא גם שנת המאה ועשר ליוסף שבדורנו

(ת"ר"מ – תש"נ).

(95) תבוא כט, ג. וראה קונטרס משיחות ש"פ בא תשמ"ט.

(96) ישע"י יא, יא.

(97) שמו"ר פ"א, ה.

(86) יל"ש ר"פ ויקהל. שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.

(87) טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.

(88) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1059 הערה 20, שענין האחדות

לאמיתתו הוא מצד שרש ומקור הנשמה דוקא.

(89) וכמודגש גם בהשמחה באופן של ריקוד* – שהשמחה

(שבלב, לאחר וע"י ההתבוננות במוח שבראש) חודרת עד לעקב

שברגל**, ועד שע"ז מגבי' העקב את כל הגוף, גם הראש.

(90) ראה בארוכה שיחת ליל ט"ו טבת.

(* בסיום חזק זה דהשיחה – עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ורקד על מקומו בשמחה רבה (המו"ל).

(**) ע"ד ענינו של יעקב – המשכת הו"ד בעקב (כ"ל ס"ה).

לקוטי שיחות פרשת ויחי כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

זהו גם הטעם לכך שהתורה מספרת⁷: "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, משום שלא תיארו לעצמם שאפשרי הדבר שאותו משנה למלך יהיה יוסף הצדיק, שכן לפי סדר העבודה הרי "עולם" מהווה סתירה לדביקות באלקות (עוד יש לפרש: "והם לא הכירוהו" - לא היתה להם כל הכרה במדריגה כה גבוהה כפי שהיתה מדריגתו של יוסף הצדיק).

על פי זה יש לבאר את הכתוב⁸: "אלה תולדות יעקב יוסף", "תולדות יעקב" הם הגילויים של יעקב, שיעקב ועניניו היו באצילות, ויוסף המשיכם והורידם לעולמות בי"ע עד לעולם הזה הגשמי. ודוקא יוסף היה מסוגל לעשות זאת, שכן מדריגתו היתה - בענין זה - נעלית יותר ממדריגת יעקב, על כן היה יכול לרדת למקום תחתון יותר, כפי הכלל⁹: "כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה יותר".

כלומר אף ש"אין קוראים אבות אלא לשלשה"¹⁰, היינו שרק שלשה אלה, אברהם יצחק ויעקב היו "אבות" שכל אחד מהם פעל בכל אחד מישראל, להמשיך אלקות על ידי מדה מיוחדת: אברהם על ידי חסד, יצחק - גבורה ויעקב - תפארת (רחמים); הנה יוסף, לא פעל ענין חסד, היו אלו "תולדות יעקב", הוא החדיר בעולם את המשכונות של יעקב - "בחיר שבאבות"¹¹ (שמדתו, תפארת, היא קו האמצעי בין חסד לגבורה, הכוללת את שתייהן). אבל זה עצמו, שיוסף היה יכול להוריד את המשכונות של "בחיר שבאבות" למטה מטה, הוא משום שהוא עצמו היה גבוה גבוה ביותר.

ג. על פי זה גם יובן מה שכתוב בזהר¹² ששלשה רגלים הם כנגד שלושת האבות: פסח כנגד אברהם, בו נאמר¹³ "לושי ועשי עוגות"; שבועות כנגד יצחק, שלכן היתה התקיעה כמתן תורה בחג השבועות בשופר¹⁴, מאילו של יצחק¹⁵, וסוכות כנגד יעקב, בו נאמר¹⁶ "ולמקנהו עשה סוכות", הפעם הראשונה בו מופיע בתורה ענין סוכות,

א. בסיום פרשת ויחי מספרת התורה, על בשורת יוסף לישראל על הגאולה "ואלקים פקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת גו'". הן הירידה למצרים באה על ידי יוסף: בגללו באו יעקב ובניו למצרים, והן היציאה ממצרים באה על ידי יוסף: הוא השמיע את הבשורה ונתן את הסימן¹ ולא סימן גרידא - אלא גם את הכח² שיהיה "והעלה אתכם מן הארץ הזאת".

כדי להבין את שייכות גלות מצרים ויציאת מצרים ליוסף, יש להקדים (ביאור) מעלתו של יוסף, שבכמה ענינים עמד בדרגה נעלית לא רק מאחיו השבטים כי אם גם מיעקב אבינו. שמשום שברוחניות היה - בענינים הנ"ל - נעלה מהם, היה³ גם בגשמיות במקום מלך, והשבטים ויעקב השתחוו לו, כפי שנראה קודם בחלום יוסף ואחר כך נתקיים בפועל: השבטים - רבות פעמים⁴ - וכן יעקב, כמסופר בתחילת הפרשה "וישתחו ישראל על ראש המטה".

שהרי כל הדברים ואירועי העולם הגשמי משתלשלים ונובעים מן הדברים והמאורעות ברוחניות. ובפרט בנוגע לחיי האבות והשבטים, שכל חייהם היו רוחניות - כדברי אדמו"ר הזקן בתניא⁵: "שחיי הצדיק אינם חיים בשרים כי אם חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה" - הרי ודאי שכל הקורות אותם בגשמיות, גם זאת שיעקב והשבטים השתחוו ליוסף, הוא משום שברוחניות עמד יוסף במדריגה נעלית מהם.

ב. בענין מעלתו של מדריגת יוסף, לגבי דרגת השבטים והאבות, מבואר באריכות בתורת החסידות, שהאבות והשבטים היו "רועי צאן", והתנזרו מעניני העולם העלולים להפריע להם בעבודתם; אבל יוסף היה משנה למלך, תפקיד הקשור עם טרדות גדולות ביותר, ובפרט במצרים, הנקראת "ערות הארץ"⁶ - ואף על פי כן לא הפריע הדבר ליוסף לעמוד באותה שעה בתכלית הדבקות לאלקות.

(1) תרגום יונתן (ויחי נ, כח). תנחומא פ' שמות כד.

(2) עיין ד"ה לך - תרכ"ז.

(3) תו"ח ויחי קג, סע"ב. לקו"ש כרך ג' ע' 81 ובהמציין שם.

(4) ה' פעמים (ב"ר פפ"ד, י"ד).

(5) אגה"ק סכ"ז.

(6) בראשית מב, ט. וראה קה"ר פ"א, ד.

(7) בראשית מב, ח. תו"ח ויחי קד, ד (כפירוש הראשון). תו"א קג, (כפירוש

שבהחצ"ג).

(8) בראשית לו, ב. וראה ביאורו ר"פ ויחי (ל, א ואילך). אוה"ת ד"ה בן

פורת יוסף (שפו, א) ובכ"ב.

(9) נתבאר בארוכה בשערי אורה ד"ה ביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך

ופל"ב ואילך.

(10) ברכות טז, ב. וראה תו"א ר"פ וארא.

(11) ש' הפסוקים תולדות כז, כה. ראה ג"כ ב"ר פפ"ו, א. זח"א ק"ט, ב.

קמו, ב. ולעיל פ' ויצא.

(12) ח"ג רנו, ב. טור אר"ח סי' תיז בשם אחיו (הובא במנורת המאור (לר"י

אלנקוה) ח"ב הלכות ר"ח).

(13) בראשית יח, ו.

(14) שמות יט, יט.

(15) פדר"א ספ"א, הובא ברש"י שמות יט, יג. מדרש אגדה בראשית כב,

יג. וראה ד"ה שובה תרמ"א (בהמשך יונתי תר"ם).

(16) בראשית לג, יז.

אותו כלל מלהיות בתכלית הדביקות באלקות - 'ואין לזרים אתך'.

ד. ביאור נוסף על הקשר בין שמיני עצרת ליוסף: אחד הטעמים שחג זה נקרא שמיני, אף שהוא יום-טוב בפני עצמו, הוא משום שמאירה בו מדריגת שמיני, שלמעלה מסדר השתלשלות²². המספר שבעה מסמל את כל סדר השתלשלות שקבוע ומחולק למספר שבע - "שבעת ימי ההיקף". המספר שמונה מורה על מדריגה הבאה מעבר למספר שבע, למעלה מהשתלשלות. ומשום שבשמיני עצרת מאירה מדריגת השמיני - שלמעלה מסדר השתלשלות ואינה מוגבלת בשום מדידות והגבלות - לפיכך יכולים לבוא בשמיני עצרת בפנימיות גם ההמשכות שהם למעלה מהעולם שבסוכות נמשכו רק בבחי' מקיף. כך מוצאים גם בענין המילה, שמצותה ביום השמיני, כי על ידי ברית מילה נמשך בחי' השמיני, שהוא למעלה מהשתלשלות וזוהי נתינת כוח להמשיך את המדריגות העליונות בקדושה, שהם למעלה מעולם (כתר²³ שלמעלה מהשתלשלות) ולהורידם ולחברם עם "יסוד סיומא דגופא"²⁴, היינו שעל ידי ברית מילה נזדכך גם כל הבשר הגשמי של האדם ומתאחד עם הקב"ה בברית עולם²⁵.

ומדריגה זו של שמיני, המאירה בשמיני עצרת, זוהי מדריגת יוסף הצדיק "צדיק יסוד עולם".

ה. לפי זה יובן גם השייכות של גלות מצרים ויציאת מצרים ליוסף דוקא: כוונת הירידה לגלות מצרים היתה כדי להוציא משם "רכוש גדול", היינו לברר את ניצוצות הקדושה שהיו מצויים במצרים²⁶, וכשסיימו בני ישראל את העבודה, וביירו הנצוצות, היתה הגאולה. שזהו גם מה שנאמר²⁷ שהגאולה מגלות מצרים היתה בזכות דם מילה ודם פסח²⁸, כי ענין דם המילה הוא להעלות את הדרגות התחתונות, "יסוד סיומא דגופא". כח זה לרדת מטה מטה ולהוציא משם הניצוצות - בא מיוסף הצדיק. לכן היה זה יוסף הצדיק שעל ידו באה הירידה לגלות, והוא זה שהבטיח את בשורת הגאולה, כי הוא נתן את הכח להשלים את כוונת הגלות, עבודת הבירורים, ועל ידי זה להביא הגאולה.

ושמיני עצרת שייך ליוסף¹⁷, כי כמו שאצל יוסף נאמר "אלה תולדות יעקב יוסף", שיוסף הוא המשך ליעקב, כך שמיני עצרת הוא המשך של חג הסוכות.

בשמיני עצרת ישנם שני דברים מנוגדים: הוא¹⁸ "רגל בפני עצמו", שלכן מברכים שהחיינו בשמיני עצרת (שלא כמו שביעי של פסח, שאין מברכים בו שהחיינו, משום שאינו יום טוב נפרד מחג הפסח); ומאידך, הוא נקרא "שמיני עצרת", המשך לחג הסוכות.

כי הקשר של שמיני עצרת לסוכות - דומה לקשר של יוסף הצדיק עם יעקב. אף יוסף הוא המשך של יעקב, כי כאמור, הוא ממשיך למטה את עניני יעקב, אבל זה גופא שהוא מסוגל להוריד את ההמשכות העליונות של יעקב למטה, הרי זו מעלה מיוחדת ביוסף אפילו לגבי מדריגת יעקב עצמו. כך גם שמיני עצרת ממשיך בפנימיות את כל עניני חג הסוכות (רגל השלישי, הכולל בתוכו שני הרגלים פסח ושבעות, כמו שמדת יעקב כוללת את מדות אברהם ויצחק) שהרי סוכות מורה על בחינת "מקיף" (כמו הסוכה המקיפה את האדם), היינו, שבסוכות באות כל ההמשכות מלמעלה באופן של מקיף; ובשמיני עצרת הן באות בפנימיות: "עצרת תהיה לכם", שההמשכות באות לישראל באופן של "עצרת" - כנישו, מלשון קליטה, בפנימיות¹⁹.

אבל זה עצמו, שבשמיני עצרת באים כל ההמשכות באופן פנימי, מורה על כוח נעלה בשמיני עצרת, שבגלל כוח עליון זה יכולים גם הגילויים שהם למעלה מהעולם - ומצד עצמם אינם שייכים להיות נמשכים רק בבחינת "מקיף" - לבוא בשמיני עצרת בעולם בבחינת פנימיות.

יתרה מזו: בסוכות הקריבו שבעים פרים כנגד שבעים אומות²⁰, כלומר, שמאחר שמההמשכות של חג הסוכות שהן בבחינת מקיף, יכולים אומות העולם שתהיה להם יניקה ואחיזה בהם. לכן הקריבו שבעים פרים כדי "לברר" את שבעים האומות; אבל בשמיני עצרת, אף שאז באות כל ההמשכות למטה, מכל מקום הקריבו רק "פר אחד איל אחד", שעל זה נאמר²¹ "יהיו לך לברך ואין לזרים אתך", שאין לזרים כל אחיזה או יניקה בדבר. בדוגמת מדריגת יוסף, שגם בהיותו במצרים, "ערות הארץ", לא בלבדה

(17) זח"א רח, ב.

(18) סוכה מח, רע"א ושי"ו.

(19) ובוה יובן פירש"י בסוכה שם: "רגל בפני עצמו שאין יושבין בסוכה". ולכאורה מה "שאיין יושבין בסוכה" הוא רק ענין שלילי, שאינו ה"רגל" דסוכה, אבל יכול להיות חול, אינו מורה על ה"רגל" דשמע"צ? וע"פ מ"ש בפנים יובן: ענינו של שמע"צ הוא, דחוללה הישיבה בסוכה - בתוך הסוכה, כי אדרבא המקיפים דסוכה נמשכים בפנימיות.

(20) סוכה נה, ב.

(21) משלי ה, יז. וראה ד"ה ביום השמע"צ תשי"י, סד"ה ביום השמע"צ תשי"ט.

(22) ראה לקו"ת דברים פז, ד. ועייג"כ לקו"ש כרך ג' ע' 66 ובהמצויין שם.

(23) שזהו ג"כ מה שמצות מילה היא מ"ע שיש בה כרת, אותיות כתר.

שלא מצינו חיוב כרת במ"ע לבד מצות מילה (ופסח, השוה למילה, ראה הערה 28) - כי א"א להיות המשכת הכתר כי אם רק ע"י שלילה, לא תעשה,

והחידוש במילה ופסח, שעל ידם נמשך הכתר גם בכלים, עשה.

(24) הקדמת ת"ז (יז, א).

(25) ראה בארוכה לעיל פ' לך-לך.

(26) ראה בארוכה לעיל פ' ויגש.

(27) מכילתא בא יב, ו. הובא ברש"י שם.

(28) בהשיחה (אחש"פ תשכ"א - נדפסה לקמן פ' בא) נתבאר בארוכה, שגם פסח הו"ע ביורו ניצוצות היותר תחתונים, עוד יותר מכמו במילה.

ואכ"מ.

אמרו חז"ל: "ישיבת כרכים קשה"³⁴ (כשם שיוסף הצדיק היה נמצא במטרופולין של מצרים). מקום מגורם של הנשיאים שלפניו היה בערים קטנות, כמו ליאזנא, ליאדי, ליובאוויטש (אמנם פעמים רבות ביקרו ערים גדולות, והרבה פעמים גם בחוץ לארץ, עבור טובת הכלל והפרט, אבל היה זה באופן זמני, אבל בקביעות היתה דירתם בעיר הקטנה). אפילו מאוחר יותר, כשהרבי (מוהרש"ב) נ"ע עבר מליובאוויטש לרוסטוב, היתה גם עיר גדולה זו מנותקת מן העולם, וגם ברוסטוב עצמה היו מבודדים מהעיר. אבל כ"ק מו"ח אדמו"ר - מתחילת נשיאותו היה תחילה בנסיעות ולאחר מכן קבע מגורו בערים גדולות: מוסקבה, פעטרבורג (לענינגראד) ואחר כך בריגא, ורשא, וכיו"ב - כמו שאמר פעם הרבי: עשר גלויות גלתה ליובאוויטש, ומנה כל העשרה גלויות - עד שהתיישב בניו יורק. ובכל הערים הגדולות התמסר להפצת החסידות יחד עם הפצת היהדות בכלל. כשם שיוסף הצדיק, שהיה מאוחד עם אלקות ועם כל זה היה מושל ועסק בתיקונים בארץ מצרים.

ה. בגלל מעלת יוסף על האבות והשבטים: שאצלו האירה מדריגה כזו של אלקות שהיא למעלה מהעולם, היתה גם ההנהגה מלמעלה עמו באופן של למעלה מהטבע (בחי" סובב).

זהו גם הטעם³⁵ שיוסף הצדיק נענש³⁶ על שביקש משר המשקים שיזכירוהו לפני פרעה; ולא סמך בבטחון גמור שהקב"ה בעצמו יוציאהו מבית האסורים, שלכן היה עונשו להשאר שנתיים נוספות בבית האסורים. שואלים על כך: במה מתבטא כאן חטאו של יוסף? הרי ידוע שאדם צריך לעשות כלי בדרך הטבע לברכת הקב"ה ואין בכך סתירה לבטחון בהקב"ה. כמו שנאמר³⁷ לגבי פרנסה: "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה", שצריך לעשות כלי בדרך הטבע לפרנסה ולבטוח בקב"ה שישלח ברכתו באמצעות כלי זה. כך מצינו גם אצל יעקב אבינו, כשהיה ירא מעשו: "פן יבא והכני אם על בנים", שיחד עם התפלה והבטחון בהקב"ה הכין גם כלים בדרך הטבע - דורון (מתנה לעשיו) ומלחמה - שעל ידם תבוא הצלתו. מדוע איפה, נענש יוסף הצדיק על שעשה כלי בדרך הטבע להצלתו מבית האסורים?

אלא משום שבדרגא זו שעמד בה יוסף, - כאמור לעיל, שהיה דבוק בבחינת הסובב של אלקות שהיא נעלית

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר כמה פעמים²⁹, שישנם ה"אושפיזין" החסידיים, כלומר, שכשם שהשבעה "אושפיזין", אברהם, יצחק וכו' כל אחד מהם הוא אושפיז, "אורח", ביום אחר של חג הסוכות, כך ישנם שבעה "אושפיזין" של נשיאי החסידות, הבעל שם טוב, המגיד ממזריטש, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק, אדמו"ר מהר"ש, והרבי מוהרש"ב, שכל אחד מהם הוא "אושפיזא" באחד מימי הסוכות. מזה מובן בפשטות, שכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוא ממלא מקום וממשיך דרכם של הנשיאים-אושפיזין החסידיים, יומו הוא - שמיני עצרת.

כך גם מרומז בשמו הראשון - יוסף³⁰, (והרי "שמא גרים"³¹ וביחוד כאשר השם נבחר על ידי צדיקים נשיאי ישראל) שכאמור לעיל, יש למדריגת יוסף הצדיק שייכות לשמיני עצרת. גם "עבודת" הרבי היתה באותו אופן של יוסף הצדיק³²: הוא המשיך את כל הענינים הנעלים של רבותינו שקדמו לו למטה בעולם. אנו רואים זאת מכך שהרבי עסק בפרסום והפצת חסידות לא רק בלשון הקודש ובאידיש, אלא גם בשפות שונות אחרות. כי עבודתו היתה להמשיך אלקות בכל מקום, עד למטה מטה.

כן מצינו בהנהגת הרבי שתי קצוות מנוגדות: בה בשעה שהיה עסוק בכל מציאותו לגלות ענינים עמוקים ביותר בתורת החסידות, התמסר כולו לחינוך והפצת היהדות באופן הפשוט ביותר: ללמד את ילדי ישראל "אלף-בית", להשפיע על יהודים לשמור שבת, כשרות, טהרת המשפחה וכיו"ב. ודברים אלו דרש מחסידיו (כי "בחר רישא גופא אזיל"³³, כל הגוף הולך אחר הראש, לכן צריכים חסידים להשתדל במיוחד בענינים בהם התמסר הראש שלהם, הרבי), להתמסר לחינוך הכשר והפצת היהדות במעשה בפועל ואפילו באופן הפשוט ביותר, ובאותה שעה להתעמק בלימוד החסידות (שמשום כך כתב הרבי והוציא לאור מאמרים והמשכים עמוקים של חסידות חב"ד).

הנהגה זו היא בדוגמא למה שהיה אצל יוסף הצדיק: הוא התעסק עם דברים פחותים ביותר, עד להשפיע למצריים - "הא לכם זרע" - ובעת מעשה היה בתכלית הדביקות לאלקות.

ז. לכן ראינו גם שההשגחה הפרטית הוליקה את הרבי באופן כזה, שהיה מתגורר דוקא בערים גדולות, עליהם

(33) עירובין מא, א.

(34) כתובות קי, ב.

(35) תו"ח ויחי קז, א. ד"ה ולא זכר שר המשקים תפרו"ח.

(36) ב"ר פפ"ט, ג. הובא ברש"י ס"פ וישב.

(37) דברים טו, יח. וראה קונטרס ומעין מאמר כה.

(29) ראה ספר המאמרים ה'תשי"א ע' 47.

(30) וגם בשמו השני נרמזה בחינה זו, כי יצחק בנימט' שמונה פעמים הוי'.

(31) ברכות ז, ב. ועיין שער הגלגלים הקדמה כג. ס' חסידים ס' רמד.

ועוד.

(32) ראה שיחת שמח"ת תש"ה (נדפסה בסה"מ ה'תש"ט קונטרס צח)

סעיף ח וסעיף י"ד.

השליכוהו לבור, שעל ידי זה מסרו דינו לשמים, כיון שנחשים ועקרבים אינם בעלי בחירה⁴⁶ ונס נעשה לו. על אף שעל פי תורה הרי בדרך הטבע כשאדם נופל לתוך בור של נחשים ועקרבים, הוא מת, כמוזכר לעיל. - עוד אפשר לומר: דין התורה שמעידין כו' הוא מצד הכלל של "אזלינן בתר רובא" (הולכים אחר הרוב, ובמקרה זה על פי רוב מת האדם), אלא שמצד החומרא של איסור אשת איש צריך להיות רוב כזה שהמיעוט אינו אפילו "מיעוט דלא שכיח"⁴⁷, אבל לא שהוא נס ממש, שינוי הטבע, כי אם בלשון רבנו הזקן⁴⁸ "דמקרי נס בלשון בני אדם, וגם בלשון חכמים" - אך כיון שסוף סוף עלול הוא לקרות לפעמים, ואף על פי כן אין מתחשבים באפשרות כזו, הרי כל זה הוא רק מצד הכלל של אזלינן בתר רובא, ואצל יוסף הרי לכמה דעות: א) השבטים היה להם דין של בני נח⁴⁹. ב) אצל בני נח אין הדין של רוב⁵⁰.

י. על הגאולה העתידה נאמר⁵¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שהגאולה העתידה תהיה בדומה לגאולת מצרים.

לכן גם עתה בעקבתא דמשיחא, כביציאת מצרים, צריכה להיות ש"עבודתנו" תברר את ניצוצות הקדושה הכי אחרונים הנמצאים למטה מטה. וכח זה לרדת למטה כל כך ולעסוק בעבודת הכירורים, נתן לנו הרבי, נשיא דורנו. שזו היתה עבודתו, "כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה יותר", וזוהי גם עבודתנו, כי "בתר רישא גופא אזיל". עבודתנו צריכה להיות לקחת את הענינים הנעלים ביותר, רזין דרזין דאורייתא, ומעיינות אלו להפיץ למטה מטה, עד "חוצה", ועל ידי זה לברר הניצוצות האחרונים ביותר, שזה יביא את "קא אתי מר", למטה מעשרה טפחים, בקרוב ממש.

(מלוקט משיחת ר"ח כסלו תשי"ב
וישיחת אהש"פ תשכ"א)

מלהיות מקור לנבראים, - לא היה זקוק להכנות וכלים בדרך הטבע, וממנו נדרשת מדרגה נעלית יותר של בטחון, ללא כל אמצעי של הנהגת הטבע, שעל בטחון זה נאמר³⁸: "טוב לחסות בהוי' (בחי' טובב) מבטוח באדם" (העליון, בחי' ממלא).

ט. והנהגה כזו שלמעלה מן הטבע ראו גם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר. הוא הבקיע את כל ההעלמות וההסתרים של הטבע באופן כה גלוי, שלא ראו כל כך אצל אף אחד מרבותינו נשיאינו. מלבד זאת שנאסר הרבה פעמים³⁹, גם אופן מאסרו היה קשה יותר, עד ששפטו אותו בפועל ממש לעונש מות, ר"ל (אדמו"ר הזקן בעת מאסרו היה רק בסכנת עונש זה, אבל בפועל לא הוציאו עליו גזר דין זה, אבל על הרבי גזרו עונש זה, ה"י). זאת ועוד: בין אלו שאסרו את הרבי, ניהלו את חקירתו ועינוהו במאסרו, היו בעלי בחירה (יהודים), ועל בעלי בחירה הרי הקב"ה, כביכול, אינו שליט, כמאמר: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁴⁰, שבנוגע לענינים של יראת שמים, ושל תורה ומצוות, נמסרה כל השליטה בידי אדם שיוכל לעשות כפי בחירתו.

זהו גם ביאור הדבר, שאמר ראובן לאחיו לגבי יוסף: "השליכו אותו אל הבור גוי' ויד אל תשלחו בו"⁴¹, שהם עצמם לא יפגעו בו רק שליכוהו לבור. לכאורה אינו מובן: כיון שבבור היו נחשים ועקרבים⁴², במה עדיף להשליך לבור מאשר אופן אחר של שליחת יד? הרי על פי תורה ודאי היה שימות בבור, כפי ההלכה⁴³, שמעידין כו' - כשבאים עדים ומעידים שפלוגי נפל לבור של נחשים ועקרבים מותר לאשתו להנשא לאחר. התשובה לכך: אף שהשבטים סברו שהוא מחוייב מיתה⁴⁴, טען ראובן, שלא יסמכו על עצמם להרגו בידים, שכן מאחר שהם בעלי בחירה היה נהרג גם אם לא היה מחוייב מיתה לכל הדעות, או אם היתה לו זכות ונעשה לו נס⁴⁵. לכן

(38) תהלים קיח, ב. לקו"ת דברים צא, ב.

(39) ראה ליקוט לד ואילך (נדפס בלקו"ד ע' תרט).

(40) ברכות לג, ב. וש"נ.

(41) בראשית לו, כב.

(42) שבת (כב, א) הובא בפרש"י עה"ת שם.

(43) יבמות קכא, א. שו"ע אה"ע סי' ז' סעיף כט. וראה בעצי ארזים שם דת"ק בירוש' שם פליג על הבבלי וס"ל דאין מעידין דחיישינן לנס כיוסף.

(44) אור החיים וישב (לו, כ). ספורנו שם. ועוד.

(45) ראה זח"א קפה, רע"ב. ירושלמי יבמות פט"ז ה"ג בסופה. תוד"ה

אין (יבמות קכא, ב). שו"ת רבנו הזקן סי' כח (קרוב לסופה).

(46) ראה בארוכה הרח"ו והרמ"ק לזח"א (קפה סע"א) (בס' אור החמה).

אוה"ח וישב (לו, כא).

(47) תוד"ה חלב (בכורות כ, ב).

(48) שו"ת שם. ויל"ע בתנחומא סי' פ' ויחי: שעשה לי נס כו'.

(49) פרשת דרכים בתהלתו. ובכ"מ.

(50) ראה שדי חמד כללים אות ג (סכ"ה ס"ק כ), ובפאת השדה כללים

אות ג (ו, ג). וש"נ.

(51) מיכה ז, טו.

יום ראשון י' טבת

ולבושי הנפש האלקית, ולא יסאר מקום כלל לכוחות ולבושי הנפש הבהמית, ולא יעבר זר - הנפש הבהמית נקראת "זר", פתוכם - באברים, חם ושלום, - עד כאן דובר בצורה כללית, שרצונה של הנפש האלקית הוא שכל הגוף יהיה מלא רק ממנה. להלן, יבואו הדברים בפירוט יתור:

דתינו, תלת מחין שפראש - שלשת המוחין שבראש, חכמה, בינה, דעת, יהיו מקלאים מקממה בינה דעת שבנפש האלהית, שהיא חכמת ה' ובינתו, - להתחכם ולהבין גדולתו של הקב"ה, להתבונן בגדולתו אשר עד אין סוף ואין סוף, - לגדולתו, ואי אפשר לחקרו לתכליתו, ולהוליד מין, - מהחכמה ובינה, על ידי הדעת, - על ידי התעמקות בכוח הדעת, עד להרגשת השכל, שעלידי כן מולידים, היראה - מהקב"ה, פמחו ופחד ה' פלפו, - כפי שהוזכר בפרק השלישי, שהתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, נולדת יראה במוח - הביטוי

"יראה" נאמר, כשהדבר ממנו יראים נמצא מרוחק, הוא רק מבין אותו בשכלו - ופחד בלב - הביטוי "פחד" נאמר, כשהדבר ממנו מפחדים נמצא קרוב אליו, וראים אותו ומתמלאים ממנו פחד בלב. כך גם כאן: מההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, מתעוררת תחלה יראה במוח, ולאחר מכן פחד בלב, ואהבת ה' באש בוערה פלפו - כן נולדת, עלידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, אהבה בוערת בלב, ברשפי שלחבת, להיות נכספה ונם פלתה נפשו פחשיקה ופשיצה - כדי, לדבקה בו באין סוף פרוך הוא בכל לב ונפש ומאד - בשלשת הבחינות: בכל לבך, בכל נפשך ובכל מאדך, כמו שנאמר בפסוקי, "בכל לבבך" - שהלב יהיה ממולא באהבה להקב"ה, "בכל נפשך" - שאהבה זו תעבור את גדות הלב ותתפשט בכל שאר האברים, שכולם יתנהגו בהתאם לדרישות אותה אהבה. כגון: כשהאהבה להקב"ה מגיעה גם ברגלי האדם - רצות אז הרגלים במהירות לקיים מצוה, ו"בכל מאדך" - עד למסירת נפש, בגלל אהבתו אל הקב"ה הוא מוכן למסור את נפשו, מעמקא דלבא - מעומק הלב, שפחלל הימני, - שם משכן הנפש האלקית, וצורת האהבה להקב"ה שהנפש האלקית רוצה בה, היא: שיהיה תוכו רצון אהבה - תחלה האהבה היא עדיין רק על ה"סוף" ואינה ממלאה את כל

אך הנה פתיכי: "ולאם מלאם יאמין", - וכ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן: "אך כו" - פ" דב' הנפשות אין ענינם שכל א' עוסק בשלו ואין לו עסק והתענינות בפעולות ה', כ"א לאום מלאום יאמץ כו"ו - פסוק זה נאמר על יעקב ועשו, שברוחניותם של בני ישראל רומז

יעקב - על הנפש האלקית, ועשו - על הנפש הבהמית, והם עומדים במלחמה תמידית, כשאחד מהם מתחזק ומתאמץ להתגבר על השני. פי הגוף נקרא "עיר קמנה", וכמו ששני מלכים נלחמים על עיר אחת, שכל אחד רוצה לכבשה - נגד רצונה, ולמלך עליה, - ולהגיע למלוכה עליה, שהיא ברצון, כלומר בהסכמת וברצון תושבי העיר. דתינו להנהיג יושביה פרצונו ושיהיו סרים למשמעתו בכל אשר יגזור עליהם, כך שתי הנפשות האלהית והחיונית הבהמית שמהקליפה נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו שהאלהית חפצה ורצונה שתהא היא לכדה המושלת עליו ומנהיגתו וכל האברים יהיו סרים למשמעתה ובטלים לגמרי ומרכבה אליה ויהיו לבוש לעשר בחינותיה וג' לבושיה הנ"ל שיתלבשו כולם באברי הגוף ויהיה הגוף כולו מלא מהם לבדם ולא יעבור זר בתוכם ח"ו דהיינו תלת מוחין שבראש יהיו ממולאים מחב"ד שבנפש האלהית שהיא חכמת ה' ובינתו להתבונן בגדולתו אשר עד אין סוף ולהוליד מהן על ידי הדעת היראה במוחו ופחד ה' בלבו ואהבת ה' כאש בוערה בלבו כרשפי שלחבת להיות נכספה ונם כלתה נפשו כחשיקה וחפיצה לדבקה בו בא"ס כ"ה בכל לב ונפש ומאד מעומקא דלבא שבחלל הימני שיהיה תוכו רצון אהבה מלא וגדוש עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפאי

הבהמית שמהקליפה המחזיה את הגוף שהיא הצד המנוגד לאלקות וקדושה, נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו, - הגוף הוא ה"עיר הקטנה" והאברים - ה"תושבים", שהאלהית - הנפש האלקית, חפצה ורצונה שתהא היא לכדה המושלת עליו - על הגוף, ומנהיגתו, וכל האברים יהיו סרים למשמעתה - כלומר, שהאברים יתנהגו בפועל לפי הוראות הנפש האלקית, ובטלים לגמרי, - לא רק שהאברים יתנהגו בפועל כדרישת הנפש האלקית, אלא שימסרו את רצונם לנפש האלקית. ויותר מכך רוצה הנפש האלקית: ומרכבה אליה, - שהאברים יהיו בטלים אליה כמו "מרכבה" לגבי הרוכב עליה, שאין לה רצון עצמי כלל. כלומר, לא כמו בהתבטלות סתם, שיש לה רצון עצמי, אלא שהיא מבטלת אותו, כי אם שלאברים לא יהיה רצון עצמי כלל, וכל רצונם יהיה אך ורק רצונה של הנפש האלקית, ויהיו לבוש לעשר בחינותיה - של הנפש האלקית, וג' לבושיה - מחשבה, דיבור ומעשה, הנזכרים לעיל, שיתלבשו כלם - כוחותיה ולבושיה של הנפש האלקית יתלבשו, באברי הגוף, ויהיה הגוף פלו מלא מהם לבדם, - שכן, יתכן, שהאברים אכן יתלבשו בכוחות ולבושי הנפש האלקית, אבל לפעמים יתלבשו גם בכוחות ולבושי הנפש הבהמית, לכן הוא אומר: שהגוף כולו יהיה מלא אך ורק בכוחות

1. בראשית כה, כג. 2. ראה קהלת ט, יד; נדרים לב, ב. 3. בפרקים ג וד'. 4. דברים ו, ה. 5. שיר השירים ג, י.

שְׁפָתוֹב בְּעֵין חַיִּים שֶׁעַר נ' פֶּרֶק ג' בְּשֵׁם הַזֹּהַר, שֶׁהָרַע נֶהְפֵּךְ לְהִיּוֹת טוֹב גְּמוּר כְּמוֹ יֶצֶר טוֹב מְמֹשׁ, – וכיצד אפשרי הדבר? – בְּהַסִּיר "הַבְּגִידִים הַצּוֹאִים" מִמֶּנּוּ, – על-ידי הסרת הבגדים הצואים

של רוח התענוג של הנפש הבהמית, שֶׁהֵם תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ בָּהֶם. – הנפש הבהמית לכשעצמה היא רק "כוח המתאוה", כוח חזק של תאוה, שאפשר להטותו לאיזה צד שהוא. אלא, בהיות הנפש הבהמית מלובשת בגוף, נוטה כוח זה ומתאוה לתענוגות העולם הזה. ותאוות העולם הזה, בהן הוא משוקע, נעשות "לבושים" לכוח המתאוה. ועל-ידי פעולת הנפש האלקית על הנפש הבהמית, להפוך את תענוגי העולם הזה לאהבת ה' – מתפשט כוח המתאוה של הנפש הבהמית, מלבושיו המלוכלכים, ומתלבש בלבושים טובים, לרצות, ובחוקה, דברים של קדושה

ואלקות. הנפש האלקית רוצה, איפוא, שהאדם, על-ידי שכלו, יוליד יראה מהקב"ה ואהבה אליו, שתהיינה במדה כזו, שגם הנפש הבהמית, תיהפך לאהבת ה'; וכן – כמו כן רוצה הנפש האלקית, שגם שאר כל המדות שבלב, שֶׁהֵן עֲנֵפֵי הַיְרֵאָה וְהָאֱהָבָה, יִהְיוּ לַה' לְבָדוּ. – כל האמור, מדובר שהמוח והלב יהיו ממולאים מהנפש האלקית. זאת ועוד, רוצה הנפש האלקית: וְכָל כֹּחַ הַדְּבִיר שֶׁבָּפֶה, וְהַמְחַשְׁבָה שֶׁבַמֶּחֶ, וְהִיוּ מְמֹלָאִים מִן לְבוּשֵׁי הַמְחַשְׁבָה וְהַדְּבִיר שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבָדָה, שֶׁהֵן – לְבוּשֵׁי הַמְחַשְׁבָה, דיבור ומעשה, של הנפש האלקית, מְחַשְׁבֵת ה' וְתוֹרָתוֹ, – כלומר, לחשוב בגדולת ה' ובתורתו – "לבוש המחשבה", לְהִיּוֹת שִׁיחָתוֹ כֹּל הַיּוֹם, לֹא פְסִיק פּוֹמִיָה מְגִירָא. – שפיו לא יחדל מלימוד תורה – "לבוש הדיבור", וְכֹחַ הַמַּעֲשֵׂי שֶׁבְיָדָיו וְשֶׁאֵר רַמ"ח אַבְרָיו – של הגוף, וְהִיָה בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְבָד, – כלומר, שכל כוח המעשה, בידיו ובשאר אבריו, ינוצל לקיום מצוות בלבד, שֶׁהוּא – כוח המעשה, לְבוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית. – זאת אומרת, שהנפש האלקית תמשול בגוף כולו. שהגוף עם כל אבריו, יהיו ממולאים אך ורק בשכל ובמדות של הנפש האלקית, ובלבושי המחשבה, דיבור ומעשה שלה. אֵךְ נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁמְהַקְלָפָה,

החלל, מְלֹא – שיהיה גם מלא כולו, ככלי כשהוא ממולא במים, הרי כל חלל הכלי מלא במים, כך יהיה כל חלל הלב ממולא באהבת השם, וְגִדוּשׁ – לא רק שיהיה מלא, אלא גם גדוש ועובר

על גדותיו, לא רק בחלל הימני שבלב, אלא, עַד שֶׁתַּתְּפֹשֵׁט גַם לְחֵלֶל הַשְּׂמָאֵלִי – שבלב, מקומה של הנפש הבהמית ושל היצר-הרע, וזאת כדי לְאִפְסָא לְסִטְרָא אֲחֵרָא יְסוּד הַמִּים הָרַעִים שֶׁבָּהּ, – לכפות את ה"סטרא אחרא", הצד האחר שלא מן הקדושה, שהיא יסוד ה"מים הרעים" שבנפש הבהמית, שֶׁהֵיא הַתַּאֲוָה שֶׁמְקַלְפֵת נֶגְהָ, – כמוסבר בפרק הראשון, שמיסוד המים שבנפש הבהמית, באה מדת התאוה לתענוגים גופניים, שהם מקליפת "נוגה", לְשִׁנוּתָהּ וְלְהַפְכָהּ מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה לְאֱהָבַת ה', – שבמקום שעד עתה התאוותה הנפש הבהמית לתענוגים גשמיים

שמהעולם הזה – תתאוה ותאהב מעתה אלקות וקדושה. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: "כָּבֵל לְבָבְךָ" – וחכמינו ז"ל דורשים, ממה שלא נאמר בכל לבך כי אם לבבך, בשתי "בית"ים, "בְּשֵׁנֵי יֶצְרִיךָ". – ביצר הטוב וביצר-הרע, שלא רק היצר-הטוב יאהב את הקב"ה, אלא גם היצר-הרע. וזאת רוצה הנפש האלקית לבצע בגוף, שאהבתו להקב"ה תהיה במדרגה כזו, שתפעל גם על הנפש הבהמית, להפוך אותה, שבמקום לתענוגי העולם הזה, תהיה לה אהבה להקב"ה: וְהִנְנִי, שִׁיעֲלָה וְיִבֵּא וְיִגִיעַ לְמַדְרַגַת אֱהָבָה רַבָּה – דרגה גדולה מאד באהבה, וְהִכָּה יִתְרָה מְפַרְרַגַת אֱהָבָה עוֹהַ כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ, – שנוכר לעיל. וְהֵיא – אהבה רבה זו, הַנִּקְרָאת בְּפִתּוֹב: "אֱהָבָה בְּתַעֲנוּגִים", לְהַתְעַנֵּג עַל ה' מַעֲיִן עוֹלָם הַבָּא; – העולם-הבא הרי מבוטס על תענוג באלקות, וְהַעֲנֵג הוּא בְּמַח – של חֶכְמָה וְשִׁבְלִי, הַמְתַעַנֵּג בְּהַשְׁפָּלַת ה' וְיִדְעָתוֹ, כְּפִי הַשְּׁנֵת שֶׁכָּלוּ וְחֻקְמָתוֹ; – כפי גדול ההשגה, כך גדול התענוג. וְהוּא – האהבה בתענוגים, בְּחִינַת הַמִּים וְרֹעַ אֹרֶךְ וְרֹעַ שֶׁבְּקִרְשֵׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמְחַפְכֵת לְטוֹב אֵת בְּחִינַת הַמִּים שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית, שֶׁמֵּהֶם – מבחינת ה"מים" שבנפש הבהמית, כְּאוֹ תַאֲוֹת תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה מְתַקְלָה; – לפני שהנפש הבהמית נהפכה לאהוב את ה'. וְכְמוֹ

6. ברכות נד, א. 7. שיר השירים ז, ז. רבנו הזקן דן כאן במדריגות שונות באהבה. על מדריגות אלו ואחרות של אהבה, הוא דן להלן בהרחבה בפרקים טו, טז, יח, מ, מא, מו, מט.

עדן. ב"מאמר ההסתלקות", שזה הסבר הדבר שהמשכן הוקם מקרשים של עצי שטים. "שטים" – מלשון "שטות", שלא על-פי שכל. ישנה "שטות" של "לעומת זה", שכנגד הקדושה, והיינו – מה שאדם שקוע בתאוות שהן למטה מן ההגיון, כמו שהגמרא אומרת⁹ "איך אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס

בו רוח שטות". וישנה "שטות" של קדושה – ההתמסרות לענייני קדושה למעלה מכפי שהשכל מכתוב, כמו שהגמרא אומרת¹⁰ "אהני' לי' שטותי'

לסבא" (= "שטותו" של הסבא הועילה לו). זוהי עבודת המשכן שעל כל יהודי לכוון בקרבו, כמו שכתוב¹¹ "ושכנתי בתוכם", וכמו ש"ק אדמו"ר שליט"א התבטא במאמר יו"ד שבט, שעל-ידי המשכן שכל יהודי מקים בקרבו – הולך ומוקם המשכן והמקדש הכללי והשראת השכינה בכל העולם. כיצד נעשה הדבר? – על-ידי הפיכת ה"שטות" של הנפש הבהמית ל"שטות" של קדושה, להתמסר לענייני קדושה, למעלה מהבנת השכל. בתורת החסידות מוסבר מאמר חכמינו ז"ל¹² "טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית היצר-הרע ל"טוב" – הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב של היצר-טוב.

רצונה להפך ממש, – היא רוצה את ההיפך מן הנפש האלקית – שהיא תמשול בגוף ושהגוף יהיה ממולא רק ממנה. ברם רצונה זה של הקליפה, הוא: לטובת האדם שיתגבר עליה וינצחנה, – את הקליפה. כלומר: הקליפה איננה רוצה כלל שהאדם יתפתה ממנה,

להיפך היא רוצה שהאדם יתגבר עליה וינצח אותה, כמשל הזונה שפותרת הקדושה¹³ – כמשל המובא ב"זוהר" במלך ששכר זונה שתנסה לפתות את בנו לדבר עבירה. כוונתו האמיתית של המלך היא, שבנו יוכיח את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. ומוכן הרי, שגם הזונה עצמה רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה לפתות את בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם הקליפה עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא תמשול בו, וכל הנסיון הזה של פיתוי האדם – הוא רק לטובתו.

להבנת הדברים המובאים בפרק זה, על הפיכת הרע שבנפש הבהמית, לטוב ולקדושה – כדאי להוסיף דברי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נשמתו

ליקוטי אמרים

אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש לטובת האדם שיתגבר עליה וינצחנה כמשל הזונה שבוה"ק:

יום שני י"א טבת

והנה, כשהאדם מגביר נפשו האלהית ונלחם כל כך עם – הנפש הבהמית עד שמגרש ומבער הרע שבה מחלל השמאלי, – שבלב, מיקומו הראשי של ה"רע", כמו שכתוב¹³: "ובערת הרע מקרבה", – בכך מודגישה

התורה, שעל כל יהודי לשרש כליל את הרע שבקרבו, כלומר: לא רק שיתגבר על הרע בהתגלותו, שהנפש הבהמית לא תחשוב, לא תדבר ולא תעשה מעשים של רע, אלא שאף "יעבד" את הרע הפנימי שבכוחות הנפש

הבהמית, שלא יתאוה כלל לדבר שיש בו משהו מן הרע. ואין הרע נהפך לטוב ממש – אלא, שהרע עדיין לא נהפך כולו לטוב, אילו היה הרע נהפך כולו לטוב, היה אז כל כולו של כוח-התאוה, נמשך, אך ורק, לאלקות ולקדושה, במקום התאוה לרע, נקרא "צדיק שאינו נמור" ו"צדיק ורע לו". – והוא מסביר מיד: התינו, – המשמעות של "רע לו": שיש בו עדין מעט מוצר רע בקהל השמאלי, אלא – מדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי ברגש התאוה וכדומה? שפנות – אותו מעט רע, ובמל לטוב מחמת מעוטו, ולכן נדמה לו – לצדיק, כי ויגרשו וילך לו פלו לנמרי, אבל פאמת אלו חלף והלך לו לנמרי – כל הרע שבו היה

פרק י. אחרי שרבנו הזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה המתנהלת בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו של יהודי – הוא בא להסביר בפרק העשירי: כשאדם לוחם בנפשו הבהמית ומשליט עליה את

הנפש האלקית, והרע שבו נהפך לטוב – הוא נקרא "צדיק", ושני אופנים בכך, אחד למטה מהשני: – שהרע כולו נהפך לטוב, ואז הוא "צדיק גמור", ונקרא "צדיק וטוב לו" – צדיק שיש בו רק טוב. – שהרע שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, ואז הוא "צדיק שאינו גמור", ונקרא "צדיק ורע לו" – צדיק שיש בו עדיין משהו מן הרע.

התארים הכפולים – "צדיק גמור" – צדיק וטוב לו, ו"צדיק שאינו גמור" – צדיק ורע לו" – הנם תארים שווים באותן המדרגות של ה"צדיק": "גמור" ו"אינו גמור", מתארים עד היכן הגיע ה"צדיק" באהבת ה' (שבגלל כך הוא נקרא צדיק), אם האהבה היא במלואה או לא: ואילו התארים "טוב לו" ו"רע לו" – מתארים, עד כמה נהפכה הנפש הבהמית מ"רע לטוב", אם היא נהפכה כל כולה, או ששמן מן הרע עדיין נשאר בה. מובן מאילוי שמדובר כאן אודות הרע שבנפש, ולא אודות הרע הבא לידי ביטוי במחשבה, בדיבור או במעשה. וכן אומר רבנו הזקן:

8. זהר חלק ב כסג, א. 9. סוטה ג, א. 10. כתובות יז, ב. 11. שמות כה, ח. 12. בראשית רבה ט, ט. קהלת רבה ג, טו. 13. דברים כא, כא.

הוא אומר: "חקרני ודע לבבי" - כלומר: מגודל אהבתי אליך, הקב"ה, שבלבי - תכיר, ממילא, מה גדולה שנאתי למנגדי הקדושה. וכפי ערך גדל האהבה לה', כך ערך גדל השנאה לסטרא אחרא - "סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות שהן,

ליקוטי אמרים

כאמור, המקור וה"חיות" של כל התענוגים הגופניים, והמאום פּרַע פְּתַכְלִית, - ולפי ערך האהבה לה' כך גם גדול מיאוסו את הרע של התאוות והתענוגים הגשמיים. על דבר רוחני ("סטרא אחרא") שהוא רחוק מהאדם, מתאים הביטוי "שנאה", ואילו על תאוות גשמיות ("רע") הקרובות אל האדם ונמצאות לנגד עיניו, מתאים הביטוי "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא שונא, העומד לנגד עיניו. פי המאום הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה. - אלא, שהביטוי "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס ל"קליפה" ו"סטרא אחרא", ואילו ביחס לתאוות גופניות

היה נהפך לטוב ממש. וביאור הענין כי הנה צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב ולכן נקרא צדיק וטוב לו הוא ע"י הסרת הבגדים הצואים לגמרי מהרע והיינו למאום מאד בתענוגי עוה"ז להתענג כם בתענוגות בני אדם למלאת תאות הגוף בלבד ולא לעבודת ה' מפני היותם נמשכים ונשפעים מהקליפה וס"א וכל מה שהוא מהס"א הצדיק גמור הוא שונאו בתכלית השנאה מחמת גודל אהבתו לה' וקדושתו באהבה רבה בתענוגים וחיבה יתרה הנ"ל כי הם זה לעומת זה כדכתיב תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי חקרני ודע לבבי וגו' וכפי ערך גדול האהבה לה' כך ערך גדול השנאה לס"א והמיאוס ברע בתכלית כי המיאוס הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה. וצדיק שאינו גמור הוא שאינו שונא הס"א בתכלית השנאה ולכן אינו מואם ג"כ ברע בתכלית וכל שאין השנאה והמיאוס בתכלית ע"כ נשאר איזה שמין אהבה ותענוג לשם ולא הוסרו הבגדים הצואים לגמרי מכל וכל ולכן לא נהפך לטוב ממש מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בבגדים הצואים אלא שהוא בטל במיעוטו וכלא חשיב

נהפך לטוב ממש. וביאור הענין, - רבנו הזקן בא לענות על שאלה: מאחר שהצדיק (שאינו גמור) אינו מרגיש כלל את הרע - הרי יתכן שאכן הרע שבו נהפך כולו לטוב ואין בו אף שמין מן הרע, ומנין לנו שיש בו רע? על כך מסביר רבנו הזקן שהדבר יובן ממדריגת "צדיק גמור":

העובדה שהרע שבו נהפך כל כולו לטוב, באה כתוצאה מ"אהבה בתענוגים" (כפי שהוסבר בפרק התשיעי), הרי - באם חסר בסיבה (בגורם) ב"אהבה בתענוגים", מן ההכרח שחסר גם במסובב (בתוצאה) - בהפיכת הרע לטוב. ה"אהבה בתענוגים" היא "אבן הבוחן" באיזו דרגה, בביטולו של הרע, נמצא האדם, כי הנה צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב, ולכן נקרא "צדיק וטוב לו", - יש בו רק טוב, הוא על ידי הקרת "הבגדים הצואים" לגמרי מהרע, היינו למאם מאד פתענוגי עולם הזה - תענוגי העולם הזה

מעוררים בו רגש של תיעוב וגועל נפש, להתענג כם בתענוגות בני אדם - כדי, למלאת תאות הגוף בלבד, ולא לעבודת ה', שכן, הרי יתכן סוג של תענוגי העולם הזה השייך לצד הקדושה, למשל: במצות עונג שבת (כפי שזכר בפרק השביעי) וכדומה. ואילו הנאות ותענוגים סתמיים של העולם הזה, שלא לשם שמים - מאוסים לגמרי בעיני הצדיק. וכל כך למה? - מפני היותם נמשכים ונשפעים מהקליפה וסטרא אחרא. - מקורם של תענוגי העולם הזה הוא ב"קליפה" וב"סטרא אחרא", וכל מה שהוא מהסטרא אחרא - הצדיק גמור הוא שונאו פתכלית השנאה, מחמת גדל אהבתו לה' וקדושתו¹⁵ באהבה רבה פתענוגים - אהבה הנקראת "אהבה רבה בתענוגים", וחקת יתרה הנזכר לעיל, - אהבה זו יש בה יותר חיבה מאשר בשאר סוגי האהבות, כפי שזכר בפרק התשיעי. ומכיון שהצדיק עומד באהבה גדולה ובלתי רגילה כזו לאלקות ולקדושה - לכן הוא שונא כל כך את הקליפה וסטרא אחרא: כי - קדושה ולהבדיל סטרא אחרא, הם זה לעמת זה, - אהבתו להקב"ה ולעניני קדושה, מעוררת בו, ממילא, שנאה לסטרא אחרא באותה מדה של גודל אהבתו לאלקות. פדכתיב¹⁶: "תכלית שנאה שנאתים, לאויבים היו לי, חקרני ודע לבבי וגו'", - דוד המלך אומר זאת כלפי מנגדי הקדושה, שהוא שונא אותם שנאה גדולה. כראיה לאותה שנאה,

- מתאים הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי מוסבר, שתכלית השנאה שיש לצדיק גמור ל"רע", היא מחמת שאהבתו לה' היא בדרגה העליונה ביותר, ומשום כך הוא נקרא "צדיק גמור", שמדריגת ה"צדיק" שבו - ה"אהבה בתענוגים" - היא במדה המלאה והעליונה ביותר. הוא גם נקרא "צדיק וטוב לו" - שהוא גדוש רק בטוב: כל הרע שבו נהפך לטוב. מכאן נבין את התשובה ביחס ל"צדיק שאינו גמור" - כיון שחסר בו באהבה בתענוגים, הרי שיש בו עדיין משהו מן הרע, למרות שאין הוא מרגיש ברע זה כלל. ועל כך אומר ה"תניא" בהמשך: וצדיק שאינו גמור, הוא שאינו שונא הסטרא אחרא פתכלית השנאה, - שאינו שונא את ה"סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות, תכלית שנאה, ולכן אינו מואם גם פן פּרַע - בתאוות ובתענוגים הגופניים, פתכלית. - במדה הגדולה ביותר, וכל שאין השנאה והמאום פתכלית, על פתחך נשאר איזה שמין אהבה ותענוג לשם, - לרע, ולא הוסרו "הבגדים הצואים" לגמרי מכל וכל, - "בגדים צואים" - היצירה הרע, תאוות העולם הזה, עדיין לא הוסרו מכוח הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", הנקרא גם הוא "רע". ולכן לא נהפך לטוב ממש, מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בפגרים הצואים, - שכוח התאוה היה לבוש בהם. אלא - מדוע, אם כך, אין הוא מרגיש ברע כלל? ומדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"ג, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלבישו בטוב". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דבור דוקדושתו קאי על הצדיק - צע"ג אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פ"י על גודל אהבתו - שלפ"ז". 16. תהלים קלט, כב.

אם האהבה היתה במדתה העליונה ביותר, היתה משפיעה על הרע להיחפך לגמרי לטוב. וְלָבֵן נִקְרָא צְדִיק שְׂאִינוֹ גָּמור. – וכאמור, מציינים התארים "גמור" ו"אינו גמור" את מדרגת אהבתו, כלומר, ביחס ל"ועשה טוב"; והתארים "וטוב לו" ו"רע לו" – ביחס ל"סור מרע" – עד כמה נהפך הרע לטוב.

ליקוטי אמרים

ולכן נקרא צדיק ורע כפוף ובטל לו. ועל כן גם אהבתו לה' אינו בתכלית ולכן נקרא צדיק שאינו גמור.

בתאוות וכדומה? שְׁהוּא – אותו מעט רע, בְּטָל בְּמַעוֹטוֹ וּבְקֵלָא חֲשִׁיב, – לגבי הטוב אין רע זה נחשב כלל. וְלָבֵן נִקְרָא צְדִיק וְרַע - בְּפִיפּוֹ וּבְטָל - לוֹ. – "ורע – לו", הרע "נתון" לו, לצדיק, ולשליטתו, מפני שהטוב שבו הוא הרוב. וְעַל כֵּן – מעט הרע שבו, רומז שגם אֲהַבְתּוֹ לַה' אֵינָה בְּתַכְלִית, – שכן,

יום שלישי י"ב טבת

– שמע קול היוצא ומכריז: "מֵאֵן מִנְכוֹן דִּי חֲשׂוּכָא מְהַפְכֵן לְנַהוּרָא וְטַעְמֵין מְרִירוֹ לְמִתְקָא עַד לֹא יִיתוּן הָכָא" וכו': – מי מכם שהפך את חושך העולם לאור של קדושה, ואת הטעם המר (של נפשו הבהמית ויצרו הרע) הפך לתענוג ולמתיקות (הקדושה), לפני שהגיע לכאן – יכול להיכנס לכאן. הרי, ש"צדיק

ליקוטי אמרים

וְהֵנָּה, מְדַרְנָה זו – "צדיק שאינו גמור" ו"צדיק ורע לו", מִתְחַלְקֵת לְרִבְבוֹת מְדַרְגוֹת – המתבטאות, בְּעֵינֵי בְּחִינַת מַעוֹט הָרַע הַנִּשְׁאָר – איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק, מֵאַחַת מְאַרְבַּע יְסוּדוֹת הָרָעִים, – יש שנשאר בו מיסוד המים, ויש – מיסוד האש,

להיגה והנהגה זו מתחלקת לרובות מדרגות בענין בחי' מיעוט הרע הנשאר מאחת מארבע יסודות הרעים ובענין ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורובבה וכיוצא עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות כדאיתא בנגמ' דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמו' הקב"ה אך על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים כו' שלכן נקראים בני עליה שמהפכין הרע ומעלים אותו לקדושה כדאיתא בזהר בהקדמה שכשרצה רבי חייא לעלות להיכל ר"ש בן יוחאי שמע קלא נפיק ואמר מאן מנכון די חשוכא מהפכין לנהורא וטעמין מרירו למיתקא עד לא ייתון הכא וכו': ועוד נקראים בני עליה מפני שגם עבודתם בבחי' ועשה טוב בקיום התורה ומצותיה הוא לצורך גבוה ומעלה מעלה עד רום המעלות ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה' כמ"ש הוי כל צמא לכו למים וכמ"ש במ"א אלא כדפירשו בתיקונים איזהו חסיד עבודתם אינה, כְּדִי לְדַבְּקָה בּוֹ וְתִפְרָךְ בְּלִבְךָ – כדי לְיוֹת – בעבודתם, צְמֵאוֹן נַפְשָׁם הַצְּמֵאָה לַה', – כלומר, לא כמו שהדבר הוא באלה שאינם במדרגה זו, המקיימים מצוות ולומדים תורה, מפני שבכך הם "מרוויים" את צמאונם לאלקות, ותשוקתם העזה "להידבק" בקב"ה – שכן, על-ידי קיום תורה ומצוות דבק ומתחבר היהודי בקב"ה. כְּמוֹ שְׂפָתַיבּוֹב²¹: "הוי כָּל צְמֵא לְכוּ לְמִים", – הנביא מכריז: כל אלה הצמאים לאלקות – ילמדו תורה שנמשלה למים. וְכְמוֹ שְׂפָתַיבּוֹב בְּמָקוֹם אַחֵר, – שמשמעות ה"צמאון" היא לאלקות. שכן, אם ה"צמאון" הוא לתורה, לא היה צריך הנביא להשתמש בצורת ההכרזה "הוי" ולהורות "לכו למים" – לתורה, כי מי שצמא לתורה – הרי התורה מוכנה לפניו ללמוד בה! אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות, מורה לו הנביא, ללמוד תורה, שכן, על-ידי כך יתדבק ויתאחד עם הקב"ה. ואילו "בני העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר: קיומם את המצוות ולימודם

וכך הלאה. כן הן שונות זו מזו בכמות הרע שנשארה ובמדת ביטולו לטוב. יש אשר הרע שנשאר בו הוא במדה קצת גדולה יותר, אלא שהוא "בטל בששים", הטוב גדול פי ששים מן הרע, כך שהרע בטל בששים, כי אין טעמו נרגש כלל. אך, יש גם, שהרע שנשאר הוא פחות מחלק הששים, וביטולו לטוב הוא "ביטול באלף", אחד כנגד אלף, או יותר מכך: וּבְעֵינֵי³⁰ בְּפִיפּוֹ בְּמַעוֹטוֹ בְּשִׁשִּׁים עַל דְּרָךְ מְשָׁל, או בְּאַלְף וּרְבֵבָה וְכִיּוֹצֵא עַל דְּרָךְ מְשָׁל. – במדת הביטול לטוב, בששים, באלף,

ברבבה וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור, וְהֵן הֵם בְּחִינַת צְדִיקִים הַרְבִּים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת, – אותם צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", כְּדֵאִיתָא בְּנִמְרָא – כמו שאנו מוצאים בגמרא²²: דְּתַמְנִיסַר אֲלֵפֵי צְדִיקֵי קְיָיְמֵי קַמֵּיהּ תְּקֵדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. – שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני הקב"ה. כל כך הרבה מדרגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת "צדיק שאינו גמור". אַךְ עַל מַעְלַת צְדִיק גָּמור, הוּא שְׂאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי²³: – מחבר ה"זוהר": "רְאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲטִים כּוּ", – "בני עליה" – אלה שדרגתם נעלה ביותר, והם מועטים, שְׁלֹבֵן נִקְרָאִים "בְּנֵי עֲלִיָּה", – מפני שְׂמַהֲפְכֵין הָרַע – לטוב, וּמַעְלִים אוֹתוֹ לְקִדְשָׁה, כְּדֵאִיתָא בְּזֵהַר בְּתַקְדָּמָה²⁴, – כמו שכתוב ב"הקדמה" של ספר ה"זוהר": שְׂפָשְׂרָצָה רַבִּי חֵיאָ לְעֵלּוֹת לְהִיכַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, – "היכלו" של רבי שמעון בר יוחאי, משמעו מקומה של מדרגת "צדיק גמור", שְׁמַע קְלָא נִפִּיק וְאָמַר:

ברבבה וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור, וְהֵן הֵם בְּחִינַת צְדִיקִים הַרְבִּים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת, – אותם צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", כְּדֵאִיתָא בְּנִמְרָא – כמו שאנו מוצאים בגמרא²²: דְּתַמְנִיסַר אֲלֵפֵי צְדִיקֵי קְיָיְמֵי קַמֵּיהּ תְּקֵדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. – שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני הקב"ה. כל כך הרבה מדרגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת "צדיק שאינו גמור". אַךְ עַל מַעְלַת צְדִיק גָּמור, הוּא שְׂאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי²³: – מחבר ה"זוהר": "רְאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲטִים כּוּ", – "בני עליה" – אלה שדרגתם נעלה ביותר, והם מועטים, שְׁלֹבֵן נִקְרָאִים "בְּנֵי עֲלִיָּה", – מפני שְׂמַהֲפְכֵין הָרַע – לטוב, וּמַעְלִים אוֹתוֹ לְקִדְשָׁה, כְּדֵאִיתָא בְּזֵהַר בְּתַקְדָּמָה²⁴, – כמו שכתוב ב"הקדמה" של ספר ה"זוהר": שְׂפָשְׂרָצָה רַבִּי חֵיאָ לְעֵלּוֹת לְהִיכַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, – "היכלו" של רבי שמעון בר יוחאי, משמעו מקומה של מדרגת "צדיק גמור", שְׁמַע קְלָא נִפִּיק וְאָמַר:

17. סוכה מה, ב; סנהדרין צז, ב. 18. שם. 19. חלק א ד, א. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו". 21. ישע"י נה, א.

שְׁנַתְבְּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר]: - הרי, ששני הפירושים ב"בני עליה" קשורים ותואמים היטב אחד את השני.

בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני עליה", היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא לטובתם

הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה - יש מקום לסיפור הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק בדביקותו, עד שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו שומעים ממנו דיבורים מקוטעים: "איני רוצה בעולם הבא שלך, איני רוצה בגן-עדן שלך, אני רוצה, רק בך (בקב"ה) בלבד". כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו

הקדושות, אמר: כיון שסופר לנו סיפור זה, הרי שגם אנו יכולים ללמוד ממנו, שכן, לכל יהודי ישנה, בנשמתו, אהבה לקב"ה, ומצד אהבה פנימית ועמוקה זו להקב"ה - קיים בכל יהודי הרגש לקיים מצוות וללמוד תורה, כדי לשוות נחת רוח לקב"ה, כבן שרוצה להביא נחת רוח לאביו. (כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר שכן מוסבר ב"תניא" בסוף פרק מ"א, עמוד 114, בפיסקה המתחילה "ואף שלהיות כו"). אגב, יש בכך משום תשובה לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד ענינים נעלים כאלה במדרגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים מכך תכלית ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו הזקן על שאלה זו: על זמנו של המשיח נאמר²³ "והסירותי את לב האבן מברכסם", כלומר: כעת, ישנו חסרון, שלמרות שכל אחד יכול להבין מדרגות נעלות ביותר - לא תפעלנה על לבו כלל, שכן, לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח יוסר חסרון זה, וכל מה שיבינו במוח - ייקלט בלב, שיהיו שייכים לאותן מדרגות. בהתאם לכך, צריכה כבר כעת, לפני ביאת המשיח, - להיות ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן, בביאת המשיח, ייקלטו הדברים בלב - ולשם כך צריכים ללמוד וללמוד. נוסף על תשובה זו של רבנו הזקן, אנו למדים תשובה גם מן הסיפור האמור: מכל ענין המובא בתורת החסידות, אפשר ללמוד משהו לפועל ביחס לכל אחד ואחד. למשל: מה שלמדנו בפרק זה על מדרגות הצדיקים הנעלים ביותר, העושים עבודתם רק לשם הקב"ה בלבד, הרי ישנה בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי. במדה מסויימת יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד תורה ולקיום מצוות במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן, בנשמתו של יהודי, ישנה אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח לקב"ה, עליו רק לעורר ולגלות רצון זה.

את התורה אינם רק כדי לרוות צמאונם לאלקות, שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריווי הרגש העצמי שלהם וטובתם העצמית, שכדי "להרוויח" הקירוב להקב"ה - הם עושים אותם ענינים

המביאים לאותו קירוב - אֵלָא - עבודתם היא, בְּדַפְרֵישׁוּ בְּתַקְוָנִים²²: - כמו שפירשו

ב"תיקוני זהר" את מאמר חכמינו ז"ל: אֵיזְהוּ חֶסֶד - הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ, - ופירשו ב"תיקונים": עִם קוֹנוֹ דְּלִילֵיהּ, - "קונו" מלשון "קו", כלומר: החסיד מתנהג בחדס עם ה"קו" שלו, מקורו - הקב"ה, כדי לְיַחְדָּא קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ בְּתַתְּוֹנִים, - להביא את ה"ייחוד" של הקב"ה עם שכניתו, ושאר

"ייחוד" זה יאיר גם בעולמות התחתונים. וְכַמוֹ שְׂכַתּוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ תַצָּא: "כְּכִרָא דְאַשְׁתַּדְל בְּתַר אָבוֹי וְאַמִּיהֵ, - כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו, הִרְחִים לֹאן יְתִיר מְגַרְמִיָה וְנִפְשִׁיָה וְרוּחִיָה וְנִשְׁמַתִּיָה כו', - שאהב אותם יותר מאשר את עצמו, ונפשו, רוחו ונשמתו וכו', וּמְסַר גְּרַמִּיָה לְמִיתָה עֲלֵיהּוּ לְמִפְרָק לֹאן כו'", - ומוסר את נפשו לפדות את אביו ואמו מהשבי. וְכַמוֹ שְׁנַתְבְּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, - שזוהי דרך העבודה של "בני עליה": רק לשמו של הקב"ה. להלן מסביר רבנו הזקן ששני הפירושים ב"בני עליה", תואמים וקשורים אחד בשני, שכן, כפי שמוסבר בתורת הקבלה, נעשה על-ידי "העלאת מיין נוקבין" - המשכת "מיין דכורין" - על ידי עיבוד הרע והעלותו לקדושה ("העלאת מיין"), נמשך במצוות "המשכת מ"ד", - וזאת יש ברצונם של צדיקים לבצע על-ידי עבודתם. מכיון שהמדובר הוא ענין קבלי, המוסבר לעומק ולרחבו בתורת החסידות, נבין אותו ביתר הסברה, בהמשך הדברים הבאים: [וְשִׁנְיָהֶם - שני הפירושים ב"בני עליה", עוֹלִים בְּקַנְהָא אַחֵר, - תואמים אחד את השני, כִּי עַל יְדֵי הַפְּרוּרִים שְׂמֻכְרִים מְנַגֵּה - על-ידי הפיכת הנפש הבהמית לטוב, מְעַלִּים "מִיִּן נֹקְבִין", - פועלים "העלאת מיין" - התעוררות והתעלות מצדו של ה"מקבל", וְנַעֲשִׂים יְהוּדִים עֲלִיוֹנִים - בעולמות העליונים, לְהוֹרִיד "מִיִּן דְּכּוֹרִין", - להמשיך השפעת "מיין דכורין" לעולם-הזה, שְׁהֵם הֵם - ה"מיין דכורין", מִימֵי הַחֲסִדִים שְׂפַכְל מְצוּה וּמְצוּה מְרַמָּ"ח מְצוּת עֲשָׂה, - מימי החסידים המהולים בכל מצוה ממאתים ארבעים ושמונה מצוות-עשה, שְׂבַלְן - כל המצוות, הֵן בְּחִינַת חֲסִדִים ו"מִיִּן דְּכּוֹרִין", - בחינת חסידים והשפעות, הַתִּינְו הַמְּשַׁכְתָּ קְדָשָׁת אֱלֹהוֹתוֹ וְיַתְבַּרְךָ מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּתַתְּוֹנִים, - שתתגלה הקדושה האלקית בעולמנו הגשמי, כְּמוֹ

22. בהקדמה, א, ב; ראה זח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב. שם רפח, א. 23. יחזקאל לו, כו.

יום רביעי י"ג טבת

שזה מתבטא בפרטים אחרים: וכפיפת הטוב לרע חס ושלום. יש מי שהכפיפה והכטול אצלו – של הטוב לגבי הרע הוא, מעט מועד, ואף גם זאת אינו בתמידות, ולא תדיר לפרקים קרובים, – נדיר מאד שרע יתגבר בו על הטוב, אלא לעתים

ליקוטי אמרים

פרק יא וזה לעומת זה רשע וטוב לו לעומת צדיק ורע לו דהיינו שהטוב שבנפשו האלהי שבמוחו ובחלל הימני שבלבו כפוף ובטל לגבי הרע מהקליפה שבחלל השמאלי וזה מתחלק גם כן לרבבות מדרגות חלוקות בענין כמות ואיכות הביטול וכפיפת הטוב לרע ח"ו יש מי שהכפיפה והביטול אצלו מעט מועד ואף גם זאת אינו בתמידות ולא תדיר לפרקים קרובים אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב וכובש את העיר קטנה הוא הגוף אך לא כולו אלא מקצתו לכד שיהיה סר למשמעתו ונעשה לו מרכבה ולבוש להתלבש בו א' משלשה לבושיה הנ"ל דהיינו או במעשה לכד לעשות עבירות קלות ולא חמורות ח"ו או בדיבור לכד לדבר אבק לשון הרע וליצנות וכהאי גוונא או במחשבה לכד הרהורי עבירה הקשים מעבירה וגם אם אינו מהרהר בעבירה לעשותה אלא בענין זיווג זכר ונקיבה בעולם שעובר על אוהרת התורה ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר ביום כו'

רחוקים מתגבר הרע על הטוב, – עובר זמן רב שהרע שבו יתגבר שוב על הטוב, וכובש את העיר קטנה הוא הגוף, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי שגוף האדם נקרא "עיר קטנה" ושתייה: הנפש האלקית והבהמית לוחמות ביניהן לכיבושה של עיר קטנה זו. אף לא כלו – אין הנפש הבהמית שולטת בגוף כולו כשהיא גוברת על הנפש האלקית, בסוג זה של "רשע וטוב לו" המדובר כאן, אלא מקצתו לבדו, – היא שולטת במקצת מן הגוף בלבד, שיהיה סר למשמעתו, – אותו חלק מן

פרק יא. בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית והבהמית, מנהלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק העשירי המשך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות הנפש האלקית על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכחדתו של הרע של הנפש הבהמית – מגיע אותו יהודי למדרגת "צדיק".

ובכך – שתי מדרגות:

"צדיק גמור" – מי שה'רע' שבו נהפך לגמרי לטוב ולקדושה, ולכן הוא נקרא גם "צדיק וטוב לו" – צדיק שיש בו רק טוב.

"צדיק שאינו גמור" – מי שה'רע' שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, נשאר בו עדיין משהו מן הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק ורע לו" – יש בו אמנם משהו מן הרע, אלא שרע מעט זה בטל ברוב הגדול של הטוב. כן הסביר שבמדרגת "צדיק שאינו גמור", ישנן הרבה מדרגות, המתחלקות לפי מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר בו, ולפי מדת ביטולו לטוב.

בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדרגה המנוגדת למדרגת צדיק: גם במי שהנפש הבהמית שלו התגברה על הנפש האלקית, שלכן נקרא "רשע" – מתחלקים הענינים לשני חלקים כלליים: "רשע וטוב לו" – רשע שעדיין יש בו מן הטוב. "רשע ורע לו" – רשע שכל כולו הוא רק רע. וכך אנו לומדים בפרק האחר-עשר:

וזה לעמת זה, רשע וטוב לו לעמת צדיק ורע לו. דהיינו, – "רשע וטוב לו" – הוא, שהטוב שבנפשו האלהית שבמוחו ובחלל הימני שבלבו, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי, שמיקומה של הנפש האלקית היא במוח וב"חלל" הימני שבלב, כפוף ובטל לגבי הרע מהקליפה שבחלל השמאלי. – ה'רע' של הנפש הבהמית מהקליפה שב"חלל" השמאלי שבלב, כפי שלמדנו בפרק התשיעי. כלומר: הרע שבנפש הבהמית שלו, גבר על הטוב של הנפש האלקית, במדה כזו, שהטוב של הנפש האלקית בטל ונכנע לרע של הנפש הבהמית. וזה – התואר "רשע וטוב לו", מתחלק גם כן לרבבות מדרגות חלקות, – כשם שמדרגת "צדיק ורע לו" מתחלקת להרבה מדרגות בהתאם לכמות ואיכות הרע וביטולו לטוב – כך גם מתחלקת מדרגת "רשע וטוב לו" להרבה מדרגות בהתאם למדת ביטולו של הטוב לרע, בענין כמות ואיכות הכפול – באיזו מדה ובאיזה תחום מתבטא כניעת הטוב לרע. "כמות": אם ביטולו של הטוב הוא בגלל ריבוי של הרע בלבד, או שהוא אחד לגבי ששים, לגבי אלף, וכו'. "איכות": באילו פרטים מתבטא אותו ביטול, שכן, יש מי שאצלו זה מתבטא באהבת דברים אסורים, ויש

הגוף עליו שולטת הנפש הבהמית, סר למשמעתו של הרע של הנפש הבהמית. ונעשה לו מרכבה ולבוש, להתלבש בו אחר משלשה לבושיה הנזכרים לעיל²⁵. דהיינו, או כפיפת הטוב לרע, – שזהו "לבוש" המעשה, ובלבוש זה עצמו: לעשות עבירות קלות ולא חמורות חס ושלום; – שעד כדי כך לא מגיעה שליטת הרע, או כדבר לרע, – ובדיבור עצמו, רק לדבר אבק לשון הרע – דיבורים שהם על הגבול ושייכים ללשון הרע, וליצנות וכהאי גוונא; – וכדומה. כלומר, שרק לבוש הדיבור של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. או כפיפת הטוב לרע, – לחשוב בלבד, הרהורי עברה הקשים – בפרטים מסויימים, מעברה²⁶. – בגלל העובדה שהמחשבה היא "לבוש" עדין יותר לנפש מאשר דיבור או מעשה, קרובה יותר וקשורה יותר לנפש – מטמאים, "הרהורי עבירה" את הנפש, במדה מסויימת, יותר מאשר העבירה עצמה. ונם אם אינו מהרהר בעברה לעשותה אלא בענין זיווג זכר ונקבה פעולם, – עצם המחשבה בצורה מופשטת, אודות "זיווג זכר ונקבה", שעובר על אוהרת התורה: "ונשמרת מכל דבר רע"²⁷ – ודרשו חכמינו ז"ל: "שלא יתרה ביום כו"²⁸; – הרי שבהרהורו דבר, הוא עובר על צו התורה. או שהיא שעת הכפש לעבך בתורה והוא מפנה לבו לכפלה, כדתנן באבות²⁹: – כמו שלמדנו במשנה במסכת "אבות": "העוה פלילה וכו'" – ויש לו האפשרות ללמוד או תורה, ומפנה לבו כו"; – ומחשבתו להרהר בדברים ריקים. כלומר, שרק לבוש המחשבה של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. שפאחת מכל

24. קהלת ז, יד. 25. בפרק ו, 26. יומא כט, א. 27. דברים כג, י. 28. כתובות מו, א. 29. אבות ג, ד.

שנכשל בזמן נדיר, וגם זאת בעבירה קלה ובלבוש אחד שלו, ועד לזה שנכשל לעתים קרובות ובכל שלשת לבושו, במחשבה, דיבור ומעשה – ועם זאת נכללים הם כולם במדרגת "רשע טוב לו".

ההבדל ביניהם נובע אך ורק ממדת כפיפותו של הטוב לרע. מדרגת "רשע טוב לו" מהווה הניגוד הגמור למדרגת "צדיק רע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו של הרע שנשאר בו. אך מי שאינו מתחרט לעולם, – על חטאיו, ואין פנים לו הרהורי תשובה כלל – נקרא "רשע ורע לו", – רשע ששולט בו הרע בלבד, שחרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרב, כי גבר כל כך על הטוב עד שנסתלק – הטוב, מקרב ומומד בכחית מקיף עליו מלמעלה. – ובפנימיותו אין מרגיש בטוב כלל. ברם,

מאחר שבבחינת "מקיף" עדיין יש בו טוב, שהרי, יש בו נשמה אלקית – ולכן אמרו רז"ל: "אבל מי עשרה שכינתא שריא" –

על כל עשרה יהודים, יהיו מי שיהיו, שורה שכינה. דבר זה אמור גם כאלה שהם חלילה בבחינת "רשע רע לו", שכן, בבחינת "מקיף", על כל פנים, יש גם בהם מן הטוב. ומאחר שהשראת השכינה במקום בו נמצאים עשרה יהודים, היא גם כן ענין של "מקיף", שלא מרגישים בה בצורה גלויה – שורה שכינה ביניהם.

בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו האלקית, ראוי להביא את הסיפור הבא שסיפר הרבי שליט"א באחת משיחותיו: אפיקורס אחד שאל פעם את הרבי ה"צמח צדק", מדוע במגילת אסתר כתובה המלה "יהודים" בדרך כלל ביו"ד אחד, ואילו כשמדובר שם אודות הגויה, כתוב "יהודיים" בשני יו"ד? ענה לו ה"צמח צדק": "יו"ד זה עשר, הרומו על עשרת כוחות הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות ולנפש הבהמית עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש האלקית בלבד וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית גוברת בהם והם מונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש הבהמית והיצר הרע. המן הרשע רצה לכלות את כל בני ישראל, גם את אלה המונהגים מעשרת הכוחות השניים של היצר הרע. שאל שוב אותו אפיקורס: מדוע, אם כך, מוצאים אנו אחרי שבטלה הגויה כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"ד? – ענה לו ה"צמח צדק": אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את הישועה האלקית – חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונהיו שווים ליהודים המונהגים על-ידי הנפש האלקית והיצר טוב בלבד – שני ה"יו"ד"ן השתוו לדרגה אחת.

אלה, וכיצא בהן – שנכשל במעשה בעבירה קלה איזו שהיא, או שמדבר דיבורים אסורים, או שמהרהר במחשבות אסורות – נקרא "רשע" בעת החיא, – ו"רשע" הוא: שחרע שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטאיו ומטמאו. ואחר כך – לאחרי

ליקוטי אמרים

שנכשל באחד מהדברים האמורים, גובר בו הטוב שבנפשו האלהית, ומתחרט – על מה שעשה, דיבר או חשב, ומבקש מחילה ופליחה מה, וה' יסלח לו, אם שב בתשובה הראויה על פי עצת חכמינו ז"ל בשלשה חלקי בפרה שהיה ר' ישמעאל דורש כו' כמ"ש במ"א. ויש מי שהרע גובר בו יותר ומתלבשי' בו כל שלשה לבושים של הרע ומחטאיו בעבירות חמורות יותר ובעתים קרובים יותר אך בינתיים מתחרט ובאים לו הרהורי תשובה מבחי' הטוב שבנפשו שמתגבר קצת בינתיים אלא שאין לו התגברות כל כך לנצח את הרע לפרוש מחטאיו לגמרי להיות מודה ועוזב ועל זה אמרו רז"ל רשעים מלאים חרטות שהם רוב הרשעים שיש בחי' טוב בנפשם עדיין. אך מי שאינו מתחרט לעולם ואין באים לו הרהורי תשובה כלל נקרא רשע ורע לו שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו כי גבר כל כך על הטוב עד שנסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו מלמעלה ולכן ארז"ל כל בי עשרה שכינתא שריא: כלומר: על-ידי תשובה כראוי – מוחל לו הקב"ה על העבירה שעבר.

ברם, מאחר שהוא במצב כזה שקל לו להיכשל בחטא מזמן לזמן – הנה גם אחרי שחזר בתשובה, והקב"ה מחל לו – הוא נקרא עדיין "רשע טוב לו". הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולענין שכר ועונש נק' צדיק גמור כדלעיל פ"א – באמתת השם כו". עד כאן דובר אודות מדרגה גבוהה יותר ב"רשע טוב לו", שהשפעת הרע של הנפש הבהמית, מתבטאת בשליטת הרע על אחד מן הלבושים: על מעשה בלבד, על דיבור בלבד או על מחשבה בלבד, וגם זאת – לעתים נדירות. ויש מי שחרע גובר בו יותר, ומתלבשים בו כל שלשה לבושים של הרע, – הוא נכשל גם במחשבה, גם בדיבור וגם במעשה, ומחטאיו בעבירות חמורות יותר, ובעתים קרובים יותר. – למרות זאת הוא נקרא עדיין "רשע טוב לו", רשע שיש בו מן הטוב, שכן, הוא אמנם נכשל בחטא, אך בינתיים – בין חטא אחד לשני, הוא מתחרט, ובאים לו הרהורי תשובה מבחינת הטוב שבנפשו, שמתגבר קצת בינתיים, – ומאותו טוב עולים בו הרהורי תשובה. אלא שאין לו – לטוב, כוח התגברות כל כך לנצח את הרע לפרש מחטאיו לגמרי להיות "מודה ועוזב". – עד לידי כך, אין בכוח הטוב שלו להתגבר על הרע, ועל זה אמרו רז"ל: "רשעים מלאים חרטות", – בין חטא אחד לשני הם מתחרטים על החטא הראשון, וגם בשעה שהם חוטאים יתכן מאד שחזרה להם הדבר, אלא שאין ביכולתם לשלוט על עצמם. שיהם רב הרשעים, שיש בחינת טוב בנפשם עדיין. – ומאותו "טוב" נובעות החרטות במחם ובלבם. מכאן, שהרבה מדרגות ב"רשע טוב לו": החל מזה

יום חמישי י"ד טבת

וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה מִיָּמָיו, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הקושיא ידועה", כלומר, מזה שרבונו הזקן אומר כאן, ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, ידועה הקושיא על כך: הרי יתכן הדבר שיהודי ייכשל חלילה בעבירה ויחזור בתשובה כראוי, ובעבודתו, אחרי התשובה, יעמיד את עצמו במדרגת ה"בינוני"? (שכן, אחרי "תשובה" יכול, הרי, האדם להגיע אפילו למדרגת "צדיק", ובודאי שהוא יכול להגיע למדרגת "בינוני") "ולפענ"ד – ממשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערותו – הפי' – שבינוני הוא שמצבו (פעת) הוא כזה שמושללת עשית עבירה בעבר או בעתיד (אף שאו נסיונות ומלחמת היצר באופן שונה משל עתה, כי בלאה"כ – הוא עכ"פ רשע בבה, ואין זה בינוני בתכלית, ועיין תניא פ"ל). הרבי שליט"א

מתרץ את הקושיא כך: מזה שרבונו הזקן אומר "ולא עבר עבירה מימיו" אין הכוונה כפשוטן של מלים, ש"בינוני" לא חטא כלל במשך ימי חייו: "בינוני" נקרא מי שבמצבו הפנימי-רגשי הנוכחי מן הנמנע אצלו להיכשל בעבירה, גם בעבר וגם בעתיד; כ"בינוני" לא היה חוטא, וממילא – הוא לא חטא. כלומר: לפי מצבו הנוכחי לא היה חוטא גם בנסיונות הקשים יותר ובמהלך המאבק עם היצר-הרע, שהיו לו כשנכשל בעבירה. מזה שאין כן אם מדרגתו מונעת את השייכות לחטא רק במצבו הנוכחי, ולא במצבו בעבר – הוא נקרא "רשע" בכו: באופן פוטנציאלי ביכולתו, במצב אחר, לעבור עבירה – זאת אומרת שהוא עדיין אינו "בינוני" במלוא מובן המלה – וראה על כך להלן בפרק ל. מזה שלמדנו ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, הרי כך הדבר גם ביחס לעתיד: וְלֹא יַעֲבֹר לְעוֹלָם, – אין הכוונה שבעתיד אינו עלול לעבור עבירה, כי הרי יש לו "בחירה", אלא, כאמור, מצבו הנוכחי הוא כזה, שמן הנמנע שתהיה לו שייכות לחטא, באיזה זמן שהוא. וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע" אֶפְלוּ שִׁעָה אַחַת וְרָנַע אֶחָד כָּל יָמָיו. – כפי שכבר הוסבר, שהשם "רשע" מותאם לאדם שעובר עבירה במחשבה, בדיבור או במעשה. ואילו ה"בינוני" שמבחינת מדרגתו הנוכחית, מן הנמנע שיעבור עבירה, הרי שאף פעם לא חל עליו השם "רשע". ברם, מדוע, איפוא, הוא נקרא "בינוני" בלבד, ולא "צדיק"? אף מְהוּת וְעֲצֻמוֹת נִפְשׁ הַאֱלֹהִית, שְׁהוּ עֶשֶׂר פְּחִינֹתֶיהָ – מזה ששלשה כוחות השכל וטבע המדות נקראים "עצם" הנפש האלקית, זה רק בהשוואה ללבושי המחשבה, דיבור ומעשה, המשמשים כמשרתים וכלי-ביצוע של הנפש האלקית, לא לְהֵן לְכַדֵּן הַמְלוּכָה וְהַמְמַשְׁלָה פְּעוּר קִמְנָה, – שכן, כפי שיסביר להלן, יש גם לכוחות הנפש הבהמית שליטה מסיימת על הגוף, בכך שהם מעוררים בלבו תאוה הגורמת

פְּרָק יב. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן ש"צדיק" הוא מי שהטוב של נפשו האלקית גובר על הרע של נפשו הבהמית, עד כדי גירושו של הרע. "רשע" הוא מי שהרע של נפשו הבהמית גובר על הטוב של נפשו האלקית ומביא את האדם לחטוא במעשה, בדיבור, במחשבה.

בפרק י"ב יסביר רבנו הזקן את מדרגת ה"בינוני", מדרגה שבין "צדיק" ל"רשע" – שזהו מי שבהנהגתו המעשית, במחשבה, דיבור ומעשה, ידה של הנפש האלקית, ביחס לנפש הבהמית, היא על העליונה, ואין היא נותנת לנפש הבהמית לשלוט אף לא על חלק מן הגוף, ואפילו לא לרגע קט, על-ידי הרהור במחשבה לא טובה, בדיבור לא טוב, ובודאי שלא בעשיית משהו רע בפועל. לבושי הנפש האלקית ב"בינוני" הם בלבד, יש להם השליטה על גופו של האדם, בכל הקשור למחשבה, דיבור ומעשה – לחשוב ולדבר

דברי תורה ולקיים מצוות במעשה, ואילו כשמדובר ביחס ל"עצם" הנפש האלקית ול"עצם" הנפש הבהמית, ביחס לכוחות השכל והמדות שלהן – אין לנפש האלקית עליונות על הנפש הבהמית. כלומר, הנפש הבהמית שלו, עדיין יש בכוחה, להתאוות לעניני עולם, אלא שהנפש האלקית בולמת אותה ואינה נותנת לתאוות אלו לבוא לידי ביצוע מעשי.

וְהַבִּינוּנִי, הוּא שְׁלֵעוֹלָם אֵין הָרַע – של נפשו הבהמית, גוֹבֵר כָּל כֶּךָ לְכַבֵּשׁ אֶת הָעִיר קִמְנָה – הגוף שנקרא "עיר קטנה", שעל השליטה עליו מנתהלת המלחמה בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף לְהַחְטִיאֵוּ; – אין הרע של הנפש הבהמית מתגבר בו אף פעם, להביאו לידי חטא ממש. דְּהֵינּוּ, שְׁשֻׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי נִפְשׁ הַהֶבְהֵמִית, שְׁהֵם מַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שְׁמַפְצֵד הַקְּלָפָה – מחשבות שאסור לחשוב אותן, דיבורים שאסור לדבר בהם ומעשים שאסור לעשותם, שכפי שכבר הוסבר, יונקים חיותם מהקליפה ו"סטרא אחרא" – שלשה לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם אצלו במצב שאין גוֹבְרִים בּוּ עַל נִפְשׁ הַאֱלֹהִית לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף בְּמַח – שהמוח יהרהר במה שאסור – "לבוש המחשבה" של הנפש הבהמית, וּכְפָה – לדבר דיבורים אסורים – "לבוש הדיבור" וּבִשְׂאֵר רַמ"ח אַבְרָיִם, – בשאר מאתים ארבעים ושמונה אברי האדם, לעשות בהם את מה שאסור – "לבוש המעשה", לְהַחְטִיאֵם וּלְטַמְּאֵם חֵם וְשִׁלּוּם, – ועל-ידי-כך להיקרא "רשע", רק שְׁלֻשָׁה לְבוּשֵׁי נִפְשׁ הַאֱלֹהִית חֵם לְכַדֵּם מִתְלַבְּשִׁים בְּגוֹף, – מצד אחד הוא מודגיש, שלבושי הנפש הבהמית לא ישלטו אף פעם על הגוף, ומצד שני – שלבושי הנפש האלקית ישלטו תמיד בגוף, שְׁהֵם – לבושי הנפש האלקית, חֵם: מַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה, – הנפש האלקית רק היא שולטת במוח, בפיה ובשאר אברי האדם, ומשתמשת בהם לצורך עניניה היא בלבד,

וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן - הן הכנה לקיום תקריאת שמע, - הן ברכות שתיקנו חכמינו ז"ל כהכנה לקיום תוכנה של קריאת שמע, כמו שנתבאר במקום אחר³³; ואז - בשעת התפלה, כשה"בינוני" נמצא באהבת להבי' שלהבת לה; הרע

שפחלל השמאלי - שבלב, מיקומה הראשי של הנפש הבהמית, כפוף וכבול לטוב המתפשט בחלל הימני - שבלב, מיקומה הראשי של הנפש האלקית.

"טוב" זה, אהבתו זו לה; נובעים מהכמהיבנה דעת שפמח המקשרים בגדלת אינסוף פרודיהוא; - מהתבוננותו בגדולת ה' בכל שלשת הכוחות, חכמה, בינה ודעת, מתעוררת ומתפשטת מה"חלל" הימני שבלב, אהבה להשית, וזה

משפיע שהרע של הנפש הבהמית יהיה בטל, בשעת מעשה, לטוב של הנפש האלקית, וממילא אין מקום שתהיה לו אז תאוה לעניני העולם וכדומה - כל האמור, מדובר בזמן של התעלות מיוחדת, בשעת התפלה, אבל אחר התפלה, בהסתלקות המחין הגדלות אינסוף פרודיהוא - ההתגלות האלקית המיוחדת המאירה בשעת התפלה, אינה מאירה יותר, הרי הרע חוזר ונעור בחלל השמאלי, ומתאנה תאוה לתאוות עולם הזה ותענוגיו. - הסיבה לכך היא, שהרע שבלב ה"בינוני", הוא בעצם בכל תקפו גם אחרי התפלה, כפי שיסביר להלן, ולכן הוא יכול להתאוות תאוה,

להעלאת הרהורים במוחו, כי אם בעתים מזמנים, - יש לכוחות הנפש האלקית השליטה המוחלטת על הגוף, ואין אז לכוחות הנפש הבהמית כל השפעה עליו, כמו בשעת קריאת שמע ותפלה, שהיא שעת מחין גדולות למעלה, - בעולמות העליונים. כלומר:

באותה שעה מאירה בעולמות הרוחניים העליונים, התגלות אלקית עליונה יותר, וגם למטה - בעולם הזה, היא שעת הפשר לכל אדם, - להתעלות למדרגה נעלית יותר, שאז - בשעת קריאת שמע ותפלה, מקשר - ה"בינוני" את כוחות הקמהיבנה דעת שלו לה, להעמיק דעתו בגדלת אינסוף פרודיהוא, - הוא מתעמק במחשבתו בענין ממנו הוא

מבין ומרגיש גדלותו של הקב"ה, ולעורך - על-ידי התבוננות, את האהבה ברשפי אש בחלל הימני שבלבו, - כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שעל-ידי התבוננות והתעמקות המחשבה בגדולת הקב"ה, מתעוררת בלבו אהבה אליו, לדרבקה בו בקיום התורה ומצוותיה מאהבה, - אהבתו להקב"ה מעוררת אותו לקיים תורה ומצוות, שכן, על-ידי כך הוא ממלא את שאיפתו ומתאחד עם הקב"ה, שהו - לעורר ולהגיע את האהבה להקב"ה על-ידי התבוננות בגדולת השם, ובאהבה זו לקיים תורה ומצוות, הוא ענין המבאר בקריאת שמע דאורייתא, - שהיא מצוה מן התורה,

ליקוטי אמרים

בעתים מזומנים כמו בשעת קריאת שמע ותפלה שהיא שעת מחין גדולות למעלה וגם למטה היא שעת הכושר לכל אדם שאז מקשר חב"ד שלו לה' להעמיק דעתו בגדולת א"ס ב"ה ולעורר את האהבה כרשפי אש בחלל הימני שבלבו לדרבקה בו בקיום התורה ומצוותיה מאהבה שוהו ענין המבואר בקריאת שמע דאורייתא וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן הן הכנה לקיום הק"ש כמ"ש במ"א ואז הרע שבלב השמאלי כפוף וכבול לטוב המתפשט בחלל הימני מחב"ד שבמוח המקושרים בגדולת א"ס ב"ה. אבל אחר התפלה בהסתלקות המחין הגדלות א"ס ב"ה הרי הרע חוזר ונעור בחלל השמאלי ומתאוה תאוה לתאוות עוה"ז ותענוגיו.

יום שישי ט"ו טבת

דבר, אין אלו "מחשבה ממש". מחשבות חולפות אלו, אין ביכולת האדם, שעדיין קיימת תאוה בלבו, למנוע. ברם, על "מחשבה ממש" - ההתעמקות באותן מחשבות - ביכלתו להשתלט, כפי שיסביר להלן. כיצד, אכן, יתכן הדבר, שלמרות שקיימת תאוה בלבו, הוא יכול להשתלט על עצמו, שתאוותו זו לא תבוצע בפועל, לא במעשה, לא בדבור ואף לא במחשבה? - על כך אומר ה"תניא": כי המח' שליט על הלב [כמו שפיתוב³⁴ פרעיא מהימנא פרישת פינהם] בתולדתו ומכע

ליקוטי אמרים

רק מפני שלא לו לברו משפט המלוכה והממשלה בעיר אינו יכול להוציא תאוותו מכח אל הפועל להתלבש באברי הגוף במעשה דבור ומחשבה ממש שליט על הלב [כמ"ש בר"מ פ' תאוות לבו כי המוח שליט על הלב

רק מפני שלא לו לברו - ל"רע" של הנפש הבהמית, משפט המלוכה והממשלה בעיר - כי, ל"טוב" של הנפש האלקית שבמוח יש גם כן מה לומר, אינו יכול להוציא תאוותו מכח אל הפועל, להתלבש באברי הגוף במעשה דבור ומחשבה ממש, - "מחשבה ממש" - הינה" להעמיק מהשבתו

בתענוגי עולם הזה איך למלא תאוות לבו, - זוהי המשמעות של "מחשבה ממש" - להעמיק מחשבתו בכך. ואילו מחשבות הנופלות ברעיונו בדרך ממילא, בגלל שישנה בלבו תאוה לאותו

33. במצוות בכלל ובברכותיהן, הרי - המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה עליה - מדרבנן. משמעות הדבר היא: על-ידי כל מצוה, נמשכת מלמעלה קדושה אלקית בנפשו של יהודי. כדי שיהודי יהיה כלי לקליטת קדושה אלקית זו בשעת עשייתו מצוה - תיקנו חכמים לברך על המצוה, וברכה זו מרוממת אותו ומכשירה אותו לקלוט את קדושת המצוה. אך, בכל מצוה רואים אנו בבחירות שייכותה של הברכה לאותה מצוה, והמצוה נזכרת באותה ברכה, כמו בברכת התפילין: "להניח תפילין", בברכת הציצית: "על מצות ציצית", או "להתעטף בציצית"; מובנת הרי, משמעותן של הברכות, ושייכותן והכנתן למצוות. ואילו, ביחס לברכות שלפני קריאת שמע - צריכים להבין: לשם מה תיקנו אותן החכמים (הרי אין הן ברכות על מצות קריאת שמע, כמו שהדבר בכל המצוות המעשיות)? לכאורה, אין להן כל שייכות לקריאת שמע! אלא - עיקר ענינה של קריאת שמע הוא לעורר בתוכו את ה'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכדי להגיע להתעוררות זו, נדרשת הכנה להתעמק

שזה יותר טוב, המשל בא להורות לנו גם את הצורה, כיצד ובאיזו דרך מתבטאת עדיפותה של הקדושה: כשם ש"יתרון" האור על החושך, מתבטא בכך שמעט מן האור "דוחה" הרבה מן החושך, ולא בדרך של מלחמה, אלא הדחיה באה בדרך ממילא, משמכניסי קצת

אור למקום, נעלם החושך מעצמו – כך גם ב"יתרון" ה"חכמה" של הקדושה על ה"סכלות" של הקליפה, שמעט מן הקדושה דוחה, בדרך ממילא, הרבה מן הקליפה – וכך מוסבר הדבר להלן: **כְּמוֹ שֶׁהָאֹר יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן וְשִׁלְטָה וּמְשָׁלָה עַל הַחֹשֶׁךְ, שְׁמַעֲטָ אֹר גְּשָׁמֵי דוּחָה הַרְבֵּה מִן הַחֹשֶׁךְ, – וְכִיצַד נִדְחָה הַחֹשֶׁךְ? – שְׁנִדְחָה מִמֶּנּוּ מְאֹלָיו וּמִמְיָלָא, – אֵין עַל הָאֹר לְהִלָּחֵם עִם הַחֹשֶׁךְ, כִּי נִדְחָה מִמְיָלָא סְבִלָּת הַרְבֵּה שֶׁל הַקְּלִיפָה וְסִמְרָא אֲחֵרָא שֶׁבְחָלָל הַשְּׁמַאֲלֵי –**

הקליפה וה"סטרָא אחרָא" של הנפש הבהמית שמקומה ב"חלל" השמאלי שלב. [כְּמֵאֲמַר ר' ל"ל³⁷: – אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה "אֲלָא אִם בֵּן נִכְנָס בּוֹ רִיחַ שְׁמֹתוֹ וְכוּ"], – רבותינו ז"ל קוראים הרי לתאות הנפש הבהמית בשם "שטות" – ומאחר שזהו "סכלות" ו"שטות" – זה נדחה מאיליו וממילא, **מִפְּנֵי הַחֲכִמָּה שֶׁנִּכְנַפְּשׁ הָאֱלֹהִית שְׁפִמָּה, אֲשֶׁר רְצוּנָה – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוּא הָרִי: לְמִשָּׁל לְבָדָה בְּעִיר, – ב"עיר קטנה" היא הגוף, וְלְהַתְּלַבֵּשׁ בְּשִׁלְטָה לְבוּשֵׁיהָ הַנּוֹפְרִים לְעִיל³⁸, כִּכֵּל הַגּוּף כֵּלּוּ בְּנוֹפֵר לְעִיל³⁹, שֶׁהֵם – שלשה לבושי הנפש האלקית, הם: מְחַשְׁבָּה דְבוֹר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה, בְּנוֹפֵר לְעִיל. – בפרק ד. רצונה זה של הנפש האלקית שבמוח, שלבושיה בלבד ילבישו את הגוף – שולט בתאודה הנובעת מהנפש הבהמית, שתשוֹקֵת הַלֵב לֹא תִמוּשׁ בְּפוּעַל, לֹא בַמַּעֲשֵׂה, לֹא בְּדִיבּוּר וְאֵף לֹא בַמַּחֲשָׁבָה. בַּרְם, אִם כֵּךְ הוּא הַדְּבַר, שֶׁלִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁלּוֹ "יתרון" על הנפש הבהמית, והיא השולטת בכל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו של האדם, כלומר, בכל גופו מבחינה מעשית – מדוע, איפוא, אֵין הוּא נִקְרָא "צדיק"?**

יִצִּירָתוֹ, שֶׁכֵּךְ נּוֹצֵר הָאָדָם בְּתוֹלְדוֹתוֹ, שֶׁכֵּל אָדָם יוֹכֵל בְּרְצוּנּוֹ שְׁבִמָּחוּ – הַרְצוֹן הַמְּנִיעַ אֶת הָאָדָם שְׂמוּחוֹ מִבֵּין שְׁעֵלָיו לְהַתְּאָפֵק וְלְמִשָּׁל בְּרוּחַ תְּאוֹתָיו שֶׁבְּלָבוֹ, שֶׁלֹּא לְמִלֵּאת מְשָׁאֲלוֹת לְבוֹ בְּמַעֲשֵׂה דְבוֹר וּמְחַשְׁבָּה, – גַּם כְּשִׁישְׁנָה תְאוֹה בְּלָבוֹ שֶׁל אָדָם, אֵלֹא

מפני שהוא מבין בתאוה – שאל לו למלא את תאוה – נוצר בו הרצון להתאפק מכך – יש ברצון זה שבמוחו הכוח לשלוט על הלב, ולא למלא אחרי תאוה לבו. ויתירה מזו: וְלְהַפְּיֵחַ דְּעִתּוֹ לְגַמְרֵי מְתָאוֹת לְבוֹ אֶל הַהֶפֶךְ לְגַמְרֵי, – ביכולתו לנתק את ההרהור בתאוה ולהטותו לדבר שהוא ההיפך מהתאוה, וזאת גם כשהטעם להימנעותו מהתאוה אינו נובע מקדושה, אלא מפני שהשכל האנושי מבין שאסור לו לנהות אחרי תאוה לבו זו, גם אז יש בכוח

השכל להימנע מהתאוה ולהטות את ההרהור בענין הפכי מהתאוה. **וּכְפָּרְטָ אֶל צַד הַקְּלִיפָּה, – במיוחד יש בכוחו לעשות זאת, כשיהודי צריך להטות את עצמו מתאוות – לקדושה; כשהנימוק לכך הוא שאסור לו לעבור עבירה וצריך להשקיע את רעיונותיו בענינים של קדושה, בתורה ובריאת שמים – אז יש ליהודי כוחות מיוחדים לבצע את הדבר. בְּרַבְרָתִיב³⁵: "וְרִאִיתִי שֵׁישׁ יִתְרוֹן לְהַכְּמָה מִן הַסְּכָלוֹת, בְּיִתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֹשֶׁךְ"; פְּרִישׁ, – כשמביאים משל להסברת דבר, הרי זה מפני שהנמשל הוא עמוק בהרבה מהמשל, ובאמצעות המשל מבינים בקלות יותר את הנמשל. ואילו כאן, במשל האור והחושך על החכמה והסכלות, מובן הנמשל כמו שמובן המשל: כשם שמבינים שאור טוב מחושך, כך גם מבינים שחכמה טובה מסכלות; אף כאן כשמדובר על תוכנה הפנימי יותר של חכמה הרומזת ל"קדושה" (כמו שהיציר-טוב נקרא³⁶ "ילד מסכן וחכם") וסכלות רומזת ל"קליפה" (כפי שהיציר-רע נקרא "מלך זקן וכסיל"). – מובן היטב שקדושה שווה וטובה יותר מאשר, להבדיל, קליפה. מה, איפוא, מלמד אותנו המשל? אלא, המשל אינו בא רק לומר לנו**

בענינים המעוררים אהבה להקב"ה - ולשם כך תיקנו ברכות קריאת שמע, בהן מוזכרת בהרחבה גדולתו של הקב"ה, איך המלאכים הנעלים ביותר - בטלים בתכלית להקב"ה, ואיך הקב"ה מובדל מהם לגמרי - בברכה הראשונה; ובברכה השניה - על גודל אהבת הקב"ה לישראל, ועל מדת קירבתו אליהם, וכדומה. בכל זה יש משום הכנה נכונה, שיוכל יהודי להגיע לתוכן קריאת שמע, להאבה להקב"ה, כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בחסידות (ראה תניא פרק מט). 34. זהר ח"ג רכד, א. 35. קהלת ב, יג. 36. קהלת ד, יג. 37. סוטה ג, א. 38. פרק ד. 39. פרק ט.

שבת קודש ט"ז טבת

תפילתו, כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יכול להיות סכלות הכסיל הרע - של הנפש הבהמית, פהתגלות לבו פהכלל השמאלי, להתאוות תאוה לכל עניני גשמיות עולם הזה, בין פהתר - גם בדברים שיותר לעשותם, אלא שאין לעשותם לשם תאוה כי אם לשם שמים,

ואילו הוא מתאוה להם בגלל התענוג שבהם, בין פאסור הם ושלום, - גם בדברים שהם אסורים מן התורה, פאלו לא התפלל כלל. אלא שפדבר אסור אינו עולה בדעתו לעשות האסור בפעל ממש הם ושלום, - לכך אין ל"בינוני" שייכות כלל. אלא הרהורי עברה הקשים מעברה - כפי שהוסבר בפרק הקודם, יכולים לפעל לעלות למחו ולבלבלו מתורה ועבודה, וכמאמר רז"ל³⁴: "ג' עברות אין אדם ניצול מהן פכל יום, - שכן, קשה מאד להינצל מלעבור עליהם, והם: הרהור עברה ועיון תפלה בו". - הרי ש"הרהורי עבירה" הם מהדברים שקשה ביותר להינצל מהם, וכשחכמינו זכרונם לברכה משתמשים בתואר "אדם" סתם, זה רומז על ה"בינוני". הרי ש"בינוני" אינו ניצול מהרהורי עבירה,

ואת-על-פי-כן אינו נקרא "צדיק" כלל, - אלא הוא נקרא "בינוני" מפני שיתרון הזה אשר לאור נפש האלהית על החשך וסכלות של תקליפה הנדחה ממילא - אינו אלא בשלשה לבושיה הנזכרים לעיל, - כלומר: במחשבה, דיבור

ונמשה בלבד, חזקה יותר הנפש האלקית מהנפש הבהמית, ולא פמהותה ועצמותה - של הנפש האלקית, על מהותה ועצמותה של תקליפה; - והנפש הבהמית, כי מהותה ועצמותה של נפש הפהמית שמהתקליפה שפחלל השמאלי - עצם מציאותה של הנפש הבהמית, לא נדחה כלל ממקומו פבינוני אחר התפלה, שאין - אז, רשפי³⁴ אש אהבת ה' פהתגלות לבו פהכלל הימני, - כמו שהדבר בשעת תפלתו, כאמור לעיל, שאהבת ה' אצלו אז היא בהתגלות, הוא מרגיש בלבו את

ליקוני אמרים

ואעפ"כ אינו נקרא צדיק כלל מפני שיתרון הזה אשר לאור נפש האלהית על החושך וסכלות של הקליפה הנדחה ממילא אינו אלא בשלשה לבושי' הנ"ל ולא במהותה ועצמותה על מהותה ועצמותה של הקליפה כי מהותה ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה שבחלל השמאלי לא נדחה כלל ממקומו פבינוני אחר התפלה שאין רשפי אש אהבת ה' בהתגלות לבו בחלל הימני כי אם תוכו רצוף אהבה מסותרת שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית כמ"ש לקמן ואזי יכול להיות סכלות הכסיל הרע בהתגלו' לבו בחלל השמאלי להתאוות תאוה לכל ענייני גשמיות עוה"ז בין בהיתר בין באיסור ח"ו כאלו לא התפלל כלל אלא שבדבר איסור אינו עולה בדעתו לעשות האיסור בפועל ממש ח"ו אלא הרהורי עבירה הקשים מעבירה יכולים לפעול לעלות למוחו ולבלבלו מתורה ועבודה וכמארו"ל ג' עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה בו

האהבה, כי אם תוכו - החלק הפנימי שבלבו, רצוף "אהבה מסותרת", - ואילו בגלוי אין הוא מרגיש את האהבה, שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית, כמו שיתבאר לקמן. - בפרק י"ח, שבכל יהודי ישנה אהבה מסותרת לקב"ה. ואזי - אחרי

ה'תש"ג

י טבת

יום ששי

תענית, סליחות, אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: ויגש, ששי עם פירש"י.
 תהלים: נה"נט.
 תניא: אך החיות . . . בשר ודם.

מענה הצ"צ על יחידות: כתיב יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו', און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם דיעזוב רשע דרכו זהו דבר המוכרת, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר איך זאג אזוי, איך האלט אזוי, [אני אומר כך, אני טובר כך] – כי כל "איך" ["אני"] ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

יום

ראשון

ה'תש"ג

יא טבת

שבת

שיעורים. חומש: ויגש, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: ס"סה.
 תניא: פרק ת. ועוד זאת . . . שעסקו בהן.

דעם מעשעענס לעבען איז תלוי אין דעם אויר וואו ער געפינט זיך. אָהן אויר קען מען ניט לעבען, און אין וואס פאר א אויר מען לעבט, אזא לעבען איז דאָס. ווען מען לעבט אין א תורה ומצות אויר, איז דער לעבען א געזונטער. ווען מען לעבט אין כפירה־אויר, איז דאָס א קראַנקער לעבען, און מען איז כסדר אין געפאהר קראַנק צו ווערען מיט אַנשטעקענדע מחלות. די ערשטע אלגעמיינע רפואה איז צו מאכען ריין די לופט. די ארבעט פון טהרת האויר ליגט אויף די יודעי ספר און יודעי תורה. טהרת האויר איז דורך אותיות התורה. ווען מ'שטעהט אין סטאַר, אָדער ווען מען געהט אין גאַס, אָדער ווען מ'פּאָרט אין סאַבוויי און מען זאָגט אותיות שבתורה, מאַכט מען מיט דעם ריין דעם אויר. יעדער איינער פון די יודעי ספר און יודעי תורה מוז האַבען עפעס אויסגעלערנט בעל־פה: חומש, תהלים, משניות, תניא, אזוי, אַז צו יעדער צייט און אין יעדען אָרט, זאָל ער קענען טראַכטען און זאָגען די הייליגע אותיות שבתורה.

תרגום חפשי

חיי האדם תלויים באויר שסביבו. בלי אויר אי־אפשר לחיות, ולפי האויר בו נמצאים – כך הם החיים. כאשר חיים באויר של תורה ומצוות אלה חיים בריאים; כאשר חיים באויר של כפירה – הרי אלו חיים חולניים עם סכנה תמידית לחלות במחלות מדבקות. התרופה הכללית הראשונה היא לטהר את האויר. פעולת טיהור האויר מוטלת על יודעי ספר ויודעי תורה. טהרת האויר היא על־ידי אותיות התורה. כשנמצאים בחנות, או כאשר הולכים ברחוב, או כאשר נוסעים ברכבת ואומרים אותיות של תורה, מטהרים בכך את האויר. כל אחד מיודעי ספר ויודעי תורה חייב שיהיה לו משהו שלמד בעל־פה: חומש, תהלים, משניות, תניא, כך שבכל זמן ובכל מקום, יוכל לחשוב ולומר את האותיות הקדושות שבתורה.

ה'תש"ג

יב טבת

יום ראשון

שיעורים. חומש: ויחי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: סו"סח.
 תניא: פרק ט. והנה מקום . . . "26" שבמוחין.

בשנת תרמ"ח נבחר אאמו"ר לגבאי דחברה קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמח"ת בלויית עם רב לביהכנ"ס. אמר אז המאמר אין הקב"ה בא בטרונא. וסיום דבריו: גם האנשים בעלי מוחין הנמצאים עתה צריכים להניח שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת, כי יכולים להטות ע"פ שכלם כו' עד כי ח"ו מרה תהי' באחרונה כו', וזהו העיקר בזמן הזה בעקבות דמשיחא, שלא לילך אחר השכל וטו"ד, כי אם לקיים התורה והמצוות בתמימות ואמונה פשוטה באלקי ישראל.

יום

שלישי

יום שני	יג טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, שני עם פירש"י. תהלים: סט"א. תניא: אך הנה . . . יד' כרשפי אש.		
יום		
רביעי		
כשמעמידים פנס – מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשיך – ליכטיגקייט ציהט צו [אור מושך אליו].		

יום שלישי	יד טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והיא הנקראת . . . שבזה"ק.		
יום		
חמישי		
הסבא משפאלע – דער שפאלער זיידע – הי' איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן – שנת תקס"ט או תק"ע – סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט די הייליגע האנט אויפ'ן האַרצען און פון יעמאלט אָן איז מיר ווארעם". [והוא הניח ידו הקדושה על לבי, ומאו חם לי]. תנועת צדיק, ומכל שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.		

יום רביעי	טו טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז"עה. תניא: פרק י. והנה . . . טו' כמו השנאה.		
יום		
שישי		
תו"א ד"ה אוסרי סעיף המתחיל והנה זהו, צ"ל: "והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות יתעלו כמו שהי' בתחילת".		
הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הגאולה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הבאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרי כלות המלחמה, זכרו דבר ה' (ירמי' יז, ה) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ד' יסור לבו. שובה ישראל עד ד' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש.		

יום חמישי	טז טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויחי, חמישי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: וצדיק שאינו . . . 30" הכא וכו'.		
יום		
שבת		
קודש		
דער צ"צ האָט געזאָגט ר' הענדל'ן אויף יחידות: זוהר איז מרומם דעם נפש, מדרש איז מעורר דאָס האַרץ, און תהלים מיט טרערען וואשט אויס די כלי.		

תרגום חפשי

– הצמח צדק אמר לר' הענדל ב'יחידות': "זוהר" מרומם את הנפש, מדרש מעורר את הלב, ותהלים בדמעות – מדיח את הכלי.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ט ט"ז טבת ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות שמטה ויובל פָּרָק ט

א. מצות עשה להשמיט המלון בשביעית, שנאמר: "שמוט כל בעל משה ידו"; והתובע חוב שעברה עליו שביעית - עבר על לאו, שנאמר: "לא יגש את רעהו ואת אחיו".

ב. אין שמטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית, אלא בזמן שהיובל נוהג, שיש שם שמטת קרקע - שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף; ודבר זה, קבלה הוא: אמרו חכמים, בזמן שאמה משמיט קרקע - אמה משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; ובזמן שאין שם שמטת קרקע - אין אמה משמיט כספים בשביעית, אפלו בארץ.

ג. ומדברי סופרים, שתהא שמטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום, ואף על פי שאין היובל נוהג - כדי שלא תשתבח תורת השמטת כספים מישראל.

ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה - שנאמר: "מקץ שבע שנים, תעשה שמטה. וזה דבר השמטה: שמוט וכו'", ושם הוא אומר: "מקץ שבע שנים, במועד שנת השמטה - בחג הסוכות"; מה שם אחר שבע, אף השמטת כספים אחר שבע. לפיכך, המלון את חברו בשביעית עצמה, גובה חובו כל השנה כלה; וכשתשקע חמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית, אבד החוב.

ה. שחט את הפרה, וחלקה על דעת שהיום ראש השנה של מוצאי שביעית, ונתעבר אלול, ונמצא אותו היום סוף שביעית - אבדו הדמים, שהרי עברה שביעית על החוב.

ו. שביעית משמטת את המלון; ואפלו מלון שבשטר שיש בו אחריות נכסים, הרי זה משמיט. ואם סיים לו שדה בהלוואתו, אינו משמיט. והשביעית משמטת את השבועה, שנאמר: "לא יגש" - מכל מקום, לא לשלם ולא להשבע.

ז. במה דברים אמורים? בשבועת הדינין, וכל פיוצא בה מדברים שאם יודה בהן, שביעית משמטת אותן; אבל שבועת השומרין והשתפין, וכיוצא בהן משבועות שאם יודה ישלם - הרי זה לשבע אחר השמטה.

ח. הלווה ותבעו וזכר בו, והגיעה שמטה והוא בכפירתו, והודה אחר שעברה שביעית, או שבאו עליו עדים אחר השביעית - אין השביעית משמטת.

ט. המלון את חברו, וקבע לו זמן לעשר שנים - אינו משמיט; אף על פי שהוא בא לדין "לא יגש", הרי הוא עתה אינו יכול לנגש. התנה עמו שלא יתבענו, שביעית משמטת.

י. המלון את חברו, והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית - הרי זה נשמט, שאינו יכול לבטל דין השביעית. התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה, ואפלו בשביעית - תנאו

קיים; שכל תנאי שבממון קיים, ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חיבה אותו תורה, שהוא חייב.

יא. הקפת התנות, אינה נשמטת; ואם עשה אותה מלון, נשמטת. שכר שכיר, אינו נשמט; ואם זקפו עליו במלון, הרי זה נשמט.

יב. קנס של אונס והמפתה והמוציא שם רע - אינן נשמטין; ואם זקפן במלון, נשמטין. ומאימתי נזקפין במלון? משעת העמדה בדין.

יג. המגרש את אשתו קדם השמטה, אין כתבתה נשמטת; ואם פגמה אותה, או זקפתה עליו במלון - נשמטת.

יד. המלון על המשכון, אינו משמיט - והוא, שיהיה החוב כנגד המשכון; ואם היה יתר, משמיט היתר על המשכון.

טו. המוסר שטרותיו לבית דין, ואמר להם: 'אתם גבו לי חובי זה' - אינו נשמט, שנאמר: 'ואשר יהיה לך את אחיך'; וזה - בית דין תובעין אותו. וכן בית דין שתוכבו את הדין, וכתבו: 'איש פלוני אתה חייב לתן לזה כף וכף' - אינו נשמט; שזה כגבוי הוא, וכאלו בא לידו, ואינו במלון.

טז. כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה, ועוברין על הכתוב בתורה: "השמר לך פן יהיה דבר וגו'" - התקין פרוזבול, כדי שלא ישמט החוב, עד שילוו זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי סופרים; אבל שמטה של תורה, אין הפרוזבול מועיל בה.

יז. אין כותבין פרוזבול, אלא בית דין חכמים גדולים ביותר, כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי - שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם; אבל שאר בתי דינין, אין כותבין.

יח. זה הוא גופו של פרוזבול: 'מוסר אני לכם, פלוני ופלוני הדינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי, שאגבנו כל זמן שארצה'; והדינין חותמין מלמטן, או העדים.

יט. אין כותבין פרוזבול, אלא על הקרקע; אם אין קרקע ללון - מזכה לו המלון כל שהוא בתוך שדהו, אפלו קלח של כרוב. השאילו מקום לתנור או לכירה, כותבין עליו פרוזבול; היתה לו שדה ממשפנת, כותבין עליה פרוזבול.

כ. וכותבין לאיש על נכסי אשתו, וליתומים על נכסי אפטרופין. אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע - כותבין לו עליה פרוזבול. היה לו חוב על חברו, ויש לחברו קרקע - הואיל והוא תחת שעבודו, כותב עליו פרוזבול.

כא. אחד שלון מממשה, צריכין פרוזבול לכל אחד ואחד; וחמשה שלוני מאחד, דין פרוזבול אחד לכלן.

כב. כתב הפרוזבול תחלה, ואחר כך הלון - אינו מועיל, אלא משמיט; עד שיכתב הפרוזבול לאחר שהלון. נמצאת אומר, שכל מלון הקודמת לפרוזבול, אינה

אותו "בליעל"; והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן, שנגאמר: "נתון תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו"; והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם הזה, שנגאמר: "כי בגלל הדבר הזה, יכררך וגו'".

הלכות שמטה ויובל פרק י

א. מצות עשה לספר שנים שבע שבע, וילקדש שנת התמישים - שנגאמר: "וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת התמישים"; ושתי מצוות אלו, מסורין לבית דין הגדול בלבד.

ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה משונכנסו לארץ - שנגאמר: "שש שנים תזרע שדך, ושש שנים תזמר פרמך", עד שיהיה כל אחד מכיר ארצו; ושבע שנים עשו בכבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק. נמצאת אומר, בשנת שלש וחמש מאות ואלפים מראש השנה שאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שנייה ליצירה - התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות ואלפים ליצירה, שהיא שנת אחת ועשרים משונכנסו לארץ - שמטה; ומנו שבע שמשות וקדשו שנת תמישים, שהיא שנת ארבע וששים משונכנסו לארץ.

ג. שבעה עשר יובלים מנו ישראל, משונכנסו לארץ ועד שיצאו; ושנה שיצאו בה, שחרב הבית בראשונה, מוצאי שביעית היתה, ושנת שש ושלושים ביובל היתה - שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון. כיון שחרב הבית, בטל מנין זה משבטלה הארץ. ונשארה הארץ חרוכה שבעים שנה, ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים עמד. ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא, והיא הביאה השנייה; ומשנה זו התחילו למנות מנין אחר. ועשו שנת שלש עשרה לבנין בית שני שמטה, ומנו שבע שמשות וקדשו שנת תמישים; אף על פי שלא היה שם יובל בבית שני, מונין היו אותו כפי לקדש שמשות.

ד. נמצאת למד, שהשנה שחרב בה הבית באחרונה, שתחלתה מתשרי שאחר החרבן בשני תמישים, שהרי מתשרי הוא המנין לשמיים וליוכלות - אותה השנה מוצאי שביעית היתה, ולפי חשבון זה - שנה זו, שהיא שנת אלף התשיעי היתה. ולפי חשבון זה - שנה זו, שהיא שנת אלף ומאה ושבע לחרבן, שהיא שנת שבע ושמונים ואלף וארבע מאות למנין שטרות, שהיא שנת שש ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה - היא שנת שמטה, והיא שנת אחת ועשרים מן היובל.

ה. אבל כל הגאונים אמרו, שמסרת היא בידיהם איש מפי איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמשות בלבד, בלא יובלות; וכן משחרב באחרונה, לא מנו שנת תמישים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החרבן. וכן עולה מתלמוד עבודה נרה, כפי חשבון זה, שהוא קבלה.

ו. ושנת השמטה ידועה היא ומפרסמת אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל; וכלן לא מנו אלא לשני חרבן,

נשמטת בפרוזבול זה; ואם הפרוזבול קדם את המלכה, הרי זו נשמטת.

כג. לפיכך, פרוזבול המקדם בשר, והמאחר פסול. כיצד? כתב הפרוזבול בניסן, והקדים זמנו מאדר - בשר; שהרי הורע כחו, שאינו משמיט אלא עד אדר. אבל אם אחר זמנו, וכתבו מאיר - פסול; שהרי מיפה כחו, שהוא אינו משמיט עד איר שלא פדין - שאין דינו שלא ישמיט אלא עד ניסן, בשעת מסירת הדברים לבית דין.

כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית, ואין עמו פרוזבול - אבד חובו. ואם אמר: 'היה לי פרוזבול, ואבד' - נאמן; שזמן הספנה ואילף, בעל חוב גובה שלא בפרוזבול. ולא עוד, אלא קשיביא בעל חוב את שטרו, או קשיבוא לתבע במלכה על פה - אומרים לנתבע: 'שלם לו'; ואם טען הנתבע ואמר: 'איה פרוזבול שלו? אומרים לתובע: 'היה לך פרוזבול, ואבד? אם אמר: 'כן היה', נאמן; ואם הודה שלא כתב פרוזבול, אבד חובו. והיתומין, אינן צריכין פרוזבול.

כה. הוציא פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: 'מלכה זו שהוא תובע - אחר פרוזבול זה היתה', והתובע אומר: 'קדם פרוזבול זה היתה' - התובע נאמן; שאילו אמר: 'היה לי ואבד' - נאמן, ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרוזבול שאבד.

כו. טען הנתבע ואמר: 'מלכה יש לו אצלי', והתובע אומר: 'לא פי, אלא הקפת החנות היא שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתיה מלכה' - הרי זה נאמן; שאם ירצה יאמר: 'מלכה היתה, ופרוזבול היה לי ואבד' - שבין שתקנו חקמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור.

כז. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ומסר דבריו לתלמידים, ואמר: 'מוסר אני לכם, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה' - אינו צריך לכתב פרוזבול; מפני שהן יודעין שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחית.

כח. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, רוח חכמים נוחה הימנו. וצריך המלוה לומר למחזיר: 'משמיט אני, וכבר נפטרת ממני'. אומר לו: 'אף על פי כן, רצוני שתקבל' - יקבל ממנו, שנגאמר: 'לא גש', והרי לא גש. ולא יאמר לו: 'בחובי אני נוהן לך'; אלא יאמר לו: 'שלי הם, ובמתנה אני נוהן לך'.

כט. החזיר לו חובו, ולא אמר לו פן - מסבב עמו בדברים, עד שיאמר לו: 'שלי הם, ובמתנה נתתם לך'; אם לא אמר, לא יקבל ממנו - אלא יטל מעותיו, וילך לו.

ל. מי שגמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה, שקא יתאחר החוב אצלו וישמט - עבר בלא תעשה, שנגאמר: "השמר לך וגו'". וחסא גדול הוא - שהרי הזהירה תורה עליו בשני לאוין, שנגאמר: "השמר לך פן וגו'", וכל מקום שנגאמר: 'השמר', או 'פן', או 'אל' - הרי זו מצות לא תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו, וקראת

שנת יובל באכילה ומכירה ובכעור, כדין פרות שביעית לכל דבר.

טז. יתרה שביעית על היובל - שהשביעית משמטת כספים, ואין היובל משמיט כספים. ויותר יובל על השביעית - שהיובל מוציא עבדים, ומשמיט קרקע; וזה הוא דין מכירת שדות האמור בתורה, והיא מצות עשה, שנאמר: "גאלה תתנו לארץ". יובל משמיט קרקע בתחלתו, ושביעית אין משמטת כספים אלא בסופה, כמו שבארנו.

הלכות שמטה ויובל פרק יא

א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים - אינה נמכרת לצמיתות, שנאמר: 'והארץ לא תמכר לצמיתות'. ואם מכר לצמיתות, שניהם עוברין בלא תעשה; ואין מעשיהן מועילין, אלא תחזר השדה לבעליה ביובל.

ב. והמוכר שדהו לששים שנה, אינה יוצאה ביובל - שאין חזר ביובל, אלא דבר הנמכר סתם, או הנמכר לצמיתות.

ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחתו, אף על פי שהן חוזרין אחר זמן - אלא אם כן העני, שנאמר: 'וכי ימוך אחיד, ומכר מאחתו'. אבל למכר ולהניח הדמים בכיסו, או לעשות בהן סחורה, או לקח בהן כלים ועבדים ובהמה - אינו רשאי; אלא למזונות בלבד. ואם עבר ומכר מקל מקום, הרי אלו מכורין.

ד. ודיני בבית דין בתי ערי חומה, ובשדה דין שדה אחזה. דין מוכר שדה אחתו - להשיב את הדמים לפי השנים הנשארות ליובל; ובכל עת שירצה לפדות, מחשב עם הלוקח על השנים שאכל, וגורע מדמי המכר, ומחזיר לו את השאר.

ה. ביצד? הרי שנשאר ליובל עשר שנים, ומכר לו שדהו במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים, ורצה המוכר לגאל - נותן לו שבעים דינר, ומחזיר שדהו; וכן אם אכלה שש שנים - נותן לו ארבעים דינר, ומחזיר שדהו. לא גאלה, אלא היתה ביד הלוקח עד שנת היובל - תחזר לבעלים בלא דמים, שנאמר: "במספר שני תבואת ימכר לך".

ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שנים גאלה - אינו יכול לומר לו: 'החזירנה לי מלאה פרות כמו שמכרתי לך'. לפיכך, אם מכרה לו מלאה פרות לפני ראש השנה, וגאלה אחר שתי שנים - הרי זה אוכל שלש תבואות בשתי השנים, ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד, שנאמר: "על פי השנים", לא על פי התבואות.

ז. הקנים והזמורות ופרות שקמה שבתוכה, הרי הן של לוקח כשאר הפרות שלה; אבל אילן שנכסח או שיבש, שניהן אסורין בו. ביצד יעשה? ימכר, וילקח בדמיו קרקע, והלוקח אוכל פרותיה, עד שתגאל השדה מיזו.

ח. הלוקח שדה אחזה, ונטעה אילנות והשביתה - כשהיא חוזרת ביובל, שמין שבח האילנות שבתוכה, ונותן בעל השדה דמי השבח ללוקח, שנאמר: "ויצא ממכר בית" - ממכר חזר, ואין השבח חזר.

משליכין אותן שבע שבע. ולפי חשבון זה - תהי שנה זו, שהיא שנת שבע ומאה ואלף לחרוב, מוצאי שביעית. ועל זה אנו סומכין, וכפי חשבון זה אנו מורין לענין מעשרות ושביעית והשמטת כספים - שהקבלה והמעשה צמודים גדולים בהוראה, ובהם ראוי להתלות.

ז. שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע - אלא שנת תשע וארבעים שמטה, ושנת חמשים יובל; ושנת אחת וחמשים, תחלת שש שנים של שבוע. וכן בכל יובל ויובל.

ח. משגלה שבט ראובן ושבט גד ויחזי שבט מנשה, בטלו היובלות - שנאמר: 'ויקראתם דרור בארץ לכל ישיבה', בזמן שכל יושביה עליה; והוא, שלא יהיו מערבין שבט בשבט, אלא כלן יושבים בתקנו. בזמן שהיובל נוהג בארץ, נוהג בחוצה לארץ, שנאמר: "יובל הוא" - בכל מקום, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.

ט. ובזמן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי, ודין בתי ערי חומה, ודין שדה תרמים, ודין שדה אחזה, ומקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ, והשמטת כספים בכל מקום - מן התורה. ובזמן שאין היובל נוהג, אין נוהג עבד עברי, ולא בתי ערי חומה, ולא שדה אחזה, ולא שדה תרמים, ואין מקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם, וכן השמטת כספים בכל מקום מדבריהם, כמו שבארנו.

י. מצות עשה לתקע בשופר בעשירי בתשרי בשנת היובל. ומצוה זו מסורה לבית דין, תחלה; וכל יחיד ויחיד חייב לתקע, שנאמר: "תעבירו שופר". ותוקעין בשופר תשע, כדרך שתוקעין בראש השנה; ומעבירין שופר בכל גבול ישראל.

יא. שופר של יובל ושל ראש השנה, אחד הוא לכל דבר; ואחד היובל ואחד ראש השנה לתקיעות, אלא שביובל תוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש, ובין בבית דין שלא קדשו בו את החדש; וכל יחיד ויחיד חייב לתקע כל זמן שבית דין יושבין, ושל אפני בית דין.

יב. ובראש השנה שקל להיות בשבת, לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש; ואין כל יחיד ויחיד תוקע, אלא בפני בית דין.

יג. שלשה דברים מעפכין ביובל: תקיעה, ושלוח עבדים, והחזרת שדות לבעליהן - וזו היא השמטת קרקע.

יד. מראש השנה ועד יום הכפורים, לא היו עבדים נפטרים לבתיהם, ולא משתעבדין לאדוניהם, ולא השדות חוזרות לבעליהן - אלא עבדים אוכלין ושוחטים ושוחטים, ועטרוניהם בראשיהם. פינן שהגיע יום הכפורים - תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן, וחזרו שדות לבעליהן.

טו. דין היובל בשביתת הארץ ודין השמטה, אחד הוא לכל דבר: כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ, אסור בשנת יובל; וכל שמתר בשביעית, מתר ביובל; ומלאכות שלוקחין עליהן בשביעית, לוקחין עליהן ביובל; ודין פרות

כ. האחין שחלקו - בלקוחות הן, ומחזירין זה לזה חלקו ביובל; ולא תבטל חלקתן מקמות שהיתה. וכן הבכור והמביבם אשת אחיו - מחזיר ביובל חלק שנטל, ונטל החלק שפגדו.

כא. אכל היורש את אשתו - אף על פי שירשת הבעל מדבריהם - עשו חזוק לדבריהם כשל תורה, ואינו מחזיר ביובל. ואם ירש ממנה בית הקברות - יחזיר לבני משפחה, משום פגם משפחה; ויתנו לו דמיה, ומנפין לו דמי קבר אשתו - שהרי חיב בקבורתה.

יום שני

הלכות שמטה ויובל פרק יב

א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה - הרי זה גואל אותה כל שנים עשר חדש מיום שמכר, בכל עת שירצה, ואפלו ביום שמכר; וכשרוצה לפדות - נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום.

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו. ויש לו למכר מנכסיו ולפדות; אבל לא ילוה ויגאל, ולא יגאל לחצאין.

ג. מת הלוקח, יפדה מיד בנו; וכן אם מת המוכר, יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש.

ד. מכר לראשון, ומכר ראשון לשני בתוך השנה - מניין לראשון: כיון ששלמה שנה לראשון - החלט הבית ביד השני; שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידו. הגיע שנים עשר חדש ולא גאלה, הרי זו נחלטה ביד הלוקח. וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל שנים עשר חדש, הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה.

ה. היתה שנה מעברת, אינו נחלט עד סופה - שנגמר: "עד מלאת לו שנה תמימה", להביא חדש העבור.

ו. מכר שני בתים, אחד בתצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני - זה שמכר בראש אדר שני, כיון שהגיע אחד באדר של שנה הבאה, עלתה לו שנה; וזה שמכר בתצי אדר הראשון, לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה - מפני שגירד הלוקח בחדש העבור.

ז. הגיע יום שנים עשר חדש, ולא נמצא הלוקח לפדות ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין, ושוכר הדלת ונכנס לביתו; ואימתי שביא הלוקח, יבוא ויטל את מעותיו.

ח. המקדיש בית עיר חומה, ונגאלו אחר מיד ההקדש - כיון שעלתה לו שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל; שאין ההקדש חולט, אלא הלוקח, שנגמר: "לקנה אתו, לדרתיו".

ט. מכר בית עיר חומה, והגיע יובל בתוך שנת המכר - אינו חוזר ביובל, אלא יהיה ביד הלוקח, עד שירצה המוכר לגאל כל שנת המכר; או תמלא שנה, ויחלט.

י. המוכר בית בבתי החצרים, או בעיר שאינה מקפת חומה כראוי - הרי זה נגאל בכח יפה שבדין השדות ושבדין הבתים המקפין חומה. כיצד? אם רצה לגאל מיד

ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, כמו שבארנו - אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים, שנגמר: "במספר שני תבואת ימכר לך"; ואפלו רצה הלוקח, הרי זה אסור - שנגמר: "במספר שנים אחר היובל, תקנה מאת עמיתך", אין פחות משתי שנים מעת לעת מיום המכירה.

י. וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות בשתי השנים, ואחר יגאל - שנגמר: "שני תבואת"; לפיכך, אם היתה אחת משתי השנים שביעית, או שנת שדפון או ירקון - אינה עולה מן המנין.

יא. הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה, או אכלה שנה ונרה שנה לזריעה ולא זרעה - הרי אלו עולין למנין. מכרה בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת, והדמים חוזרין לבעלים.

יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל, שנגמר: "שני תבואת".

יג. מכר נקעים מלאים מים, או סלעים שאינם ראויין לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים, שנגמר: "במספר שני תבואת" - שדה הראויה לתבואה, היא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה - אף על פי שאינה ראויה לזריעה, חוזרת לבעלים ביובל.

יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי ראויין לתבואות; ואם לא גאלן, אינן חוזרין לבעלים ביובל - שנגמר: "ושב לאחזתו", ולא לאילנות.

טו. מכר שדהו לראשון, ומכר הראשון לשני, ושני לשלישי, אפלו מאה - בשנת היובל תחזר לאדון ראשון, שנגמר: "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחזת הארץ".

טז. מכרה לראשון במאה דינר, ומכרה לראשון לשני במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון, שנגמר: "לאיש אשר מכר לו". מכרה לראשון במאתים, ומכרה לראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון. וכן אם מכרה במאה, והשביחה ביד הלוקח, והרי היא ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה שמכר; ואם מכרה במאתים, והכסיפה, והרי היא ראויה להמכר במאה - מחשב לפי מה שהיא. לעולם מפין כח המוכר שדה אחזה, ומרעין כח הלוקח.

יז. המוכר שדה אחזה, והיו לו שדות אחרות, ומכר מאותן השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו, שנגמר: "ומצא כדי גאלתו", עד שימצא דבר שאינו מצוי בשעה שמכר. וכן אם לזה לגאל, אין שומעין לו - שנגמר: "והשיגה ידו", לא שילוה.

יח. מצא מעט, ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין שומעין לו, שנגמר: "כדי גאלתו" - או גואל את פלה, או אינו גואל. ואם רצו קרוביו לגאל - גואלין, שנגמר: "ובא גאלו הקרב אליו".

יט. הנותן שדהו מתנה, הרי זו חוזרת לו ביובל - שנגמר: "תשבו איש אל אחזתו", לרבות את המתנה.

אמה סביב", ולהלן הוא אומר: "ומדתם מחוץ לעיר, את פאת קדמה אלפים באמה וגו'" - אלא הראשונות מגרש, ואלפים שמודדין חוץ למגרש לשדות וכרמים.

ג. ונותנין לכל עיר, בית קברות חוץ לתחום זה - שאין קוברין מתייהם בתחום עריהם, שנאמר: "ומגרשיהם יהיו לכהמתם ולרכשם, ולכל חיתם" - לחיים נתנו, לא לקבורה.

ד. אין עושין בערי הלזים עיר מגרש, ולא מגרש עיר, ולא מגרש שדה, ולא שדה מגרש - שנאמר: "ושדה מגרש עריהם, לא ימכר";

ה. ומפי השמועה למדו, שנה שנאמר: "לא ימכר", לא ישנה - אלא השדה והמגרש והעיר, כל אחד משלשתן כמות שהוא לעולם. וכן בשאר ערי ישראל - אין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה, ולא מגרש עיר, ולא עיר מגרש;

ו. ולא יסתר אדם את ביתו לעשותו גנה, ולא ישע את חרכתו גנה; שלא יחריבו ארץ ישראל.

ז. כהנים ולוים שמכרו שדה משדות עריהם, או בית מבתי ערי חומה שלחן - אין גואלין פסדר הנה, אלא מוכרין השדות ואפלו סמוך ליוכל, וגואלין מיד; ואם הקדישו שדה, גואלין מיד ההקדש לאחר היוכל; וגואלין בתי ערי חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים - שנאמר: "גאלת עולם תהיה ללוים".

ח. ישראל שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל בלוים, אף על פי שאינו לוי; הואיל והערים או השדות של לויים, גואל לעולם; שדין זה תלוי במקומות אלו, לא בפעלים.

ט. ולוי שירש את אבי אמו ישראל - אינו גואל בלוים, אלא בישראל; שלא נאמר "גאלת עולם תהיה ללוים", אלא בערי הלזים.

י. כל שכט לוי, מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. וכן הן מזהרין, שלא יטלו חלק בבזה בשעה שפוכשין את הערים - שנאמר: "לא יהיה לפנהים הלזים כל שכט לוי, חלק ונחלה עם ישראל", "חלק" בבזה, ו"נחלה" בארץ; וכן הוא אומר: "בארצם לא תנחל, וחלק לא יהיה לך בתוכם", בבזה. וכן לוי או כהן שנטל חלק בבזה, לוקה; ואם נטל נחלה בארץ, מעבירין אותה ממנו.

יא. נראה לי, שאין הדברים האלו אמורים, אלא בארץ שנכרת עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב, וירשונה בנייהם ונתחלקה להם; אבל שאר כל הארצות שפוכש מלך ממלכי ישראל - הרי הפנהים והלזים באותן הארצות ובבזתן, ככל ישראל.

יב. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבזתה עם אחיו? מפני שהבדל לעבד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים - שנאמר: "יורו משפטיך ליעקב, ותורתך לישראל". ולפיכך, הבדלו מדרכי העולם - לא עוזקין מלחמה פשאר ישראל, ולא

גואל, כדין הבתים. הגיע שנים עשר חדש ולא גאל - הרי זה גואל עד שנת היוכל, כדין השדות; וכעת שגואל - מחשב עם המוכר, וגורע לו מה שאכל. הגיע יוכל ולא גאל - חונר הבית בלא דמים, כדין השדות.

יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות והמרחצאות והשוכות - הרי הוא כבתיים, שנאמר: "אשר בעיר". אבל השדות שבתוך העיר, נגאלין כדין השדות שחוץ לעיר, שנאמר: "וקם הבית אשר בעיר" - "הבית" וכל הדומה לבית, לא השדות.

יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו נחלט כבתי ערי חומה. וירושלים, אין הבית נחלט בה. ובית הבנוי בחומה, אינו כבתי ערי חומה.

יג. עיר שגגותיה חומתה, או שהים חומתה - אינו כמקפת.

יד. אין המקום נקרא 'עיר חומה' - עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר, וככל חצר מהן שני בתים או יתר, ונקיפו אותן חומה תחלה, ואחר כך יבנו החצרות בתוכו; אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היה בו שלש חצרות של שני בתים - אינו עיר חומה, אלא בתים שבו כבתי החצרים.

טו. אין סומכין אלא על חומה המקפת בשעת כבוש הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שכבש יהושע את הארץ - אף על פי שהיא מקפת עתה, הרי היא כבתי החצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי יהושע - אף על פי שאינה מקפת עתה, הרי היא כמקפת. וכיון שגלו בחרבן ראשון, בטלה קדשת ערי חומה שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה, נתקדשו כל הערים המקפות חומה באותה העת - מפני שביאתן בימי עזרא שהיא ביאה שנייה, כביאתן בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע, מנו שמטין יוכלות, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחבו במעשר - אף ביאתן בימי עזרא, מנו שמטין יוכלות, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחבו במעשר.

טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיפנסו לארץ - יתחילו למנות שמטין יוכלות, ויקדשו בתי ערי חומה, ויתחייב כל מקום שיכבושו במעשרות, שנאמר: "והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך, וירשתה", מקיש ירשתך לירשת אבותיך - מה ירשת אבותיך, אתה נוהג בחדוש כל הדברים האלו, אף ירשתך, אתה נוהג בה בחדוש כל הדברים האלו.

הלכות שמטה ויוכל פרק יג

א. שכט לוי - אף על פי שאין להם חלק בארץ, כבר נצטוו ישראל לתן להם ערים לשבת ומגרשיהן; והערים - הן שש ערי המקלט, ועליהן ארבעים ושתים עיר; וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימות המשחה, הכל ללוים.

ב. מגרשי הערים, כבר נתפרשו בתורה שהן שלשת אלפים אמה סביב - שנאמר: "מקיר העיר וחוצה, אלא

שם תקרה. ושלש מאות וששים ותשע שנה עמד מקדש שילה. וכשמת עלי - חרב, וכאו לזב וכנו שם מקדש; וכשמת שמואל - חרב, וכאו לגבעון וכנו שם מקדש. ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נב וגבעון - שבע וחמשים שנה.

ג. כיון שנבנה המקדש בירושלים - נאסרו כל המקומות בלן לבנות בהן בית לה, ולהקריב בהן קרבן; ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד, ובהר המזבחה שבה - שנאמר: "ויאמר דוד: זה הוא בית ה' האלהים, וזה מזבח לעולה לישראל", ואומר: "זאת מנוחתי עדי עד".

ד. כיון שבנה שלמה, כבר מפרש במלכים; וכן כיון העתיד לבנות - אף על פי שהוא כתוב ביהושע, אינו מפרש ומבאר. ואנשי בית שני - כשבנו בימי עזרא - כוונתו ככיון שלמה, ומעין דברים המפורשים ביהושע.

ה. ואלו הם הדברים שהן עקר בבנין הבית: עושין בו קדש, וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא 'אולם'; ושלשון נקראין 'היכל'. ועושין מחצה אחת סביב להיכל, רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר; וכל המקדש במחצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד, הוא הנקרא 'עזרה'. והכל נקרא 'מקדש'.

ו. ועושין במקדש שבועה כלים: מזבח לעולה ולשאר הקרבנות; וככש שעולין בו למזבח, ומקומו לפני האולם, משוף לדרום; וכיור וכנו, לקדש ממנו הפהנים ויהיה ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח, משוף לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש. ומזבח לקטרת, ומנורה, ושלחן; ושלשפתם בתוף הקדש, לפני קדש הקדשים.

ז. המנורה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מימין שעליו לחם הפנים; ושניהם בצד קדש הקדשים מבחוץ. ומזבח הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוף העזרה גבולין - 'עד כאן לישראל', 'עד כאן לפהנים'; ובונים בה בתים לשאר צרכי המקדש, כל בית מהם נקרא 'לשכה'.

ח. כשבונין ההיכל והעזרה, בונין באבנים גדולות; ואם לא מצאו אבנים, בונין בלבנים. ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ, ואחר כך מכניסין אותן לבנין, שנאמר: "אבנים גדולות אבנים יקרות לנסד הבית, אבני גזית", ואומר: "ומקבות והגרזן כל פלי ברזל, לא נשמע בבית בהבנתו".

ט. ואין בונין בו עץ בולט כלל, אלא או באבנים או בלבנים וסיד; ואין עושין אבנים גדולות של עץ בכל העזרה, אלא של אבנים או לבנים.

י. ומרצפין כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן - אף על פי שהיא עומדת במקומה - הואיל ונתקלקלה, פסולה; ואסור לכהן העובד לעמד עליה בשעת העבודה, עד שתקבע בארץ.

יא. ומצוה מן המבחר לחזק הבנין ולהגביהו כפי כח הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית אלהינו". ומפארין

גובליו, ולא זוכין לעצמן בכח גופן; אלא הם חיל ה', שנאמר: "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זכה להם, שנאמר: "אני חלקך ונתלתך".

יג. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדכה ויחזו אותו, והכינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשירתו ולעבדו לדעת את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צנארו על ההשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונתלתו לעולם ולעולמי עולמים; ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לפהנים וללויים. הרי דוד אומר: "ה' מנת חלקי וכוסי - אפה תומיקי גורלי".

ברוך רחמנא דסיעין.

נגמר ספר שביעי, בעזרת שדי. ומנין פרקים של ספר זה, חמשה ושמנים: הלכות פלאים, עשרה פרקים; הלכות מתנות עניים, עשרה פרקים; הלכות תרומות, חמשה עשר פרקים; הלכות מעשר, ארבעה עשר פרקים; הלכות בכורים מעשר שני ונטע רבעי, אחד עשר פרקים; הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה שבגבולין, שנים עשר פרקים; הלכות שמטה ויובל, שלשה עשר פרקים.

בשם ה' אל עולם

שאלו שלום ירושלים, ישליו אהביך

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכותיו תשע, וזה הוא סדורן: הלכות בית הבחירה, הלכות פלי המקדש והעובדים בו, הלכות ביאת המקדש, הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה הקרבנות, הלכות תמידין ומוספין, הלכות פסולי המקדשין, הלכות עבודת יום הכפורים, הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצוות - שלש מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות המזבח גזית; (ג) שלא לעלות עליו במעלות; (ד) ליראה מן המקדש; (ה) לשמר את המקדש סביב; (ו) שלא להשבית שמירת המקדש.

הלכות בית הבחירה פרק א

א. מצות עשה לעשות בית לה, מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה - שנאמר: "ועשו לי מקדש". וכבר נתפרש בתורה משפן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה - שנאמר: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה".

ב. כיון שזכנו לארץ, העמידו המשפן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו וישחלקו. ומשם באו לשילה, וכנו שם בית של אבנים; ופרשו יריעות המשפן עליו, ולא היתה

גבוה - עד שלא נשתמש בהן גבוה, רשאי להשתמש בהן הדייט; ומשישתמש בהן גבוה, אסורין להדייט. אבנים וקורות שחצבן לשם בית הכנסת, אין בונין אותן בהר הבית.

יום שלישי

הלכות בית הבחירה פרק ב

א. המזבח, מקומו מכונן ביותר; ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה מזבח לעלה לישראל". ובמזבח נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "וזה לך אל ארץ המריה", ונאמר: "ויבן שלמה את הבית בהר המורייה".

ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגרן ארונה - הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התבה, והוא המזבח שעליו הקריב קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון כשבכר ארבע, ומשם נברא אפרו חכמים: 'אדם מקום כפירתו נברא'.

ג. מדות המזבח מכוננות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה, כעין מזבח שעתידי להבנות עשוהו; ואין להוסיף על מדתו, ולא לגרע ממנה.

ד. ושלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה - אהרן העיד להם על מקום המזבח, ואהרן העיד להם על מדותיו, ואהרן העיד להם שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית.

ה. מזבח שעשה משה, ושעשה שלמה, ושעשו בני הגולה, ושעתידי ליעשות - כלן עשר אמות גבה כל אחד מהן; וזה שכתוב בתורה: "שלש אמות קמתו" - מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה, וכן העתידי להבנות - מדת ארכו ורחבו, שלשים ושתים אמות על שלשים ושתים אמות.

ו. עשר אמות של גבה המזבח - מהן באמה בת חמשה טפחים, ומהן באמה בת ששה טפחים; ושאר כל אמות הבנין, בת ששה טפחים. וגבה כל המזבח, שמונה וחמשים טפח.

ז. וכף היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים, וכנס חמשה טפחים - זה הוא יסוד; נמצא רחב שלשים אמה ושני טפחים, על רחב שלשים אמה ושני טפחים. עלה שלשים טפח, וכנס חמשה טפחים - זה הוא סוכב; נמצא רחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים, על שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים. ומקום הקרנות, אמה מזה ואמה מזה סביב; וכן מקום רגלי הפתחים, אמה סביב; נמצא מקום המערכה, רחב ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים, על ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים.

ח. גבה כל קרן וקרן, חמשה טפחים; ורובע כל קרן, אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולין היו מתוכן. וגבה מקום המערכה, שמונה עשר טפח. נמצא חצי גבה המזבח, כששה טפחים מסוף הסוכב ולמטה.

ט. וחוט של סקרא היה חגור באמצע המזבח, להבדיל

אותו ומיפני כפי פתח; ואם יכולין לטווח אותו בלוי בזהב ולהגדיל במעשיו - הרי זו מצוה.

יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "ובימים הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה; ועוסקין בפנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חביב לבנות ולסעד בעצמם ובממונם, אנשים ונשים, כמקדש המדבר; ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין מקדש דוחה יום טוב.

יג. המזבח, אין עושין אותו אלא בנין אבנים. וזה שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר באדמה; שלא יבנוהו לא על גבי כפין, ולא על גבי מחלות; וזה שנאמר: "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו שאינו רשות אלא חובה.

יד. כל אבן שנופגמה כדי שתחגר בה הצפרן, כספין של שחיטה - הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר: "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו מביאין אבני מזבח? מבתולת הקרקע - חופרין עד שמגיעין למקום הנפר שאינו מקום עבודה ובנין, ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול, ובונין בהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו.

טו. ואבני היכל ועזרות שנופגמו או שנגממו - פסולות; ואין להן פדיון, אלא נגזזין. כל אבן שנגע בה הפרזל - אף על פי שלא נפגמה - פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש, שנאמר: "כי חרבך הנפת עליה, ותחללה". והבונה אבן שנגע בה פרזל במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר: "לא תבנה אתהן גזית"; והבונה אבן פגום, עובר בעשה. **טז.** אבן שנופגמה או שנגע בה הפרזל אחר שנובנית במזבח - אותה האבן פסולה, והשאר כשרות. ומלבנין את המזבח פעמים בשנה, בפסח ובחג; וכשמלבנין אותו, מלבנין אותו במפה, אבל לא בכפיים של פרזל, שמא יגע באבן ויפסל.

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ; והוא הנקרא 'כבש'. והעולה במעלות על המזבח, לוקה. וכן הנותן אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח, דרף השחתה - לוקה, שנאמר: "ונתפתם את מזבחתם...", לא תעשוין פן לה' אלהיכם.

יח. המנורה וכליה, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל כלי השרת - אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשו אותן של עץ או עצם או אבן או של זכוכית, פסולין.

יט. היו הקהל עניים, עושין אותן אפלו של בדיל; ואם העשירי, עושין אותן של זהב. אפלו המזרקות והשפודין והמגרפות של מזבח העולה, והמדות - אם בצבור, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה - מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם.

כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן, אלא לשם הקדש; ואם נעשו מתחלתן להדייט, אין עושין אותן לגבוה. וכלי

ועוד פרח שלישי היה סמוך לירכה של מנורה, שנאמר: "עד ירכה עד פרח".

ב. ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה, שמהן יוצאין ששת הקנים, שלשה מצד זה, ושלשה מצד זה; ובכל קנה וקנה מהן, שלשה גביעים וכפתור ופרח, והכל משקדים כמו שקדים שקדים בעשייתן.

ג. נמצאו כל הגביעים שנים ועשרים, והפרחים תשעה, והכפתורים אחד עשר. וכלן מעכבין זה את זה; אפלו אחד מן השנים וארבעים, מעכב את בלן.

ד. במה דברים אמורים? בשעשה זהב; אבל של שאר מיני מתכות, אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים. וכן מנורה הכאה זהב - תהיה בלה כבר עם גרותיה, ותהיה בלה מקשה מן העשותות. ושל שאר מיני מתכות - אין מקפידין על משקלה, ואם היתה חלולה כשרה.

ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות - בין שהיתה של זהב, בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

ו. המלקחים והמתחות וכלי השמן, אינן מכלל הכפר; שהרי נאמר במנורה: "זהב טהור", וחזר ואמר: "ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור"; ולא נאמר גרותיה זהב טהור, מפני שהגרות קבועין במנורה והן מכלל הכפר.

ז. שבעת קני המנורה מעכבין זה את זה, ושבעה גרותיה מעכבין זה את זה - בין שהיתה של זהב, בין שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הגרות קבועים בקנים.

ח. ששת הגרות הקבועין בששת הקנים היוצאין מן המנורה, בלן פניהם לנר האמצעי שעל קנה המנורה. וזה הנר האמצעי, פניו כנגד קדש הקדשים; והוא הנקרא 'נר מערב'.

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריה, שפיהן רחב ושוליהן קצר; והכפתורים כמין תפוחים בירותיים, שהן ארפין מעט כביצה ששני ראשיה פדין; והפרחים כמו פרחי העמודים, שהם כמו קצרה ושפתה כפולה לחוץ.

י. גבה המנורה היה שמונה עשר טפח: הרגלים והפרח שלשה, ושני טפחים חלק, וטפח שבו גביע כפתור ופרח, וטפחים חלק; וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה; וטפח חלק; וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה; וטפחים חלק; ונשתירו שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, כפתור ופרח. וזו היא צורתה:

יא. ואכן היתה לפני המנורה, ובה שלש מעלות, שעליה כהן עומד ומטיב את הגרות, ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתתיה בשעת הטבה.

יב. השלחן - היה ארכו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים; והיה מנח ארכו לארץ הבית ורחבו לרחב הבית.

בין דמים העליונים לדמים התחתונים: ונמצא גבהו מן הארץ עד מקום המצרכה, תשע אמות פחות טפח; וזו היא צורתו לפי מדותיו: [איור השמט כא].

י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסוכב, אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון ומערב, ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת; וקרן דרומית מנרחית לא היה לה יסוד.

יא. ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חטמין דקין; והן הנקראין 'שיתין': שהדמים יורדין בהן ומתערבין באמה, ויוצאין לנחל קדרון.

יב. ולמטה ברצפה באותה הקרן - היה מקום אמה על אמה, וטבלה של שיש וטבעת קבועה בה, שבו יורדין לשית ומנקין אותו, וזו היא צורתו: [איור השמט כא].

יג. וכבש הזה בנוי לדרומו של מזבח - ארכו שלשים ושתים, על רחב שש עשרה אמה; והיה אוכל בארץ שלשים אמה מצד המזבח, ופורת ממנו אמה על היסוד ואמה על הסוכב. ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח, כדי לתן את האברים בזריקה. וגבה הכבש תשע אמות פחות שתות, עד כנגד המצרכה.

יד. ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו, שבהן פונין ליסוד ולסוכב, ומבדלין מן המזבח כמלא נימא. וחלון היתה במערבו של כבש, אמה על אמה, וירבובה היתה נקראת, שבה נותנין פסולי חטאת העוף, עד שתעבר צורתה ותצא לבית השרפה.

טו. ושני שלחנות היו במערב הכבש - אחד של שיש, שנותנין עליו את האברים; ואחד של כסף, שנותנין עליו כלי השרת.

טז. כשבונין המזבח, בונין אותו פלו אטום כמין עמוד, ואין עושין בו חלל כלל; אלא מביא אבנים שלמות גדולות וקטנות, ומביא סיד וזפת וקוניא, וממחה ושופך לתוף מלבן גדול כמדתו, ובונה ועולה. ונותן בתוף הבגין גוף של עץ או אבן כקרן דרומית מנרחית, כמדת היסוד; וכן נותן בתוף כל קרן וקרן, עד שישלים הבגין ויסיר הגופים שבתוף הבגין; כדי שתשאר קרן דרומית מנרחית בלא יסוד, וישארו הקרנות חלולין.

יז. ארבע קרנות של מזבח, ויסודו, ורבויעו - מעכבין; וכל מזבח שאין לו קרן, ויסוד, וכבש, ורבויע - הרי הוא פסול, שארבעתן מעכבין. אבל מדת ארכו, ומדת רחבו, ומדת קומתו - אינן מעכבין; והוא שלא יפחות מאמה על אמה ברום שלש אמות, כשעור מקום המצרכה של מזבח מדבר.

יח. מזבח שפגם מבנינו - אם נפגם מבנינו טפח, פסול; פחות מטפח, כשר; והוא שלא יהא בנושאר אבן פגומה.

הלכות בית הבחירה פרק ג

א. המנורה, מפרשת צורתה בנורה. וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנורה, שנאמר: "ובמנרה ארבעה גביעים, משקדים, כפתריה ופרחיה";

ב. בכית ראשון היתה כותל מכויל בין הקדש ובין קדש הקדשים, עביו אמה. וכיון שבנו בית שני, נסתפק להם אם עביו הכתל היתה ממדת [שטח] הקדש; לפיכך עשו קדש הקדשים עשרים אמה תמימות, ועשו הקדש ארבעים אמה תמימות, והניחו אמה יתרה בין הקדש ובין קדש הקדשים. ולא בנו כותל בכית שני, אלא עשו שתי פרוכות - אחד מצד קדש הקדשים, ואחד מצד הקדש, וכיניחן אמה, כנגד [במקום] עביו הכתל שהיה בראשון; אבל במקדש ראשון, לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד - שנאמר: "והכדילה הפרכת לכם" וגו'.

ג. ההיכל שבנו בני הגולה, היתה מאה על מאה על רום [גובה] מאה; וכך היתה מדת רומה: [גובהו] בנו גבה שש אמות אטום, כמו יסוד [בסיס] לו; ורום כותלי הבית ארבעים אמה, ורום הפיור [הציור] שבתקרה אמה; ועל גביו גבה שתי אמות [חלל] פנוי, שיכנס בו הדלף, [גשם] והוא הנקרא 'בית דלפא'; ועביו התקרה ששל גבי בית דלפא אמה, ומעזיבה [טיח] גבה אמה. ועליה [עלית גג] בנויה על גביו, גבה כותליה ארבעים; ובגגה גבה אמה פיור, ואמתים גבה בית דלפא, ואמה תקרה, ואמה מעזיבה. וגבה המעקה שלש; וטס של ברזל כמו סיף, [חרב] גבהו אמה, על גבי המעקה סביב, כדי שלא ינחוו עליו העופות - והוא הנקרא 'פלה עורב'. [- מכלה עורבים] הרי הכל מאה אמה.

ד. מן המערב למזרח, מאה אמה; וזה הוא חשבונן: ארבעה כותלים זה לפנים מזה, וכיניחן שלשה מקומות פנויים - בין הכותל המערבי ובין הכותל שלפנים ממנו חמש אמות, ובין כותל שני ושלישי שש אמות, ובין כותל שלישי ורביעי שש; ואלו המדות הן של עביו הכותל עם המקום הפנוי שבין שני הכותלים. וארץ קדש הקדשים עשרים אמה, ובין שתי הפרוכות המכוילות בינו ובין קדש הקדש אמה, וארץ הקדש ארבעים אמה, ועביו הכותל המזרחי שבו השער שש אמות; והאולם אחת עשרה אמה, ורחב כותל האולם חמש אמות. נמצא הכל מאה אמה.

ה. מן הצפון לדרום, מאה אמה: עביו כותל האולם חמש אמות, ומכותל האולם עד כותל הקדש עשר אמות. וכותלי הקדש ששה כותלים זה לפנים מזה, וכיניחם חמשה מקומות פנויים - בין כותל חיצון ובין השני חמש אמות, ובין שני ושלישי שלש אמות, ובין שלישי ורביעי חמש, ובין רביעי וחמישי שש, ובין חמישי וכותל הפנימי שש. נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה, וארבעים אמה מצד זה שפנגדו, ורחב הבית מבפנים עשרים - הרי מאה אמה. ו. הפשפש הוא השער הקטן; ושני פשפשין היו להיכל מצדי השער הגדול שבאמצעו [- בין הפשפשיים] - אחד בצפון, ואחד בדרום. שפדרום, לא נכנס בו אדם מעולם; ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל: "השער הזה סגור יהיה, לא יפתח". ושפצפון, בו נכנסין. ומהלך [הנכנסין] בין שני הכותלים, [- בתוך קיר השער] עד שמגיעו למקום פתוח

וכן שאר כל הכלים שבמקדש, ארפן לארף; חוץ מן הארון, שהיה ארפו לרחב הבית; וכן גרות המנורה היו כנגד רחב הבית, בין הצפון והדרום.

יג. ארבעה צניפין של זהב היו לשלחן, מפצלין מראשיהן, שהיו סומכין בהם שתי המערכות של לחם הפנים, שנים מסדר זה ושנים מסדר זה; והם הנאמרים בתורה: "וקשותיו".

יד. ועשרים ושמונה קנים של זהב, כל אחד מהן כחצי קנה חלול, היו לו - ארבעה עשר לסדר זה, וארבעה עשר לסדר זה; והן הנקראין "מנקיותיו". ושני הבזיכין שפניחין בהן הלבונה על השלחן בצד המערכות, הן הנקראין "כפותיו". והדפוסין שעושין בהן לחם הפנים, הם הנקראין "קערותיו".

טו. אלו הארבעה עשר קנים - נותן החלה הראשונה על עצמו של שלחן, ונותן בין ראשונה ושניה שלשה קנים, ובין כל חלה וחלה שלשה קנים, ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד, לפי שאין על הששית אחרת; נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה.

טז. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית - אחד של שיש, נותנין עליו לחם הפנים בכניסתו, ואחד של זהב, שנותנין עליו הלחם הפנים ביציאתו; שמעלין בקדש ולא מורדין.

יז. מזבח הקטרת היתה מרבע, אמה על אמה; והוא נתון בהיכל, מכון בין הצפון לדרום, משוף מבין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשתן היו מנחין משליש ההיכל ולפנים, כנגד הפרכת שמבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים.

יח. הפיור - היו לו שנים עשר דד, כדי שיהיו כל הכהנים המתעסקין בתמיד מקדשין ממנו באחד. ומוכני עשו לו, שיהיו בה המים תמיד; והיא חל, כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה; שהפיור מפלי הקדש, ומקדש; וכל דבר שיתקדש בכלי קדש - אם לן, נפסל.

הלכות בית הבחירה פרק ד

א. אכן היתה בקדש הקדשים במערבו, ועליה היתה הארון מנה, ולפניו צנצנת הפן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה את הבית, וידע שסופו ליחרב, בנה מקום לגנו בו הארון למטה, במטמוניות עמקות ועקלקלות; ויאשיהו המלך צנה, וגנזו אותן במקום שבנה שלמה, שנאמר: "ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה: תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא בפתח. עתה עבדו את ה' אלהיכם" וגו'. ונגנזו עמו מטה אהרן וצנצנת הפן ושמן המשחה; וכל אלו לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותמים שהיו בבית שני - לא היו משיבין ברוח הקדש, ולא היו נשאלין בהן, שנאמר: "עד עמד בהן לאורים ו [?] תמים"; ולא היו עושין אותן אלא כדי להשלים בהן שמונה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהיה מחסר [שמונה] בגדים.

לפתחה של עליה [לגג], שפתחה של עליה הנה פתוח לדרום.

יג. ובפתחה של עליה היו שתי כלונסות של ארז [מדרגות] שבהן עולין לגגה של עליה. וראשי פספסין היו מבדילין בעליה בין גג הקדש לגג קדש הקדשים. ולולין [פתחין קטנים] היו פתוחין בעליה לבית קדש הקדשים, שבהן משלשלין את האמנים בתבות, כדי שלא יזונו [יביטו] את עיניהם מבית קדש הקדשים; ופעם אחת בשנה מלבנין [צובעים] את ההיכל, מפסח לפסח.

יום רביעי

הלכות בית הבחירה פרק ה

א. הר הבית, והוא הר המזריה - הנה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, והנה מקף חומה; וכפין [כיפות] על גבי כפין היו בנויות מפתחיו, מפני אהל הטמאה [- שלא תעלה]. וכלו הנה מקרה סטו [- על גבי עמודים] לפנים מסטו [- התקרה הקיפה את ההר מבפנים].

ב. וחמשה שערים היו לו - אחד מן המערב, ואחד מן המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל שער עשר אמות, וגבהו עשרים; ויש להן דלתות.

ג. לפנים ממנו סורג [גדר] מקיף סביב, גבהו עשרה טפחים. ולפנים מן הסורג - החיל [חומה], גבהו עשר אמות; ועליו הוא אומר בקינות: "ויאכל חל וחומה, יחדו"; "וחומה" - זו חומת העזרה.

ד. לפנים מן החיל - העזרה; וכל העזרה היתה ארץ מאה ושמונים ושבע, על רחב מאה ושלושים וחמש. ושבעה שערים היו לה - שלשה מן הצפון סמוכין למערב, ושלושה מן הדרום סמוכין למערב, ואחד במזרח מקונו כנגד בית קדש הקדשים באמצע.

ה. כל שער מהן הנה רחבו עשר אמות, וגבהו עשרים אמה; והיו לו דלתות מקפות [מצופות] זקב - חוץ משער מזרחי שהיה נחשת דומה לזקב, ושער זה הוא הנקרא 'שער עליון', והוא שער ניקנור.

ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מפל הרוחות [הצדדים], וקרובה למערבו יתר מפל הרוחות; וכינה ובין הצפון [המזרח] יתר ממה שבינה ובין המערב, וכינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת נשים, והיא היתה ארץ מאה ושלושים וחמש על רחב מאה ושלושים וחמש. וארבע לשכות [חדרים] היו במקצעותיה [בפינותה], של ארבעים ארבעים אמה, ולא היו מקרות; וכן צתידין להיות [במקדש השלישי].

ח. ומה הן משמשות? דרומית מזרחית - לשפת הניזרים, ששם מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן; ומזרחית צפונית - לשפת דיר העצים, ששם כהנים בעלי מומין מתלעין בעצים, שפל עץ שנומצא בו תולעת, פסול; צפונית מערבית - לשפת המצרעים; מערבית דרומית -

לקדש משמאלו, ונכנס לתוך ההיכל; ומהלך עד שער הגדול, ופותחו.

ז. השער הגדול - הנה רחבו עשר אמות, וגבהו עשרים אמה. וארבע דלתות היו לו - שתיים [מ:] בפנים, ושתיים מבחוץ. החיצונות נפתחות לתוך [לכיוון] הפתח לכסות עביו של פתח, והפנימיות נפתחות לתוך הבית [- ההיכל] לכסות [הקיר ש] אחורי הדלתות.

ח. פתחו של אולם הנה גבוה ארבעים אמה, ורחב עשרים; ולא היו לו שערים. וחמש מלתרות של מילא [- קורות מצוירות] היו על גבי פתחו מלמעלה - התחתונה עורפת [בולטת מ:] על [רוחב] הפתח אמה מזה ואמה מזה, וכל אחת מחמשותן עורפת על שלמטה ממנה אמה מזה ואמה מזה; נמצאת העליונה שלשים אמה. ונדבך של אבנים הנה בין כל אחת ואחת. וזו היא צורת המלתרות: [איור השמט כאן].

ט. וזו היא צורת ההיכל, לפי מדת ארכו ורחבו: [איור השמט כאן]. ההיכל - הנה בנינו רחב מלפניו [ממזרח] וצר מאחוריו [ממערב], כמו ארי. ויציעים [קורות אבן] היו מקפין לבית בלו מסביב, [מן] חוץ לכתל המסבה [המעבר הפנימי]. היציע התחתונה חמש [אמות], ורחב [- רוחב] הקומה ש: על גבה שש; והיציע האמצעית שש, ורחב על גבה שבע; והעליונה שבע, שגאמר: "היציע התחתונה". וכן היו השלש יציעים מקיפים לבית משלש רוחותיו [צדדיו]. וכן סביב לכתלי האולם מלמטה עד למעלה, כף היו: אמה אחת חלק, ורחב שלש אמות, ואמה חלק, ורחב שלש אמות - עד למעלה. ונמצאו הרבדין מקפין לכתלים - רחב כל רבד שלש אמות, ובין כל רבד ורבד אמה; ורחב העליון הנה רחבו ארבע אמות.

י. כל אלו המקומות הפנויים שבין הכתלים, הם הנקראים 'תאים'; נמצאו התאים המקפין למקדש, חמש מן הצפון וחמש מן הדרום ושלוש מן המערב. ושלוש דיאטות [קומות] היו, דיוטא על גבי דיוטא. נמצאו חמשה עשר תאים בדרום, חמשה על גבי חמשה; וכן בצפון חמשה עשר. ושמונה תאים היו במערב, שלשה על גבי שלשה ושנים על גביהן בדיוטא אחת. הכל שמונה ושלושים תאים.

יא. שלשה פתחים הנה לכל אחד ואחד מן התאים - אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו; ובקרבן מזרחית צפונית בתא שבדיוטא האמצעית, היו חמשה פתחים - אחד לתא מימין, ואחד לתא שעל גביו, ואחד למסבה [מעבר בין התאים], ואחד לתא שיש בו הפשפש [לפתח ההיכל], ואחד להיכל.

יב. ומסבה היתה עולה מקרבן מזרחית צפונית לקרבן צפונית מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים: הנה עולה במסבה, ופניו למערב; הלה את כל פני הצפון, עד שהוא מגיע למערב; הגיע למערב, הפך פניו לדרום; הלה את כל פני המערב, עד שהוא מגיע לדרום; הגיע לדרום, הפך פניו למזרח, והנה מהלך בדרום עד שהוא מגיע

ושלש בדרום. שבדרום - לשפת המלח, לשפת הפרוה, לשפת המדיחין: לשפת המלח - שם נותנין מלח לקרבן; לשפת הפרוה - שם מולחין עורות הקדשים, ועל גגה היה בית טבילה לכהן גדול ביום הכפורים; לשפת המדיחין - שם היו מדיחין קרבי (כרס) הקדשים, ומשם מסבה עולה לגג בית הפרוה. והשלש שבצפון - לשפת הגזית, לשפת הגולה, לשפת העץ: לשפת הגזית - שבה סנהדרי גדולה יושבת, והצצה היה [ב:] קדש והצצה היה חל; ולה שני פתחים, אחד לקדש ואחד לחל. ובחצי של חל, היו הסנהדרין יושבין. לשפת הגולה - שם היה בור שממלאין ממנו בגולה [ספלה], ומשם מספקין מים לכל העזרה. ולשפת העץ היתה אחורי שתייה, והיא היתה לשפת כהן גדול; והיא הנקראת 'לשפת פלהדרין'. וגם שלשפת שנה [בגובהה]. ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל, אחת מימין שער מזרחי, והיא לשפת פינתס המלביש [המכין את בגדי הכהנים], ואחת משמאלו, והיא לשפת עושי חבתין [המכניס את מנחת כהן גדול במחבת]. וזו היא צורת כל הלשכות והעזרה פלה לפי מדותיה: [איור השמט כא].

הלכות בית הבחירה פרק ו

- א. המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה הקר: לשאדם נכנס משער מזרחי להר הבית, מהלך עד סוף החיל בשנה [במישור], ועולה מן החיל לעזרת הנשים בשתיים עשרה מעלות [מדרגות], רום [גובה] כל מעלה חצי אמה ושלחה [רוחבה] חצי אמה.
- ב. ומהלך כל עזרת נשים בשנה, ועולה ממנה לעזרת ישראל, שהיא תחלת העזרה, בתמש עשרה מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה.
- ג. ומהלך כל עזרת ישראל בשנה, ועולה ממנה לעזרת הפהנים במעלה גבוהה אמה, ועליה דוכן [במה] לש בו [בדוכן] שלש מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. נמצאת עזרת פהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.
- ד. ומהלך כל עזרת פהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח בשנה; ועולה משם לאולם בשתיים עשרה מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. והאולם וההיכל פלו בשנה.
- ה. נמצא גבה קרקע ההיכל [מ] על קרקע שער המזרח של הר הבית עשרים ושתי אמות. וגבה שער הר הבית עשרים אמה; לפיכך העומד פנגד שער המזרח, אינו רואה פתח ההיכל; ומפני זה עשו כהל ששל גבי שער זה נמוך, כדי שיהיה כהן העומד בהר המשחה [הר הזיתים], הנמצא למרחק המקדש] רואה פתח ההיכל בשעה שמונה מדים הפרה נכח ההיכל.
- ו. ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל פתוחות לעזרת הנשים, ששם הלויים נותנין הכנורות והנבלים והמצלתיים וכל כלי השיר; ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת

- בה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת 'לשפת בית שמניה'.
- ט. עזרת נשים היתה מקפת בצוטרטה [מרפסת], כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטה [בשמחת בית השואבה] - כדי שלא יהיו מערבים. ובית גדול היה בצד העזרה, בצפונה מבחוץ בין העזרה והחיל, והיה בנוי [בצורת] כפה, ומקף רבדין [מדפים] של אבן; והוא היה נקרא 'בית המוקד'. ושני פתחים היו לו - אחד פתוח לעזרה, ואחד פתוח לחיל.
- י. וארבע לשכות היו בו, שתיים [בעזרה שהיא]: קדש ושתיים [מחוץ לעזרה והן]: חל; וראשי פספסין [קורות קטנות] מבדילין בין הקדש והחל. ומה הן משמשות? מערבית דרומית - לשפת הטלאים [- שמוכנין להקרבה]; דרומית מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים; מזרחית צפונית - בה גזו בית השמונאי אבני המזבח ששקצום [שטימאו] מלכי יון; צפונית מערבית - בה יורדין לבית הטבילה.
- יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו, היה הולך במסבה [מחילה] ההולכת תחת המקדש פלו, והנורות דולקות מאן ומפאן, עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם, וכית הפסא של כבוד; וזה הוא כבודו [שאם] - מצאו נעול, ביודע שיש שם אדם.
- יב. ארץ העזרה מן המערב למזרח, מאה ושמונים ושבע; וזה הוא חשבונן: מכתל מערבי של עזרה עד כהל ההיכל - אחת עשרה אמה; וארץ ההיכל פלו - מאה אמה; בין האולם ולמזבח - שתיים ועשרים; המזבח - שתיים ושלשים; מקום דריסת [הליכת] רגלי הפהנים, והוא הנקרא 'עזרת פהנים' - אחת עשרה אמה; מקום דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא 'עזרת ישראל' - אחת עשרה אמה.
- יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום, מאה ושלשים וחמש; וזה הוא חשבונן: מכתל צפוני עד בית המטבחים - שמונה אמות; בית המטבחים - שתיים עשרה אמה ומחצה, ושם תולין ומפשיטין את הקדשים. ובצדן.
- יד. מקום השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של שיש שמניחין עליהן הנתחים, ומדיחין את הבשר לבשלו; ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום השלחנות, מקום הטבעות [לאחיות הבהמות בשחיטה] - עשרים וארבע אמה; ושם שוחטין את הקדשים.
- טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות, והמזבח - שלשים ושתיים, והפכש - שלשים, ובין הפכש ולכתל דרומי - שתיים עשרה אמה ומחצה. מכתל צפוני של עזרה עד כהל המזבח, שהוא רחב [העזרה] ששים ומחצה, וכנגדו מכתל האולם עד כהל מזרחי של עזרה, שהוא ארץ [העזרה] ששה ושבעים.
- טז. כל המרבע הזה הוא הנקרא 'צפון', והוא המקום ששוחטין בו קדשי קדשים.
- יז. שמונה לשכות היו בעזרת ישראל - שלש בצפון,

טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים, שקדשה ראשונה קדשתן לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ ישראל לענן שבביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא? לפי שקדשת המקדש וירושלים - מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם"; ואמרו חכמים: 'אף על פי ששוממין, בקדשתן הן עומדין'. אבל חיוב הארץ שבביעית ובמעשרות, אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים [ע"י מלך או נביא או שופט מדעת רוב ישראל]; וכינון שגלגלה הארץ מידהים - בטל הכבוש, ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומן השביעית, שהרי אינה ארץ ישראל. וכינון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכבוש אלא בתורה [בקינין] שהחזיקו בה [כל אחד במקומו]; ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השניה - הרי הוא מקדש היום, ואף על פי שגלגלה [נקנתה] הארץ ממנו [אח"כ ע"י נכרי], וחיב שבביעית ובמעשרות, על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

הלכות בית הבחירה פרק ז

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שגאמר: "ומקדשי תיראו"; ולא מן המקדש אפה ירא, אלא ממי שצנה על יראתו.

ב. ואיזו היא יראתו? שלא יבנס להר הבית במקלו, או במנעלו שברגליו, או באפנדתו [חלוק לספיגת זיעה], או באבק שעל רגליו, או במעות הצוררין לו בסדינו [בבגדו]. ואין צריך לומר שאסור לו לרק בכל הר הבית; אלא אם נודמן לו רק, מבליעו בכסותו. ולא יעשה הר הבית דרך שיבנס מפתח זו ויצא בפתח שנגדה כדי לקצר הדרך. אלא יקיפו מבחוץ. ולא יבנס לו אלא לדבר מצוה.

ג. וכל הנכנסין להר הבית, נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל - חוץ ממי שארעו דבר [אבל או מנודה], שהוא מקיף על השמאל. לפיכך היו [העוברין ושבין] שואלין אותו: 'מה לך מקיף על השמאל?' - [ומשיב] 'שאני אבל'. - 'השוכן בבית הזה יתקמד'. 'שאני מגדה' - 'השוכן בבית הזה יתן בלבד ותשמע לדברי חכריו ויקרבו'.

ד. כל [כהן] שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו להיכל, אלא מהלך אחרונית מעט מעט, ומהלך על צדו [כשפניו לעדה] עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר [הכהונה] ואנשי מעמד [שלוחי ישראל למעמד ההקדשה] ולויים מדוכנין [מזימרתם] - כן הן יוצאין מן המקדש, כמו שפוסע אחר תפלה [שמונה עשרה] לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.

ה. לא יקל אדם את ראשו [בשחוק] כנגד שער מזרחי של עזרה שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מבין כנגד קדש הקדשים. וכל הנכנס לעזרה - יהלך בנחת במקום שמתר לו להפנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני האדון ה' שאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים"; ומהלך באימה

הכהנים, היו הלויים עומדים בשעה שאומרין שירה על הקרבן [בשעת ההקדשה].

ז. הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחל - אם היו גגותיהן שוין [מחוברין] עם קרקע העזרה - תוכן חל, וגגותיהן קדש; ואם אינן שוין - אף גגותיהן חל; שהגגות והעליות לא נתקדשו. לפיכך גגים אלו - אין אוכלין שם קדשי קדשים, ולא שוחטין קדשים קלים.

ח. היו בנויות בחל ופתוחות לקדש - תוכן קדש לאכילת קדשי קדשים, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים; והנכנס לשם בטמאה, פטור; וגגותיהן חל לכל דבר.

ט. המחלות הפתוחות לעזרה, קדש; והפתוחות להר הבית, חל. החלונות ועבי החומה [קדושתם] כלפנים - בין לאכילת קדשי קדשים, בין לטמאה.

י. בית דין שרצו להוסיף על [שטחה של] ירושלים, או להוסיף על העזרה - מוסיפין; ויש להן [ורשאין] למשוף [להרחיב] העזרה עד מקום שירצו מהר הבית, ולמשוף חומת ירושלים עד מקום שירצו.

יא. אין מוסיפין על העיר [ירושלים] או על העזרות - אלא על פי מלך, ועל פי נביא, ובאורים ותמים, ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים, שגאמר: "ככל אשר אני מראה אותך... וכן תעשו", לדורות; ומשה רבנו מלך היה. יב. וכיצד מוסיפין על העיר? עושין בית דין שתי [קרבני] תודות, ולוקחין להם חמץ שבבן [הבאים עמהם], והולכים בית דין אחר שתי [לחמין] התודות, ושתי התודות [נישאות ע"י ב' כוהנים] זו אחר זו; ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל, על כל פנה ופנה ועל כל אבן ואבן שבירושלים, ואומרין: "ארוממך, ה', כי דליתני", עד שמגיעין לסוף המקום [שהוסיפו לעיר] שמקדשין אותו, ועומדין שם. ואוכלין שם לחם תודה אחת משתי התודות, והשניה נשרפת. ועל פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו.

יג. וכן אם הוסיפו על העזרה, מקדשין אותה בשירי המנחה: מה ירושלים, התודה שגאכלת בה [בכל העיר] מקדשתה - אף העזרה, שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן; ואוכלין אותה בסוף המקום שקדשו.

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה - לא נתקדש קדוש גמור. וזה שעשה עזרא [כשעלו מבבל] שתי תודות, וזכר הוא שעשה; ולא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים. ובמה נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה שלמה - שהוא קדש העזרה וירושלים לשעתה [בזמנו], וקדשה לעתיד לבוא [כנצח].

טו. לפיכך מקריבין הקרבנות בלן אף על פי שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אף על פי שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומה; שקדשה הראשונה קדשה לשעתה, וקדשה לעתיד לבוא.

מפנין אותו; וכל הקברות מפנין, חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר (והוא קדש לעיר), בין מארבע רוחותיו בין משתי רוחותיו כנגדו - אם היה בינו ובין העיר יתר מתמשים אמה לכאן ומתמשים לכאן, אין מפנין אותו עד שיצאו כלן; פחות מכאן, מפנין אותו. וירושלים מקדשת משאר העירות המקפות - שאוכלין [קורבנות] שם קדשים קלים ומעשר שני לפנין מחומתה. ואלו דברים שנגמרו בירושלים? אין מלינין בה המת, ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם, ואין משפירין בתוכה בתים, ואין נוהגין בה מקום לגר תושב [נכרי ששומר ד' מצוות בני נח], ואין מקימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חלדה [הנביאה] שהיו בה מימות נביאים הראשונים, ואין נוטעין בה גנות ופרדסים, ואינה נזרעת ולא נחרשת שמא תסרח [מהזיבול], ואין מקימין בה אילנות חוץ מגנת ורדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים, ואין מקימין בה אשפות מפני השרצים, ואין מוציאין ממנה זיזין [קורות] וגזוזטראות [מרפסות] לרשות הרבים מפני [החשש שיהיו] אהל הטמאה, ואין עושין בה כבשונות [משרפות] מפני העשן, ואין מגדלין בה תרנגולין [שדרכו ללקט שרצים] מפני הקדשים; וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולין בכל ארץ ישראל, מפני הטהרות. ואין הפית נחלט בה [נמכר לצמיתות], ואינו מטמא בנגעים [של צרעת], ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מביאה עגלה צרופה לפי שלא נתחלקה לשבטים.

טו. הר הפית מקדש ממנה - שאין זבין וזבות נדות ויולדות [- שהן טמאות] נכנסין לשם; ומתיר להכניס המת עצמו להר הפית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

טז. החיל מקדש ממנו - שאין גויים וטמא מת ובוועל נדה נכנסים לשם.

יז. עזרת נשים מקדשת מן החיל - שאין טבול יום [טמא שטבל ויטהר בלילה] נכנס לשם; ואסור זה [של חכמים] מדבריהם, אבל מן התורה מתיר טבול יום להכנס למחנה לוויה. וטמא שנגנס לעזרת הנשים אינו חייב בטמא.

יח. עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים - שאין מחסר כפורים [- שטרם הביא קרבנו] נכנס לשם, וטמא שנגנס לה חייב ברת [- מיתה משמים לפני גיל].

יט. עזרת כהנים מקדשת ממנה - שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה [- סמיכת ידים על הקורבן] ולשחיטה ולתנופה [הגבהת הקורבן].

כ. בין האולם ולמזבח מקדש ממנה - שאין בעלי מומין ופרועי ראש [מגודלי שער] וקרועי בגדים נכנסין לשם.

כא. ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח - שאין נכנס לשם אלא רחוק [- נטילת] ידים ורגלים.

כב. בית קדש הקדשים מקדש ממנו - שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים בשעת העבודה.

כג. מקום שהיה בעליה [על הגג] על קדש הקדשים - אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע [בשבע שנים], לידע

ויראה ופחד ורעה, שנגמר: "בבית אלהים נהלך ברגש". ו. ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה; ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, שנגמר: "וכא המלך דוד, וישב לפניו". והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית [שחציה קודש וחציה חול], לא היו יושבין אלא בחציה של חל.

ז. אף על פי שהמקדש היום חרב בעוונותינו, חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו: לא יכנס אלא למקום שמתיר להכנס לשם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח, שנגמר: "את שבתותי תשמרו, ומקדשי תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם; ואף על פי שחרב, בקדשתו עומד.

ח. בזמן שהיה המקדש בנוי - אסור לו לאדם להקל את ראשו מן [הר] הצופים, שהוא חוץ לירושלים ולפנים; והוא שהיה רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.

ט. אסור לו לאדם לעולם שיפנה [צרכיו] או יישן בין מזרח למערב; ואין צריך לומר שאין קובעין בית הכסא בין מזרח למערב בכל מקום, מפני שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה לא למערב, ולא למזרח שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים [- צרכים קטנים] מן [הר] הצופים ולפנים - לא ישב ויפניו כלפי הקדש [המקדש], או יסלק הקדש לצדדין [ולא מול המקדש].

י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית [בדוגמת ומידות] היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שלחן כצורת השלחן, ומנורה כצורת המנורה; אבל עושה מנורה של חמשה קנים, או של שמונה קנים, או מנורה שאינה של מתכת, אף על פי שיש לה שבועה קנים.

יא. שלש מחנות היו ישראל במדבר - מחנה ישראל, והיא ארבע מחנות [השבטים]; ומחנה לוויה, שנגמר בה: "וסביב למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והיא מפתח חצר אהל מועד ולפנים. וכנגדן לדורות - מפתח ירושלים עד הר הפית, כמחנה ישראל; ומפתח הר הפית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור, כמחנה לוויה; ומפתח העזרה ולפנים, מחנה שכינה. והחיל ועזרת הנשים, מעלה יתרה בבית העולמים [ביהמ"ק].

יב. כל ארץ ישראל מקדשת מפל הארצות. ומה היא קדשתה? שמביאין [רק] ממנה [קורבן] העמר ושתי הלחם [בשבועות] והכפורים - מה שאין מביאין בן משאר הארצות.

יג. עשר קדשות הן בארץ ישראל, זו למעלה מזו: עזרות המקפות חומה [מימי יהושע בן נון] מקדשות משאר הארץ - שמשלחין מתוכן את המצרעין, ואין קוברין מת בתוכן עד שיצאו שבועה טובי [ממוני] העיר או כל אנשי העיר; ואם יצא המת חוץ לעיר, אין מחזירין אותו לתוכה אף על פי שצאו כלן להתזירו.

יד. רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה [- העיר],

חויץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ. הרי שמנה עשר מקום.
 ט. ועוד שומרים בלשכת הקרבן, ובלשפת הפרכת, ואתחיל בית הפרכת [קודש הקודשים].
 י. ומעמידין ממנה אחד על כל המשמרות השומרים, ואיש הר הבית היה נקרא; והיה מחזיר על כל משמר ומשמר כל הלילה, וצבוקות דולקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר: 'איש הר הבית, שלום עליך' - נכר שהוא ישר, חובטו במקלו; וירשות היה לו לשרף את כסותו [בגדו], עד שהיו אומרים בירושלים: 'מה קול בצורה? - קול בן לוי נלקה ויגדיו נשרפין, שישן לו על משמרו'.

יא. בשחר, קדם שיצלה עמוד השחר, סמוך לו - נבוא הממנה של מקדש, וידפק על הכהנים [הישנים] שבבית המוקד, והן פותחין לו. נטל את המפתח, ופתח את השער הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה, ונכנס מבית המוקד לעזרה, ונכנסו אחריו הכהנים ושתי צבוקות של אור בידם, ונחלקו לשתי פתות - פת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב; והיו בודקין והולכין את כל העזרה, עד שיגיעו שתי הפתות למקום בית עושי [מנחת] חבתין. הגיעו - אלו ואלו אומרים: 'שלום, הכל שלום', והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין.
 יב. כסדר הזה עושין בכל לילה, חויץ מלילי שבת - שאין בידם אור, אלא בודקין בירות הדולקין שם מערב שבת.

כריף רחמנא דסיצן

הלכות כלי המקדש והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות שמן המשחה; (ב) שלא לעשות כמותו; (ג) שלא לסוף ממנו; (ד) שלא לעשות כמתכנת הקטרת; (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חויץ מן הקטרת; (ו) לשאת הארון על הכתף; (ז) שלא יסורו הכדים ממנו; (ח) שייעבד הלוי במקדש; (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש; (י) לקדש הכהן לעבודה; (יא) שיהיו כל המשמרות שוות בגדלים; (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יקרא המעיל; (יד) שלא ירחיח החושן מעל האפוד. ובאר מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות כלי המקדש פרק א

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה, שיהיה מוכן לדברים שצריכין משיחה בו - שנאמר: 'ועשית אותו שמן משחת קדש'.
 ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המור והקנמון והקדה, מכל אחד משלשתן [במשקל] חמש מאות

מה הוא צריך לחזק בידו [- לתקנו]. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטמאה - מצוה שיהיו נכנסין כהנים תמימים; לא מצאו תמימים, יכנסו בעלי מומין; ואם אין שם כהנים, יכנסו לויים; לא מצאו לויים, יכנסו ישראל. מצוה בטוהורים; לא מצאו טוהורים, יכנסו טמאים. טמא ובעל מום - יכנס טמא ואל יכנס בעל מום, שהטמאה דחוייה בצבור [שרובם טמאים]. וכל הנכנסין להיכל לתקן, יכנסו בתבות [שלא יביטו בקודש]; אם אין שם תבות, או שאי אפשר להם שייעשו בתבות - יכנסו דרך פתחים.

יום חמישי

הלכות בית הבחירה פרק ח

א. שמירת המקדש מצות עשה, ואף על פי שאין שם פחד מאויב ולא מלסטים; שאין שמירתו אלא כבוד לו; אינו דומה פלטרין [ארמון] שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין.

ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה; והשומרים הם הכהנים והלויים, שנאמר: "אתה ובניך אתה, לפני אהל העדת", כלומר: אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את משמרת אהל מועד", ונאמר: "והכהנים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו, שמרי משמרת המקדש".

ג. ואם בטלו שמירה זו עברו בלא תעשה, שנאמר: "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה - אזהרה היא; הא [מכר] למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו בלא תעשה.

ד. מצות שמירתו, שיהיו הכהנים שומרים מבפנים [למקדש] והלויים מבחוץ; וארבע ועשרים [משמרות של] עדה [- עשרה] שומרין אותו בכל לילה תמיד בארבעה ועשרים מקום - הכהנים בשלשה מקומות, והלויים באחד ועשרים מקום.

ה. והיכן היו שומרים? כהנים היו שומרים בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ, היו עליות בנויות בצד שערי העזרה; והרוכין [פוחי כוונה] היו שומרים שם. בית המוקד - בארץ; וזקני בית אב של אותו היום היו יושבים שם, ומפתחות העזרה בידם.

ו. לא היו הכהנים השומרים יושבים בכהנה, אלא מקפלין אותם ומניחין אותם בנגד ראשיהן; ולובשין בגדי עצמם, וישנים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המקלבים, לא שישנו על המטות.

ז. ארבע [טומאת] קרי לאחד מהם, הולך במסכה [מחילה] שפתת הקרקע - שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו - וטובל, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים עד שפותחין השערים בבקר, יוצא והולך לו.

ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ, שאסור לישב בעזרה; ועל חמשה שערי העזרה

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי מענן; ואין מושחין מלך בן מלך - שהמלכות רישה למלך לעולם, שנגאמר: "הוא ובניו בקרב ישראל". ואם היתה שם מחלקת - מושחין אותו כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שנה הוא המלך לבדו; כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדונייהו, ויואש מפני עתליה, ויהואחז מפני יהויקים אחיו. וזה שמשחו אלישע ליהוא - לא בשמן המשחה משחו, אלא בשמן אפרסמון; ודבר זה מטרת ביד החכמים.

יב. כל כלי המקדש שעשה משה במדבר - לא נתקדשו אלא במשיחתו בלבד בשמן המשחה, שנגאמר: "וימשחם, ויקדש אתם". ודבר זה אינו נוהג לדורות; אלא הכלים בלבד - כיון שנושפתו בהן במקדש במלאכתו, נתקדשו, שנגאמר: "אשר ישרתו כם בקדש", בשרות הם מתקדשין. **יג.** הכפות והקערות שמקבלין בהן המנחות, וכן המזנוקות שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - של כסף ושל זהב היו; ומתר לעשותם של שאר מתכות, כמו שביארנו. וכלן מתקדשין במלאכתן; ואם נשברו - מתקדשין אותן ועושה אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם.

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותמין אותן, אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים.

טו. סכין שנשטט מן הנצב, או שנפגם - אין מחזירין אותו ואין מושחין אותו, אלא גוננין אותן בין הקדש והאולם לדרום, ועושין אחרים; שאין עניות במקום צעירות.

טז. שתי מדות של יבש היו במקדש - חצי עשרון, ועשרון; העשרון למנחות, וחצי העשרון לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום.

יז. ושבע מדות של לח היו שם: הין, וחצי ההין, ושלישית ההין, ורביעית ההין, ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו? חצי ההין ורביעית ההין ושלישית ההין - למדידת הנסכים של זבחים; ולג - למדידת שמן המנחות; וחצי לג - למדידת שמן לכל גר מנרות המנורה; ורביעית - לחלק בה השמן לחבתין.

יח. ואין לנו דבר למדד בו הין; ולמה הנה שם? הואיל והנה במקדש בימי משה, שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לג שהיה במקדש, היו מודדין מים למי שוטה ושמן לתודה; ורביעית שהיתה שם, היו מודדין שמן לחם נזיר ומים לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו, אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

יט. כל המדות האלו - קדש, ומפלי השרת; אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא מבפנים. לפיכך ברוצי מדות הלח, קדש; וברוצי מדות היבש, חל.

הלכות כלי המקדש פרק ב

א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה; ועשייתה מצות עשה,

שקל בשקל הקדש, ומקנה הבשם חמשים ומאתים; וזה שנגאמר בתורה: "וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים" - ששוקלין אותו בשני פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם. ושוחק כל אחד ואחד לבדו, וערב הכל, ושנה אותם במים ופין [במשקל] ומתוקין, עד שצא כל כחן במים; ונתן על המים שמן זית [במשקל] הין - והוא שנים עשר לג, כל לג [מכיל] ארבע רביעיות; ובשל הכל על האש, עד שאבדו [התאדו] המים ונשאר השמן. והניחו בכלי לדורות.

ג. המר - הוא הדם הצרור בחייה שבהדו, הידוע לכל שמתפשטין בו בני אדם בכל מקום. והקנמון - הוא העץ הבא מאי הדו, שריחו טוב ומתגמרים [מתבשמים] בו בני אדם. והקדה - הוא הקשט. וקנה בשם - הן הקנים הנקין כהן האדמים הבאים מאי הדו, וריחן טוב, והן ממיני בשמים שנותנין אותו הרופאים בצרי.

ד. העושה שמן המשחה כמעשה הנה וכמשקל הנה, ולא הוסיף ולא גרע - במזיד, חייב כרת; ובשוגג, מביא חטאת קבועה, שנגאמר: "אשר ירקח כמהו". והוא שיעשה אותו להמשח בו; אבל אם עשה להתלמד או לתנו לאחרים - פטור.

ה. הסף משמן המשחה פזית - במזיד, חייב כרת; ובשוגג, מביא חטאת קבועה, שנגאמר: "ואשר יתן ממנו על זר - ונכרת". ואין חייבין אלא על שמן המשחה שעשה משה - שנגאמר: "ממנו", מזה שנגאמר בו: "שמן משחת קדש יהיה זה ליי"; ומעולם לא נעשה שמן המשחה אחר, חוץ ממה שעשה משה.

ו. אחד הסף את עצמו, ואחד הסף את אחרים - שנגאמר: "ואשר יתן ממנו על זר". הסף כלים, ובהמה, וגויים שהן כבהמה, או שסף בו מתים - פטור, שנגאמר: "על בשר אדם לא ייסף".

ז. אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים, ומשוח מלחמה, ומלכי בית דוד בלבד; אפלו כהן בן כהן - מושחין אותו, שנגאמר: "והכהן המשח תחתיו מבניו" וגו'.

ח. בית שני, שלא היה שמן המשחה - היה הכהן גדול מתרבה בלבישת הבגדים בלבד, שהיה לובש בגדי כהנה גדולה.

ט. כיצד מושחין את הכהן? צק את השמן על ראשו, וסף ממנו על גבי עיניו כמין כף יוני כנה - שנגאמר: "ויצק משמן המשחה על ראש אהרן". ומלכי בית דוד, מושחין אותן כמין גור על ראשן. ולא ימשח במקומות אחרות, ולא ירבה בשמן.

י. הנותן משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שפכר נמשחו, פטור - שנגאמר: "ואשר יתן ממנו על זר", ואין אלו זרים אצלו; אבל הסף ממנו אפלו למלך וכהן גדול, חייב - שנגאמר: "על בשר אדם לא ייסף", כל אדם במשמע. וכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסף במעיו - חייב כרת; והוא שייסף ממנו בכזית.

"במתכנתה לא תעשו; איש אשר יעשה כמוה להרית בה - ונכרת מעמיו".

י. עשה להתלמד בה או למסרה לצבור - פטור; הרית בה ולא עשה - אינו חייב כרת, אלא דינו כדון הנהנה מן הקדש; לא חיבה תורה כרת, אלא לעושה במתכנתה להרית בה.

יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת בכל יום. ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן או הסיף נסוף - לוקה, שנגאמר: "לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה" וגו'.

יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות; ולפי ששכח דוד ונשא את העגלות, נפרץ פרץ בעזא. אלא מצוה לנטלו על הכתף, שנגאמר: "כי עבודת הקדש עליהם, בכתף ישאו".

יג. כשנשואין אותו על הכתף, נושאין פנים כנגד פנים, ואחריהם לחוץ, ופניהם לפנים. ונזהרים שלא ישטו הפדים מן הטבעות; שהמסיר אהד מן הפדים מן הטבעות - לוקה, שנגאמר: "בטבעת הארן יהיו הפדים, לא יסרו ממנו".

יום שישי

הלכות כלי המקדש פרק ג

א. זרע לוי בלו - מבידל לעבודת המקדש, שנגאמר: "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי"; ומצות עשה להיות הלויים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש, בין רצו בין לא רצו - שנגאמר: "ועבד הלוי הוא". וכן לוי שקבל עליו כל מצוות לוייה חוץ מאחת - אין מקבלין אותו, עד שקבל את כלן.

ב. עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש, ויהיה מהן שוערין לפתח שערי המקדש ולהגיף דלתותיו; ויהיה מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום, שנגאמר: "ושרת בשם ה' אלהיו" - איזה הוא שרות שהוא בשם ה' הוי אומר: זו שירה. ומתי אומרין השירה? על כל עולות הצבור החובה ועל שלמי עצרת - בעת נסוף היין; אבל עולות נדבה שמקריבין הצבור לקיץ המזבח, וכן הנסכים הבאין בפני עצמן - אין אומרין עליהן שירה.

ג. לוי האונן, מתר לעבד ולשורר. ואין פוחתין משנים עשר לויים עומדים על הדוכן בכל יום, אומרין שירה על הקרבן; ומוסיפין עד לעולם. ואין אומרין שירה אלא בפּה, בלא כלי; שעקר השירה שהיא עבודתם - בפּה. ואחרים היו עומדים שם, מנגנין בכלי שיר - מהם לויים ומהם ישראלים מיתחסיין לכהנה; שאין עולה על הדוכן אלא מיתחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למגן השנים עשר.

ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וכלילים וכנורות

שנגאמר: " קח לך סמים". ונתפרשו בתורה ארבעה מספגיה, והן: "נטף ושחלת וחלבנה ולבונה"; ושאר ספגיה - הלכה למשה מסיני.

ב. ואחד עשר ספגין נאמרו לו למשה בסיני, והן שעושין אותן במשקל מכון; ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח סדומית וכפת הירדן, ועשב אחד שמעלה העשן; ולא היו יודעין אותו אלא אנשים ידועים, והוא היה הלכה בידם איש מפי איש.

ג. וזה הוא משקל אחד עשר ספגיה: נטף ושחלת וחלבנה ולבונה, מכל אחד משקל שבעים מנה; והמנה, מאה דינרין. ומר וקציעה ושבלת גרד וכרכם, מכל אחד ששה עשר מנה; קשט, שנים עשר מנה; קנמון, תשע מנים; קלופה, שלש מנים. משקל הכל, שלש מאות ושמונה ושמשים מנה. שוחקין הכל הדק; ומוסיפין לה רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן, ומעלה עשן כל שהוא. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב מנה - שלש מאות חמשה ושמשים יום, כנגד ימות החמה. והשלש מנים הנשארות - שוחק אותן ערב יום הפפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא ממנה מלא חפניו, להקטיר ביום הפפורים. והנשאור - הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים.

ד. "נטף" האמור בתורה, הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי; והשחלת, היא הצפרן שנותנין בני אדם במגמרות; והחלבנה, כמו דבש שחר, וריחו קשה, והוא שרף אילנות בערי יון. וזה הוא שמתן בלשון ערבי: עוד בלסאן, ואצפאר טיב, ומיעה, ולבן, ומסך, וקציעה, וסנבל אלנארדין, וזעפראן, וקסט, ועוד, וקשר סליפה, וענבר.

ה. כיצד מפטמין את הקטרת? מביא תשעת קבין בורית כרשינה, ושף בה את הצפרן; ואחר כך שורה את הצפרן באחד ועשרים קב של יין חזק ביותר; ואחר כך שוחק כל אחד ואחד מן הספגין בפני עצמו הדק, וכשהוא שוחק אומר: 'היטב הדק, הדק היטב', כל זמן ששוחק; ומערב הכל.

ו. וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה, ומשל הקדש; והמפטם את הקטרת מן החלין, פסולה.

ז. פעמים בשנה היו מחזירין אותה למכתשת. בימות החמה היו מפזרין אותה כדי שלא תתעפש, ובימות הגשמים צוברין אותה כדי שלא יפוג ריחה.

ח. נתן לתוכה דבש כל שהוא, פסלה; חסר אחד מספגיה - חייב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה מעט מעט במתכנתה, כשירה - אפלו פטם פּרס בשחרית ופּרס בין הערבים.

ט. העושה קטרת מן אחד עשר ספגין אלו, לפי משקלות אלו, כדי להרית בה, ואף על פי שלא הרית - חייב כרת על עשייתה, אם עשה במזיד; ובשוגג, מביא חטאת קבועה. אף על פי שלא עשה המשקל בלו, אלא חציו או שלישו, הואיל ועשה לפי משקלות אלו, חייב - שנגאמר:

הלכות כלי המקדש פרק ד

א. הפהנים הכדלו מפלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר: "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"; ומצות עשה היא להכדיל הפהנים ולקדשם ולהכניס לקרבן - שנאמר: "וקדשתו, כי את לחם אלהיך הוא מקריב".

ב. וצריך כל אדם מישראל לנהג בו כבוד הרבה, ולהקדים אותן לכל דבר שבקדשה, לפתח ראשון, ולכרף ראשון, ולטל מנה יפה ראשון.

ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, אךבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר; וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל, חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר; ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממנה. ועולין לירושלים לעבודה, משמר בכל שבת. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין - משמר יוצא, ומשמר שהוא אחריו נכנס, עד שיגמרו; וחוזרין חלילה.

ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים; וכל שיבוא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד - עובד וחולק עמהם, ואין אומרין לו: 'לך עד שניצע משמרך', שנאמר: "וכי יבוא הלוי מאחד שעריך, וישרת".

ה. במה דברים אמורים? בקרבנות הרגלים, ובחלוק לחם הפנים, ובחלוק שתי הלחם של עצרת. אבל נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריב אותן ואפלו ברגל אלא משמר שזמנו קבוע, שנאמר: "חלק כחלק יאכלו, לבד ממקריו על האבות" - חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור, ואינם חלק כחלק בשאר הדברים, שכבר חלקו אותם האבות, וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשפתו.

ו. וכן עבודת לחם הפנים - במשמר שזמנו קבוע; אבל עבודת שתי הלחם - בכל המשמרות. ומנין שאינו מדבר אלא ברגלים? שנאמר: "מאחד שעריך, מכל ישראל" - בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומנין שאינו מדבר אלא בפהנים? שנאמר: "חלק כחלק יאכלו", ואין שם מתנות להאכל אלא לפהנים בלבד.

ז. וכן כהן שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שיירצה, שנאמר: "ובא בכל אנת נפשו ושרת"; ואפלו חטאתו ואשמו, הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו; והעור של קרבנו, שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל כהן שיירצה להקריבו, נותן; ועור הקרבן ועבודתו, לאותו כהן בלבד שנתן לו.

ח. היה כהן פעל הקרבן פעל מום - נותן קרבנו לאנשי משמר, והעור שלהן. היה זקן או חולה שייכול לעבד על ידי הדחק - נותן קרבנו לכל כהן שיירצה, והעור והעבודה לאנשי משמר; ואם אינו יכול לעבד כלל, הרי הקרבן נאכל לאנשי משמר.

ט. היה טמא בקרבנות הצבור, וכל הפהנים טמאים - נותנו לבצלי מומין טהורים שבאותו משמר; ועורו ועבודתו, לאנשי משמר הטמאים.

י. היה הקרבן של כהן גדול, והיה אוגן - נותנו לכל כהן שיירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר; פינן שכהן גדול

וחצוצרות והצלצל. ואין פוחתין משני נבלים, ולא מוסיפין על ששה; ואין פוחתין משני חלילים, ולא מוסיפין על שנים עשר; ואין פוחתין משתי חצוצרות, ולא מוסיפין על מאה ועשרים; ואין פוחתין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד לעולם; והצלצל - אחד בלבד.

ה. בימי המועדות פלן ובראשי חדשים, היו הפהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן, והלויים אומרין שירה - שנאמר: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם - ותקעם בחצוצרת". החצוצרת היתה נעשית מן העשית של כסף. עשה אותה מן הגרוטאות של כסף, כשירה; משאר מיני מתכות, פסולה. והחלילים שהיו מנגינן כהן - היה אבוב שלהן של קנה, מפגי שקולו ערב; ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי, מפגי שהוא מחלק יפה.

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח - בשחיטת פסח ראשון, ובשחיטת פסח שני, וביום טוב הראשון של פסח, וביום טוב הראשון של עצרת, ובשמונת ימי החג. וחליל זה דוחה את השבת, מפגי שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה הוא, ודוחה את השבת.

ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו, עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שנאמר: "זאת אשר ללויים: מן חמש ועשרים שנה", וכתוב אחד אומר: "מפני שלשים שנה" - הא כיצד? חמש לתלמודו. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש - שנאמר: "איש איש על עבדתו".

ח. זה שנאמר בתורה: "ומפני חמשים שנה ישוב מצבא העבודה" - אינו אלא בזמן שהיו נושאין המקדש ממקום למקום, ואינה מצוה הנוהגת לדורות. אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול - כשיחקלקל קולו מרב הזקנה, נפסל לעבודתו במקדש. ונראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים.

ט. שמואל הוואה לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים וארבעה משמרות; ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי המשמר, מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות; וכל יום ויום מימי השבת, עובדים בו אנשים ידועים. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהם, איש איש על עבודתו. וכל הלויים מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: "אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, ולא ימתו" - לא יקרבו לעבודה, אבל לצע מתרין.

י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים - כן הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים, שנאמר: "גם הם גם אתם". וכן הלויים עצמם מזהרין שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסיע המשורר לשוער, ולא השוער למשורר - שנאמר: "איש איש על עבדתו ועל משאו".

יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים, או שפייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו - חייבין מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימתו"; אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה.

כ. כְּשִׁמּוֹת הַמֶּלֶךְ, או כִּהֵן גְדוֹל, או אֶחָד מִשָּׂאֵר הַמְּמַנִּים - מִצְמִידֵי תַחְתּוֹי בְּנוּ או הִרְאוּ לִירְשׁוֹ, וְכָל הַקּוֹדֵם בַּנְּחִלָּה קוֹדֵם לַשְּׂרֵרוֹת הַמֵּת, וְהוּא שִׁיְהִי מִמְּלֵא מְקוֹמוֹ בְּחֻכְמָה, או בִּירְאָה אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ כְּמוֹתוֹ בְּחֻכְמָה, שְׂנַאֲמַר בְּמֶלֶךְ: "הוּא וּבְנָיו בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל", מִלְּמַד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה; וְהוּא הַדִּין לְכָל שְׂרָרָה שֶׁבְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל - שֶׁהַזִּכָּה לָהּ, זִכָּה לְעַצְמוֹ וּלְזָרָעוֹ.

כא. מִשׁוּם מְלַחְמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְּמַנֶּה תַחְתּוֹ לְעוֹלָם, אֲלָא הִרִי בְּנוֹ כְּשָׂאֵר הַכֹּהֲנִים; אִם נִמְשַׁח לְמִלְחָמָה, נִמְשַׁח; וְאִם לֹא נִמְשַׁח, לֹא נִמְשַׁח. וּכְשֶׁהִכְהֵן מִשׁוּם מְלַחְמָה מִשְׁמֵשׁ בְּמִקְדָּשׁ, מִשְׁמֵשׁ בְּאַרְבָּעָה כְּלִים כְּשָׂאֵר הַכֹּהֲנִים. מִצְּלִין מִשְׂרָרָה לַשְּׂרָרָה שֶׁהִיא גְדוֹלָה מִמֶּנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ לַשְּׂרָרָה שֶׁהִיא לְמַטָּה מִמֶּנָּה - שֶׁמִּצְּלִין בְּקִדְשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין לְעוֹלָם מִשְׂרָרָה שֶׁהִיא בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל אֲלָא אִם כֵּן סָרַח.

כב. וְכֵהֵן גְדוֹל שֶׁעֲבַר עֲבָרָה שְׂחִיב עָלֶיהָ מְלָקוֹת - מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה כְּשָׂאֵר מַחְיָבֵי מְלָקוֹת, וְחוּזַר לְגַדְּלוֹתוֹ.

הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ פָּרָק ה

א. כֵּהֵן גְדוֹל - צָרִיף שִׁיְהִי גְדוֹל מִכָּל אֲחָיו הַכֹּהֲנִים בְּנוֹי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, בְּחֻכְמָה, וּבְמִרְאָה. אִם אֵין לוֹ מְמוֹן - כָּל הַכֹּהֲנִים נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁלָהֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי עֶשְׂרוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשִׂיר יוֹתֵר מִעֶשְׂרֵי שְׂבָכָלָם.

ב. וְאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מַעֲכָב, אֲלָא כָּל זֶה לְמַצְוָה; אֲבָל אִם נִתְרַבָּה מִכָּל מְקוֹם, נִתְרַבָּה.

ג. וְחֵיב כֵּהֵן גְדוֹל לְנַהֵג כְּבוֹד בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל עַצְמוֹ עִם שָׂאֵר הָעָם; וְלֹא יִרְאוּ אוֹתוֹ עָרֹם, וְלֹא בְּבֵית הַכֶּסֶף, וְלֹא בְּמִרְחָץ, וְלֹא כְּשֶׁהוּא מְסַתְפֵּר - שְׂנַאֲמַר: "הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו", מִלְּמַד שֶׁנוֹתְנִין בּוֹ גְדֻלָּה יִתְרָה. רְצָה הוּא שֶׁיִּתְרַצְּוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ, הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ.

ד. לֹא יִכְנָס לְבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְלֹא לְסַעוּדוֹת שֶׁל רַבִּים, אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל מַצְוָה. אֲבָל הוֹלֵךְ הוּא, אִם רְצָה, לְבֵית הָאֲבָל. וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ, אֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּעַרְבוּכָיָה עִם שָׂאֵר הַכֹּהֲנִים, אֲלָא הַכֹּהֲנִים מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין לוֹ כְּבוֹד; וְהַסֵּגֵן מִמַּצְעוֹ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם, וְהַסֵּגֵן וּמִשִּׁיחַ שֶׁעֲבַר מִימֵינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְהָאֲבָלִים וְכָל הָעָם מִשְׂמָאלוֹ. וְאוֹמֵר לְאֲבָלִים: 'תִּנְחַמוּ'; וְהֵן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי כַּהֵן.

ה. מֵת לוֹ מֵת - אֵינוֹ יוֹצֵא אֲחֵרָיו, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּתַח בֵּיתוֹ אוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ; וְכָל הָעָם בָּאִים לְנַחְמוֹ לְבֵיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוֹרָה, וְסֵגֵן מִימֵינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְׂמָאלוֹ; וְאוֹמְרִין לוֹ: 'אֵנּוּ כְּפִרְתָּךְ', וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: 'תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם'.

ו. כְּשֶׁמְבָרִין אוֹתוֹ - כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מְסַב עַל הַסֶּפֶסֶל. וְאֵינוֹ קוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ כְּשָׂאֵר הַכֹּהֲנִים, שְׂנַאֲמַר: 'וּבְגֵדָיו לֹא יִפְרֹם'; וְאִם קָרַע, לוֹקֵה. אֲבָל קוֹרֵעַ הוּא מִלְּמַטָּה כַּגֵּד רְגְלָיו. וְאֵינוֹ מְרַבֵּה פֶּרַע לְעוֹלָם, שְׂנַאֲמַר: 'אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע' - וְאֲפִלּוּ בַּעַת שְׁלֹא יִכְנָס לְמִקְדָּשׁ; אֲלָא מְסַפֵּר מִעֲרֵב שְׂבַת לְעֲרֵב שְׂבַת. וְאֵינוֹ מְסַפֵּר בְּתַעַר

הַאוֹנֵן רְאוּי לְעַבֹדָה, כְּמוֹ שִׁיְתַבָּאָר - הִרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקָרְבָנוֹ.

יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר, מְחַלֵּק מִשְׁמֵרוֹ לְכַתֵּי אֲבוֹת, עַד שִׁיְהִי כָּל בֵּית אָב וְאֲנָשָׁיו עוֹבְדֵי בְּיוֹם אֶחָד מִיּוֹם הַשַּׁבָּת, וְהָאֲחֵרֵי בְּיוֹם שֶׁל אֲחֵרָיו, וְכֵן עַד הָאֲחֵרוֹן. וְכָל בֵּית אָב וְאָב, רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה עָלָיו.

יב. וּמְמַנֵּין כֵּהֵן גְדוֹל, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכֹּהֲנִים; וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמְלַבִּישִׁין אוֹתוֹ בְּגָדֵי כֹהֵן גְדוֹלָה, שְׂנַאֲמַר: 'וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר יוֹצֵק' וְגו'. וְאִם אֵין שֶׁם שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה - מְרַבִּין אוֹתוֹ בְּבְגָדֵי כֹהֵן גְדוֹלָה בְּלִבָּד, שְׂנַאֲמַר: 'אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמִלְּא אֵת יָדוֹ לְלִבְשׁ אֵת הַבְּגָדִים' - כְּשֶׁם שֶׁמִּתְרַבֶּה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, כִּף מִתְרַבֶּה בְּבְגָדִים.

יג. כִּיצַד מְרַבִּין אוֹתוֹ בְּבְגָדִים? לּוֹבֵשׁ שְׁמוֹנֵה בְּגָדִים וּפּוֹשֵׁטָן, וְחוּזַר וְלוֹבֵשֵׁן לְמַחַר, שְׂבַעַת יָמִים יוֹם אַחַר יוֹם - שְׂנַאֲמַר: "שְׂבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹי"; וּכְשֶׁם שְׂרַבּוּי בְּגָדִים שְׂבַעָה - כִּף מִשִּׁיחָה בְּשֶׁמֶן שְׂבַעָה, יוֹם אַחַר יוֹם. וְאִם עֲבַד קֹדֶם שִׁיְתַרְבֶּה בְּבְגָדִים כָּל שְׂבַעָה, אוֹ קֹדֶם שִׁיְמַשֵּׁחַ כָּל שְׂבַעָה - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַבָּה אוֹ נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת, נַעֲשֶׂה כֵּהֵן גְדוֹל לְכָל דְּבָר.

יד. אֵין בֵּין כֵּהֵן מִשׁוּם בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְמִרְבָּה בְּגָדִים, אֲלָא פֶר שְׂמִיבֵי כֵּהֵן הַמִּשְׁחָה אִם שֶׁגַּג בְּאַחַת מִן הַמִּצְוֹת שְׂחִיב עָלֶיהֶן חֲטָאת, שְׂנַאֲמַר: "אִם הִכְהֵן הַמִּשְׁחָה יִחַטָּא" וְגו'; אֲבָל לְשָׂאֵר הַדְּבָרִים שׁוֹיֵן הֵן.

טו. אֵין מִצְמִידֵי כֵּהֵן גְדוֹל, אֲלָא בֵּית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֲלָא בְּיוֹם, שְׂנַאֲמַר: "בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ"; וְכֵן אִם נִתְרַבָּה בְּבְגָדִים בְּלִבָּד, אֵין מְרַבִּין אוֹתוֹ אֲלָא בְּיוֹם. וְאֵין מְמַנֵּין שְׁנֵי כֹהֲנִים גְדוֹלִים כְּאַחַת. **טז.** וּמְמַנֵּין כֵּהֵן אַחַר, יְהִיָּה לְכֵהֵן גְדוֹל כְּמוֹ הַמִּשְׁנֶה לְמֶלֶךְ, וְהוּא הַנֶּקְרָא 'סֵגֵן', וְהוּא הַנֶּקְרָא 'מְמַנֶּה'. וְיְהִיָּה עוֹמֵד לִימֵין כֵּהֵן גְדוֹל תָּמִיד, וְזֶה כְּבוֹד הוּא לוֹ. וְכָל הַכֹּהֲנִים מִתַּחַת יָד הַסֵּגֵן.

יז. וְעוֹד מְמַנֵּין קַתִּיקוּלִין, לְהִיּוֹתָן לְסֵגֵן כְּמוֹ הַסֵּגֵן לְכֵהֵן גְדוֹל; וְאֵין פְּחוֹת מִשְׁנִים. וּמְמַנֵּין אֲמִרְבְּלִין, אֵין פְּחוֹת מִשְׂבָּעָה; וּמִפְּתוּחוֹת הַעֲזָרָה בְּיָדֵם - רְצָה הָאֶחָד לְפָתַח, אֵינוֹ כּוֹל עַד שִׁיְתַכְּנֶסוּ כָּל הָאֲמִרְבְּלִין וְיִפְתְּחוּ.

יח. וּמְמַנֵּין גִּזְבְּרִין; וְהַגִּזְבְּרִין - הֵן שְׂגוּבִין הַהִקְדָּשׁוֹת, וּפּוֹדִין אֵת הַנִּסְפָּדָה מִהֵן, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן לְדְבָרִים הָרְאוּיִין לְהוֹצֵאָה.

יט. כֵּהֵן גְדוֹל הַמִּשְׁחָה קוֹדֵם לְמִרְבָּה בְּגָדִים, וּמִרְבָּה בְּגָדִים הַעוֹמֵד לְשֵׁרֵת קוֹדֵם לְמִשְׁחָה שֶׁעֲבַר מִחַמַּת קְרִי, וְהַעוֹבֵר מִחַמַּת קְרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר מִחַמַּת מוֹם, וְעוֹבֵר מִחַמַּת מוֹם קוֹדֵם לְכֵהֵן מִשְׁחָה מְלַחְמָה, וּמִשְׁחָה מְלַחְמָה קוֹדֵם לְסֵגֵן, וְסֵגֵן קוֹדֵם לְקַתִּיקוּל, וְקַתִּיקוּל קוֹדֵם לְאֲמִרְבְּל, וְאֲמִרְבְּל קוֹדֵם לְגִזְבְּרִין, וְגִזְבְּרִין קוֹדֵם לְרֹאשׁ הַמִּשְׁמֵר, וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמֵר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב, וְרֹאשׁ בֵּית אָב קוֹדֵם לְכֵהֵן הַדְּיוּט מִשָּׂאֵר הַכֹּהֲנִים. נִמְצָאוּ הַכֹּהֲנִים תָּמִיד שְׁמוֹנֵה מַעְלוֹת, זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו.

כהן גדול שעבד בכהנה גדולה קדם שכיבא עשירית האיפה - עבודתו כשנה.

יז. כהן שלא עבד עדין ממיו שמנו אותו כהן גדול - הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו תחלה כשאר חנוף כל כהן הדיוט, ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף כהן גדול, ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו שיתבאר; ומעשה שלשתן שנה הוא.

שבת קודש

הלכות פלי המקדש פרק ו

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו; וקרבנות הצבור, הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים, שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא, יהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות; והן הנקראין 'אנשי מעמד'. וחלקו אותם עשרים וארבעה מעמדות, כמנין משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד, אחד מהם ממנה על כלם; והוא הנקרא 'ראש המעמד'.

ב. בכל שבת ושבת, מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת; מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים של אותו מעמד, פיון שהגיע מעמד שלהן, היו מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן.

ג. ומה הן עושין אלו שמתקבצין, בין בירושלים בין בכתי כנסיות? מתענין בשני בשבת שלהן, ובשלישי ורביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתענין, מפני כבוד השבת; ובאחד בשבת אינן מתענין, כדי שלא יצאו מענג שבת לצום.

ד. ובכל יום יום משבת שהיא מעמדן, מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה להן. ונושאין הכהנים פניהן במעמד שלשה פעמים בכל יום - בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה. וקוראין בספר תורה שלשה אנשים, פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה שמוסיפין; אבל במנחה לא היו קוראין בספר, אלא על פה, כקוראין את שמע. ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו, ועמידתן שם לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקרות בתורה - נקרא 'מעמד'. ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון קוראין "בראשית" ו"יהי רקיע"; בשני, "יהי רקיע" ו"יקוו המים"; בשלישי, "יקוו המים" ו"יהי מאורות"; ברביעי, "יהי מאורות" ו"ישרצו"; בחמישי, "ישרצו" ו"תוצא הארץ"; בששי, "תוצא הארץ" ו"ויכלו". ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים, וקטנה קורא אותה

אלא בזוג, ראש שעה זו בעקר זו, עד שיגאה כאלו הוא צמח כאחד - שגאמר: "ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו"; כסום יכסמו את ראשיהם".

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והיא הנקראת 'לשפת כהן גדול'. וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה, או שעה אחת או שתיים ביום. ויהיה ביתו בירושלים, ואינו זו משם.

ח. וכהן גדול דן, ודנין אותו, ומעדין עליו; ואין דנין אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד, שגאמר: "כל הדבר הגדל יביאו אליך".

ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעידה, ואפלו בבית דין הגדול; שנה אינו כבוד לו שלף ויעיד. ואם היתה עדות למלך ישראל - הרי זה הולך לבית דין הגדול ומעיד לו. וכבר בארנו בספר חמישי, שהוא אסור באלמנה, ומצוה על התולה. ואינו נושא שתי נשים, ואם נשא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום עד שיגרוש. וחולץ, וחולצים לאשתו, ומבמין את אשתו. ואם גרש אשה, מתרת להנשא לשאר העם.

יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות, שלשה אוחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבניו טובות של אפוד מאחוריו; ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה לו את הפרכת; ואחר שיצא, יכנסו אחיו הכהנים וישתחוו ויצאו.

יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת, מקטיר. ונוטל חלק בראש בקדשי המקדש כלם. כיצד? כשירצה, אומר: 'זו החטאת שלי, וזה האשם שלי'; ואינו עובד בפנים, אלא כל עת שירצה להקריב, מקריב כל מה שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הכהנים.

יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בכבש והסגן מימינו; עלה למחצית הכבש, תפסו הסגן בימינו והעלהו, והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה האברים שבגדו, וסומך עליהן וזורקן לאש.

יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד גותן אברים שבגדו לראשון, והראשון גותן לכהן גדול, והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמך בלבד, ויהיה אחד זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אלא כל הסמיכות - על בעלי חיים הן.

טו. כשיגדיל הכהן ויעשה איש - הרי הוא כשר לעבודה; אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה, אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.

טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד תחלה, עד שכיבא עשירית האיפה משלו ועובדה בגדו, שגאמר: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו". ואם עבד קדם שכיבא עשירית האיפה, וכן

יום - שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים. ויום שיש בו קרבן מוסף, מוסיפין תשע על קרבן מוסף; ואם חל ראש חדש או יום טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה להיות בשבת שיש שם שלשה מוספין - אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני עצמו, אלא תוקעין תשע בלבד לכל המוספין.

ו. בערב שבת מוסיפין שש - שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. וברגל מוסיפין שלש לפתיחת שער התחנות, והוא שער עזרת נשים, ושלש לפתיחת שער העליון, שהוא שער ניקנור. ולמה נקרא שמו 'שער העליון'? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש למלוי המים שמוסכין בחרג, ואין תוקעין למלוי המים בשבת; ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמוסכין המים. וכל התוקעין שתוקעין על הקרבנות, מתחת יד זה שעל המשוררים וברשותו; וכל אלו התקיעות, בתצורתן הן.

ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי כלי השיר שסועדין את הלויים, כמו שבארנו.

ח. זה שעל הפנסות - הוא מפסי בין הכהנים בכל יום, עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפסי; וארבעה פעמים היו מפסין בכל יום. ובהלכות תמידין אבאר ביצד מפסין.

ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שיימרו הקנים לקרבנות, כף וכף בסלע. וכל מי שהוא חייב תורים או בני יונה, יביא דמיהן למקדש, וזה הממנה נותן הקנים לבצלי הקרבן, ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוזלו הקנים, מספק כשער הזול; ואם הוקרו, מספק כמו שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה. וכל קן שנמצא פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו.

י. זה שעל החותמות - הוא שמקבל דמי נסכים ממחייבי נסכים, ונותן להם חותמות; וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר הנסכים.

יא. ביצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב עליו 'עגל', והשני כתוב עליו 'זכר', והשלישי כתוב עליו 'גדי', והרביעי כתוב עליו 'חוטא'.

יב. כל מי שייביא קרבנותיו למקדש - נותן דמי הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע עשיר, נותן לו חותם אחד שכתוב עליו 'חוטא'; והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה; זה מוציא את החותמות, ומקבל פנגגון מעות. אם הותרו המעות, הותרו ההקדש; ואם פחתו, ישלם זה שעל החותמות מבייתו. מי שאבד חותמו, ממתנין לו עד הערב; אם מצאו במעות יתר כפי חותם שטוען, נותנין לו; ואם לאו, אין נותנין לו. ושם כל היום כתוב על החותם, מפני הרמאין - שלא ישא חותם אצלו עד שייקרו הנסכים.

אחד; ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחוזרין וקוראין אותן בתפלה השניה בספר, וחוזרין וקוראין אותן על פה במנחה.

ח. שמונת ימי חנכה - לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית. ובכל יום שיש בו קרבן מוסף - לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים - לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה. ומה הוא קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות לצאת ליצרים להביא עצים למערכה, ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות נדבה; וזה הוא קרבן העצים. והיה להן כמו יום טוב, ואסורין בו בספד ותענית, ואסורין במלאכה.

י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים למערכה - אסור באותו היום בספד ובתענית ובעשית מלאכה; ודבר זה מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל השבת שלהן; ובחמישי מתירין מפני כבוד השבת. ומפני מה אסרו עליהן לספור ולכבס? כדי שלא יפנסו למעמדן כשהן מגולין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.

הלכות כלי המקדש פרק ז

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על כל דבר ודבר מחמשה עשר דבר אלו ממנה אחד; ואלו הן: אחד על הזמנים, שני על נעילת שערים, שלישי על השומרים, רביעי על המשוררים, חמישי על הצלצל עם שאר כלי שיר, ששי על הפנסות, שביעי על הקנים, שמיני על החותמות, תשיעי על הנסכים, עשירי על החולים, אחד עשר על המים, שנים עשר על מעשה לחם הפנים, שלשה עשר על מעשה הקטרת, ארבעה עשר על מעשה הפרוכות, חמשה עשר על מעשה בגדי כהנה גדולה.

ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה, כדי להכין את המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים - הוא משמר את הזמנים, הוא ואנשיו: בין שיגיע עת הקרבן, מכריז הוא או אחד מאנשיו ואומר: 'עמדו כהנים לעבודה, ולוים לדיכן, וישראל למעמד!' וכוון שישמע קולו, יבוא כל אחד למלאכתו.

ג. זה שעל נעילת השערים - על פיו נועלין, ועל פיו פותחין. ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת השערים, אלא ברשותו; ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת שערים, תקיעה תרועה תקיעה.

ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב על הלויים בכל לילה; וכל מי שישן על משמרתו - מלקין אותו במקלות, ושורפין את כסותו.

ה. זה שעל המשוררים - הוא בורר בכל יום המשוררים שעומדים על הדיוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל

לאבגט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן, היא המגבעת האמורה בכניו, אלא שכהן גדול צונף בה כמו שלופף על השכר, וכניו צונפין בה ככובע; ולפיכך נקראת 'מגבעת'.

ג. בגדי לכן - הן ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול ביום הכפורים: כהנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת. וארבעתם לבנים, וחוטן כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כהנות אחרות יהיו לכהן גדול ביום הכפורים - אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבים. ושתיהן בשלשים מנה משל הקדש. ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו; ומקדיש התוספת, ואחר כך עושה בה הכהנת.

ד. בגדי כהנה - מצותם שיהיו חדשים נאים ומשלשלים, כדרך בגדי הגדולים, שנאמר: "לכבוד ולתפארת". היו מטשטשין, או מקרעין, או ארפין יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן באבנט, ועבד - עבודתו פסולה; היו משחקין, או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו, ועבד - עבודתו כשרה.

ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צאי - אין מלבנין אותו ואין מכבסין אותו, אלא מניחין אותו לפתילות, ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו, גונזין אותן. ובגדי לכן שעובד בהן ביום הצום, אינו עובד בהן פעם שנייה לעולם, אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם שם, שנאמר: "והניחם שם"; והם אסורין בהניה.

ו. מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם - היו עושין מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה; וכהנות כהנים הדיוטים שבלו - היו עושין מהן פתילות למנוחה תמיד.

ז. כל בגדי כהנים, אינן באין אלא משל צבור; ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור, ומתן. וכן כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור, הרי הן כשרין; אף כל קרבנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, כשרים; ובלבד שימסרם לצבור.

ח. בגדי כהנים הדיוטות, היו עושין מהן מחלצות רבות. וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר; ושם כל משמר כחוב על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן, פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים; וכשיצאו, מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו הכלים מערבין, אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 'מכנסים'; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו 'אבנט'; וכן המצנפות פלן בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד.

י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה, או בעת שיצא מן המקדש.

יא. בגדי כהנה, מתן להנות בהן; לפיכך לובש אותן ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט - מפני שהוא שעטנז.

יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין והסלת עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים, מספק להן כמו שפסקו עמו; ואם הוזלו, מספק להן בשער הזול. והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו - הוא הנקרא 'מותר נסכים', ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח. ואין מקצצין את המזבח בעולות העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף.

יד. הכהנים - מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד, ואוכלין בשר הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד - הן חולין במעיהן; לפיכך מעמידין ממנה אחד שיהיה מבקר אותם, ומרפא כל תחלואיהם, ועוסק בהם תמיד, הוא ואנשיו שתחת ידו.

טו. וכן ממנין אחר להיות חופר בורות ושיחין, ומתקן הבורות של רבים - כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל אדם מיושביה ולכל עולי רגלים. ואחד ממנה על כל אמני לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל אמני הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.

טז. זה שעל הפרוכות - ממנה על כל אורגי הפרוכות והרוקמין בהן, שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי פרוכות היו עושין בכל שנה ושנה, להבדיל בין הקדש וקדש הקדשים. וחוטוי הפרוכות כפולין ששה ששה. וארבעה מינין היו בה: שש, ותכלת, וארגמן, ותולעת שני; וכל אחד מהם כפול ששה, הרי עשרים וארבעה חוטין. וטפח היה עביה, ועל שבעים ושנים נירין היתה נארגת; ארפה ארבעים, ורחבה עשרים.

יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני - שבע על שבעה שערי העזרה, ואחת על פתחו של אולם, ואחת על פתחו של היכל, ושתיים לדביר בינו ובין הקדש, ושתיים כנגדן בעליה.

יח. פרכת שנטמאת בולד הטמאה - מטבילין אותה בפנים ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש. ושנטמאת באב הטמאה - מטבילין אותה מבחוץ ושוטחין אותה בחיל, מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה - שוטחין אותה על גב האצטבה, כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה.

יט. וכל הכלים שהיו במקדש, היו להם שניים ושלישיים - שאם נטמאו הראשונים, יביאו השניים תחתיהם.

כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה - עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטות ובגדי כהן גדול, ובאריגתן; ומתחת ידו נעשה הכל. ולשפה היתה לו במקדש.

הלכות פלי המקדש פ'ק ח

א. בגדי כהנה, שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, ובגדי זהב, ובגדי לכן. בגדי כהן הדיוט - הם ארבעה כלים: כהנת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת; וארבעתם של פשתן, לבנים, וחוטן כפול ששה; והאבנט לבדו רקום בצמר.

ב. בגדי זהב - הן בגדי כהן גדול, והם שמונה כלים: הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן וציץ. ואבנט של כהן גדול - מעשה רקום הוא, ואינו דומה במעשיו

בין של כהן הדיוט - משפצת היתה, שהיא בתים בתים באריגתה, כמו בית הכסות, כמו שעושים האורגין בפגדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הכתנת בתפירה.

יז. ארץ הכתנת - עד למעלה מן העקב. וארץ בית יד שלה - עד פס ידו; ורחבו - ברחב היד.

יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט - הם מפתנים ועד ירכים, שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך שהיא הארפכה. ושנצים יש להן; ואין להן לא בית הנקב ולא בית הערוה, אלא מקפין כמין כיס.

יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארפה שש עשרה אמה. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארכו שתיים ושלישים אמה; מקיפו ומחזירו, כרף על גבי כרף. ובגדי כהנה פלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג, שנגמר: "מעשה ארג".

יב. אסור לכהן הדיוט ללכשו אלא בשעת העבודה. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד.

יג. וכל מקום שנגמר בתורה "שש" או "בד", הוא הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע כעצם השמים, שהוא פתוף מן הכחל; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת.

יד. כל מקום שנגמר בתורה "שש" או "שש משור", צריך שיהיה חוט כפול ששה. ומקום שנגמר "בד" - אם היה חוט אחד לבדו, פשר; ומצוה מן המבחר שיהיה כפול ששה. ומקום שנגמר בו "משור" בלבד - צריך שיהיה חוטן כפול שמונה.

טו. כל מקום שנגמר בתורה "מעשה רקם" - הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני האריג בלבד; ו"מעשה חשב" - הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין, פנים ואחור.

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הכתנת, בין של כהן גדול

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט טבת ה'תשס"ז

ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי, שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה.

ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת חב, כך המוציא ביום הכפורים חב. אבל ביום טוב, מתר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי תצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים, בשבת; ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולמימים טובים, כרף ש מערבין לשבת.

ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות - יש לו לערב שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן ביום אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא לרוח אחת.

ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו'; 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא לשבתות'.

ז. אמר לתמשה: 'הריני מערב על איזה מקום שארצה, רצייתי לך, לא רצייתי לא לך' - אף על פי שרצה משתשכה, לך; דבר שהוא מדברי סופרים, יש בו בפרה. וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: 'רצייתי לך,

יום ראשון

הלכות ערובין פרק ח

א. אין מניחין שני ערובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני הערובין, ובשאר היום על הערוב השני - שאין מערבין שני ערובין ליום אחד. טעה וערב לשתי רוחות, כמדמה הוא שמערבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: 'צאו וערבו עלי', אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום - מהלך פרגלי שניהם.

ב. כיצד מהלך פרגלי שניהן? שאינו יכול להלך, אלא במקום שיש לשניהן להלך בו; נתן האחד ערובו ברחוק אלה אמה לרוח מזרח, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב - אין זה שערכו עליו מהלך במערב אלא אלה אמה, פרגלי מי שערב עליו במזרח, ולא יהלך במזרח אלא אלה אמה, פרגלי מי שערב עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני ערובין אלו, אחד ברחוק אלפים למזרח, ואחד ברחוק אלפים למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו.

ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר: 'אם ארע לי דבר מצוה או נלחצתי למחר ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר, ולא נצרכתי לרוח משתיהן - אין שני הערובין אלו ערוב,

ומערכב ואומר: 'אם היום יום טוב, כבר ערכתי מאמש, ואין בדברי היום כלום; ואם אמש היה יום טוב, הרי זה ערוכב'. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן כיום אחד, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

ברייך רחמנא דסייען

יום שני

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת עשור פרק א

א. מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור להדש השביעי, שנאמר: "שבת שבתון היא לכם"; וכל העושה בו מלאכה, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ובעשור וגו' כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה ברצונו בנדון, חייב כרת; ואם עשה בשגגה, חייב קרבן חטאת קבועה (בהמה בין לעשיר ובין לעני).

ב. כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור כרת; וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן] בדרך שמיכין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום הכפורים; וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כף אסור ביום הכפורים. כללו של דבר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת.

ג. ומתיר לקנב את הירק ביום הכפורים, מן המנחה ולמעלה. ומה הוא הקנב? שייסיר את העלין המעפשות, ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפעיעין באגוזין ומפררין ברמונים, מן המנחה ומעלה - מפני עגמת נפש [שתתענה נפשו יותר]. ויום הכפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפריית רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשנוער [בבבל] ובמערכב [ארץ ישראל], שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא כשבת לכל.

ד. מצות עשה אחרת יש ביום הכפורים, והיא לשבת בו מאכילה ושתייה, שנאמר: "תענו את נפשתיכם" - מפני השמועה [שנמסרה ממש רבנו] למדו, ענוי שהוא לנפש, זה הצום; וכל העם בו, קיים מצות עשה. וכל האוכל או

לא רציתי לא אלה, אלא אהיה ככני עירי' - כל שבת שירצה ילך, אף על פי שרצה משתתף.

ח. המערכב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום טוב - אף על פי שהוא ערוכב אחד לרוח אחת לשני הימים - צריך שיהיה הערוכב במקומו מצוי כליל ראשון וכליל שני, כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו וכא לו, אם היה ליל יום טוב; ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתחשף, ואוכלו אם היה ליל שבת, או מביאו אם היה ליל יום טוב - מפני שהן שתי קדשות, ואינם כיום אחד, כדאי שנאמר: 'מליל ראשון קנה הערוכב לשני ימים'.

ט. נאכל הערוכב בראשון - קנה הערוכב בראשון, ואין לו ערוכב לשני; ערב ברגליו בראשון, צריך לערב ברגליו בשני, והוא שילף ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו שיקנה שם שביתה. ערב בפת בראשון - אם רצה לערב ברגליו בשני, הרי זה ערוכב; ואם רצה לערב בפת, צריך לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון.

י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין על הראיה - יראה לי שהן כיום אחד, וקדשה אחת הן.

יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערוכבין בשתי רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני הערוכבין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו להגיע לערוכב של יום השני ביום הראשון, אין ערוכב השני ערוכב - שהערוכב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום, וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערוכב ביום הראשון, הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.

יב. כיצד? הרי שהניח ערוכו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוכב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלה ברוח מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערוכב, שהרי ביום הראשון אין זה הערוכב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום.

יג. אבל אם הניח ערוכו ברחוק אלה וקמש מאות אמה מביתו ברוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוכב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוף קמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערוכב, שהרי אפשר לו שיגיע לו ביום הראשון.

יד. יום טוב שחל להיות בערב שבת, אינו עושה ערוכב ביום טוב, לא ערוכב חצרות, ולא ערוכב תחומין - אלא מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת, מערב מיום רביעי ערוכב תחומין וערוכב חצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי זה מערב ערוכב חצרות בחמישי ובערב שבת, ומתנה; אבל לא ערוכב תחומין.

טו. כיצד מתנה? אומר בחמישי: 'אם היום יום טוב, אין בדברי כלום; ואם לאו, הרי זה ערוכב'; ולמחר חזרו

ה. אכל אכלים שאינן ראויין למאכל אדם, כגון עשבים המרים או שרפים (הנוטפים מאילנות) הכאושין (מלובלכים), או ששתה משקין שאינם ראויין, כגון ציר (מי דג מלוח) או מורקס (שומן דג מלוח) וחמץ חי - אפלו אכל ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הפרת; אכל מפין אותו מפת מרדות.

ו. שתה חמץ מזוג (מעורב) במים, חיב. הפוסט (בפיר) פלפלין וזנגביל (קנמון) יבש וכיוצא בהן, פטור; אכל זנגביל רטב, חיב. אכל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים (ענפי גפן רכים), חיב. ואלו הן לולבי גפנים? כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה - הרי הם פעצים, ופטור. וכן כל פיוצא באלו.

ז. אכל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר (מיין) שעל גבי גר, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערכים עם האכל, כאכל הן חשובין. היה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל אכלין שאינן ראויין לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבע בזה.

ח. חולה שיש בו סכנה ששאל (ביקש) לאכל ביום הכפורים - אף על פי שהרופאים הבקיאין אומרין 'אינו צריך' - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכילין אותו על פיו; והוא, שיהיה רופא אמן (מומחה). רופא אחר אומר 'צריך', ואחר אומר 'אינו צריך' - מאכילין אותו; מקצת הרופאים אומרין 'צריך', ומקצתן אומרין 'אינו צריך' - הולכין אחר הרב או אחר הבקיאין; ובלבד שלא יאמר החולה 'צריך אני'; אכל אם אמר 'צריך אני' - מאכילין אותו. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו בלן בקיאין, ואלו שאמרו 'צריך' פמגן שאמרו 'אינו צריך' - מאכילין אותו.

ט. עברה (מעוברת) שהריחה (מאכל מטיים), לוחשין לה באונה שיום הכפורים הוא: אם נתקררה דעתה בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתלשב נפשה. וכן מי שאחזו בלמוס (חולי הרעבון), מאכילין אותו עד שיאורו עיניו; אפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין משהין עד שימצאו דברים המתירין.

י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מחנכין אותו (לצום) שעות. כיצד? היה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכילין אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע. לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן אחת עשרה שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות (למטה) - הרי הן גדולים לכל המצוות, ומשלימין (את כל הצום) מן התורה; אכל אם לא הביאו שתי שערות - צדין קטנים הן, ואינן משלימין אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מבן תשע - אין מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבואו לידי סכנה.

שונה בו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה, ונקרתה"; מאחר שענש הפתוב כרת למי שלא נתענה, למדנו שמנהרין אנו בו על אכילה ושתיה. וכל האוכל או השותה בו בשוגג, חיב קרפן מטאת קבועה.

ה. וכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחץ בו או לסוף בו (שמן) או לנעל את הסנדל או לבעל. ומצנה לשבת מפל אלו, כדרך ששובת מאכילה ושתיה, שנאמר: "שבת שבתון" - שבת לענין מלאכה, ושבתון לענינים אלו. ואין חיבין כרת או קרפן, אלא על אכילה ושתיה; אכל אם רחץ או סף או נעל או בעל, מפין אותו מפת מרדות.

ו. כשם ששובת מלאכה בו, בין ביום ובין בלילה - כף שבות של ענוי, בין ביום ובין בלילה. וצריך להוסיף מחל על קדש בכניסתו וביציאתו, שנאמר: "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש, בערב" - פלומר, התחל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוף לעשירי; וכן ביציאה שונה בעניו מעט מלילי אחד עשר סמוף לעשירי, שנאמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם".

ז. נשים שאוכלות ושותות עד שחשקה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על קדש - אין ממחין בינן, שלא יבואו לעשות בידון; שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו; והנח להן שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין. וכן כל הדומה לזה.

יום שלישי

הלכות שביתת עשור פרק ב

א. האוכל ביום הכפורים מאכילין הראויין לאדם ככותבת הגסה (תמר גדול), שהיא פחות מכביצה במעט - הרי זה חיב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתית אדם כמלא לגמיו של שותה, כל אחד ואחד לפי לגמיו - חיב; וכמה מלא לגמיו? כדי שישלגם לצד אחד ויראה מלא; ושעור זה באדם בינוני - פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. ואכילה ושתיה, אין מצטרפין לשעור אחד.

ב. אחד האוכל אכלים המתירין, או שאכל דברים האסורין, כגון פגול (קרוב שנפסל במחשבה) ונותר (קרוב שעבר זמן אכילתו) וטבל (פירות שאינן מעושרין) ונבלות וטרפות וחלב או דם, הואיל אכל אכלים הראויין לאדם, הרי זה חיב פרת משום אוכל ביום הכפורים.

ג. אכל או שתה פחות משעור זה, אינו חיב כרת; אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שעור, אין חיבין כרת אלא על כשעור. והאוכל או השותה חצי שעור, מפין אותו מפת מרדות (מלקות מדרבנן).

ד. אכל מעט וחרו ואכל וחרו ואכל - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת שלש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשעור; ואם לאו, אין מצטרפות לכשעור. שתה מעט וחרו ושתה וחרו ושתה - אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית רביעית, מצטרפין לשעור; ואם לאו, אין מצטרפין.

יום רביעי

הלכות שביתת עשור פרק ג

א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בתמין בין בצונן, בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור להושיטה במים. והמלך והפלה רוחצין את פניהן - פלה, כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בפניו, שנאמר: "מלך בלפניו תחזינה עיניך". ועד כמה נקראת 'פלה'? עד שלשים יום.

ב. מי שהיה מלכלף בצואה או טיט - רוחץ מקום הטנופת כדרך, ואינו חושש ומדיחה אשה ידה אחת במים, ונותנת פת לבנה. והחולה רוחץ כדרך, אף על פי שאינו מספן. וכל חבכי טבילות טובלין כדרך, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.

ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח הוא, מקנח במפה ודי; ואם יבש הוא או שנתלכלף - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג, ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המתר. ולא אמרו שהרואה קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא כשתקנו טבילה לבעלי קריין; וכבר בארנו, שבטלה תקנה זו.

ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שפניח אדם ידו עליו ותעלה בה לחלוהית שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק בה לחלוהית - אסור לישוב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש מים ויצטנן בו [יקרר גור], שהמים נוזלים מדפנו; אפלו כלי מתכות אסור, שמא ינתזו מים על בשרו. ומתר להצטנן בפרות.

ה. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה אותה במים, ומנגבה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת הבגדים; ולמהר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש בה קר הרבה.

ו. ההולף להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש. ועושה מצוה שהלף לעשותה, וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחזר - אינו הולף, ונמצא נכשל [נמנע] מן המצוה. וכן ההולף לשמר פרוטיו - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש; ויכלבד שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי בגדיהם, כדרך שעושין בחל.

ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפלו ברגלו אחת; ומתר לצאת בסנדל של שעם [מעין אלון] ושל גמא [גומי] וכיוצא בהן. וכורף אדם בגד על רגליו ויוצא בו - שהרי קשי הארץ מגיע לרגליו, ומרגיש שהוא יחף. התינוקות - אף על פי שהן מתרין באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה, מונעין אותן ממנעל וסנדל.

ח. מתר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא

בה, כדי שלא תשכנו. והחיה [יולדת] מתרת לנעל את הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה פיוצא בה, אף על פי שאין שם סכנה.

ט. אסור לסוף מקצת גופו ככל גופו, בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף על פי שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אבעבועות] בראשו - סף כדרך, ואינו חושש.

י. יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים, כדי שתהיה לו בשבת פנים מאשתו ולא יבוא לידי תשמיש המטה; ויש מקומות שנהגו שלא להדליק, שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת, חביבין הכל להדליק בכל מקום - שהדלקת נר בשבת חובה.

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג; (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת יום טוב פרק א

א. ששת הימים האלו שאסרן הפתוב בעשיית מלאכה - שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד החדש השביעי - הן הנקראין 'מים טובים'. ושביתת בלן שנה, שהן אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצרף אכילה, שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש"....

ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קיים מצוות עשה, שהרי נאמר בהם "שביתון", כלומר שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצרף אכילה, כגון שבת או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצוות עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים והתראה, לוקה מן התורה.

ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שורע וכנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת [משום ש]; חלוק מלאכות לשבת [לחייב על כל מלאכה ומלאכה], ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

ד. כל מלאכה שחביבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום טוב שלא לצרף אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה

יערים (וירבה מתוך כוונה לשייר). ואם הערים - הרי זה אסור, ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהמירו במערים יותר מן המזיד.

יב. מי שהיתה לו בהמה מסכנת (נטוה למות) - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה בזית צלי מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל פיוצא בזה.

יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים או פלבים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מומנין (לסעודה) את הגוי בשבת, ואין מומנין אותו ביום טוב - גזרה, שמא ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאליו - אוכל עמהם מה שהן אוכלין, שפכר הכינוהו.

יד. בהמה שחצנה של גוי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה בזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל (חייילים) שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב - אם בשנותנין ממנה פת לתינוק אין מקפידין, מתר לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת ראויה לתינוק. עסת הפלבים - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, נאפית ביום טוב. **טו.** המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאלו באו לו אורחים, הנה אותו תבשיל ראוי להם. עשה לנפשו והותר, מתר להאכיל ממנו לגוים ולבהמה.

טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה, ועושין אותן ביום טוב, שנאמר: "אשר יאכל לכל נפש", לכל שבצרך הגוף. לפיכך, מתמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ (שמא יחס שלא לצורך). וחמין שהוחמו מערב יום טוב, רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה, אלא בשבת בלבד.

יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות (שחכמים הוסיפו חומרה והשבתה) - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתרין ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצרך אכילה, וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת, מתר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה (כדלקמן) - שהמקצה אסור ביום טוב, ומתר בשבת; מפני שיום טוב קל משבת, אסרו בו המקצה - שמא יבואו לזלזל בו.

יח. פיצד? תרגלת העומדת (המיועדת) לגדל ביצים, ושור העומד לחרישה, ויוגי שוכף, ופרות העומדין לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל מהן ביום טוב, עד שיקיין אותן מערב (החג), ויחשב עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו צריך הכנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנולד

מקשות לרשות וההבערה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב לצרך אכילה, התרה שלא לצרך אכילה; לפיכך, מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, מקשות לרשות. וכן מתר להבעיר, אף על פי שאינו לצרך אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו צרך אכילה - מתר, כגון שחיטה ואפיה ולישה וכיוצא בהן; וכל שאין בהן צרך אכילה - אסור, כגון אריגה וכתיבה ובגן וכיוצא בהן.

ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מערב - אסור חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצרך אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזרה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מערב ליום טוב, ונמצא יום טוב פלו הולך בעשית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב, ויוליף ויביא כל מה שירצה, וישלים חפציו, ולא יהא כמי שידי אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מערב - הואיל ויש בהן עסק (התעסקות), אין עושין אותן ביום טוב.

ז. פיצד? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין, ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין (בנפה) ביום טוב - שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מערב, ואין בקך הפסד ולא חסרון.

ח. אבל לשין, ואופין, ושוחטין, ומבשלין ביום טוב - שאם עשה אלו מערב, יש בקך הפסד או חסרון; שאין להם חס או תבשיל שבשל היום, כלחם שנאפה מאמש (מערב יו"ט) וכתבשיל שנתבשל מאמש; ולא בשר שנשחט היום, כבשר שנשחט מאמש. וכן כל פיוצא באלו. וכן מכשירי אכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מערב - עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת (כתישת) תבלין וכיוצא בהן.

ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שיאכל בחל; ולא התרה מלאכה שהיא לצרך אכילה, אלא כדי להנות בה ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר לאכל המותר בחל.

י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, אף על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד - שבזמן שהפת מרבה, היא נאפית יפה. ומולח אדם כמה חתיכות בבת אחת, אף על פי שאינו צריך לא לחתיכה אחת. וכן כל פיוצא בזה.

יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובכלבד שלא

באחד מהן - אסורה בשני; וכן כל פיוצא בביצה. ואפלו נולדה ביום טוב שני, לא תאכל בשבת הסמוכה לה.

יום שישי

הלכות שביתת יום טוב פרק ב

א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה [- מופרש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו]. ועגל שנולד ביום טוב - אם הייתה אמו עומדת לאכילה, מתר; מפני שהוא מוכן על גב [- אגב] אמו; ואלו שחט אמו - היתה זה שבמעה מתר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.

ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ויבאות ולנות בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אכל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם באו ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה, ואין דעת אנשי העיר עליהן.

ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב ומוותרת באכילה - הואיל ולא הייתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרב] לראות מומי קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] - גזרה שמא יתייבן החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אכל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אסור.

ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרין [בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל לבור, עושה לו פרנסה [מאכילו] במקומו - שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחטה ביום טוב. "אותו ואת בנו" [-בהמה וולדה] שנפלו לבור [שאסור לשחטם ביום אחד] - מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו, ומערים [מתחכם] ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים, התירו להערים. בהמת חזן שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפשר שתמצא פשרה, ותאכל.

ה. אונן ותרנגולין ויונים שבבית - הרי אלו מוכנין, ואין צריכין זמון [מערב יו"ט]. אכל יוני שוכף ויוני עלה וצפרים שקננו בטפיחין [כלי חרס הבנויים בכתלים] או בכירה [בבנין] - הרי אלו מקצה, וצריף לזמן מבערב ולומר: 'אלו ואלו אני נוטל'; ואינו צריף לנענע [את קיניהם].

ו. זמן [חישב לאכול] שחרים ולבנים, ומצא שחרים במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני אומר: 'שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן, וכל ספק מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל אסור; שלשה ומצא שנים, מתרין. זמן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - אם אין שם קן אלא הן ואינו יכולין לפרת, ואף על פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתרין; שאין המדדה [מקפץ] מדדה אלא כנגד קנו בשורה.

[שנוצר מצב חדש ביו"ט, כגון כלי שנשבר-] אסור.

יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך, ביצה שנולדה ביום טוב [שחל -] אחר השבת - אסורה, אף על פי שהתרנגולת עומדת לאכילה; הואיל ומאמץ [אתמול] נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת, אסורה - גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

כ. וכשם שאסור לאכילה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נהערכה באלף - בלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש לו מתירין [שיש אפשרות להתירו], אפלו באלף אלפים אינו בטל. השוחט תרנגולת ביום טוב, ומצא בה ביצים גמורות [מוכנות] - הרי אלו מותרות; שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי [מקרה קרה], לא גזרו בו.

כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, שני ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר זה, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום.

כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים - כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום שבות, בין במלאכה, בין שיצא חוץ לתחום - מכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן], או מנדין אותו, אם לא היה מן התלמידים [תלמידי חכמים]. וכשם שהראשון אסור בספד ותענית ותיב בשמחה, כך השני; ואין לגייתיהן הפרש, אלא לענין המת בלבד.

כג. ביצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו גוים; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו כל צרכיו, כגון עשית המטה והפירת תכריכין וקציצת הבשמים וכן כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת כהל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן, ואינן ביום אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה מתר. ביצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני; חיה ועוף שנצודו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון, יאכל בשני. וכן מתר לכהל את העין ביום טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים טובים של ראש השנה - קדשה אחת הן, ויכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המת בלבד. אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה, אסורה בשני; וכן כל פיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה

להסקה; לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפוד לצלות בו בש"ר. וכן כל פיוצא בזה.

יד. נוטלין עצים הסמוכין לדפני ספה, ומסיקין בהן. אבל אין מביאין עצים מן השדה, אפלו היו מכנסין שם מבפנים; אבל מגבב הוא בשדה [מלקט עצים] מלפניו, ומדליק שם. ומביאין מן המכנסין שברשות היחיד, ואפלו היתה [הרשות] מקפת שלא לשם דירה; ובלבד שיהיה לה פותחת [- שגירה], ויהיה בתוך תחום השבת; ואם חסר אחד מכל אלו, הרי הן מקצה.

טו. עלי קנים ועלי גפנים - אף על פי שהן מכנסין בקרפף [מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - כיון שהרוח מפזרת אותן, הרי הן כמפזרין ואסורין; ואם הניח עליהן כלי כבד מערב יום טוב, הרי אלו מוכנין.

טז. בהמה שמתה ביום טוב - אם היתה מספנת [נוטה למוח] מערב יום טוב, הרי זה מתתקה לפלבים; ואם לאו, הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא יזינה ממקומה. בהמת קדשים שמתה, ותרומה שנטמאת - לא יזינה ממקומה.

יז. דגים ועופות וחייה שהן מקצה - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נוהגין לפניהן מזונות, שפא יבוא לקח מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה, אסור לטלטלו.

יח. המכניס עפר מערב יום טוב - אם יחד לו בהצור קרן זוית - הרי זה מוכן, ומתיר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו. וכן אפר שהסק מערב יום טוב, הרי זה מוכן. ושהסק ביום טוב - כל זמן שהוא חם כדאי לצלות בו ביצה - מתיר לטלטלו, שצדין אש הוא; ואם לאו - אסור לטלטלו, מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר [יתד] נעוץ [בקרע] מערב יום טוב, ונתקו [עקרו] ביום טוב והעלה עפר - אם היה אותו עפר תחת [דר], הרי זה מכסה בו ומטלטלו; אבל אם העלה גוש עפר, הרי זה לא יכתש אותו ביום טוב.

שבת קודש

הלכות שביתת יום טוב פרק ג

א. מי שהיה לו עפר מוכן, או אפר שמתיר לטלטלו - הרי זה שוחט חיה ועוף, ומכסה דמם. ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי - הרי זה לא ישחט; ואם עבר ושחט, לא יכסה דמם עד הערב. וכן ברביה שהיא ספק אם חיה היא אם בהמה, אין שוחטין אותה ביום טוב; ואם שחט - לא יכסה דמו עד לערב, אפלו היה לו עפר מוכן או אפר, שפא יאמר הרואה: 'חיה ודאית היא, ולפיכך כסה דמו ביום טוב', ויבוא הרואה להתיר חלבו.

ב. וכן השוחט חיה ועוף מערב יום טוב, לא יכסה דמם ביום טוב. שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב דמם [וח בוח], לא יכסה אותן עד לערב; ואם היה לו עפר מוכן או אפר, ויכול לכסות הפל בדקירה [בבת] - אחת - הרי זה יכסהו.

ז. דגים שבביכרין [בריכות] גדולים, וכן חיה ועוף שבביכרין [מקומות מגודרים] גדולים - כל שהוא מחסר צידה, עד שאמרין [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה ונצודנו' - הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב; ואם צד, לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה שקננה [בנתה קו לבניה] בפרדס הסמוך לעיר - ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה, אינן צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

ח. מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

ט. בית [אטום] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] ונפחת [נשבר הכותל], נוטל ממקום הפחת. העומד על המקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם [יסמן] ויאמר: 'מכאן ועד כאן אני נוטל'; ואם לא רשם, לא יטל.

י. גוי שהביא תשורה לישראל ביום טוב - אם יש מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין בכדי שייעשו [שיעור זמן שמשפיק לביצוע המלאכה]; אפלו הדס וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב, עד שימתין בכדי שייעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמתאמול געקר או נצוד - אם הביאו מתוך התחום, מתיר; ואם הביאו מחוץ לתחום, הרי זה אסור לו. והבא בשביל לשראל זה מחוץ לתחום, מתיר לישראל אחר.

יא. עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד [- כעת באו לעולם]; ואם נשרו לתוך התנור, מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן. ערמת התבן ואוצר [מחסן] של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם כן הכין מבפנים, מפני שהן מקצה; ואם היה התבן מערב בקוצים, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.

יב. אין מבקעין עצים מצואר [שורה] של קורות [העומדות לבניה], מפני שהן מקצה. ולא מן הקורה שנושברה ביום טוב, מפני שהוא נולד. וכן כלים שנושברו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד; אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים שנושברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבפנים. פיוצא בו, אגוזין ושקדין שאכלן מערב יום טוב, מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב, אין מסיקין בקלפיהן. ויש גסחאות שיש בהן, שאם אכלן מבפנים, אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצוי; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

יג. קוץ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי

וּרְפַשׁ שְׁבִסְבִיבוֹת הַנְהַר - והוא, שָׂרְכֹכוּ מֵאֲמַשׁ. אֲכַל לִגְבַל [לעֵרְבָב] טֵיט בְּיוֹם טוֹב, אָסוּר; וַיִּמְתָּר לִגְבַל אֶת הָאֶפֶר, לְסֵתָם בּוֹ פִי הַתְּנוּרָה.

יא. תְּנוּרָה וְכִירִים חֲדָשִׁים - אֵין סְכִין אוֹתָן בְּשִׁמּוֹן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין שְׁטִין אוֹתָן בְּמִטְלִית. וְאֵין מְפִיגִין [מקוררים] אוֹתָן בְּצוּנָה כְּדִי לְחַסְמָן [לחזקם]; וְאִם בְּשִׁבִיל לְאֵפוֹת בְּהוֹן, מִתָּר. אֵין מְלַבְּנִין אֶת הָאֲבָנִים [באש] לְצִלוֹת אוֹ לְאֵפוֹת עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שְׂמַחְסָמָן. וּמִסִּיקִין וְאוֹפִין בְּפוּרְנֵי [תנור חרט], וּמְחַמִּין חֲמִין בְּאַנְטִיכִי [יורה גדולה].

יב. אֵין עוֹשִׂין גְּבִינָה בְּיוֹם טוֹב - שְׂאֵם גִּבֵּן מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אֵין בְּזוֹה חֲסֵרוֹן טַעַם. אֲכַל דְּכִין [כוחותיים] אֶת הַתְּבֻלִין כְּדִרְכָּן - שְׂאֵם יְדוּף אוֹתָם מְבַעֲרֵב, יְפוּג טַעַמָּן. אֲכַל מֶלַח - אֵינוֹ נְדוּף בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא אִם כֵּן הִטָּה הַמְּכַתֵּשׁ אוֹ שְׂיִדוּק בְּקַעֲרָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, כְּדִי שִׂישְׁנָה; שְׂאֵם שַׁחַק הַמְּלַח מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, לֹא יְפוּג טַעַמּוֹ. וְאֵין שׂוֹחֲקִין אֶת הַפְּלִפְלִין בְּרַחֲמִים שְׁלֵהֶן, אֲלֵא דָף אוֹתָן בְּמְדוּכָה כְּכַל הַתְּבֻלִין.

יג. אֵין כּוֹתְשִׁין אֶת הַרְּיפּוֹת [גרגרי תבואה] בְּמַכְתֵּשֶׁת גְּדוּלָה; אֲכַל כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֵּשֶׁת קְטָנָה, שְׁנֵה הוּא הַשְּׁנוּי שְׁלָהּ. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲפֵלוֹ בְּקִטְנָה אָסוּר; שֶׁהַתְּבֹאָה שְׁלֵהֶן, טוֹכָה הִיא; וְאִם כּוֹתְשִׁין אוֹתָהּ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אֵין בְּכָף הַפְּסֵד.

יד. הַקָּמַח - אֵף עַל פִּי שְׂרָקָדוֹ [בנפה] מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב וְהִסִּיר מִמֶּנּוּ הַסִּבִּין - אֵין מְרַקְדִין אוֹתוֹ פְּעַם שְׁנֵי בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא אִם כֵּן נִפְל בְּתוֹכוֹ צְרוּר [רגב אדמה] אוֹ קִיסַם [נסורת עץ] וְכִיּוּצָא בָּהֶן. וְאִם שְׁנֵה, מִתָּר, כְּגוֹן שְׂרָקָד מֵאַחֲרֵי הַנְּפָה אוֹ שְׂרָקָד עַל גְּבִי הַשְּׁלֵחָן, וְכִיּוּצָא בְּשְׁנוּי זֶה.

טו. מוֹלְלִין מְלִילוֹת [מקלפים שבליים באמצעות שפופים באצבעות] וּמְפָרְכִין [מקלפים] קְטָנוֹת בְּיוֹם טוֹב, וּמְנַפֵּחַ [מוציא בכח אויר מפיו] עַל יָד עַל יָד [מעט מעט] בְּכַל כַּחוֹ וְאוֹכֵל - וְאֲפֵלוֹ בְּקוֹנוֹן [כלי כעין נפה] אוֹ בְּתַמְחֻי [קערה גדולה], אֲכַל לֹא בְּנֶפֶשׁ וְלֹא בְּכִבְרָה. וְכֵן הַבוֹרֵר קְטָנוֹת בְּיוֹם טוֹב - בּוֹרֵר כְּדִרְכּוֹ בְּחִיקוֹ וּבְתַמְחֻי, אֲכַל לֹא בְּנֶפֶשׁ וְלֹא בְּטַבְּלָא וְלֹא בְּכִבְרָה.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֶאֱכַל מְרַבָּה עַל הַפְּסֵלֶת; אֲכַל אִם הֵיטָה הַפְּסֵלֶת מְרַבָּה עַל הָאֲכָל, בּוֹרֵר אֶת הָאֲכָל וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסֵלֶת. וְאִם הִיָּה טְרַח בְּכִרְיִית הַפְּסֵלֶת מִן הָאֲכָל יִתָּר מִטְרַח בְּרִיִּית הָאֲכָל מִן הַפְּסֵלֶת - אֵף עַל פִּי שֶׁהֶאֱכַל מְרַבָּה, בּוֹרֵר אֶת הָאֲכָל וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסֵלֶת.

יז. אֵין מְסַנְיִין אֶת הַחֲרָדֵל בְּמַסְנַגַּת שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שְׁנֵרְאָה כְּבוֹרֵר; אֲכַל נוֹתְנִין בְּיַצֵּה בְּמַסְנַגַּת שֶׁל חֲרָדֵל, וְהוּא מְסַתְּנֵן מֵאֲלִיּוֹ. וְאִם הֵיטָה הַמְּשַׁמְרֵת [מסננת לשמורים] תְּלוּיָהּ, מִתָּר לְתַן לָהּ יַיִן בְּיוֹם טוֹב; אֲכַל לֹא יִתְּלָהּ בְּתַחֲלָה [ביו"ט], שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל. וּמְעַרִים וְתוֹלָה אֶת הַמְּשַׁמְרֵת לְתוֹלֹת בַּהּ רְמוּנִים, וְתוֹלָה בַּהּ רְמוּנִים; וְאִחֵר כְּךָ נוֹתֵן לְתוֹכָהּ שְׂמָרִים.

ג. הַשׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מִתָּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צֶמֶר לְמָקוֹם הַסִּפִּין בְּנִדּוֹ [שהוא שינוי מצורת הגזיזה הרגילה] - וּבְכַלְבָּד שְׁלֹא יִזְיָנּוּ [ישלפנו] מִמְּקוֹמוֹ [- את הצמר שתלש], אֲלֵא יִשְׂאָר שֵׁם מְסַבֵּף בְּשִׂאָר צֶמֶר הַצְּוֹאָר; אֲכַל בְּעוֹף - לֹא יִמְרֹט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָרְכּוֹ [למרוט ביד], וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב.

ד. הַמְּפָשִׁיט עוֹר הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, לֹא יִמְלַחְנוּ - שְׁנֵה עֵבוֹד הוּא, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שְׁלֹא לְצַרֵּף אֲכִילָה. אֲכַל נוֹתְנָה לְפָנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה, כְּדִי שִׂיִּדְרְסוּ עֲלָיו וְלֹא יִפְסֵד; וְלֹא הִתִּירוּ דְּבָר זֶה אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂמַחַת יוֹם טוֹב, כְּדִי שְׁלֹא יִמְנַע מִלְּשׁוֹחֵט. וּמִתָּר לְמַלַּח בְּשֶׁר לְצָלִי עַל גְּבֵי הָעוֹר, וּמְעַרִימִין [מתחכמים] בְּדָבָר זֶה; בְּיַצֵּד? מוֹלַח מְעַט בְּשֶׁר מִכָּאֵן וּמְעַט מִכָּאֵן, עַד שִׂימְלַח הָעוֹר בְּלוֹ.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹלַח לְצָלִי שְׂאֵינוֹ צָרִיף מְלַח הַרְּבָה; אֲכַל לְקַדְרָה, אָסוּר לְמַלַּח עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין מוֹלַחִין אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מְהַפְּכִין בָּהֶן, וְאֵין שׂוֹחֲטִין אוֹתָן בְּרוּחַ עַל גְּבֵי יְתוּדוֹת - מִפְּנֵי שְׂאֵינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה.

ו. הַמְּפָשִׁיט אֶת הַבְּהֵמָה, לֹא יִרְגִיל בְּיוֹם טוֹב. בְּיַצֵּד הוּא הַמְּרַגִּיל? זֶה שִׂיּוּצָא כָּל הַבְּשָׂר מְרַגֵּל אַחַת, כְּדִי שִׂיּוּצָא כָּל הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע; מִפְּנֵי שֶׁטְרוּחַ בְּהַפְּשִׁיט זֶה טְרַח גְּדוּל, וְאֵין בּוֹ צָרֵף לְמוֹעֵד. וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד [כעין ידית] בְּבִשּׂוּר; וְהוּא, שִׂיעֲשֶׂה בְּסִפִּין - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל. וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת סִימָן בְּבִשּׂוּר.

ז. מוֹלְגִין [שורין בחמים] אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַרְּגָלִים, וּמְהַבְּהִיבִין [חורכים מעט] אוֹתָן בְּאוּר; אֲכַל אֵין טוֹפְלִין [מורחים] אוֹתָן בְּחִרְשִׁית וְלֹא בְּאֲדָמָה [שהם חומרים מסירי שער], וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן בְּמַסְפָּרִים. וְכֵן אֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיָּרֵק, בְּתַסְפֵּרֶת [כלי] שְׁלוֹ; אֲכַל מְתַקְּנִין אֶת הָאֲכָל שִׂישׁ בּוֹ קוֹצִים, כְּגוֹן קֶנֶרֶס וְעַכְבִּיּוֹת [צמח עוקצני], בְּתַסְפֵּרֶת.

ח. מִתָּר לְלוּשׁ עֶסֶה גְּדוּלָה בְּיוֹם טוֹב. וְהֵלֵשׁ עֶסֶה מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אֵין מְפָרִישׁ מִמֶּנּוּ חֲלָה בְּיוֹם טוֹב; וְאִם לִשְׂהָ בְּיוֹם טוֹב, מְפָרִישׁ מִמֶּנּוּ חֲלָה וְנוֹתְנָה לְכַהֵן. וְאִם הֵיטָה עֶסֶה טְמֵאָה, אוֹ שְׁנַטְמָאת הַחֲלָה - לֹא יִבְשַׁל אֶת הַחֲלָה; שְׂאֵין מְבַשְּׁלִין בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא לְאֲכָל, וְזוֹ לְשִׂרְפָה עוֹמְדָת. וְכֵן אֵין שׂוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, שְׂאֵין שׂוֹרְפִין קְדָשִׁים שְׁנַטְמָאוֹ בְּיוֹם טוֹב - שֶׁשִּׁרְפַת קְדָשִׁים שְׁנַטְמָאוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנַאָמַר: "בְּאֵשׁ יִשְׂרָף", וְעֲשִׂית מְלָאכָה שְׂאֵינָה לְצַרֵּף אֲכִילָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה דוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה.

ט. בְּיַצֵּד יַעֲשֶׂה בָּהּ? וַיִּנְחָנָה עַד הָעַרְב, וַיִּשְׂרַף אוֹתָהּ. הִיָּה יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, שְׂאֵם וַיִּנְחָנָה תַּחְמִיץ - לֹא יִפְרִישׁ אֶת הַחֲלָה בְּצַק, אֲלֵא יֵאָפֵה אֶת כָּל הָעֶסֶה הַטְּמֵאָה, וְאַחֵר כְּךָ יִפְרִישׁ הַחֲלָה לְחֵם.

י. אֵין אוֹפִין בְּפוּרְנֵי [תנור חרט] חֲדָשָׁה - גְּזֵרָה שְׂמָא תַּפְּחַת [יפול גג] וְתַפְּסִיד [תקלקל] הַלְּחָם, וַיִּמְנַע מִשְׂמַחַת יוֹם טוֹב. אֵין גּוֹרְפִין [טיט שב-] תְּנוּרָה וְכִירִים, אֲכַל מְכַבְּשִׁין [ממרחים] אֶת הָאֶפֶר שְׁבָהּ; וְאִם אֵי אֶפְשָׂר לְאֵפוֹת בּוֹ אוֹ לְצִלוֹת בּוֹ אֲלֵא אִם כֵּן גְּרַף, מִתָּר. וְסוֹתְמִין פִּי הַתְּנוּרָה בְּטֵיט

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — י"ט ט"ז טבת ה'תשס"ז

יום ראשון

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.

המצוה הקל"ח — הצווי שנוצטוינו שייחזרו כל-הקרקעות המכורים בשנה זו — לבעליהם, ויצאו מתחת ידי הקונים, בלי דמים. והוא אמרו יתעלה: "ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו, שגאלה זו תהיה בשנה זו ואמר: "בשנת היובל הזאת תשבו איש אל-אחזתו" (שם, יג). וכבר עסק הכתוב בדיני מצוה זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא רוצה לפדות את-אדמתו המכורה קדם שתחול שנת היובל. ובאר גם-כן שדין זה מיחד לקרקעות שהן מחוץ לחומת הערים, ושהחצרות והבתים הבנויים בפפרים — כיון שלא נבנו מבפנים לחומה, הרי דינם כדין השדות והגנות. והם בתי החצרים שעליהם אמר הכתוב: "על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו ויביבל יצא" (שם, לא) וכבר נתבארו דיני מצוה זו בערכים (ערכין כט:). וגם היא אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג.

המצוה הרכ"ז — האזהרה שהזרנו מלמכור אדמותינו בארץ כנען לצמיתות, והוא אמרו: "והארץ לא תמכר לצמיתת" (שם, כג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף ערכין (כט, ואילך).

המצוה הקל"ט — הצווי שנוצטוינו שתהא פדית הקנינים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף שנה אחת בלבד, ואחרי השנה תקימו בידי הקונה ולא יצאו ביובל, והוא אמרו יתעלה: "ואיש פי ימכר בית-מושב עיר חומה וגו'" (שם, כט), ומצוה זו היא דין בתי ערי חומה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא:). והיא אינה נוהגת אלא בארץ.

יום שני

מצות לא תעשה קסט. קע.

מצות עשה קפג.

מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.

המצוה הקס"ט — האזהרה שהזהר כל-שכט

לוי מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים), והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לפנהיגם הלויים כל-שכט לוי חלק ונחלה" (דברים יח, א). המצוה המשלימה מאה ושבעים — האזהרה שהזהר עוד כל-שכט לוי מלקחת חלק בבזה שבוזזים בשעת כבוש ארץ ישראל. והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לפנהיגם הלויים כל-שכט לוי חלק ונחלה". ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "חלק בבזה, ונחלה בארץ". אפשר לה להקשות עלי ולומר: למה מניית שני ענינים אלו שתי מצות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה מלקחת חלק בבזה, והלא הם בלאו אחד והרי זה לאו שבכילות שהקדמת (כתבת בהקדמה — לעיל הכלל התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שכבר נתחלק לאו זה ואמר: "ונחלה לא-יהיה-לו" (שם, ב), והרי הם שני לאוין בשני שמות, האחד מהם: "לא-יהיה לפנהיגם הלויים חלק ונחלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בבזת הארץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק), והשני: "ונחלה לא-יהיה-לו", האזהרה מלקחת חלק בארץ. וכבר נכפל הלאו על שני ענינים אלו עצמם בפנהיגם, והוא אמרו יתעלה לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה להם בתוכם" (במדבר יח, כ), וכא הפרוש (ספרי פרשת קרח שם): "בארצם לא תנחל" — בשעת חלוק הארץ: "וחלק לא-יהיה-להם בתוכם" — בפנהיגם תחשוב ששני הלאוין האלה הנזכרים בפנהיגם שתי מצות ולפיכך ראוי למנותם (בכהנים בפני-עצמם, ובשאר שבט לוי בפני-עצמם) — דע שפיון שהלאו בא באופן כללי: "כל-שכט לוי", הרי נכנסו הפנהיגם בכלל ואמנם כפלו בפנהיגם לחזוק (ליתר תוקף) וכן כל-הדומה לזה מן-הכלל והפרט אינו נכפל אלא לחזוק או להשלמת הדין, כיון שלא השג הדין בשלמות מן-הלאו האחד. ואלו מנינו אמרו לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה להם בתוכם" נוסף על אמרו: "לא-יהיה לפנהיגם הלויים" וגו', כי אז נצטרף למנות לפי ההקש הזה (השוואה זו) בעצמו אסור הגרושה והחללה והזונה על כהן גדול שלשה לאוין נוסף

שנתבאר במסכת סוטה (כו:), וכאן האזהרה ללויים מלשנות את-הגבולות האלה לכל יעשו את-העיר מגרש ולא המגרש עיר, ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה, והוא אמרו: "לא ימכר". בא בקבלה שענינו: לא ישנה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף ערכין (לג:).

המצוה המשלימה עשרים — הצווי שניצטוונו לבנות [לעשות] בית-הבכירה לעבודה שבו תהיה ההקדשה והכערת האש תמיד (שתוקד על המזבח), ואליו תהיה ההליכה ובו תהיה החגיגה והעליה לרגל וההתקבצות בכל-שנה, כמו שיתבאר, והוא אמרו יתעלה: "ועשו לי מקדש" (שמות כה, ח). ולשון ספרי (דברים יב, י): "שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת בנייתם לארץ: למנות להם מלך ולבנות להם בית הבכירה, ולהכרית זרעו של עמלק". הנה נתבאר לך, שבנין בית הבכירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו (לעיל כלל יב) שהפלות הזאת (ששמה "מקדש") כוללת פרים, ושהמנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל נקרא "מקדש", וכבר נתיחד צווי לכל-חלק וחלק. אבל אמרו על המזבח "מזבח אדמה תעשה-לי" (שמות ב, כא), שאפשר לחשוב על פסוק זה, שהוא מצוה בפני עצמה מלבד מצוות מקדש — הרי ענינו כמו שאבאר לך: פשטה דקרא הרי הוא מדבר בשעת התר הבמות, שהיה מתר לנו בזמן ההוא לעשות מזבח אדמה בכל-מקום ולהקריב עליו; וכבר אמרו עליהם השלום שענין הדבור הוא, שהוא צוה לבנות מזבח מחבר בארץ, ושלא יהא מטלטל כמו שהיה במדבר, והוא אמרם במכלתא דרבי ישמעאל בפרוש פסוק זה: "כשתכנס לארץ עשה לי מזבח המחבר באדמה". פיון שהדבר כף — הרי הוא צווי נוהג לדורות והרי הוא מחלקי המקדש, רצוני לומר: שיבנה מזבח מן-האבנים דוקא. ובמכלתא (יתרו פרשה יא) אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "ואם-מזבח אבנים תעשה-לי" אמרו: "רבי ישמעאל אומר: כל-אם ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה — אחד מהם: ואם-מזבח אבנים תעשה-לי". אמרו: "ואם מזבח אבנים" — חובה. אתה אומר חובה, או אינו

על שלשה הלאוין שבאו בכל-פהן בכלל, בין גדול בין הדיוט. ואם יאמר האומר: שפך באמת צריך למנות, נאמר לו: שבהכרח יהיה כהן גדול בגרושה חזב שמים: אחת משום שהוא כהן והגרושה אסורה לו, והשניה: משום שהוא כהן גדול והיא אסורה עליו עוד בלאו אחר — וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עז). שאינו חזב אלא אחת. נמצא שהלאו הפללי בלבד הוא שנמנה וכל-לאו אחר שיבוא באותו ענין בפרטות אינו אלא ללמד איזה דין, או להשלמת הענין, כדרך שבארנו במצוה קס"א קס"ה ממצות אלו. ומן-הסוג הזה בעצמו (דוגמה נוספת מסוג זה) האזהרה שהזהיר את-הכהנים שלא-יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרשט (ויקרא כא, ה), ושלשה לאוין אלו בעצמם כבר קדמו לכל-ישראל בכלל ואמר: "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית" (שם יט, כז), "ולא-תשימו קרחה בין עיניכם למת" (דברים יד, א) "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא יט, כח), ונכפלו בכהנים להשלמת הדין בלבד, כמו שנתבאר בסוף מכות (כ:): כשנתבארו דיני שלש המצוות האלה; ואלו היו לאוין מיוחדים בכהנים ולא היו להשלמת דין אלא היו מצוות נפרדות, כי אז היה חזב על כל-מעשה מהם שתי מלקיות: משום שהוא ישראלי ומשום שהוא כהן — ואין הדבר כן, אלא מלקיות אחת בלבד בשאר ישראל, כמו שנתבאר במקומו. והבן כלל זה ודעהו.

המצוה הקפ"ג — הצווי שניצטוונו לתן ערים ללויים לדור בהן, פיון שאין להם חלק בארץ, והוא אמרו יתעלה: "ונתנו ללויים וגו' ערים לשבת" (במדבר לה, ב). וגם ערים אלו, כלומר: ערי הלויים, הן ערי מקלט (שההורג נפש בשגגה מוגן שם מפני נקמתו של גואל הדם) וקולטות בתנאים המיוחדים להן, כמו שנתבאר במכות (ו:).
המצוה הרכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור מגרשי הלויים והוא אמרו: "ושדה מגרש עריהם לא ימכר" (ויקרא כה, לד). ואתה יודע לשון התורה (במדבר לה, ב-ה) שנותנים ללויים ערים ומגרש ושדה מגרש, כלומר: אלה מגרש ואלפים אמה חוצה להם לשדות וכרמים, כמו

קפנדריא (מעבר, לקצר הדרך), ורקיקה מקל-
וחמר" (— ודאי שאסור). וכבר נתבאר בכמה
מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת בעזרה
אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר
יתעלה: "ומקדשי תיראו" וזו חובה לעולם, אפלו
בזמן הזה שהוא תרב בעונותינו שרבו. ולשון
ספרא (שם): "אין לי אלא בזמן שבית המקדש
קיים, בזמן שאין בית המקדש מניין? תלמוד
לומר: את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו —
מה-שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש
לעולם". ושם אמרו עוד: "לא מן-המקדש אתה
ירא, אלא ממי שפקד על המקדש".

יום חמישי

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב — הצווי שנוצטוינו לשמר
את-המקדש ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך
כל-הלילה כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא
אמרו יתעלה לאהרן: "ואתה ובניך אתם לפני
אהל העדת" (במדבר יח, ב), כלומר: אתם תהיו
לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר,
והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל מועד"
(שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה
ובניך אתם לפני אהל העדת — הפהנים מבפנים
והלויים מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה
סביבו. ובמקלפתא אמרו בלשון הזה: "ושמרו
את-משמרת אהל מועד — אין לי אלא בעשה,
מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר: ושמרתם את
משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתברר לך
ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה
למקדש שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין
(היכל המלך) שיש עליה שומרים לפלטורין שאין
עליה שומרים". וידוע שפלטורין — שם ההיכל
רצונו לומר: שמגדלת ההיכל ורוממותו, שיהיו
שומרים קבועים עליו. וכבר נתבאר פל-דיני
מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד ובמסכת מדות.

המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשבית
שמירת-המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא

אלא רשות? תלמוד לומר: "אכנים שלמות תבנה
את-מזבח ה' אלהיך" (דברים כז, ו), וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בכללם, כלומר בנין המקדש ותארו
וחלוקו (חלוקות החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו').
ובנין המזבח ומשפטיו, במסכתא שחברה לשם
כך, היא מסכת מדות. וכן נתבאר תאר המנורה
והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם בהיכל
בגמרא מנחות (כח, צו ואילך) ויומא (ג).

יום שלישי

מצות לא תעשה עט. פ.

המצוה הע"ט — האזהרה שהזהרנו מלבנות
מזבח מאכנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו
יתעלה: "לא-תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת
עליה ותחללה" (שמות כ, כב), ואם בנה מהן
מזבח — הרי הוא פסול ואין מקריבים עליו.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות
(משנה ד).

המצוה המשלימה שמנים — האזהרה
שהזהרנו מלעלות למזבח במעלות, כדי שלא
יפסע פסיעות גסות בשעת עליתו, אלא ילך עקב
בצד גדל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תעלה במעלת
על-מזבחי וגו'" (שם, כג). ולשון המקלפתא (סוף
פרשת יתרו): "מה-תלמוד לומר: "אשר לא-תגלה
ערותך עליו"? שכשעולה למזבח לא יהא פוסע
פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר
נתבאר צורת הכבש ואיך בנינו בפרק ג' ממדות
(משנה א). וכל-הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד
שתגלה ערותו עליו — לוקה.

יום רביעי

מצות עשה כא.

המצוה הכ"א — הצווי שנוצטוינו ליראה מן
המקדש הזה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו
מקום היראה והפחד — וזו היא מוראת מקדש,
והוא אמרו יתעלה: "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט,
ל). והגדרת יראה זו כמו שהזכירו בספרא
(קדושים): "איזה הוא מורא? לא יכנס להר הבית
במקלו ובמנועלו ובאפנדתו (בגד שלובש אדם על
גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללובשו בלי
מלבוש עליו) ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו

יום שישי

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות מגמר (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרת, כלומר: שיהיו אותן סממני תערכתו וכיחס אותן המדות ויתפון להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתה לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה כמוה וכוונתו להריח תמרתה — חייב פרת, אמר: "איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" (שם, לח) אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום קרבן במזבח הזהב שפיהכל, והוא אמרו יתעלה: "לא תעלו עליו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסף לא תסכו עליו" (שם ט) וכל-המקריב בו או הזורק עליו זולת מה שמיוחד לו — לוקה.

המצוה הל"ד — שנצטוינו שישאו הפהנים את-הארון על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום למקום, והוא אמרו יתעלה: "כיעבדת הקדש עלהם בכתף ישאו" (במדבר ז, ט). ואף-על-פי שצוינו זה נאמר אז ללוים, לא היה זה אלא מחמת מעוט מספר הפהנים באותו הזמן, פי אהרן הוא המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי המצוה חובה על הפהנים, והם הנושאים אותו, כמו שנתבאר בספר יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו, כט). וכאשר צוה דוד להעביר את-הארון בפעם השנייה אמר בדברי הימים (דברי הימים-א טו, טו): "וישאו בני-הלוים (והכוונה לכהנים) את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במטות עליהם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת בצורה זו). וכן כאשר הזכיר בדברי הימים (שם כד, יט) חלקת הפהנים לעשרים וארבע משמרות ואמר אחר-כך: "אלה פקדתם לעבדתם לבוא לבית-ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל", פרוש חכמים, שהוא רומז על

אמרו: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם) וכבר בארנו במצוה כ"ב ממצות עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות עשה; וכך נבאר כאן, שבטול דבר זה — מצות לא-תעשה, ולשון המלתא: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד), אין לי אלא בעשה, ומנין בלא-תעשה? — תלמוד לומר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה), וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש תמיד ומדות.

המצוה הל"ה — הצויי שנצטוינו שיהא לנו שמן עשוי כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה) מוכן למשח בו כל-פהן גדול שיתמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י), וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן וכל-כליו; אבל אין מושחים בו את-הכלים לדורות, לפי שפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), שבמשיחתם של אלו — כלומר כלי המשכן — הקדשו כל-הכלים לעתיד לבוא, אמר יתעלה: "שמן משחת-קדש יהיה זה לי לדרתיהם" (שמות ל, לא). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות שמן כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתו לא תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר על לאו זה, אם הוא מזיד — חייב פרת, כמו שבאר בפתוב: "איש אשר ירקח כמהו וכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק א' מפרתות (ה).

המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח בשמן המשחה שעשה משה זולת פהנים גדולים ומלכים בלבד, והוא אמרו יתעלה: "על-בשר אדם לא ייסף" (שם, לב). וברור, שהנמשח בו במזיד — חייב פרת, אמר: "ואשר יתן מננו על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

משפחה מהן עבודה מיחדת במקדש. לפיכך באה האזהרה מאתו יתעלה לשמיהן יחד, שלא תעבוד אחת בעבודת האחרת — אלא כל-קבוצה במה שנצטווה, כמו שאמר: "איש איש על-עבודתו ואל-משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלאו שבא בהן הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו גם-הם גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלאו הזה. שפכו שהזהרתים מלהתעסק בעבודתכם. והיא: פלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת הכהנים; כהנים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד לומר: גם-הם מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר לו: חזור לאחוריק! שפכו אתה מתחייב בנפשך, שאני מן-השוערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך שפלי לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חייב מיתה בידי שמים. וכן הכהנים לא יגשו לעבודת הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות. ובמקלף: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי הכהנים, הכהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של כהנים במיתה, ואין הכהנים על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שנצטוינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה] כבוד קודמת וראשונה (לתת להם דין קדימה) ואפלו יסרבו לכך — לא נשמע להם. כל-זה לשם פבוד לה' יתעלה, פנין שלקחם לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמרו:

שעבודת הכהנים היא נשיאת הארון על הכתף, וזהו שצוה ה' אלהי ישראל. ולשון ספרי (במדבר ז, ט): "כמשפטם וגו' כאשר צוהו ה' אלהי ישראל — היכן צוהו? ולבני קהת לא נתן וגו' בפתח ישאו". הנה נתברר שנה מכלל המצוות.

המצוה הפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהוציא בדי הארון (מוטות שבהם היו נושאין אותו) מתוף הטבעת, והוא אמרו יתעלה: "בטבעת הארן יהיו הפדים לא יסרו ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על לאו זה — לוקה. ובסוף מכות (כב). אמרו, כאשר הזכירו מחייבי מלקות: "והא איכא המסיר בדי הארון?" כלומר: שגם הוא לוקה. ואזהרתיה מהבא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך שהיא מצוות לא-תעשה ולוקין עליה.

שבת קודש

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג — הצווי שנצטוו הלויים בלבד, לעבד במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שערים (ופתיחתן), ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבנות מסויימים), והוא אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח, כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד; ואם לא רצה — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא — על-פרחו", כלומר: שנה חובה עליו ומצוה מטלת עליו בהכרח. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) ומדות (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא). שאין אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה זו בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים" (דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרות בשם ה'? הוי אומר: זו שירה".

המצוה הע"ב — האזהרה שהזהירו הלויים מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות לכהנים, והכהנים — מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר: הכהנים והלויים, לכל-

כב). שְׁדוּד וּשְׂמוּאֵל חִלְקוּם וְעִשָּׂאוֹם כ"ד
מִשְׁמֵרוֹת. וְנִתְבָּאֵר בְּסִפְּהָ (נה), שֶׁבְּרִגְלֵים יָד בְּלֵן
שָׁוָה. וְהִפְתּוּב שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְוָה זוֹ הוּא אָמְרוּ:
"וְכִי־יָבֵא הַלְוִי (הכהן) וְגו' וְכֹא בְּכַל־אוֹת נִפְשׁוּ
וְגו' וְשֵׁרֵת בְּשֵׁם ה' אֵלֶיהוּ כְּכַל־אֶחָיו הַלְוִיִּם
הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי ה' חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ" (דברים
יח, ו-ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת שופטים שם): "וְכֹא
בְּכַל־אוֹת נִפְשׁוּ — יָכוֹל לְעוֹלָם? תִּלְמוּד לומר:
מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ — בְּשַׁעַת שִׁישְׁרָאֵל מְכַנְסִין בְּשַׁעַר
(עיר) אֶחָד (וזהו בירושלים) בְּשַׁלְשָׁה רְגָלִים. יָכוֹל
כָּל־הַמִּשְׁמֵרוֹת שְׁוֹת בְּקַרְבָּנוֹת הַרְגָל הַבָּאִים שְׁלֹא
מִחַמַּת הַרְגָל (כמו קרבנות השבת שבתוך הרגל)?
תִּלְמוּד לומר: לְבַד (חוץ) מִמְּכַרְיוֹ עַל הָאֲבוֹת.
מֵה־מְכָרוֹ אֲבוֹת זֶה לְזֶה? אֵתָהּ בְּשַׁבְתָּךְ וְאֲנִי
בְּשַׁבְתִּי"; כְּלוֹמַר: הַסְּכָמְתָם עַל סְדוּר מִשְׁמֵרוֹת
הַעֲבוּדָה: כָּל־שְׁבוּעַת — מִשְׁמֵרָה. וְכֵן פָּרְשׁוּ
הַתְּרַגּוּם (אונקלוס): בַּר מִמְּטַרְתָּא דִּי־תִי בְּשַׁבְתָּא,
דְּכֵן אֶתְקִינּוּ אֲבָהֶתָא (חוץ ממשמרת של אותו
שבוע). וְכֵן נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף גְּמָרָא
סִפְּהָ (נה).

"וְקִדְשָׁתוּ כִּי אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ
יְהִי־לָךְ" (ויקרא כא, ח). וְכֹא הַפְּרוּשׁ (גיטין נט):
"וְקִדְשָׁתוּ" "לְכַל־דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה: לְפִתְחֵי רֵאשׁוֹן
(בתורה), וְלִכְרֵךְ רֵאשׁוֹן, וְלִטוּל מְנַה יָפָה רֵאשׁוֹן".
וְגַם לִשׁוֹן סִפְרָא (אמור שם): "וְקִדְשָׁתוּ" — "עַל
כְּרָחוּ"; כְּלוֹמַר, שֶׁמִּצְוָה זוֹ נִצְטוּיֵנוּ בְּהָ אֲנַחְנוּ
וְאֵינָה תְלוּיָה בְּרִצּוֹן הַכֹּהֵן, וְכֵן אָמְרוּ: "קֹדֶשִׁים
יְהִיּוּ לְאֵלֵהֶם" (שם, ו) — "עַל כְּרָחֵם"; "וְהִיּוּ
קֹדֶשׁ" — לְרַבּוֹת בְּעֲלֵי מוֹמִיין"; שְׁלֹא נֹאמַר, כִּי
שָׁוָה אֵינּוּ רְאוּי לְהַקְרִיב לָחֶם אֱלֹהִיו, מִדּוּעַ
נִעֲדִיפְנוּ וְנִחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד וְגִדְלָה? לְפִיכָךְ אָמַר:
"וְהִיּוּ קֹדֶשׁ" — הַזְרַע הַמְּכַבֵּד כְּלוֹ — תָּמִיד
וּבְעַל מוֹם. וְכֵן נִתְבָּאֵרוּ הַתְּנַאֲיִם הָרְאוּיִים לָהֶם,
וְאִיךָ צָרִיךְ לְנַהֵג עִמָּהֶם מְנַהֵג זֶה, בְּמִקְוֹמוֹת
מְפָזְרִים בְּגִמְרָא מִכּוֹת וְחֵלִין (קלב:) וּבְכוּרוֹת (מה:)
וְשִׁבְתָּ (נה) וְזוּלָתֵן.

הַמִּצְוָה הַל"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ שִׁיְהִי
הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בְּמִשְׁמֵרוֹת (עבודת המקדש בימי
השנה תתחלק לקבוצות): תִּעֲבֹד מִשְׁמֵרֵת בְּכַל־
שְׁבוּעַת, וְלֹא תִהְיֶה יָד הַכֹּל מְעַרְבֶתָּ, אֲלֵא בְּרִגְלֵים
בְּלְבָד, שְׁאֵז כָּל־הַמִּשְׁמֵרוֹת עוֹבְדוֹת בְּשָׁוָה וְכַל־מִי
שֶׁבֵּא מִקְרִיב. וְכֵן נִתְבָּאֵר בְּדַבְרֵי־הַיָּמִים (א ט,

תורה אור (מבואר) מאכלי שבת ד"ה יגלה לן טעמי (פרק ב)

וע"י האכילה כדבעי לשם שמים לוקחים ומחסרים את ה"חיות" מאת החיצונים ומעלים אותה לקדושה.

דהנה, בכל דבר גשמי יש תערוכת טוב ורע כנ"ל, שהחלק הגשמי והחומרי הוא הרע שבו, והטוב הוא הכח אלקי (ניצוץ קדושה) המקיים ומחי' אותו, אלא שהוא בהעלם והסתר בתוך הגשמי.

וזהו היא עבודת האדם וכוונתו בעת האכילה, "לברר" את הטוב מן הרע, להוציא את הניצוץ האלקי מתוך המאכל שיוכלל בקדושה, ובזה הוא "מעלה" את הניצוץ למקורו.

ועל זה נאמר "חיל בלע ויקיאנו, מבטנו יורישנו אל-ל", דהפירוש הפשוט הוא, ש"הרשע, אם כי בלע העושר, לא יתקיים בידו כי יקיא אותו, והמקום יגרש העושר מבטנו";

אך הפירוש הפנימי בזה הוא: "חיל" הוא הכח האלקי שבדברים גשמיים, ו"חיל בלע" הוא הניצוץ הטוב שנבלע בתוך כוחות הרע שבדברים גשמיים, אך בסופו של דבר מוציאים את הניצוץ מהם ("ויקיאנו") על ידי העבודה ד"בירור הניצוצות", והוא עולה למקורו ("יורישנו אל-ל" - מלשון ירושה).

[והולך ומבאר כיצד מתברר הניצוץ על ידי אכילה:]

כי ככל מאכל יש תאוה שהוא שרש הקליפה.

החלק הרע שבמאכלים הוא התאוה שבהם, היינו טעמים ומראהם כו' הטובים (ע"ד מ"ש "טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים גו'"), שהוא "שורש הקליפה", פירוש, זהו מה שמסית את האדם לאכול למלאות תאוות נפשו, שע"ז מוריד את המאכל ל"קליפה", היינו שנעשה רע גמור לפי שעה.

ועל ידי שנבלל בגוף האדם ונעשה ממנו דם הנשלח ללב ומוח, מתהפך לטוב בקדושה ע"י חיזוק הלב ומוח בעבודת ה'.

"בירור" המאכל נעשה על ידי שהאדם אוכל (לא כדי למלא תאוותו, אלא) כדי שיתחזקו לבו ומוחו בעבודת ה' בכח אותה האכילה, שעל ידי האכילה בכוונה לשם שמים "מברר" ו"מוציא" החיות מן הקליפה; וכאשר לומד (במוחו) ומתפלל (בלבו) בפועל בכח אכילה ההיא, מתהפכת החיות לטוב ונכללת בקדושה (וזהו נק' "העלאת" החיות למקורה).

וע"ז לוקח ממנו [מן המאכל] החיות שבזה לעומת

תוכן הפרק: שתי מדריגות באכילה לשם שמים: (א) צדיק אוכל לשובע נפשו, (ב) בטן רשעים תחסר

וזהו ענין צדיק אוכל לשובע נפשו [ובטן רשעים תחסר].

כתיב "צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר". הפירוש הפשוט בפסוק זה הוא, שהצדיק "אינו חפץ במעדנים ורק בדבר המשביע את הנפש, אבל הרשעים יתענגו באכילת מעדנים מתוקים וערבים ותמיד בטנו חסירה כו' ויוכל עוד למלאותה".

אבל ע"פ פנימיות הענינים, הכתוב מתאר שתי דרגות כלליות בעבודת ה' באופן האכילה (ושתי המדריגות שייכות רק כשהאכילה היא לשם שמים):

כי יש ב' אכילות. הא' הוא לשובע נפשו, והב' הוא ובטן רשעים תחסר.

המדריגה הראשונה באכילה, ענינה - "לשובע נפשו", היינו להשביע את הנפש האלקית שבאדם; והמדריגה השני' באכילה היא - להחסיר בטן הרשעים.

[וביאור הדבר:]

"לשובע נפשו" הוא חיות הנפש הכאה מלמעלה.

יש ועל ידי אכילת האדם נמשכת תוספת חיות קדושה בנפשו האלקית, כענין אכילת שבת שנתבאר לעיל (וכפי שיבואר להלן בפרטיות יותר).

וזהו ענין אכילת צדיקים בכלל - "צדיק אוכל לשובע נפשו", "שירצה [באכילתו] שהכח האלקי שבמאכל יחי' אותו, שמניצוץ עצמו שמעולם התהו שקדם לתיקון יתחדש אצלו בתפלה או בתורה" כלומר:

ענין האכילה אצלו הוא לא רק כדי שיהי' לו כח גשמי שיוכל לעבוד את ה' בתורה ובתפלה, אלא שמחמת גודל מדריגתו הוא מרגיש את הניצוץ האלקי שבמאכל, ששרשו מעולם התהו, ועל ידי כח אלקי זה הוא מתדבק באלקות באופן נעלה יותר עד שזה מחדש אצלו הרגש אלקי עמוק יותר בתפלתו ותורתו.

ובטן רשעים כו' היינו כי רשעים הם החיצונים, וע"י האכילה מבררים מהם, חיל בלע ויקיאנו [מבטנו יורישנו אל-ל].

אך יש אכילת האדם שענינה הוא - להחסיר בטן רשעים, פירוש, רשעים הם כוחות הרע והטומאה (שנק' "חיצונים", לפי שהם מחוץ לגבול הקדושה),

בכל דברים גשמיים.. ונשארים רק טוב (וזה נעשה בפנימיות הכח שבמאכל, ולפיכך אין ניכר מבחוץ לעין הרואה) וא"כ כל המאכלים בבוא השבת נעשים רק טוב ולכן א"צ לבירור". עכל"ק.

זאת אומרת, שמצד "עליות העולמות" ביום השבת, משתנה המאכל בפועל, באופן שהרע נפרד ממנו ואין צריך לבירור.

ובמ"ש בזהר "פרש שבתכם לא קאמר".

על מעלה רוחנית זו שבמאכלי שבת איתא בזהר "פרש שבתכם לא קאמר".

פירוש:

נאמר במלאכי "וזריתי פרש [זבל וצואה] על פניכם, פרש חגיכם", שהקב"ה אומר לבנ"י ש"אם לא תשמעו גו'", "אפזר זבל על פניכם, וחוזר ומפרש [פרש חגיכם", היינו] זבל מבהמות שאתם מקריבים", היינו קרבנות של החגים.

ומדייק בזהר "פרש חגיכם [יום טוב] קאמר, ולא פרש שבתכם", והטעם לכך הוא על פי ביאור ההבדל הפנימי בין אכילת יו"ט ואכילת שבת, דבאכילת יו"ט שיך שתהי' בה "פסולת" - משא"כ באכילת שבת אין שום "פרש" ופסולת.

[והולך ומבאר את ענין ה"פרש" (פסולת) שבמאכלים, והטעם שבשבת אין "פרש" זה:]

שמה שנעשה "מלמטה למעלה" על ידי בירור, כמו בימות החול, יש בו "פרש", שהוא פסולת, שהמובחר שולח ללב ולמוח והפסולת יורד למטה בקרביים ובני מעיים בו, וזהו הבירור.

כשם שבמאכל גשמי יש פסולת, וע"י האכילה מתפרד החלק המובחר מן הפסולת, שמהחלק המובחר נעשה דם הנשלח ללב ולמוח והפסולת נדחית לחוץ (ע"י ירידתה לקרביים ובני מעיים) - כך הוא ברוחניות הענינים, דכשאדם אוכל בכוונה הראוי, כדי לעבוד את ה' בכח האכילה ההיא, נפרד חלק ה"קליפה" דהמאכל (והוא התאוה, שהוא ה"פרש" והפסולת שבו) מן הטוב (ועי"ז הוא מתבטל ממציותו, דכל חיותו הוא מן הטוב כנ"ל, וכשנפרד ממנו מתבטל מאליו), ואילו ניצוץ הקדושה שבו מתברר מן הרע ונכלל בקדושה.

עבודה זו היא "מלמטה למעלה", פירוש, תיקון ובירור המאכל והעלאתו ממדרגתו (כפי שהיא למטה) - ובעבודה זו יש מלחמה עם הרע ("פרש") שבמאכל, שהוא התאוה שבו (כנ"ל), לדחותו לחוץ.

זה, וזהו ובטן רשעים תחסר, שנחסר החיות שבלעו, ומבטנו יודישנו אל.

"בטן רשעים תחסר" קאי על "הוצאת" הניצוץ מן ה"לעומת זה" - היא הקליפה (ה"תאוה" שבמאכל); ולאחרי שהניצוץ נברר ונפרד מן הקליפה יוכל להכלל אח"כ בקדושה, ועל "העלאה" זו של הניצוץ האלקי לשרשו נאמר "מבטנו [של הרשע] יודישנו א"ל".

והנה [רק] האכילה שבחול, שהיא כבחינת "בירור", הוא להיות ובטן רשעים תחסר [להעלות הניצוצות, על דרך שנתבאר].

אבל האכילה שבשבת היא המשכה מלמעלה, לשובע נפשו מחמת המאכל כמו שהוא בשרשו למעלה קודם שנפל ב"שבירת הכלים", שאין בו בירור.

המאכל כמו שהוא בשרשו למעלה (ב"עולם התוהו") קודם שנפל למטה אין בו שום תערוכת רע, ולפיכך, ביום השבת, שאז "מתעלה המאכל כמו שהוא בשרשו", אין מקום לעבודה ד"בירור" המאכל (העבודה ד"ובטן רשעים תחסר"), כי המאכל מבורר ועומד.

אלא כל ענין אכילת שבת הוא כענין שנאמר "צדיק אוכל לשובע נפשו", שעל ידי האכילה נמשכת חיות אלקית מלמעלה בנפש האדם, כנ"ל.

[אבל הצדיק, מחמת גודל קדושתו, הרי גם בחול אכילתו היא "לשובע נפשו" (היינו שאכילתו אינה רק בשביל בירור הטוב מן הרע אלא כדי "להשביע" את נשמתו באור אלקי עליון, כפי שהובא לעיל בתחילת הפרק)].

וכך כותב כ"ק אדמו"ר הצמח צדק :

"וכמו ששמעתי מפיו הקדוש של מוריניו ורבינו נ"ע [אדמו"ר הזקן] בכפר פיינא בימים שלפני הסתלקותו בטבת תקע"ג על ענין האכילה בשבת ששמענו מפ"ק כמה פעמים על פסוק צדיק אוכל לשובע נפשו שהאכילה דשבת אינה כשל חול לברר בירורים.. בשבת בורר אסור אלא האכילה היא.. צדיק אוכל לשובע נפשו.. ושאלתי ממנו אז מאחר שהאכילה היא מאכלים גשמיים שהם מעורבים טוב ורע שהרי אותו הלחם והבשר מתבואה ובהמה א' שאוכלים ממנו בחול.. איך יתכן לומר שבשבת אין מבררים הטוב מן הרע.. מה נעשה ברע שהי' במאכל, וא"כ בהכרח שמתברר בו, והשיבני שזה אינו כי בשבת נפרד הטוב מן הרע מערב שבת למעלה, וכן

וכל זה הוא בימות החול.

אכל בשבת, שהוא נעשה "מלמעלה למטה", אין בו פסולת כלל.

מחמת עליית העולמות בשבת, המאכל מבורר ועומד ואין בו שום פסולת רוחנית, ונמצא, שבעבודה דאכילת שבת, שהיא להמשיך חיות אלקי בנפשו "מלמעלה למטה", אין שום מלחמה עם רע ("פרש").

כי הפסולת הוא מעין הדעת טוב ורע, ולמטה נעשה טוב ורע בכל הבחינות על ידי אכילת אדם הראשון מעין הדעת טוב ורע.

ידוע שעיקר תערוכת טוב ורע בכל העולם כולו נעשה ע"י חטא עץ הדעת, שע"י שאדם הראשון אכל מ"עץ הדעת טוב ורע" נעשה תערוכת טוב ורע בכל הדברים שבעולם.

ונמצא, שהפסולת (הרוחנית) שבמאכלים גשמיים היא תוצאה מחטא עץ הדעת.

וגם בכל אדם יש תערוכת טוב ורע כו', רק שאינו שוה בכל נפש, יש שטוב שלו מרובה כו' וכן יש שטוב שלו הוא בבחינה זו כו'.

חטא עץ הדעת גרם לתערוכת טוב ורע גם באדם, שבכל אדם יש תערוכת זו, ומ"מ יש הבדל בין איש לחבירו בכמות התערוכת - יש אדם שיש בו הרבה טוב (מפני שנתערב בו רק מעט רע ובמילא הטוב שלו מרובה) ויש שיש בו רק מעט טוב; וכן יש הבדל ביניהם באיזו בחינה בנפש נתערב הרע, דיש בני אדם שמצטיינים במדה פלונית (כמו לדוגמא בעשיית חסד) ומלחמת היצר שלהם היא רק במדה אחרת (ששם נתערב בו הרע ביותר) כו'.

אכל בשבת אז תתענג על ה', למעלה מעין הדעת, ולא יגורך רע כלל.

בשבת שהוא זמן עליית העולמות, מתעלה העולם למדריגה כזו שהיא כולה קודש (למעלה מבחינת עץ הדעת טוב ורע, שממנו נעשה תערוכת טוב ורע בכל העולם), ועל זה נאמר "לא יגורך רע", דבעולם שכולו קדושה לא נמצא ח"ו שום רע כלל ולכן אין שום "פרש" (רע) במאכלי שבת; וכן הוא גם אצל האדם, שבשבת ניתן לאדם הכח להתעלות למעלה מן הרע שבו, ובמילא העבודה אז אינה מלחמה עם הרע אלא להתענג על הוי'.

י דיגוי בנפות הטלית, טעמים טז-כב.

למעלה מן חציו, כגון שהטלית קטן ארוך מאד, מכל מקום אסור מפני מראית העין. ואפלו אם אין הקרסים נכפפים מאד באופן שאפשר לפתחם בנקל — אפלו הכי אסור מפני מראית העין:

יט בנפות הטלית שמטילין בהם ציצית — צריך להיות מרבעים דוקא ולא עגלים, שאין עגול נקרא כנף:

כ מצנפת אף על פי שיש לה ארבע כנפות — פטורה, שנאמר: "כסותך אשר תכסה בה" — פרט למצנפת שאינה עשויה לכסות את הגוף אלא את הראש בלבד. ואפלו מצנפת שבארצות המערב ששני ראשי המצנפת משלכים על כתפם וגופם, אף על פי שמתכסה בה ראשו [ו] ורבו [ו] — פטורה, כיון שעקרה לכסות הראש עשויה:

כא סודר שנותנין על צואר במלכות ארץ ישראל, שנקרא בלשון ערבי "שיר" — פטור מן הציצית. אף-על-פי שיש בו שעור טלית שיתבאר לקמן סימן טז, ואף-על-פי שנהנה בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, מכל מקום כיון שעקר הנחתם אינה להנאת כסוי אלא להשתמש בהם, לצרר בהם מעות ולקנח הזעה — לא מקרי כסות כלל:

כב מלבושים של גלילות אשכנז וספרד, שהם פתוחים מלפניהם למעלה ומלמטה, ויש להם ארבע כנפות, שתיים מלמעלה ושתיים מלמטה — פטורים מן הציצית, מפני שעקר מצות ציצית הוא שיהיה שתי ציצית לפניו ושתי ציצית לאחוריו, כמו שנתבאר בסימן ח, אבל באלו המלבושים שכל הארבע כנפות הם מלפניו ואי אפשר ללבשם בענין אחר — יש לומר שלא חיבה אותן התורה כלל. ולכן נהגו להקל. אבל כל ירא שמים יחמיר לעצמו לעשות קרן אחת עגולה, כדי שלא יהיה לו ארבע כנפות מרבעים:

טז מלבושים שהם סתומים למעלה ופתוחים למטה ויש להם ארבע כנפות, כגון אלו המלבושים שפותחים אותם למטה משני צדדיהן, אם רבם פתוח — חיבים בציצית. ואם רבם סתום — הרי זה כאלו היה פלה סתום, ואין זה נקרא כנף, ולכך הם פטורים מן הציצית.

ואם חציה פתוח וחציה סתום — מטילין אותו להקרא וחיבים בציצית. אבל אין מברכין עליו, דספק ברכות להקל. ואין יוצאין בו בשבת, דשמא פטור מן הציצית והרי הם כמשאוי. ואפלו לכרמית שאין בו אלא אסור דרבנן — אין יוצאין בו, ולא אמרו ספק דבריהם להקל — אלא כשכבר נעשה הספק אסור, אבל אסור לעשות ספק אסור דרבנן לכתחלה:

יז מלבושים שהם פתוחים למטה משני צדדיהם, כגון טליתות קטנים שלנו, אם רבם פתוח והוא רוצה לפטרן מציצית על ידי שיקבע בו רצועה המחברת שני כנפי המלבושים מחציו ולמטה, כדי שיהיה רבו סתום ויפטר מן הציצית — צריך שיזהר שיקבע את הרצועה למטה מן החגור דוקא, כדי שיהא רב הסתום רב הנראה לעינים, דאם לא כן יהיה אסור מפני מראית עין. ודוקא כשקובע רצועה המחברת, אבל אם קובע הקרסים המחברים שני כנפי המלבוש, אפלו אם קובע אותן למטה מן החגור — אין מועיל כלום לפטר מן הציצית, כיון שהוא יכול לפתח את הקרסים בקל — אין זה חשוב חבור כלל, אם לא שהקרסים נכפפות מאד בענין שאי אפשר לפתחן אלא על ידי מעשה, אזי הן חשובין חבור ומועילין לפטר מן הציצית, אם הם קבועין מהחגור ולמטה:

יח ולכן צריך לזהר בטליתות קטנים שלנו שמטילין בהם ציצית, שיהיה רבו פתוח משני צדדיו רב הנראה לעינים. וגם יזהר שלא לקבע בו קרסים למטה מן החגור. ואפלו אם הוא

ט) והנה בכריאת והתהוות העולמות מצינו שני לשונות: פעם כתיב (תהלי' קל"ה ו') כל אשר חפץ הוי' עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות, דמזה מובן שהתהוות הוא מבחי' חפץ ורצון הוי' לבד, ופעם כתיב (שם ל"ג ו') בדבר הוי' שמים נעשו וגו', וכמאמר¹ בע"מ נבה"ע כמ"ש² ויאמר אלקים, שהי' מאמר ודיבור מפורש פרטי בכל מאמר ומאמר³, דמזה מובן שהתהוות העולמות והנברא' הנה לבד זה שהוא בבחי' חפץ ורצון הוי' הרי הי'⁴ מאמרות מפורטות בדיבורים מפורשים ולא שנברא הכל רק ברצון וחפץ לבד. אך הענין הוא⁵ כי הנה נודע דלכל דבר יש חומר וצורה, שהחומר הוא עצם גוף הדבר בכלל, כמו השמים בכלל או הארץ בכלל, וצורה הוא ציור ותמונת הדבר בדמותו וצלמו המיוחדת לו, וע"ד מה שהשמים הוא כדורי, וכן ציור מראה הדבר ההוא, או צורת שטחו בעיגול וריבוע ומספר קצותיו בעל ששה או שמונה קצות. והנה חומר הנבראים, נברא בדבר ה' ובע"מ, דכל מאמר ומאמר עביד עבידתי', שבמאמר יהי אור נתהווה האור מאין ליש, ובמאמר יהי רקיע נתהווה הרקיע מאין ליש, אבל אופן צורת הרקיע בדמותו וצלמו הוא נעשה בחפץ ד', היינו מה שלא בא לכלל גילוי בדיבור או מאמר. וזהו בדבר ה' שמים נעשו, ובע"מ נבה"ע קאי על חומר הנבראים, ומ"ש כל אשר חפץ ד' עשה הוא ציור כל נברא ונברא שזהו מבחי' חפץ ד'. והנה כתיב (תלי' ק"ד כ"ד) מה רבו מעשיך הוי' כולם בחכמה עשית⁶, דהמשכת בחי' חפץ ורצון ד' הוא ע"י בחי' חכ', וחכ' מדריגתה אמת שהו"ע ההתאמתות, ומאחר דהמשכת בחי' חפץ ד' בציור הנבראים הוא ע"י חכ' הנה מצד הביטול וההתאמתות שבספי' החכ' הנה זה כמו שבא מבחי' חכמה עצמה, כי במדרי' הפרטים הנה כולם בחכ' עשית ואי' בזהר' כולם בחכ' עשית בבניה, והיינו דכל הציורי' הם מבחי' בינה, וכמאמר דבינה צייר ציורים⁷, כמו בהשכלה והשגה הרי השגת הבינה היא בנקודת ההשכלה דחכ' שענינו הוא מה שבינה מציירת ציורים שונים בהנקודה דהשכלה, שהנקודה היא החומר, ובכל נקודה יש בה ענינים, מהם עיקרים ומהם מסתעפים, וההשגה דבינה היא לבד מה שמבארת בהסבר רב הענין שבהנקודה דחכ' הנה היא מציירת בו ציורים שונים, ולכן הנה אמיתת ענין ההשגה הוא הבנת כל מושכל באופנים שונים, דכל האופנים האלו הם הציורים בהחומר שהוא הנקודה דחכ', וזהו כולם בחכ' עשית בבניה דכל הציורים הם מבחי' בינה, משא"כ בחכ' שהוא בבחי' נקודה שזהו"ע החומר, א"כ הרי התהוות החומר הוא מחכ' והצורה היא מבינה. אמנם זהו בפרטיות המדריגות, אבל בכללות הענין הוא להיות דהמשכת בחי' חפץ ורצון ד' הוא ע"י בחי' חכ', והחכ' היא התאמתות דענינו הוא ההתאחדות עם הדבר הבא על ידו, ולזאת הנה הוא כאילו הוא בא מבחי' חכ' עצמה, וכמאמר אשר יצר את האדם בחכ'. והענין בזה הוא דהנה בכדי שמבחי' חפץ ורצון ד' יהי' נעשה פעולה ממש בנבראים בהאופן דסדר ההשתל' היינו בבחי' התחלקות דוקא שחלוקים בדמותם ובצלמם, כל יצור פרטי בכל מין בצורה המיוחדת לו ברצון העליון ב"ה ביחוד ממש, והגם דכללות הנבראים ה"ה רק בהד' מדרי' דצח"מ, הנה לבד זאת שבכל אחד מהד' מדרי' דצח"מ יש ריבוי סוגים במינו, וכמו בסוג הדומם הרי בהפרט דאבנים יש בו בעצמו ריבוי מינים⁸, דכולם הם אבנים אבל חלוקים בעצם מהותם, דישנם אבנים פשוטות עד המין אבנים טובות ומאירות ואבני סגולה בסגולות רוחנים⁹, וכמו אבני ההצלחה ואבני החן, ומ"מ הרי כולם כאחד הוא במין פרטי דאבן, וכן בצומח שיש בו ריבוי מינים אילנות תבואות דשאים ועשבים, דכל אחד ואחד מהם הוא כמו סוג מיוחד במינו שישנם שהם סמי מרפא וסגולה וישנם הפכס, הנה לבד זאת הרי במין עשב אחד הנה מין העשבים האלו בכל מרחב העולם כולו הוא ריבוי מופלג אשר מספרי המספר לא יכילנו, ומ"מ הרי כאו"א מן המספר המרובה הלזה יש לו דמותו וצלמו המיוחד לו מאת הבורא ב"ה מה שאינו דומה לזולתו.

קיצור. יבאר דחומר הנברא' נברא בע"מ, וצורה בחפץ ד' שלא בדיבור מפורט, והמשכת חפץ ד' הוא ע"י בחי' חכ', בינה צייר ציורים בנקודת החכ', ומפני ענין ההתאמתות שבבחי' חכ' הוא כמו שבא מחכ' עצמה. וזהו אשר יצר את האדם בחכ', ויבאר ריבוי המופלג שבדצח"מ¹⁰.

ענינים. ¹ חומר נברא במאמר וצורה בחפץ לבד.

* שני לשונות: ראה בכ"ז תו"א פ' מקץ רד"ה גר חנוכה [מא, ד]. קונטרס עץ החיים בתחלתו. ובכ"מ.
* ואיתא בזהר: ח"ג מג, א.

- 1) אבות רפ"ה.
- 2) בראשית א, ג ואילך.
- 3) ראה גם רד"ה בראשית שנה זו (לקמן ע' צג).
- 4) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. בספר המאמרים השי"ת שם: היו.
- 5) בהבא לקמן - ראה (בנוסף להמצויין בהערה ד"ה שני לשונות): אוה"ת נ"ך ח"א ע' תקסט. ספר המאמרים תרכ"ט ע' יז ואילך. ע' שצג ואילך. תרמ"ד ע' רט ואילך. תרנ"ו ע' שיח ואילך. תרס"ג ע' קטו ואילך. תרפ"ה ע' נו ואילך. ע' סו ואילך. תש"ח ע' 57 ואילך. ע' 67 ואילך.
- 6) ראה גם ספר המאמרים תרנ"ב ע' מו ואילך. ד"ה מה רבו מעשיך תרמ"ד (ספר המאמרים תרמ"ד קה"ת, תשס"ב) ע' שיד
- 7) ראה אור תורה להרב המגיד ג, ד. הובא באוה"ת חנוכה ח"ה תתקנב, ב (שהוא - הערות לתו"א הנ"ל בהערה ד"ה שני לשונות).
- 8) ראה בחיי תצוה כה, י. ועוד. וראה גם לקמן ס"ע קעו ואילך. ד"ה אין ערוך לך דש"פ חיי שרה תרצ"ד סכ"ח.
- 9) ראה בבא בתרא טז, ב.
- 10) הקיצור דשנת ה'שי"ת: החומר נברא ע"י העשרה מאמרות, הצורה בחפץ ורצון שנמשכו ע"י החכמה, ונתאמת ונתאחד בה, כדי שיהי' בסדר ההשתלשלות, בהתחלקות דריבוי הנבראים. (במדרי' הפרטיות בינה מצייר ציורין בנקודה דחכמה).

של הנפטר ישביעו אותו בשבועת חבר שליח, אשר נשמתו תעלה בהיכלי קודש הרב המגיד והבעש"ט ותודיעם כי כ"ק רבנו אסור, ותורת החסידות נתונה בסכנות. את ההשבעה הלזאת ישביעוהו ג' פעמים, אחרי ההלבשה, בהביאו לבית הקברות, לפני סתימת הגולל, וכל העדה יתענו ביום ההוא.

ב. הועד קבע ג' קבוצות מתעסקים:

(א) אלה אשר יעסקו בהצלת כ"ק רבנו.

(ב) אלה אשר יעסקו באיסוף כספים לצרכי הפדיה, החזקת בית רבי, קופת ארצנו הקדושה.

(ג) אלה אשר יעסקו להגן על החסידות ולעודד רוח החסידים.

ג. הועד קרא בשם כל אחד מחברי הקבוצה, ויסדרו כל דבר על אופנו קבוצה א', העוסקים בהצלת כ"ק רבנו, יתחלקו לג' ראשים:

(א) ישבו בפטרבורג לידע מכל הנעשה ולהשתדל כפי צורך הענין.

(ב) ישבו ביולנה (בחשאי ובהסתר) למען דעת מהנעשה אצל המנגדים.

(ג) ישבו גם בשקלוב כנ"ל.

שלוש מערכות אלו יתדברו ביניהן רק על ידי צירים מיוחדים ולא על ידי הדואר, וכל מעשיהם יהיו בסוד גמור.

קבוצה ב' יסעו בכל המדינה לאסוף כספים לצרכי הפדיה:

(א) מה שדרוש על הנסיעות של היושבים בפטרבורג, ביולנה ובשקלוב.

(ב) מה שדרוש להוצאות בית רבי.

(ג) להביא המעמדות של קופת הרמבעה"ן לידי גובינא.

אופן האיסוף יהיה על פי הערכה במעמד הנאמן ושנים מזקני אנ"ש של המקום ההוא:

(א) כסף מזומן.

(ב) יבקרו את כל הרשימות (מכל כלי כסף וזהב, תכשיטים וכל דבר ערך הנמצא אצל כל אחד מאנ"ש) הנמצאות אצל הנאמן, אם ישנם הכל בעין, ויקחו מבעלי החפצים שטרי מכירה על החפצים, ויודיעו אשר אם ח"ו יעבור איזה זמן וכ"ק רבנו יהיה עדיין אסור, חייבים כולם להביא כל הנ"ל למשמרת ביד הנאמן, כך שאם יידרשו כספים לא תהיה שום מניעה.

(ג) באותו מעמד יעשו רשימה מכל כספי נדוניא הנמצאים אצל אברכי אנ"ש ויקבלו מהם פתקאות אשר באמצעותו יוכל הנאמן לקבל ההשלשות של כספי הנדוניא.

(ד) הרשימה והפתקאות יימסרו להנאמן והעתק יישלח אל הועד.

קבוצה ג', המתעסקים בהגנת החסידות וחיווק

ז. המאסר – סיפר כ"ק דודנו ר' נחום – החל בכך שבמוצאי שמחת תורה, אור ליום ה', בשעה מאוחרת בלילה, נודע שבאו צירים מיוחדים לאסור את זקנו ולהוליכו לפטרבורג. וסיפר על גודל המהומה שנוצרה בתוככי החסידים. ביום ה' לעת ערב אסרו את רבנו, הרשו לו להתפלל ערבית בביתו, ואחר כך הוליכוהו בעגלה שחורה עם שוטרים מזויינים, וחרדת-מות נפלה על כל משפחתנו.

באותו לילה התאספה קבוצת חסידים, מאלה שהיו תלמידי ה"חדרים" א' ב' וג' (אשר היו נודעים בתוככי החסידים בגודל שקידתם לטובת קביעות תורת החסידות) לטכס עצה בדבר המאורע.

האסיפה החליטה, כי הם כולם [וכן עוד כמה אנשים אשר פורטו בשמותם] יתפנו כולם כאיש אחד מכל עסקיהם ועניני ביתם הפרטיים, וימסרו ויתנו את עצמם, בגופם ונפשם ובכל אשר להם ברכוש, לשם הצלת כ"ק רבנו הגדול והצלת החסידות.

האסיפה בחרה בועד מיוחד, אשר ינהל את כל הנוגע להצלת כ"ק רבנו, ולשמירת הסדר ככל אשר קבע והנהיג כ"ק רבנו, להגן על החסידות ולחזק רוח החסידים בכל אתר ואתר, וכל אנ"ש מקטן ועד גדול מחוייבים לקיים פקודות הועד בלי שום טענה ומענה, והממאן יימחה שמו, ח"ו, מקהל עדת החסידים.

הועד החליט, כתב וחתם צו ופקודה לכל אנ"ש:

א. כל הימים אשר כ"ק רבנו אסור:

(א) יתענו כל אנ"ש שני וחמישי בציבור (מלבד מי שאי אפשר לו כמבואר בהלכה).

(ב) כל ימי השבוע יאכלו אנ"ש רק לחם עם מים מבושלים חמים, ובש"ק, לילה ויום. בכל סעודה רק תבשיל אחד.

(ג) בתוך הזמן הזה לא יקבעו זמני אירוסין ונישואין, ואלה שכבר נקבעו, יהיו הנישואין בזמנם אבל בלי כלי זמר, ורק סעודה אחת לא יותר מעשרה אנשים, ובלי בשר.

(ד) כל מלמד יקבץ את תלמידיו ויאמרו תהלים בכל יום, וקודם אמירת התהלים יבאר להם פרשת הענין כי צדיק הדור נתפס על עוון הדור, ואשר בעלילה באו עליו. (ה) כל אחד מאנ"ש יספר לאשתו ובניו ובנותיו הקטנים וכל גרי ביתו מכל המאורע, ויספר להם גודל היסורים של התפוס, וגודל החטא של המלשינים, וגודל השכר של המשתתפים בצערו של תלמיד חכם וצדיק.

(ו) כל אחד מאנ"ש ישמור לשלם המעמדות של החזקת בית רבי וקופת אחינו שבארצנו הקדושה ת"ו.

(ז) כל אחד מאנ"ש יערוך רשימה מכלי כסף וזהב ותכשיטין שיש לו.

(ח) אם ח"ו ייעדר מי מאנ"ש במשך זמן זה, יתקבצו כל העדה של אנ"ש וילכו למקוה ואחר טהרתו והלבשתו

משלושים שנה, ומבקש הוא מהם אשר יעשו אתו חסד של אמת, ויניחו את השקית אתו עמו, ואשר יבטיחו לו לקיים זאת ושאיש לא ידע מזה.

ביציאתנו ביום א' ט"ז מרחשון תרע"ו מליובאוויטש, ונסענו אז ג' ימים לאראל, שלשם באנו ביום ד' י"ט מרחשון בשעה שש בערב, הרי בשבתנו ברכבת (קרן מחלקה ב') אמר כ"ק אדמו"ר הרה"ק: מאה ושתים שנים היתה משפחתנו בליובאוויטש, מאה ושתים שנים מחודש לחודש. כ"ק אדמו"ר אדמו"ר האמצעי התיישב בליובאוויטש במרחשון תקע"ד, ובמרחשון תרע"ו אנחנו עוזבים את ליובאוויטש. ודיבר אז בענין המספרים, באיזו בחינה ובאיזו מדרגה הם (על פי המבואר בענין אורות וכלים, שלפעמים מספר המרובה למעלה, ולפעמים מספר המועט למעלה) והאריך בביאור המאמר² "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת", וסיים שהמספר ק"ב מרובה מק"א שלא לפי ערך ההוספה במספר אחד, כי ק"ב הוא בגימטריא יסוד וכ"ב אותיות. ליובאוויטש במאה ושתים השנים עשתה יסוד מוסד עם כ"ב אותיות (והרבה דברים נאמרו אז, כמבואר ברשימה).

ומענין לענין הזכיר כי כ"ק דודנו ר' נחום מניעזין נסתלק במלאות ק"ב שנה ללידת כ"ק אדמו"ר אדמו"ר האמצעי, ונזכר על הסיפורים שקרא בכתבי דודי הרה"ח הרז"א נ"ע, ובידעו כי אנכי קניתי כל הספרים של דודי הרה"ח הרז"א נ"ע, שאלני על אודות הכתבים, וסיפרתי לו שלפני הסתלקותו שרף את הרשימות, ואמר: נו... אם לא רצו - אין צורך.

החסידים, יסעו מעיר לעיר, מכפר לכפר וממושב למושב, לגלות את תורת החסידות ולפרסם ברבים, לחזור ה"תורות" לפני ההמון ולהסביר להם, למען אשר כל קהל עדת ישראל ידעו את שיטתו של הרבי¹ מליאזנא ויקרבו חסידים חדשים.

באותה ועידה חילקו את האיזורים, כך שבכל מקום נסיעתם יהיו שנים או שלושה ביחד, ובמקום האפשרי טוב יותר אשר אחד ישאר משך זמן יותר, ושהנסיעות יהיו גם למקומות המפורסמים למנגדים.

ח. הרבה קראתי ברשימות האמורות שהשפיעתי על דודי הרה"ח הרז"א לתת לי אותן להעתיק. אך לפתע פתאום נתעורר ענין כללי (וכידוע אשר בשנה ההיא - תרס"ו - הבאישו צוררי ישראל - המאה השחורה - את שם ישראל בספירות הגבוהות במוסדות הממשלה, ובכל יום היה עלול אשר תפרוצנה, ח"ו, פרעות בישראל ה"י), ולרגל שליחות נחוצה הוכרתי אז לנסוע לחוף לארץ ולא אסתייע מילתא שאוכל להעתיק מלבד מספר רשימות קצרות, ורשימותיי ממה ששמעתי מדודי הרה"ח הרז"א נ"ע.

בחודש מרחשון תרס"ט, ימים אחדים לפני הסתלקותו, שרף דודי הרה"ח הרז"א כל הכתבים והרשימות שהיו לו בכתב ידו עם הרבה חבילות ניירות בהנחות וכו', ויצבור את האפר וישימם בכיס של בד לבן, ויקרא את ידיד ביתנו החסיד ר' מאיר מרדכי ז"ל ואת הישיש ר' לוי יצחק (אחיו של הגאון ר' שניאור זלמן מלובלין נ"ע) ז"ל, וימסור על ידם את החבילה הקטנה, ויאמר להם, זה אפר מהניירות אשר כתבתי יותר

(2) חגיגה ט, ב.

(1) כי כבר הוכתר בשם רבי, במקום אשר תחילה נקרא בשם "מגיד". ובפולין היו נקראים אז עוד בשם מגיד.

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ז
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה יחיאל מיכל יהודה ליב שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו ממוצש"ק, בו מודיע עכ"פ בכללות מחגיגת יום הבהיר יום גאולתנו ופדות נפשנו, ואשר גם חבריו שי' השתתפו בזה ומסר להם מה שכתבתי אליו, שהרי זה נוגע לכאו"א מהם.

והנה בקשתי שימסרו לו ולכיו"ב מאנ"ש - לתת בשמי מעות חנוכה לאלו מחבריהם הלומדים דא"ח בתוספת הסברה, שפשיטא שאין בזה ח"ו הפלי' כלפי האחרים, אלא שאלו מביניהם הלומדים דא"ח ההתקשרות יתירה יותר, ובפרט ע"פ המבואר בתניא ריש פרק ה' בענין היחוד נפלא שאין יחוד כמוהו וכו' שמוזה מובן שאלו מהם הלומדים אותו הלימוד עצמו שגם אני לומד, ע"י ההתאחדות בהלימוד מתאחדים גם הלומדים, ותכונה מיוחדת בזה דוקא בלימוד פנימיות התורה, כמבואר בארוכה במ"א, והנקודה בזה, שפנימיות התורה אין בזה פנים ואחור, שניות, כיון שתוכן הלימוד ופנימיותו מדבר באלקות, בספירות וכו' [משא"כ בלימוד נגלה דתורה (עאכו"כ ענין של חכמה סתם חכמה חיצונית להבדיל) שבנגלה מדובר ע"ד אוחזין בטלית ופנימיות הדברים ענינים רוחניים כמבואר בכ"מ וכמו שאין יחוד מוחלט בהלימוד עצמו כמו"כ אין יחוד גמור בהלומדים וק"ל].

ובטח ימלא בקשתי כפי יכולתו ויודיע התוצאות. והשי"ת יצליחו לבשר טוב בטוב הנראה והנגלה הן בגשמיות והן ברוחניות ומהמקור לטוב זה כהמאמר אין טוב אלא תורה שממנה משתלשל בעולם.

בברכה ופ"ש כל חבריו שיחיו.

באם לא הספיק - יוכל להשלים הנ"ל בתוך שלשים יום לנר החמישי.

* * *

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ז
ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה. - מובן אשר גם להבא יכולה לכתוב לי בהענינים אודותם כותבת, ואין בזה חס ושלום שום ענין היפך הנהגה טובה, ובורא עולם יברכה שיהי תוכן מכתביי הבאים אך טוב.

בעת רצון אזכירה וכן את בעלה וילידיהם שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם בגשמיות וברוחניות, ובטח יתוסף על ידי זה בברכות הבורא יתברך לכל אחד מהם.

במה שכותבת שלפעמים עצבה היא, אין זה מתאים להוראת תורתנו חיים המצוה את כל אחד ואחת מבני ישראל, עבדו את ה' בשמחה, ואפילו כשהאדם יודע אשר עשה איזה מעשים שלא הי צריך לעשותם, צריך הוא להתחזק בבטחונו בנותן התורה ומצוה המצות שיתן לו כח לעשות תשובה ולהתנהג באופן שימלא רצון הבורא, ומובן שביחד עם זה צריך הוא להתחרט על המעשים לא טובים, אבל לא להיות בעצבות בכלל, וכשמשתדלים באמת בזה הרי התשובה היא מפנימיות הלב יותר ומכפרת כל העונות, ועל האשה שהיא אם לילדים ובעלת הבית לנהג בזה בדרך התורה שעל יד זה מתוסף בבריאות הבעל והילדים והאשה עצמה, ובפרט מה שנוגע לאשה הם עניני צניעות שמירת חוקי ודיני טהרת המשפחה, כשרות המאכלים וחינוך הילדים בשעה שהם נמצאים בבית, אבל כאמור לעיל כל זה צריך להעשות מתוך שמחה ובבטחון אשר בורא העולם משגיח עלי ועוזר להם בעניניהם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

כח ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה
 ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים
 ומאת שנה כס"י: כט ויקרבו ימי ישראל למות
 ויקרא ל לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי
 חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית
 עמדי חסד ואמת אל נא תקברני
 במצרים כס"י: ל ושכבתי עם אבתי ונשאתני
 ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי
 אעשה כדברך כס"י: לא ויאמר השבעה לי
 וישבע לו וישתחו ישראל על ראש
 המטה כס"י: פ (לח) מח א ויהי אחרי הדברים
 האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח

כח ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה
 שני חייו מאה וארבעים ושבע שנים: כט ויקרבו ימי ישראל
 למות ויקרא ל לבנו ליוסף ויאמר
 לה אם כען אשפחית רחמין
 בעיניך שוי כען ידך תחת ירכי
 ותעבד עמי טיבו וקשוט לא כען
 תקברני במצרים: ל ואשכוב
 עם אבתי ותטלני ממצרים
 ותקברני בקברתהון ויאמר אנא
 אעבד כפתגמך: לא ויאמר קים
 לי וקיים לה וסגיד ישראל על
 ריש ערסא: א והנה בטר
 פתגמיא האלין ויאמר ליוסף הא
 אבוד שכיב מרע ודבר ית תרין
 בנדיה עמה ית מנשה וית

רש"י

והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה
 תשאני ממצרים. ואין לומר: "ושכבתי עם אבתי",
 השכיבני עם אבותי במערה, שהרי כתיב אחריו:
 "ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם". ועוד מציינו
 בכל מקום לשון 'שכיבה עם אבותיו', היא הגויעה
 ולא הקבורה, כמו: (מלכים א ב) 'וישכב דוד עם
 אבותיו', ואחר כך: "ויקבר בעיר דוד":
(לא) וישתחו ישראל. תעלא בעידיניה סגיד ליה:
 על-ראש המטה. הפך עצמו לצד השכינה, מפאן
 אמרו שהשכינה למעלה מראשתיו של חולה (שבת
 י נדרים מ). דבר אחר: "על ראש המטה", על
 שהיתה משתו שלמה ולא היה בה רשע, שהרי
 יוסף מלך הוא, ועוד, שנשבה לבין הגוים והרי
 הוא עומד בצדקו: **(א) ויאמר ליוסף.** אחד מן
 המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים:
 אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה
 יעקב בארץ גשן, הלך אפרים אצל אביו למצרים

(כח) ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה? לפי
 שבין שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם
 של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם.
 דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם
 ממונו (כב"ר): **(כט) ויקרבו ימי ישראל למות.**
(כ"ה) כל מי שנאמר בו: 'קריבה למות', לא הגיע
 לימי אבותיו. (יצחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז. בדרך
 נאמר: 'קריבה', אביו חי ת' (ס"א פ) שנים והוא
 חי ע'): **ויקרא לבנו ליוסף.** למי שהיה יכלת בידו
 לעשות: שים נא ידך. והשבע: חסד ואמת. חסד
 שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו
 מצפה לתשלום גמול: **אל-נא תקברני במצרים.**
 סופה להיות עפרה פנים (ומרחשין תחת גופי),
 ושאין מתי חוצה לארץ חיים, אלא בצער גלגול
 מחלות, ושלא יעשוני מצרים עבודת אלילים
(כ"ה): (ל) ושכבתי עם אבתי. וי"ו זו מחבר
 למעלה לתחלת המקרא: "שים נא ידך תחת ירכי"

אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־
 אֶפְרַיִם כִּסְ"י: ב וַיִּגְדַּל לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנִי
 יוֹסֵף בָּא אֵלַיךְ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁב עַל־
 הַמַּטֵּה כִסְ"י: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שְׂדֵי
 גֵרָאֵה־אֵלַי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ: (ישראל)
 ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲנִי מִפְּרֹדֶה וְהִרְבִּיתִךְ וַנְּתַתִּיךְ
 לְקַהֲל עַמִּים וַנְּתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזֹרְעֶךָ
 אַחֲרַיךְ אַחֲזֵת עוֹלָם כִּסְ"י: ה וְעַתָּה שְׁנֵי־בָנֶיךָ
 הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בָּאִי אֵלַיךְ
 מִצְרַיִמָּה לִי־הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן
 וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ־לִי כִסְ"י: ו וּמוֹלַדְתֶּךָ אֲשֶׁר־הוֹלַדְתָּ
 אַחֲרֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ עַל שֵׁם אַחֵיהֶם יִקְרָאוּ
 בְּנֵי־חֲלָתָם כִּסְ"י: ז וְאֲנִי בָבְאִי מִפְּדוֹן מִתָּה עָלַי

רש"י

עוד לא יָהִי בְּמִנְיַן בְּנֵי, אֵלָּא בְּתוֹךְ שְׁבָטֵי אֶפְרַיִם
 וּמְנַשֶּׁה יִהְיוּ נִכְלָלִים, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שֵׁם בְּשְׁבָטִים
 לְעַנְּנֵן הַנִּחְלָה, וְאִף עַל פִּי שְׁנֵי־לִקְהָה הָאָרֶץ לְמִנְיַן
 גְּלִגְלוֹתָם, כְּדַכְתִּיב: "לָרֵב תִּרְבּוּ נַחֲלָתוֹ", וְכָל אִישׁ
 וְאִישׁ נָטַל בְּשׂוּהָ חוּץ מִן הַבְּכוֹרוֹת, מִכָּל מְקוֹם לֹא
 נִקְרָאוּ שְׁבָטִים אֵלָּא אֵלָּו (לְהַטִּיל גּוֹרֵל הָאָרֶץ לְמִנְיַן
 שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, וְנָשִׂיא לְכָל שְׁבָט וְשְׁבָט, וּדְגָלִים
 לְזֶה וְלָזֶה): (ז) וְאֲנִי בָבְאִי מִפְּדוֹן וְגו'. וְאִף עַל
 פִּי שְׁאֲנִי מִטְרִיחַ עָלֶיךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֵּר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
 וְלֹא כִּף עֲשִׂיתִי לְאִמֶּךָ, שְׁהָרִי מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית
 לְחָם: כְּבֵרֶת־אֶרֶץ. מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם אֲלָפִים אֲמָה,
 כְּמִדַּת תְּחוּם שְׁבֵת, כְּדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשָׁן. וְלֹא
 תֹאמֶר שְׁעַפְכוּ עָלַי גְּשָׁמִים מִלְּהוֹלִיכָה וּלְקַבְרָה
 בְּחִבְרוֹן. עַת הַגְרִיד הִיָּה, שְׁהָאֶרֶץ חִלּוּלָה וּמִנְקַבֶּת
 כְּכַבְרָה: וְאֶקְבְּרָה שָׁם. וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוֹ לְבֵית
 לְחָם לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וַיְדַעְתִּי שִׁישׁ בְּלִבִּי עָלַי, אָבַל
 דַּע לָךְ שְׁעַל פִּי הַדְּבוּר קְבֵרְתִּיהָ שָׁם, שְׁתֵּהָא לְעֲזָרָה

לְהַגִּיד לוֹ: וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ. כְּדִי שְׁיִכְרַכֶּם
 יַעֲקֹב לְפָנֵי מוֹתוֹ: (ב) וַיִּגְדַּל. הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב, וְלֹא
 פָּרַשׁ מִי, וְהִרְבֵּה מִקְרָאוֹת קֶצְרֵי לְשׁוֹן: וַיִּתְחַזַּק
 יִשְׂרָאֵל. אָמַר: 'אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּנִי, מְלָךְ הוּא,
 אַחֲלַק לוֹ כְּבוֹד', מִכָּאֵן שְׁחֹלְקִים כְּבוֹד לְמַלְכוּת,
 וְכֵן מֹשֶׁה חָלַק כְּבוֹד לְמַלְכוּת: "וַיִּרְדּוּ כָל עַבְדֶּיךָ
 אֵלָּה אֵלִי" (שְׁמוֹת י"א), וְכֵן אֵלֵיהֶו: "וַיִּשְׁנֶס מִתְּנִי
 וְגו'" (מַלְכִים א יח): (ד) וַנְּתַתִּיךָ לְקַהֲל עַמִּים.
 בְּשָׂרְנִי שְׁעִתִּידִים לְעֵאת מִמֶּנִּי עוֹד קָהֵל וְעַמִּים, וְאִף
 עַל פִּי שְׁאָמַר לִי: "גוֹי וְקָהֵל גּוֹיִם", "גוֹי", אָמַר לִי
 עַל בְּנִימִין, "קָהֵל גּוֹיִם", הָרִי שְׁנַיִם לְבַד מִבְּנֵימִין,
 וְשׁוֹב לֹא נוֹלַד לִי בֶן. לְמִדַּנִּי, שְׁעִתִּיד אֶחָד מִשְׁבָּטֵי
 לִיחֲלַק, וְעַתָּה, אוֹתָהּ מִתְּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ:
 (ה) הַנוֹלָדִים לָךְ וְגו' עַד־בָּאִי אֵלַיךְ. לְפָנֵי בּוֹאִי
 אֵלַיךְ, כְּלוֹמַר שְׁנוֹלְדוֹ מִשְׁפָּרְשֶׁת מִמֶּנִּי עַד שְׁפָאתִי
 אֶצְלָךְ: לִי־הֵם. בְּחִשְׁבוֹן שְׁאָר בְּנֵי הֵם, לְטַל חֲלַק
 בְּאֶרֶץ אִישׁ כְּנַגְדּוֹ: (ו) וּמוֹלַדְתֶּךָ וְגו'. אִם תּוֹלִיד

רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת-ארץ
 לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא
 בית לחם כס"י: ח וירא ישראל את-בני יוסף
 ויאמר מי-אלה כס"י: ט ויאמר יוסף אל-אביו
 בני הם אשר-נתן-לי אלהים בזה ויאמר
 קחם-נא אלי ואברכם כס"י: (ע"ב בחול) שני י ועיני
 ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש
 אתם אליו וישק להם ויחבק להם: יא ויאמר
 ישראל אל-יוסף ראה פניך לא פללתי והנה
 הראה אתי אלהים גם את-זרעך כס"י: יב ויוצא
 יוסף אתם מעם ברכיו וישתחו לאפיו
 ארצה כס"י: יג ויקח יוסף את-שניהם את-
 אפרים בימינו משמאל ישראל ואת-מנשה
 בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו כס"י: יד וישלח ישראל את-ימינו

בית לחם: ח וחזא ישראל ית
 בני יוסף ואמר מן אלין:
 ט ואמר יוסף לאבוהי בני אנון
 דיהב לי יי הכא ואמר קרבנון
 כען לותי ואברכנון: י ועיני
 ישראל קרן מסיכו לא יכול
 למחזי וקריב יתהון לותה ונשיק
 להון וגפיף להון: יא ואמר
 ישראל ליוסף למחזי אפיף לא
 סברית והא אחזי יתי יי אף ית
 בניך: יב ואפיף יוסף יתהון מן
 קדמוהי וסגיד על אפוהי על
 ארצא: יג ודבר יוסף ית פרויהון
 ית אפרים בימינה מסמאלא
 דישראל וית מנשה בסמאלא
 מימינא דישראל וקריב לותה:
 יד ואושיט ישראל ית מינה
 ושווי על רישא דאפרים והוא
 זעירא וית סמאלא על רישא

רש"י

לבניה פשיגלה אותם נבזרצדן, והיו עוברים דרך
 שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם
 רחמים, שנאמר: (ירמיה לא) "קול ברמה נשמע
 וגו'", והקדוש ברוך הוא משיבה: "יש שכר
 לפעלתך נאם ה' וגו' ושבו בנים לגבולם".
 ואונקלוס תרגם: 'כרוב ארצא', כדי שיעור חרישת
 יום (ספרים אחרים: ארץ), ואומר אני, שהיה להם
 קצב שהיו קורין אותו כדי מחרשה אחת,
 קוריאד"א בלע"ז, פדאמרינן: 'פריב ותני' כפמה
 דמסיק תעלא מפי פרכא: (ח) וירא ישראל
 את-בני יוסף. בקש לברכם, ונסתלקה שכינה
 ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים,
 ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי-אלה. מהיכן יצאו
 אלו שאינן ראויין לברכה?: (ט) בזה. הראה לו
 שטר ארוסין ושטר כתבה, ובקש יוסף רחמים על

הדבר, ונחה עליו רוח הקדש: ויאמר קחם-נא
 אלי ואברכם. זהו שאמר הכתוב (הושע יא):
 "ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועותיו", אנכי
 תרגלתי רוחי ביצקב בשביל אפרים, עד שלקחם
 על זרועותיו: (יא) לא פללתי. לא מלאני לפי
 לחשב מחשבה שאראה פניך עוד: פללתי. לשון
 מחשבה, כמו: (ישעיה טז) "הביאי עצה, עשי
 פלילה": (יב) ויוצא יוסף אתם. לאחר שנשקם
 הוציאם יוסף מעם ברכיו, כדי לישבם זה לזמין
 וזה לשמאל, לסמוך ידיו עליהם ולברכם: וישתחו
 לאפיו. כשחזר לאחוריו מלפני אביו: (יג) את-
 אפרים בימינו משמאל ישראל. הבא לקראת
 חברו, ימינו פנגד שמאל חברו, וכון שיהא הבכור,
 מימן לברכה: (יד) שפל את-ידיו. פתרגומו:
 'אחכמינון', בהשפל וחכמה, השפיל את ידיו לכה

וַיֵּשֶׁת׀ עַל־רֹאשׁ אֲפָרַיִם׀ וְהוּא הַצָּעִיר׀ וְאֶת־
 שְׂמָאלוֹ׀ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה׀ שְׁבַל אֶת־יָדָיו׀ כִּי
 מְנַשֶּׁה הִבְכּוֹר כִּסְׁׁ׃ טו וַיְבָרֶךְ אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר
 הָאֱלֹהִים׀ אֲשֶׁר הִתְהַלְכֹוּ אִנְתִּי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם
 וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הֲרַעָה אֹתִי מְעוֹדִי עַד־הַיּוֹם
 הַזֶּה׃ טז הַמְּלֶאֶךָ הַגָּאֵל אֹתִי מִכַּלְזָע׀ יְבָרֶךְ
 אֶת־הַנְּעָרִים׀ וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אִנְתִּי
 אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְגֹו לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ כִּסְׁׁ׃
 שְׁלִישִׁי יז וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי־יֵשִׁית אָבִיו יַד־יָמִינוֹ
 עַל־רֹאשׁ אֲפָרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יַד־אָבִיו
 לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ־אֲפָרַיִם עַל־רֹאשׁ
 מְנַשֶּׁה כִּסְׁׁ׃ יח וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן
 אָבִי כִי־זֶה הַבְּכֹר שִׁים יָמִינְךָ עַל־רֹאשׁוֹ׃
 יט וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדְעֹתִי בְנִי יָדְעֹתִי גַם־
 הוּא יִהְיֶה־לָּעַם וְגַם־הוּא יִגְדַל וְאוֹלָם אָחִיו
 הַקָּטָן יִגְדַל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא־הַגּוֹיִם כִּסְׁׁ׃
 כ וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר׀ בְּךָ יְבָרֶךְ
 אֱלֹהִים׀ כָּאֲפָרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת־אֲפָרַיִם

דמנשה אחימנון לידוהי ארי
 מנשה בוכרא: טו וברכה ית יוסף
 ואמר יי די פלחו אבהתי גדמוהי
 אברהם ויצחק יי דון יתי
 מדאיתני עד יומא הדין:
 טז מלאכא די פרק יתי מפל
 בישא יברך ית עולמא ויתקרי
 כהון שמי ושום אבהתי אברהם
 ויצחק וכנוני ימא יסגון כגו בני
 אנשא על ארעא: יז וחזא יוסף
 ארי שוי אבוהי יד ימינה על
 רישא דאפרים וכאיש בעינוהי
 וסעד ידא דאבוהי לאעדא יתה
 מעל רישא דאפרים לאנחותה
 על רישא דמנשה: יח ואמר
 יוסף לאבוהי לא כן אבא ארי
 דין בוכרא שו ימינה על רישה:
 יט וסריב אבוהי ואמר ידענא
 כרי ידענא אף הוא יהי לעמא
 ואף הוא יסגי וברם אחוהי
 זעירא יסגי מנה וכנוהי יהון
 שליטין בעממא: כ וברכונן
 ביומא ההוא למימר בך יברך
 ישראל למימר ישוניה יי כאפרים
 וכמנשה ושוי ית אפרים גדם
 ישראל לאמר ישמך

רש"י

וגו'. שעתיד גדעון לצאת ממנו, שהקדוש ברוך
 הוא עושה גם על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל
 ממנו. שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את
 הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו יהיה מלא-
 הגוים. כל העולם יתמלא בצאת שמעו ושמו,
 כשיצמיד חמה בגבעון וירם בעמק אילון:
 (כ) בך יברך ישראל. הבא לברך את בניו,
 יברכם בברכתם ואמר איש לבנו: "ישמך אלהים
 כאפרים וכמנשה": וישם את אפרים. בברכתו,

ומדעת, כי יודע היה כי מנשה הבכור, ואף על פי
 כן לא שת ימינו עליו: (טז) המלאך הגאל אתי.
 מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר:
 "ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום: יעקב וגו'
 אנכי האל בית אל": יברך את הנערים. מנשה
 ואפרים: וידגו. פדגים הללו שפרים ורבים, ואין
 עין הרע שולטת בהם: (יז) ויתמך יד-אביו.
 הרמיה מעל ראש בנו ותמכה בידו: (יט) ידעתי
 בני ידעתי. שהוא הבכור: גם-הוא יהיה לעם

מְנַשָּׁה: כא וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף
 הֲאֵנָּה מָאִית וַיְהִי מִימְרָא דִּי
 בְּסַעֲדָכוֹן וַיְתִיב יִתְכוֹן לְאַרְעָא
 דְּאַבְהֵתְכוֹן: כב וַאֲנָא יְהִבִּית לָךְ
 חוּלְקָא חַד יִתִּיר עַל אַחִיךָ דִּי
 נְסִיבִית מִיָּדָא דְאַמוֹרָאָה בְּצִלוֹתִי
 וּבְכַבְעוֹתִי: א וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְבְנוֹהִי
 וַאֲמַר אֲתַפְּנְשׁוּ וְאַחֲרֵי לְכוּן יַת דִּי
 יַעֲרַע יִתְכוֹן בְּסוּף יוֹמִיא:
 ב אֲתַפְּנְשׁוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
 וְקַבִּילוּ אוֹלְפָן מִן יִשְׂרָאֵל
 אֲבוּכוֹן: ג רְאוּבֵן בּוֹכְרֵי אֶת חִילֵי
 וְרִישׁ תְּקֵפֵי לָךְ הָהּ הַזֵּי לְמַסַּב
 תִּלְתָּא חוּלְקִין בְּכִירוּתָא כְּהִנְתָּא
 וּמְלֻכוּתָא: ד עַל דְּאַזְלַתָּא לְקַבֵּל
 אֶפְיָךְ הָא כְּמִיא בְּרַם לֹא אֶהְיִיתָ

לְפָנַי מְנַשָּׁה כס"י: כא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף
 הֲנֵה אֲנֹכִי מֵת וְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהֵשִׁיב
 אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: כב וְאֲנִי נָתַתִּי לָךְ
 שְׂכָם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד
 הָאֲמֹרִי בְּחָרְבִי וּבְקִשְׁתִּי כס"י: פ רביעי
 מט א וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ
 וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית
 הַיָּמִים כס"י: ב הַקִּבְצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ
 אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם: ג רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כְּחִי
 וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֵתֵר שְׂאֵת וַיֵּתֵר עֲזוֹ כס"י: ד פָּחוּ
 כַּמִּים אֶל-תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אוֹ

רש"י

עֲלֵיהֶם עַל זֶה. וְלַעֲנוּיֹת דַּעֲתִי, בְּלֹא הָכִי אֵי אֶפְשָׁר
 לְפָרֵשׁ עֲלֵיהֶם, דְּמָה נְתִינָת טַעַם יִהְיֶה עַל שְׁנַתְנוּ
 לְיוֹסֵף מִפְּנֵי שְׁלֻקְחוּהוּ שְׁמַעוֹן וְלֹי בְּחָרְבָם
 וּבְקִשְׁתָּם, וְהֵלֵא אֲדָרְבָא, מִזֶּה הַטַּעַם רְאוּי שְׁיִנְתָן
 לְשִׁמְעוֹן וְלֹי, וְלֹא לְיוֹסֵף, וְדוּק: (א) וְאֶגִּידָה
 לָכֶם. (ב"ר) בְּקֵשׁ לְגִלוֹת אֶת הַקֶּץ, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ
 שְׂכִינָה, וְהַתְחִיל לֹמַר דְּבָרִים אַחֲרִים:
 (ג) וְרֵאשִׁית אוֹנִי. הִיא טַפָּה רֵאשׁוֹנָה שְׁלוֹ, שְׁלֹא
 רָאָה קָרִי מִיָּמָיו (ב"ר): אוֹנִי. כְּחִי, כְּמוֹ: (הוֹשֵׁעַ יב)
 "מִצְאָתִי אוֹן לִי", (ישעיה מ) "מֵרֵב אוֹנִים", וְלֹאֲיִן
 אוֹנִים: יֵתֵר שְׂאֵת. רְאוּי הֵייתָ לְהִיּוֹת יֵתֵר עַל
 אַחִיךָ בְּכִהְנָה, לְשׁוֹן נְשִׂאוֹת כְּפִים: וַיֵּתֵר עֲזוֹ.
 בְּמְלֻכוֹת, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל א ב) "וַיִּתֵּן עֲזוֹ לְמַלְכוּת", וּמִי
 גֵרָם לָךְ לְהַפְסִיד כָּל אֱלֹהִים: (ד) פָּחוּ כַּמִּים.
 הַפְּחוּ וְהַבְּהִלָּה אֲשֶׁר מֵהִרְתָּ לְהִרְאוֹת כְּעֶסֶף, כַּמִּים
 הִלְלוּ הַמְּמַהֲרִים לְמַרוּצְתָם, לְכַף: אֶל-תּוֹתֵר. אֵל
 תְּרַבָּה לְטַל כָּל הַיִּתְרוֹת הִלְלוּ שְׁהִיו רְאוּיֹת לָךְ,
 וּמֵהוּ הַפְּחוּ אֲשֶׁר פָּחוּתָּ: כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ
 אֲזַ חִלְלָתָ. אוֹתוֹ שֵׁם שְׁעָלָה עַל יְצוּעֵי, וְהִיא
 הַשְׂכִּינָה, שְׁהִיָּה דְרָבָה לְהִיּוֹת עוֹלָה עַל יְצוּעֵי:

לְפָנַי מְנַשָּׁה, לְהַקְדִּימוּ בְּדַגְלִים וּבְחֻנְפַת הַנְּשִׂאִים:
 (כב) וְאֲנִי נָתַתִּי לָךְ. לְפִי שְׂאֵתָה טוֹרַח לְהַתְעַסֵּק
 בְּקְבוּרָתִי, וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָךְ נַחְלָה שְׁתַּקְבֵּר בָּהּ, וְאִי
 זוֹ? זוֹ שְׂכָם, שְׁנֹאֲמַר: (יהושע כד) "וְאֵת עֲצָמוֹת
 יוֹסֵף אֲשֶׁר הֵעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ
 בְּשָׂכָם": שְׂכָם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ. שְׂכָם מִמֶּשׁ, הִיא
 תְּהִיָּה לָךְ חֵלֶק אֶחָד יִתְרָה עַל אַחִיךָ: בְּחָרְבִי
 וּבְקִשְׁתִּי. כְּשֶׁהֲרָגוּ שְׁמַעוֹן וְלֹי אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכָם,
 נִתְפַּסְּסוּ כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהַזְדַּוֵּג לָהֶם, וְחָגַר יַעֲקֹב
 כְּלֵי מְלַחְמָה כְּנִגְדָן. דְּבַר אַחֵר: "שְׂכָם אֶחָד", הִיא
 הַבְּכוּרָה, שְׁיִטְלוּ בְּנָיו שְׁנֵי חֵלְקִים, וְשְׂכָם, לְשׁוֹן
 חֵלֶק הוּא, כְּתִרְגוּמוֹ, וְהִרְבָּה יֵשׁ לוֹ דוּמִים בְּמִקְרָא:
 (תהלים כא) "כִּי תִשְׁתַּמּוּ שְׂכָם", תְּשִׁית שׁוֹנְאֵי לְפָנַי
 לְחֵלְקִים. (שם ס) "אַחֲלַקְהָ שְׂכָם", (יהושע ו) "דָּרָךְ
 יִרְצָחוּ-שְׂכָמָה", אִישׁ חֵלְקוֹ, (צפניה ג) "לְעַבְדוֹ שְׂכָם
 אֶחָד": אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי. מִיַּד עֲשׂוֹ,
 שְׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה אֲמֹרִי. דְּבַר אַחֵר: שְׁהִיָּה צַד אָבִיו
 בְּאֲמֹרֵי פִּי: בְּחָרְבִי וּבְקִשְׁתִּי. הִיא חֻכְמָתִי וְתַפְלָתִי
 (וְעִין בְּרֵא"ם שְׁפַתְבָּ דְּאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ עַל חֻרְבָם
 שֶׁל שְׁמַעוֹן וְלֹי, דְּהָא לֹא עֲשׂוֹ מַדַּעְתּוֹ, שְׁהָרִי כְּעַם

חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֵה כַּסִּי: פ ה שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֲחֵים
 בְּלֵי חֲמַס מְכַרְתֵּיהֶם כַּסִּי: ו בְּסֻדָּם אֶל־תִּבְא
 נַפְשֵׁי בְקַהֲלָם אֶל־תִּחַד בְּבִדֵי כִי בְאַפִּם הֲרִגוּ
 אִישׁ וּבְרֻצָּנָם עֲקְרוּ־שׁוֹר כַּסִּי: ז אָרוּר אַפִּם כִּי
 עָזוּ וְעִבְרַתָּם כִּי קִשְׁתָּה אֶחְלָקָם בִּיעֲקֹב

ובכרעותהון תרעו שור סנאה: ז ליט רגזהון ארי תקיף וחמתהון ארי קשיא אפלגנון ביצקב ואבדרנון

רש"י

קרח, שהוא משבטו של לוי, את כל העדה על משה ועל אהרן: אל־תחַד כבדי. שם אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר: "קרח בן־יצהר בן־קהת בן־לוי", ולא נאמר: 'בן יצקב', אכל בדברי הימים כשנתייחסו בני קרח על הדוכן, נאמר: (דברי הימים א ו) "בן קרח, בן־יצהר, בן־קהת בן־לוי בן־ישראל": אל־תחַד כבדי. כבוד לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר: אתה, כבודי, אל תתיחד עמהם, כמו: (ישעיה יד) "לא־תחַד אתם בקבורה": כי באפם הרגו איש. אלו חמור ואנשי שכם, ואינן חשוכין בלם אלא כאיש אחד. וכן הוא אומר בגדעון: (שופטים ו) "והפית את מדין כאיש אחד", וכן במצרים: "סוס ורוכבו רמה בים", זהו מדרשו. ופשוטו: אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו: 'באפם הרגו כל איש שפגעו עליו', וכן: (יחזקאל יט) "וילמד לטרף טרף אדם אכל": ובְרֻצָּנָם עֲקְרוּ־שׁוֹר. רצו לעקר את יוסף שנקרא שור, שנאמר: "בכור שורו הדר לו" עקרו, אשריטור בלע"ז, לשון (יהושע יא) "את סוסייהם תעקר": (ז) אָרוּר אַפִּם כִּי עָזוּ. אפלו בשעת תוכחה לא קלל אלא את אפם, וזהו שאמר בלעם: "מה אקוב לא קבה אל": אַחְלָקָם בִּיעֲקֹב. אפרידם זה מזה, שלא יהא לוי במנזן השבטים, והרי הם חלוקים. דבר אחר: אין לה עניינים וסופרים ומלמדי תינוקות, אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של לוי עשאו מחזר על

חולק יתיר לא תסב ארי סלקתא בית משכבי אבוך בכן אחלתא לשוויי ברי סלקתא: ה שמעון ולוי אחין גברין גברין בארע תותבותהון עבדו גבורא: ו ברזהון לא הות נפשי באתפנשהון למקה לא נחיתת מן יקרי ארי ברזהון קטלו קטול

ובכרעותהון תרעו שור סנאה: ז ליט רגזהון ארי תקיף וחמתהון ארי קשיא אפלגנון ביצקב ואבדרנון

פחזו. שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה וכלו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פת"ח וטעמו למטה: יצועי. לשון משכב, על שום שמציעים אותו על ידי לבדין וסדינין, והרבה דומים לו: (תהלים סג) "אם־זכרתיו על־יצועי", (שם קלב) "אם־אעלה על־ערש יצועי": (ה) שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֲחֵים. בעצה אחת על שכם ועל יוסף: "ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהגהו", מי הם? אם תאמר: ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו. אם תאמר: בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן שלמה, שנאמר: "והוא נער את־בני בלהה ואת־בני זלפה וגו'", יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על כרחך, שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים: כלי חמס. אמנות זו של רציחה, חמס הוא ביזכם, מברכת עשו היא זו. אמנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה הימנו: מכרתיהם. לשון כלי זין. סיף בלשון יוני מכי"ר (תנחומא). דבר אחר: "מכרתיהם" (כ"ר) בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס, כמו: (יחזקאל טו) "מכרתיו ומלדתיך", וזה תרגום של אונקלוס: (ו) בְּסֻדָּם אֶל־תִּבְא נַפְשֵׁי. (כ"ר) זה מעשה זמרי, כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו: 'זו אסורה או מתרת? אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לה? אל יזכר שמי בדבר, שנאמר: 'זמרי בן־סלוא נשיא בית־אב לשמעוני' ולא כתב בן יצקב: בקהלים. כשיקהיל

בְּיִשְׂרָאֵל: ח יהודה את אודיתא
 ולא בהיתתא בך יודון אחיק ידך
 תתקף על בעלי דבבך ותבדרון
 סנאף יהון מחזרין קדל קדמך
 ויהון מקדמין למשאל בשלמך
 בני אבוך: ט שלטון יהי בשרויא
 ובסופא יתרבא מלכא מדבית
 יהודה ארי מדין קטלא פרי
 נפשך סלקתא ינוח ישרי בתקוף
 פארנא וכליתא ולית מלכו
 דתזעזעה: י לא יעדי עבד

שְׁלֹטֵן מִדְּבִית יְהוּדָה וּסְפָרָא מִבְּנֵי בְנוֹהֵי עַד עֲלָמָא עַד דְּיִיתֵי מְשִׁיחָא דְדִילְהָ הִיא מְלֻכּוּתָא וְלֵה יִשְׁתַּמְעוּן
 עֲמֻמָּא: יא יסחר ישראל לקרתה עמא יבנון היכלה יהון צדיקנא סחור סחור לה ועבדי אורינא באולפן

רש"י

בְּיִבְא שִׁילָה. מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁהַמְּלוּכָה שְׁלוֹ, וְכֵן
 תְּרַגְּסֵם אֹנְקְלוֹס. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: "שִׁילוֹ", שִׁי לוֹ,
 שְׁנֵאמַר: (תהלים עו) "יִכְבְּלוּ שִׁי לַמּוֹרָא": לֹא יִקְהַת
 עַמִּים. אֲסִיפַת הָעַמִּים, שְׁהִיוּ דַ עֲקָר הִיא בִּיסוּד,
 כְּמוֹ: "פִּעְתָּךְ", וּפְעָמִים שְׁנוּפְלַת מִמֶּנּוּ, וְכִמְהָ
 אוֹתִיּוֹת מְשֻׁמּוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרְאִים עֲקָר
 נּוֹפֵל, כְּגוֹן נו"ן שֶׁל נוּגַף, וְשֶׁל נוּשָׁף, וְאֶל־ף
 שֶׁבְּ"אַחֲוֵי בְּאֻזְנֵיכֶם" (איוב יג). וְשֶׁבְּ"אַבְחַת־חֶרֶב"
 (יחזקאל כא) (וְהוּא לְשׁוֹן חֶרֶב וּפְרוּשׁוֹ: 'אִימַת
 חֶרֶב', וְהוּא לְשׁוֹן זֵין), (מלכים ב ד) "וְאֶסְפֹּף שְׁמֹן",
 אִף זֶה, "יִקְהַת עַמִּים", אֲסִיפַת עַמִּים, שְׁנֵאמַר:
 (ישעיה יא) "אֲלֵיו גּוֹיִם יִדְרְשׁוּ", וְדוֹמָה לוֹ: (משלי
 ל) "עֵינַי תִּלְעַג לְאֵב וְתִבּוֹ לִיקְהַת אִם", לְקַבּוּץ
 קְמֻטִים שֶׁבְּפִנֵּיהָ מִפְּנֵי זְקֻנָתָהּ, וּבִגְמָרָא: 'דִּיתְבִּי
 וּמְקָהוּ אַקְהַתָּא בְּשׁוּקֵי דְנִהְרֵדְעָא [דְּפּוּמְבְּדִיתָא],
 בְּמִסְכַּת יְבָמוֹת (דף קי). וְיִכַּל הִיא לֹמַר: קִהִית
 עַמִּים: (יא) אֲסִרֵי לְגִפְנָן עִירָה. נִתְנַבְּא עַל אֶרֶץ
 יְהוּדָה שֶׁתְּהֵא מוֹשְׁכַת זֵין כְּמַעֲזֵן, אִישׁ יְהוּדָה יֵאָסֵר
 לְגִפְנָן עִיר אַחֵד, וְיִטְעֲנֵנוּ מִגִּפְנָן אַחַת וּמְשׁוֹרֵק אַחֵד,
 כֵּן אֲתוֹן אַחֵד: שֶׁרְקָה. זְמוּרָה אֲרַכָּה, קוֹרִירֵי אֵא
 בְּלַע"ז: כְּפִס בֵּינָן. כָּל זֶה לְשׁוֹן רַבּוּי זֵין: סוּתָה.
 לְשׁוֹן מִין בְּגַד הוּא, וְאִין לוֹ דְמִיוֹן בְּמִקְרָא: אֲסִרֵי.
 כְּמוֹ אוֹסֵר, דְּגַמְתּוֹ: (תהלים קיג) "מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל",

וּאֲפִיעֵם בְּיִשְׂרָאֵל כְּש"י: פ ח יהודה אתה יודוך
 אחיק ידך בערף איביך ישתחוו לך בני
 אביך כְּש"י: ט גור אריה יהודה מטרף בני עלית
 פרע רבץ פאריה וכלביא מי יקימנו כְּש"י:
 לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו
 עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים כְּש"י:
 אֲסִרֵי לְגִפְנָן כתיב עיר קרי עירו ולשרקה בני

הַגְּרָנוֹת לְתַרּוּמוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת, נִתֵּן לוֹ תְּפוּצָתוֹ דַּרְךְ
 כְּבוֹד: (ח) יְהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךְ אַחִיק. לְפִי
 שֶׁהוֹכִיחַ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים בְּקִנְטוּרִים, הַתְּחִיל יְהוּדָה
 לְסוּג לְאַחֲוֵיו (שֶׁלֹּא יוֹכִיחֵנוּ עַל מַעֲשֵׂה תְּמָר),
 וְקָרְאוּ יַעֲקֹב בְּדַבְרֵי רַצוּי: 'יְהוּדָה, לֹא אֶתְּהָ
 כְּמוֹתֶם' (ב"ר): יִדְךָ בְּעַרְףְּ אִיבִיךָ. בִּימֵי דָוִד:
 (שמואל ב כב) "וְאוֹיְבֵי, תִּתֵּן לִי עַרְףְּ": בְּנֵי אֲבִיךָ.
 עַל שֵׁם שְׁהִיוּ מְנַשִּׁים הַרְבֵּה לֹא אָמַר: 'בְּנֵי אֲמִיךָ',
 כְּדַרְךְ שֶׁאָמַר יִצְחָק: (ט) גּוֹר אֲרִיָּה. עַל דָּוִד
 נִתְנַבְּא: בְּתַחֲלָה, 'גּוֹר': (שמואל ב ה) "בְּהִיּוֹת שְׂאוּל
 מְלֻךְ עַלֵינוּ, אֶתְּהָ הִיִּיתַת הַמוֹצִיא וְהַמְּבִיא אֶת
 יִשְׂרָאֵל", וּלְבַסּוּף, אֲרִיָּה, כְּשֶׁהַמְּלִיכָהוּ עַלֵיהֶם,
 וְזֶהוּ שֶׁתְּרַגְּסֵם אֹנְקְלוֹס: 'שִׁלְטוֹן יְהִי בְּשִׁרׁוּיָא',
 בְּתַחֲלָתוֹ: מְטָרְף. מִמָּה שֶׁחֲשַׁדְתִּיךָ בְּ"טָרְף טָרַף
 יוֹסֵף, חִיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ", וְזֶהוּ יְהוּדָה שְׁנִמְשַׁל
 לְאֲרִיָּה: בְּנֵי עַלִיתָ. סִלְקַתָּ אֶת עֲצָמְךָ וְאָמַרְתָּ:
 "מֵה־בְּצַע וְגו'", וְכֵן בְּהִרְיַגַת תְּמָר, שֶׁהוּדָה:
 "צִדְקָה מִמֶּנִּי", לְפִיכָךְ: פְּרַע רַבֵּץ וְגו'. בִּימֵי
 שְׁלֹמֹה: (מלכים א ה) "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְגו'":
 (י) לֹא־יִסּוֹר שֶׁבֶט מִיְהוּדָה. מְדוּד וְאִילָךְ, אֵלוּ
 רֵאשֵׁי גְלוּת שֶׁבְּכָבֵל, שְׂוָרִים אֶת הָעַם בְּשֶׁבֶט,
 שְׁמֻמִּים עַל פִּי הַמְּלָכוֹת (סנהדרין ה): וּמְחַקֵּק מִבְּיַן
 רַגְלָיו. תְּלַמִּידִים, אֵלוּ נְשִׂאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עַד

אתנו כפם ביין לבשו וברם ענבים כתיב סוטה
 קרי סוטה כס"י: יב חכלילי עינים מיין ולבן-שנים
 מחלב כס"י: פ יג זבולן לחוף ימים ישבן והוא
 לחוף אנית וירכתו על-צידן כס"י: פ יד יששכר
 חמר גרם רבץ בין המשפתים כס"י: טו וירא
 מנחה פי טוב ואת-הארץ פי נעמה ויט

עמה יהי ארגון טב לבושויהי
 פסוטה מילא מילא צבע זהורי
 וצבעונין: יב יסקוקן טורויהי
 בכרמוהי יטופון נעוהי פחמר
 יחורן בקעתה בעיבור ובעדרי
 ענא: יג זבולן על ספר יממא
 ישרי והוא יכבש מחוזין בספינן
 וטוב ימא ייכול ותחומה יהי
 מטי על צידון: יד יששכר עתיר
 בנכסין ואחסנתה בין תחומיא:

טו ויחזא חולקא ארי טב וית ארעא ארי מעבדא פירין ויכבש מחוזי עממא וישיצי ית דיירהון

רש"י

בלע"ז, (יבמות מח) והוא יהיה מצוי תדיר על חוף
 אניות, במקום הנמל שאניות מביאות שם
 פרקמטיא, שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממציא
 מזון לשבט יששכר, (תנחומא) והם עוסקים בתורה.
 הוא שאמר משה: (דברים לג) "שמח זבולן בצאתך
 ויששכר באהליך", זבולן יוצא בפרקמטיא,
 ויששכר עוסק בתורה באהלים: וירכתו על-צידן.
 סוף גבולו יהיה סמוך לצידון: וירכתו. סופו, כמו:
 "ולירכתי המשכן": (יד) יששכר חמר גרם.
 חמר בעל עצמות, סובל על תורה פחמור חזק
 שמטעינין אותו משא כבד: רבץ בין המשפתים.
 פחמור המהלך ביום ובלילה, ואין לו לינה בבית,
 וכשהוא רוצה לנות, רבץ בין התחומין, בתחומי
 העירות שהולך שם פרקמטיא: (טו) וירא מנחה
 פי טוב. ראה לחלקו ארץ מברכת וטובה להוציא
 פרות: ויט שכמו לסבל. על תורה: ויהי. לכל
 אחיו ישראל: למס עובד. לפסק להם הוראות של
 תורה וסדרי עבורין, שנאמר: (דברי הימים א יב)
 "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה-
 יעשה ישראל, ראשיהם מאתים", מאתים ראשי
 סנהדראות העמיד וכל אחיהם על פיהם: ויט
 שכמו. השפיל שכמו, כמו "ויט שמים", "הטו
 אונכם", ואונקלוס תרגם בפנים אחרים: "ויט
 שכמו לסבל", מלחמות ולכבש מחוזות, שהם
 יושבים על הספר ויהיה האויב כבוש תחתיו למס

(שם קכג) "היושבי בשמים", וכן: "בני אתנו",
 כענין זה. ואונקלוס תרגם במלך המשיח: גפון, הם
 ישראל, עירה, זו ירושלים, שרקה, אלו ישראל
 (ירמיה ב) "ואנכי נטעתיה שורק": בני אתנו. יבנון
 הכלה, לשון: "שער האיתון" בספר יחזקאל (מ),
 ועוד תרגמו בפנים אחרים: גפון, אלו צדיקים. בני
 אתנו, עבדי אוריתא באלפן, על שם: "רוכבי
 אתונות צחורות". כפס פיין, זה ארגון טב
 לבושויהי, שצבועו דומה לזין, וצבעונין הוא לשון
 סוטה, שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הנזכר
 ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פשו בגמרא לשון
 הסתת שכרות במסכת כתובות (דף קיא): ועל הזין,
 שמה תאמר אינו מרנה? תלמוד לומר: "סוטה":
 (יב) חכלילי. לשון אדם, פתרגומו, וכן: (משלי
 כג) "למי חכלילות עינים", שכן דרך שותי זין,
 עיניהם מאדימין: מחלב. מרב חלב, שיהא בארצו
 מרעה טוב לעדרי צאן, וכן פירוש המקרא: אדם
 עינים יהא מרב זין, ולבן-שנים יהא מרב חלב.
 ולפי תרגומו: עינים, לשון הרים, שמשם צופים
 למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרים: לשון מעינות
 וקלות היקבים: נעוהי, יקבים שלו, ולשון ארמי
 הוא במסכת עבודה זרה (דף עד): נעוה ארתחו.
 יחורן בקעתה, תרגם: "שנים", לשון: שני
 הסלעים: (יג) זבולן לחוף ימים. על חוף ימים
 תהיה ארצו: חוף. פתרגומו: 'ספר', מרק"א

שְׂכֵמוֹ לְסִבְלָ וַיְהִי לְמִסְעֵבֶד כִּשׁ"י: טז דָּן יָדִין
 עִמוֹ כְּאַחַד שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל כִּשׁ"י: יז יְהִי־דָן נַחֲשׁ
 עַל־יָדָרְךָ שְׁפִיפֹן עַל־אַרְחַ הַנְּשִׁף עֲקֵבֵי־סוֹס
 וַיִּפֹּל רִכְבוֹ אַחֲוֹר כִּשׁ"י: יח לִישׁוּעַתָּךְ קִנִּיתִי
 יְהוָה כִּשׁ"י: ט חֲמִישִׁי יֵט גָּד גְּדוּד יְגוּדְנוֹ וְהוּא יֵגֵד
 עֲקֵב כִּשׁ"י: ט כִּמְאֹשֶׁר שְׁמֵנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן
 מֵעַד־נֵי־מֶלֶךְ כִּשׁ"י: ט כא נִפְתְּלִי אֵילָה שְׁלַחָה

וּדְאִשְׁתָּאֲרוֹן בְּהוֹן יְהוֹן לַה פְּלַחִין
 וּמִסְקִי מִסִּין: טז מְדָבִית דָּן
 יִתְבַּחַר וַיְקוּם גְּבָרָא בְּיוֹמוֹהִי
 יִתְפָּרַק עִמָּה וּבְשִׁנּוּהִי יְנוּחֹן
 כְּחֵדָא שְׂבִטָא דִּישְׂרָאֵל: יז יְהִי
 גְּבָרָא דִּיתְבַּחַר וַיְקוּם מְדָבִית דָּן
 אִימְתָה תִתְרַמִּי עַל עִמְמִיא
 וּמִחְתָה תִתְקַף בְּפִלְשֶׁתַי כְּחִינִי
 חוֹרְמָן יִשְׂרִי עַל אֲרַחָא וּכְפִתְנָא
 יִכְמוֹן עַל שְׂבִילָא יִקְטֵל גְּבָרִי
 מִשְׂרִית פְּלִשְׁתַּי פְּרִשִׁין עִם

רְגֵלָאִין יַעֲקֹר סוֹסוֹן וְרִתְפִין וַיִּמְגֵר רֹכְבֵיהוֹן לְאַחֲוָא: יח לְפוֹרְקַנְךָ סְבָרִית יי: יט מְדָבִית גָּד מִשְׂרִית מְזִינִין
 פֶּד יַעֲבֹרוֹן יֵת יִרְדְּנָא קָדָם אַחֲיֵהוֹן לְקַרְבָּא וּבְנִכְסִין סְגִיאִין יִתּוּבוֹן לְאַרְעָהוֹן: כ דְאֲשֶׁר טָבָא אַרְעָה וְהוּא
 מְרַבֵּיא בְתַפְנוּקֵי מַלְכִין: כא נִפְתְּלִי בְאַרְעֵ טָבָא יִתְרַמִּי עַדְבָּה וְאַחֲסִנְתָּה תְּהִי מְעַבְדָּא פִירִין יְהוֹן מוֹדָן

רש"י

עוֹבֵד: (טז) דָּן יָדִין עִמוֹ. יִנְקָם נִקְמַת עִמוֹ
 מִפְּלִשְׁתִּים, כְּמוֹ: "כִּי יָדִין ה' עִמוֹ": כְּאַחַד שְׂבִטֵי
 יִשְׂרָאֵל. כָּל יִשְׂרָאֵל יְהִי כְּאַחַד עִמוֹ וְאֵת כָּלֶם יָדִין,
 וְעַל שְׁמִשׁוֹן נָבָא נְבוֹאָה זו, וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֶשׁ:
 "כְּאַחַד שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמִיחָד שְׂבִטֵי־שְׂבִטִים, הוּא
 דוּד שְׂבָא מִיְהוּדָה: (יז) שְׁפִיפֹן. הוּא נַחֲשׁ, וְאוֹמֵר
 אֲנִי שְׁקָרוּי כֵּן עַל שֵׁם שֶׁהוּא נוֹשֵׁף כְּמוֹ: (כראשית
 ג) "וְאִתָּה תִשׁוּפְנוּ עֲקֵב": הַנְּשִׁף עֲקֵבֵי־סוֹס. כָּךְ
 דָּרְכוּ שֵׁל נַחֲשׁ, וְדָמָהּ לְנַחֲשׁ "הַנְּשִׁף עֲקֵבֵי סוֹס":
 וַיִּפֹּל רִכְבוֹ אַחֲוֹר. שְׁלֵא נִגַע בּוֹ, וְדָגְמָתוֹ מְצִינּוֹ
 בְּשִׁמְשׁוֹן: (שופטים טז) "וַיִּלְפַת וַגו' אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי
 הַתְּוֹף וַגו' וְשָׁעַל הַגַּג מִתּוֹ". וְאוֹיִנְקְלוֹס תִּרְגֵּם:
 'כְּחִינִי חוֹרְמָן', שֵׁם מִיֵּן נַחֲשׁ שְׂאִין רְפוּאָה
 לְנִשְׁיכָתוֹ, וְהוּא צְפֻעוֹנִי, וְקָרוּי חוֹרְמָן עַל שֵׁם
 שְׁעוּשָׂה הַכֹּל חֲרָם. וְכַפְתָּנָא, כְּמוֹ פְתָן, 'כְּמוֹן',
 יֵאָרֵב: (יח) לִישׁוּעַתָּךְ קִנִּיתִי ה'. נִתְנַבֵּא שְׁיִנְקָרוּ
 פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו וְסוּפוֹ לוֹמֵר: (שם) "זְכַרְנִי נָא
 וַחֲזַקְנִי נָא אֶף הַפַּעַם": (יט) גָּד גְּדוּד יְגוּדְנוֹ.
 כָּלֶם לְשׁוֹן גְּדוּד הֵם, וְכָךְ חִבְרוּ מִנְחָם. וְאִם תֵּאֵמֵר:
 אֵין גְּדוּד בְּלֵא ב' דְּלִתִּין, יֵשׁ לוֹמֵר גְּדוּד, שֵׁם דְּבָר,
 צָרִיף שְׁנֵי דְּלִתִּין שְׁכַן דְּרָף תְּכָה בַת שְׁתֵּי אוֹתוּתוֹת
 לְהַפְּלָא בְּסוּפָה, וְאֵין יְסוּדָה אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתוּתוֹת, וְכֵן
 אָמַר: (משלי כו) "כְּצִפּוֹר לְנוֹד", מְגִזְרַת: (איוב ז)

וְשְׂבִעֵתִי נְדוּדִים", (שופטים ה) "שֵׁם נָפַל שְׂדוּד",
 מְגִזְרַת: "יִשׁוּד צְהָרִים", אֶף יְגוּד, יְגוּדְנוֹ וְגְדוּד,
 מְגִזְרָה אַחַת הֵם, וְכִשְׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן יַפְעֵל אֵינוֹ
 כְּפוּל כְּמוֹ: יְגוּד, יְנוּד, יְרוּם, יִשׁוּד, יִשׁוּב, וְכִשְׁהוּא
 מִתְּפַעֵל, אוֹ מִפְעִיל אַחֲרִים, הוּא כְּפוּל, כְּמוֹ:
 יִתְגֹּדֵד, יִתְנַוֵּד, יִתְרֹמֵם, יִתְבַּלְּל, יִתְעוֹדֵד,
 וּבְלִשׁוֹן מִפְעִיל: (תהלים קמו) "יִתּוֹם וְאַלְמָנָה
 יַעוֹדֵד", (ישעיה מט) "לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֱלִיֹּ", (שם נח)
 "מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת", אֶף יְגוּדְנוֹ הָאֵמֹר כָּאֵן, אֵינוֹ
 לְשׁוֹן שְׁיַפְעִילוּהוּ אַחֲרִים, אֶלָּא כְּמוֹ יְגוּד הֵימְנוֹ,
 כְּמוֹ: (ירמיה י) "כְּנִי יִצְאוּנִי", יִצְאוּ מִמְּנִי. "גָּד גְּדוּד
 יְגוּדְנוֹ", גְּדוּדִים יְגוּדוֹ הֵימְנוֹ, שְׁיַעֲבֹרוּ הַיָּרְדֵן עִם
 אַחֲיֵהֶם לְמַלְחָמָה כָּל חֲלוּץ עַד שְׁנוֹכְבְּשָׁה הָאֲרָץ:
 וְהוּא יְגוּד עֲקֵב. כָּל גְּדוּדֵיו יִשׁוּבוּ עַל עֲקֵבָם
 לְנַחֲלָתָם שְׁלֵקְחוּ בְעֵבֶר הַיָּרְדֵן, וְלֹא יִפְקֹד מֵהֶם
 אִישׁ: עֲקֵב. בְּדָרְכָם וּבְמִסְלוֹתָם שְׁהִלְכוּ, יִשׁוּבוּ,
 כְּמוֹ: (תהלים עז) "וְעַקְבוֹתֶיךָ לֹא נוֹדְעוּ", וְכֵן (שיר
 השירים א) "בְּעֵקְבֵי הַצֹּאֵן", בְּלִשׁוֹן לַע"ז תְּרַצִּיא"ס:
 (כ) מְאֹשֶׁר שְׁמֵנָה לַחֲמוֹ. מְאֹכֵל הַבָּא מִחֲלָקוֹ שֵׁל
 אֲשֶׁר יְהֵא שְׁמֵן, שְׁיִהִי זֵיתִים מְרַבִּים בְּחֲלָקוֹ וְהוּא
 מוֹשֵׁף שְׁמֵן כְּמַעֲזֵן, וְכֵן בְּרָכוּ מִשָּׂה: "וְטַבֵּל בְּשִׁמְן
 רְגֵלוֹ", כְּמוֹ שְׁשִׁינּוֹ בְּמִנְחוֹת (דף פה): פַּעַם אַחַת
 הִצְרָכוּ אֲנָשִׁי לוֹדְקִיא לְשִׁמְן וְכו': (כא) אֵילָה

הַנִּתְּנָן אֲמַר־יִשְׁפָּר כִּסִּי: ׀ כַּבֵּן פָּרַת יוֹסֵף בֵּין
פָּרַת עַל־עֵינַי בְּנֹת צַעֲדָה עַל־יִשׁוּר כִּסִּי:
כַּג וַיִּמְרָרוּ וּרְבוּ וַיִּשְׁטַמְהוּ בַעֲלֵי חֲצִים כִּסִּי:
כַּד וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יָדָיו מִיָּדָיו

ומברכין עליהון: כב ברי דיסגי
יוסף ברי דיתברך כגפן דנציב על
עינא דמיא תרין שבטין יפקון
מבנוהי יקבלון חולקא
ואחסנתא: כג ואתמררו ותה
ונקמהי ואעיקו לה גברין גברין
בעלי פלגותא: כד ותבת בהון

נביאותה על דקנים אורינתא בסתרא ושווי בתוקפא רוחצנה ככן יתרמא דהב על דרעוהי ואחסין מלכותא

רש"י

הַלְשׁוֹן: בְּשֵׁעָה שָׁבָא עֲשׂוּ לְקִרְאָת יַעֲקֹב, בְּכָלֶן
קְדָמוּ הָאֲמֵהוּת לְלֶכֶת לִפְנֵי בְּנֵיהֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת,
וּבְרַחֵל כְּתִיב: "נָגַשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ". אָמַר
יוֹסֵף: 'רָשַׁע זֶה, עֵינָיו רָמָה, שָׁמָא יִתֵּן עֵינָיו בְּאֲמִי,
יֵצֵא לִפְנֵיהָ וְשָׂרֵבֵב קוֹמָתוֹ לְכַסּוֹתָהּ, וְהוּא שְׂבָרְכוּ
אֲבִיו: "בֵּין פָּרַת", הַגְּדִלְתָּ עֲצָמְךָ, יוֹסֵף, "עַל־עֵינַי"
שֶׁל עֲשׂוּ, לְפִיכָךְ, זְכִיתָ לְגַדְלָהּ: בְּנֹת צַעֲדָה
עַל־יִשׁוּר. לְהַסְתַּכֵּל בָּךְ בְּצִאֲתָךְ עַל מִצְרַיִם. וְעוֹד
דְּרִשׁוּהוּ לְעֵינָי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בְּזַרְעוֹ עֵין הָרַע, וְאִף
כְּשִׁבְרָךְ מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם, בְּרַכָּם כְּדָגִים, שְׂאִין עֵין
הָרַע שׁוֹלְטָת בָּהֶם: (כַּג) וַיִּמְרָרוּ וּרְבוּ.
וַיִּמְרָרוּהוּ אַחֲיוּ, וַיִּמְרָרוּהוּ פוֹטִיפַר וְאִשְׁתּוֹ לְאֶסְרוֹ,
לְשׁוֹן: "וַיִּמְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם": וּרְבוּ. נַעֲשׂוּ לוֹ אַחֲיוּ
אֲנָשֵׁי רִיב, וְאִין הַלְשׁוֹן הִזָּה לְשׁוֹן פְּעֵלוֹ, שְׂאִם בֵּין
הִזָּה לוֹ לִינְקָד: וּרְבוּ, כְּמוֹ: "הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר
רְבוּ וּגוֹ", וְאִף אִם לְשׁוֹן רְבִית חֲצִים הוּא, כֵּן הִזָּה
לוֹ לִינְקָד, וְאִינוּ אֵלָא לְשׁוֹן פְּעֵלוֹ, כְּמוֹ: (יִרְמִיָּה ב)
"שָׂמוּ שָׁמַיִם", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹשְׁמוֹ, וְכֵן "רָמוּ
מַעֲט", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹרְמוֹ, אֵלָא שֶׁלְשׁוֹן הוֹרְמוֹ
וְהוֹשְׁמוֹ, עַל יְדֵי אַחֲרִים, וּלְשׁוֹן שָׂמוּ, רָמוּ, רְבוּ,
מְאֲלִיהֶם הוּא, הֵם מְשׁוּמְמִים אֶת עֲצָמָם, נִתְרוֹמְמוּ
מִעֲצָמָם, נַעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי רִיב. וְכֵן: "דָּמוּ יוֹשְׁבֵי אִי",
כְּמוֹ נְדָמוּ, וְכֵן תְּרַגְּם אֲוִנְקְלוֹס: 'וְנִקְמוּהִי' בַּעֲלֵי
חֲצִים. שֶׁלְשׁוֹנָם כַּחֲזַן, וְתַרְגּוּמוֹ: 'מְרִי פְּלַגוֹתָא',
לְשׁוֹן: "וַתְּהִי הַמְּחֻצָּה", אוֹתָן שֶׁהֵיוּ רְאוּיִים לְחַלֵּק
עִמּוֹ נַחֲלָה: (כַּד) וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ. נִתְּשְׁבָה
בַּחֲזֵק: קִשְׁתּוֹ. חֲזָקוֹ: וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יָדָיו. זֶה הוּא
נִתְּיֵנָת טַבְעָתָה עַל יָדוֹ, לְשׁוֹן: "זָהָב מוֹפְזוֹ". זֹאת
הִתָּה לוֹ מִיָּדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא אָבִיר

שְׁלַחַה. זֶה בְּקַעַת גִּינוֹסָר, שֶׁהִיא קֵלָה לְבַשֵּׁל
פְּרוֹתֶיהָ, כְּאֵילָה זֶה שֶׁהִיא קֵלָה לְרוּץ, "אֵילָה
שְׁלַחַה", אֵילָה מְשֻׁלַּחַת לְרוּץ: הַנִּתְּנָן אֲמַר־יִשְׁפָּר.
כְּתַרְגּוּמוֹ. דְּבַר אַחַר: עַל מְלַחְמַת סִיסְרָא נִתְּנָבָא:
(שׁוֹפְטִים ד) "וְלִקְחַתָּ עִמָּךְ עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּגוֹ" וְהִלְכוּ שָׁם בְּזִרְזוּתָהּ, וְכֵן נֹאמַר שָׁם
לְשׁוֹן שְׁלוּחַ "בְּעִמְקָ שְׁלַח בְּרַגְלֵיו": הַנִּתְּנָן אֲמַר־
יִשְׁפָּר. עַל יָדָם שָׂרוּ דְבוּרָה וּבְרַק שִׁירָה. וּרְבוּתֵינוּ
דְּרִשׁוּהוּ עַל יוֹם קְבוּרַת יַעֲקֹב: כְּשֶׁעָרַעַר עֲשׂוּ עַל
הַמְּעָרָה, בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף יג), וְתַרְגּוּמוֹ: 'יִתְרַמֵּי
עַדְבִיָּה', יִפֹּל חֲבָלוֹ וְהוּא יוֹדָה עַל חֲלָקוֹ אֲמַרִים
נְאִים וְשִׁבַח: (כַּב) בֵּין פָּרַת. בֵּין חַן, וְהוּא לְשׁוֹן
אַרְמִי: אֶפְרַיִן נִמְטִיָּה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּסוּף בְּכָא
מְצִיעָא (דף קיח): בֵּין פָּרַת עַל־עֵינַי. חֲנוּ נְטוּי עַל
הָעֵין הָרוּאָה אוֹתוֹ: בְּנֹת צַעֲדָה עַל־יִשׁוּר. בְּנֹת
מִצְרַיִם הָיוּ צוֹעֲדוֹת עַל הַחוֹמָה לְהַסְתַּכֵּל בְּיָפְיוֹ,
וּבְנֹת הַרְבֵּה, צַעֲדָה כָּל אַחַת וְאַחַת בְּמָקוֹם
שֶׁתּוֹכַל לְרְאוֹתוֹ מִשָּׁם (דְּבַר אַחַר, בֵּין צְרִיף לִזְמַר,
כִּי לְפָרוּשׁ רְאוּשׁוֹן הוּא שׁוּר, חוֹמָה וְקַל לְהַכִּין).
"עַל־יִשׁוּר", עַל רְאוּתוֹ, כְּמוֹ: (בַּמִּדְבָּר כד) "אַשׁוּרְנוּ
וְלֹא קְרוּב", וּמְדַרְשֵׁי אַגְדָּה יֵשׁ רַבִּים, וְזֶה נוּטָה
לְיִשְׁבַּת הַמְּקָרָא: פָּרַת. תִּי"ו שָׁבוּ הוּא תַקּוּן הַלְשׁוֹן
כְּמוֹ: (קַהֲלַת ג) "עַל־דְּבַרְתָּ בְּנֵי הָאָדָם": שׁוּר. כְּמוֹ
לְשׁוּר, דְּבַר אַחַר: "עַל־יִשׁוּר", בְּשִׁבְכִיל לְשׁוּר.
וְתַרְגּוּמוֹ שֶׁל אֲוִנְקְלוֹס: "בְּנֹת צַעֲדָה עַל־יִשׁוּר",
'תְּרִין שְׁבָטִין יַפְקוֹן מִבְּנוֹהֵי וְכוּ', וְכַתֵּב "בְּנֹת" עַל
שָׁם בְּנֹת מְנַשֶּׁה, בְּנֹת צִלְפַּחַד, שְׁנַטְלוּ חֵלֶק בְּשָׂנֵי
עֲבָרֵי הַיַּרְדֵּן. 'בְּרִי דִיִּסְגִי יוֹסֵף', "פָּרַת", לְשׁוֹן פְּרִיָּה
וּרְבִיָּה, וְיֵשׁ מְדַרְשֵׁי אַגְדָּה בּוֹ הַמְּתִישְׁבִים עַל

אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רַעַה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל כַּסִּי׃
 כה מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׁדֵי וַיְבַרְכֶךָ בְּרִכַּת
 שְׁמַיִם מֵעַל בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת בְּרִכַּת
 שְׁדִים וְרַחֵם כַּסִּי׃ כו בְּרִכַּת אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל-
 בְּרִכַּת הוֹרֵי עַד-תַּאֲוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תַּהֲיִין
 לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד נְזִיר אַחִיו כַּסִּי׃ פ שְׁשִׁי
 כו בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף בַּבֶּקֶר יֹאכַל עַד וְלַעֲרֵב

ותקייף דא הות לה מן קדם אל
 תקיפא דייעקב די במימרה זן
 אבהן ובנין זרעא דישראל:
 כה מימר אלהא דאבוך יהי
 בסעדה וית שדי ויברכנך ברכן
 דנחתן מטלא דשמיא מלעלא
 ברכן דנגדן ממעמקי ארעא
 מלרע ברפתא דאבוך ודאמך:
 כו ברפתא דאבוך יתוספן על
 ברפתא דיילי בריכו אבהתי
 דחמידו להן רברביא דמן עלמא

יהוין כל אליו לרישא דיוסף ולגברא פרישא דאחיה: כו בנימין בארעה תשרי שכנתא ובאחסנתה יתבני
 רש״י

העולם, שנאמר: "ויפרצת ימה וקדמה וגו'" מה
 שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר
 לו: "שא נא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ
 אשר-אתה ראה לך אתננה", ולא הראהו אלא ארץ
 ישראל בלבד. ליצחק אמר לו: "כפי-לך ולזרעך
 אתן את-כל-הארצות האל והקימתי את-השבועה
 וגו'", זהו שאמר ישעיה: (ישעיה נח) "והאכלתיך
 נחלת יעקב אביך", ולא אמר: 'נחלת אברהם':
 תאנות. אשמול"ן, כך חברו מנחם בן סרוק: הוריי.
 לשון הריון, שהורוני במעי אמי, כמו (איוב ג)
 "הרה גבר": עד-תאנות. עד קצות, כמו: (במדבר
 לד) "והתאוייתם לכם לגבול קדמה", (שם ח):
 "תתאו לבא חמת": תהיין. כלם לראש יוסף: נזיר
 אחיו. פרישא דאחיה, שנבדל מאחיו, כמו:
 "וינזרו מקדשי בני ישראל", נזרו אזור. ורבותינו
 דרשו: "ותשב באיתן קשתו", על כבישת יצרו
 באשת אדוניו, וקוראו 'קשת', על שם שהזרע יורה
 כחץ: "ויפזו זרועי גדיו". כמו: ויפזו, שיצא
 הזרע מבין אצבעות גדיו: מידי אביר יעקב.
 שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא
 בסוטה (דף לו), ואונקלוס תרגם "תאנות עולם",
 לשון תאוה וחסדה, ו"גבעות", לשון: "מצקי
 ארץ", והם הברכות שחמדתן אמו והזקיקתו
 לקבלם: (כז) בנימין זאב יטרף. זאב הוא אשר
 יטרף, נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין:

יעקב, ומשם עלה להיות "רעה אבן ישראל", עקרון
 של ישראל, לשון אבן הראשה, לשון מלכות,
 ואונקלוס, אף הוא כך תרגמו. ותשב, ותבת בהון
 נביאותה' החלומות אשר חלם להם 'על דקים
 אורייתא בסתרא', תוספת הוא, ולא מלשון עברי
 שבמקרא, 'ושוי בתקפא רחצנה', תרגום של
 "באיתן קשתו", וכך לשון התרגום על העברי:
 ותשב נבואתו בשביל שאיתנו של הקדוש ברוך
 הוא היתה לו לקשת ולמבטח. 'בכן יתרמא דהב
 על דרעוהי', לכך: "ויפזו זרועי גדיו", לשון פז:
 אבן ישראל. לשון נוטריקון: אב ובן, 'אבהן לך
 ובנין': יעקב ובניו: (כה) מאל אביך. היתה לך
 זאת, והוא יעזרך: ואת שדי. ועם הקדוש ברוך
 הוא היה לבד, כשלא שמעת לדברי אדונתך, והוא
 יברכך: ברכת שדים ורחם. 'ברכתא דאבא
 ודאמא', כלומר יתברכו המולידים והיולדות,
 שיהיו הזכרים מזריעים טפה הראויה להריון,
 והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן, להפיל
 עברהן: שדים. "ירה ירה" מתרגמינן: 'אישתדאי
 ישתדי', אף שדים כאן, על שם שהזרע יורה כחץ:
 (כו) ברכת אביך גברו וגו'. הברכות שברכני
 הקדוש ברוך הוא, גברו והלכו על הברכות שברך
 את הוריי: עד-תאנות גבעת עולם. לפי שהברכות
 שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי
 ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות

יחלק שלל כס"י: כח כל-אלה שבטי ישראל
 שנים עשר וזאת אשר-דבר להם אביהם
 ויברך אותם איש אשר פברכתו ברוך
 אתם כס"י: כט ויצו אותם ויאמר אליהם אני
 נאסף אל-עמי קברו אתי אל-אבתי אל-
 המערה אשר בשדה עפרון החתי כס"י:
 במערה אשר בשדה המכפלה אשר-על-פני
 ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את-
 השדה מאת עפרון החתי לאחוזת-קבר:
 לא שמה קברו את-אברהם ואת שרה אשתו
 שמה קברו את-יצחק ואת רבקה אשתו
 ושמה קברתי את-לאה: לב מקנה השדה

מקדשא בצפרא ובפניא יהון
 מקרבין פהניא קרבנא ובעדן
 רמשא יהון מפלגין מותר
 חולקהון משאר קדשיא: כח כל
 אלין שבטיא דישראל תרין עסר
 ודא דמליל להון אבוהון ובריה
 יתהון גבר די כברפתה ברוך
 יתהון: כט ופקד יתהון ואמר
 להון אנא מתכנש לעמי קברו יתי
 לות אבהתי במערתא די בחקל
 עפרון חתאה: ל במערתא די
 בחקל פפלתא די על אפי ממרא
 בארעא דכנען די זבן אברהם ית
 חקלא מן עפרן חתאה לאחסנת
 קבורא: לא תמן קברו ית
 אברהם וית שרה אתתה תמן
 קברו ית יצחק וית רבקה אתתה
 ותמן קברית ית לאה: לב זביני

רש"י

אלא כף פרושו: "וזאת אשר-דבר להם אביהם",
 מה שנאמר בענין. יכל שלא ברוך לראובן, שמעון
 ולוי? תלמוד לומר: "ויברך אותם", כלם במשמע:
 איש אשר פברכתו. ברכה העתידה לבא על כל
 אחד ואחד: ברוך אתם. לא היה לו לומר, אלא
 "איש אשר פברכתו ברוך אותו". מה תלמוד לומר:
 "ברוך אתם"? לפי שנתן ליהודה גבורת ארי,
 ולבנימין חטיפתו של זאב ולנפתלי קלותו של
 אילה, יכל שלא כללן כלם בכל הברכות? תלמוד
 לומר: "ברוך אתם": (כט) נאסף אל-עמי. על
 שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש
 אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון:
 (שופטים יט) "ואין איש מאסף אותם הביתה",
 (דברים כב) "ואספתו אל תוף ביתך", (ויקרא כג)
 "באספקם את תבואת הארץ", הכנסתם לבית מפני
 הגשמים. באספקם את-מעשיכם. וכל אסיפה

(שופטים כא) "והטפתם לכם איש אשתו", בפילגש
 בגבעה, ונבא על שאול שיהיה נוצח באויביו
 סביב, שנאמר: (שמואל א יד) "ושאול לכד המלוכה
 וילחם במואב, ובאדום וגו', ובכל אשר יפנה
 ירשיע": בבקר יאכל עד. לשון בזה ושלל,
 המתרגם 'עדאה', ועוד יש לו דומה בלשון עברית:
 (ישעיה לג) "אז חלק עד-שלל", ועל שאול הוא
 אומר, שעמד בתחלת בקרן (ספרים אחרים:
 פריחתן) וזריחתן של ישראל: ולערב יחלק שלל.
 אף משתשקע שמשן של ישראל על ידי
 נבוכדנצר, שיגלם לבבל: יחלק שלל. מרדכי
 ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן,
 שנאמר: "הנה בית המן נתתי לאסתר", ואונקלוס
 תרגם על שלל הפהנים בקדשי המקדש:
 (כח) וזאת אשר-דבר להם אביהם ויברך
 אותם. והלא יש מהם שלא ברכם, אלא קנטרן?

והמערה אשר בו מאת בני-חת: ^{לג} ויכל
יעקב לצות את-בניו ויאסף רגליו אל-המטה
ויגע ויאסף אל-עמיו ^{כס"ו}: ^נ א ויפל יוסף
על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו: ^ב ויצו יוסף
את-עבדיו את-הרפאים לחנט את-אביו
ויחנטו הרפאים את-ישראל ^{כס"ז}: ^ג וימלאו-לו
ארבעים יום כן ימלאו ימי החנטים ויבכו
אתו מצרים שבועים יום ^{כס"ח}: ^ד ויעברו ימי
בכיתו וידבר יוסף אל-בית פרעה לאמר
אם-נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באזני
פרעה לאמר: ^ה אבי השביעני לאמר הנה
אנכי מת בקברי אשר פריתי לי בארץ כנען
שמה תקברני ועתה אעלה-נא ואקברה
את-אבי ואשובה ^{כס"ט}: ^ו ויאמר פרעה עליה
וקבר את-אביך כאשר השביעך ^{כס"י}: ^ז ויעל
יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו כל-עבדי
פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ-מצרים: ^ח וכל

חקלא ומערתא די בה מן בני
חמאה: ^{לג} ושיצי יעקב לפקדא
ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא
ואתנגיד ואתכניש לעמה:
א ונפל יוסף על אפי אבוהי
ובכא עלוהי ונשק לה: ^ב ופקיד
יוסף ית עבדוהי ית אסותא
למחנט ית אבוהי וחנטו אסותא
ית ישראל: ^ג ושלמו לה
ארבעין יומין ארי כן שלימו יומי
חנטאי וככו יתה מצראי שבועין
יומין: ^ד ועברו יומי בכיתה
ומליל יוסף עם בית פרעה
למימר אם כען אשפחית רחמין
בעיניכון מלילו כען קדם פרעה
למימר: ^ה אבא קיים עלי
למימר הא אנא מאית בקברי
דאתקניתי לי בארעא דכנען תמן
תקברני וכען אסק כען ואקבר
ית אבא ואיתוב: ^ו ואמר פרעה
סק וקבור ית אבוך כמא דקיים
עלך: ^ז וסליק יוסף למקבר ית
אבוהי וסליקו עמה כל עבדי
פרעה סבי ביתה וכל סבי ארעא
דמצרים: ^ח וכל בית יוסף

רש"י

(שמות כא) "פי-יכרה איש". ומדרשו עוד מתישב
על הלשון כמו: "אשר קניתי", (ר"ה כו) אמר רבי
עקיבא: פשהלכתי לפרכי הים, היו קורין למכירה,
פירה. ועוד מדרשו לשון כרי דגור, שנטל יעקב כל
כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי,
ואמר לעשו: טל זה בשביל חלקך במערה:
(1) פאשר השביעך. ואם לא בשביל השבועה,
לא הייתי מניחך, אבל גרא לומר: עבר על
השבועה! שלא יאמר: אם כן, אעבר על השבועה
שנשבעתי לך, שלא אגלה על לשון הקדש, שאני

האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל-
אבותי. עם אבותי: (לג) ויאסף רגליו. הכניס
רגליו: ויגע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו
רבותינו זכרונם לברכה: יעקב אבינו לא מת (תענית
ה): (ב) לחנט את-אביו. ענין מרקחת בשמים
הוא: (ג) וימלאו-לו. השלימו לו ימי חניטתו,
עד שמלאו לו ארבעים יום: ויבכו אתו וגו'.
ארבעים לחניטה ושלשים לבכיה, לפי שבאה להם
ברכה לרגלו, שפלה הרעב והיו מי גילוס
מתברכין: (ה) אשר פריתי לי. כפשוטו, כמו:

בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפס וציאנם
 ובקדם עזבו בארץ גשן: ט ויעל עמו גם-רכב
 גם-פרשים ויהי המחנה כבד מאד: י ויבאו
 עד-גרון האטד אשר בעבר הירדן ויספרו-שם
 מספר גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל
 שבעת ימים כס"י: יא וירא יושב הארץ הפנעני
 את-האבל בגרון האטד ויאמרו אבל-כבד זה
 למצרים על-כן קרא שמה אבל מצרים אשר
 בעבר הירדן: יב ויעשו בניו לו פן באשר
 צום כס"י: יג וישאו אתו בניו ארצה פנען
 ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר
 קנה אברהם את-השדה לאחוזת-קבר מאת
 עפרן החתי על-פני ממרא כס"י: יד וישב יוסף
 מצרימה הוא ואחיו וכל-העלים אתו לקבר
 את-אביו אחרי קברו את-אביו כס"י: טו ויראו

ואחוהי ובית אבוהי לחוד
 טפלהון וענהון ותוריהון שבקו
 בארעא דגשן: ט וסליקו עמה
 אף רתכין אף פרשין ותהו
 משריתא סגיאה לחדא: י ואתו
 עד בית אדרי דאטד די בעברא
 דירדנא וספרו תמן מספד רב
 ותקיף לחדא ועבר לאבוהי
 אבלא שבעא יומין: יא וחזא
 יתב ארעא כנענאה ית אבלא
 בבית אדרי דאטד ואמרו אבל
 תקיף דין למצראי על פן קרא
 שמה אבל מצרים די בעברא
 דירדנא: יב ועבדו כנוהי לה פן
 כמא די פקדונן: יג ונטלו יתה
 כנוהי לארעא דכנען וקברו יתה
 במערת חקל כפלתא די זבן
 אברהם ית חקלא לאחסנת
 קבורא מן עפרן חתאה על אפי
 ממרא: יד ותב יוסף למצרים
 הוא ואחוהי וכל דסליקו עמה
 למקבר ית אבוהי בתר דקבר ית
 אבוהי: טו וחזו אחי יוסף ארי

רש"י

לא ישא, שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם,
 וזהו: "איש על-דגלו באתת", באות שמסר להם
 אביהם לישא מטתו: (יד) הוא ואחיו וכל-
 העלים אתו. בתורתן כאן, הקדים אחיו למצרים
 העולים אתו, ובהליכתן הקדים מצרים לאחיו,
 שנאמר: "ויצעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'" ואחר
 כן: "כל בית יוסף ואחיו", אלא לפי שראו הפכוד
 שעשו מלכי פנען, שפלו כתייהם בארוננו של
 יעקב, נהגו בהם כבוד: (טו) ויראו אחי-יוסף
 כפימת אביהם. מהו "ויראו"? הכירו במיתתו אצל
 יוסף, שהיו רגילים לסעד על שלחנו של יוסף והיה
 מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב לא קרבן
 (כ"ר): לו ישטמנו. שמה ישטמנו, 'לו' מתחלק

מכיר עך על שבעים לשון, ואתה אינך מכיר בו,
 כדאיתא במסכת סוטה (דף לו): (י) גרן האטד.
 מקף אטדין היה. ורבותינו דרשו: (סוטה יג) על שם
 המארע, שבאו כל מלכי פנען ונשיאי ישמעאל
 למלחמה, וכיון שראו כתר של יוסף תלוי בארוננו
 של יעקב, עמדו פלן ותלו בו כתייהם והקיפוהו
 כתרים כגרן המקף סג של קוצים: (יב) באשר
 צום. מהו אשר צום?: (יג) וישאו אתו בניו.
 ולא בני בניו, שכך צום: 'אל ישא מטתי לא איש
 מצרי ולא אחד מבניכם, שהם מבנות פנען, אלא
 אתם', (כ"ר) וקבע להם מקום: ג' למזרח וכן לד'
 רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן.
 לוי לא ישא, שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף

אֲחֵי־יוֹסֵף בִּימַת אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ
 יוֹסֵף וְהֵשֵׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר
 גָּמְלָנוּ אֹתוֹ כִּי: טז וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ
 צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר כִּי: יז כֹּה־תֹאמְרוּ
 לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פִּשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם
 בִּירְעָה גְמָלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי
 אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיַּבֵּךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו כִּי:
 יח וַיֵּלְכוּ גַם־אֲחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ
 לַעֲבָדִים כִּי: יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל־תִּירָאוּ
 כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי כִי: כ וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם
 עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטָבָה לְמַעַן עֲשֶׂה
 בַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֵת עַם־רַב: כא וְעַתָּה
 אֶל־תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם
 וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם כִּי: כב וַיֵּשֶׁב

מֵיַת אַבְוֵהוֹן וַאֲמָרוּ דְלִמָּא יִשְׂר
 לָנָא דְכַבּוּ יוֹסֵף וְאַתְבָּא יְתִיב לָנָא
 ית כָּל בִּישְׁתָּא דִּי גְמִלְנָא יְתָה:
 טז וּפְקִידוֹ לְוַת יוֹסֵף לְמִימָר
 אָבוּךְ פְּקֹד קָדָם מוֹתָה לְמִימָר:
 יז כְּדִין תִּימָרוּן לְיוֹסֵף כְּכַעוּ
 שְׂבוּק כְּעַן לְחוּבָא אֲחִיךָ
 וְלַחַטָּאָהוֹן אָרִי בִישְׁתָּא גְמִלוּךְ
 וּכְעַן שְׂבוּק כְּעַן לְחוּבָא עַבְדֵי
 אֱלֹהָא דְאָבוּךְ וּבְכָא יוֹסֵף
 כְּמִלְלוֹתְהוֹן עֲמָה: יח וַאֲזֵלוּ אָף
 אַחוּהִי וּנְפִלוּ קְדָמוּהִי וַאֲמָרוּ הָא
 אֲנַחְנָא לְךָ לְעַבְדִּין: יט וַאֲמָר
 לְהוֹן יוֹסֵף לֹא תִדְחִלוּן אָרִי
 דִּחְלָא דִּי אָנָא: כ וְאַתּוֹן
 חֲשַׁבְתוּן עָלַי בִּישָׂא מִן קָדָם יי
 אַתְחַשְׁבַּת לְטָבָא כְּדִיל לְמַעַבְד
 כִּיּוֹמָא הַדִּין לְקִימָא עִם סָגִי:
 כא וּכְעַן לֹא תִדְחִלוּן אָנָא אַזּוֹן
 יְחַכּוּן וְיַת טַפְלִכוֹן וַנַּחֵם יְתָהוֹן
 וּמִלַּל תַּנְחוּמִין עַל לְבָהוֹן:

רש"י

שְׁלוּחִם, לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ אֶל יוֹסֵף לֹמַר לוֹ כֵּן. וְאַתְּ
 מִי צוּוּ? אֶת בְּנֵי בִלְהָה, שְׁהִיוּ רְגִילִין אֲצֵלוּ,
 שְׁנֵאמַר: "וְהוּא נֵעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה": אָבִיךָ צִוָּה.
 (ב"ר. יבמות סה) שָׁנוּ בְּדָבָר מִפְּנֵי הַשְּׁלוּם, כִּי לֹא צִוָּה
 יַעֲקֹב כֵּן, שְׁלֹא נִחְשַׁד יוֹסֵף בְּעֵינָיו: (יז) שָׂא נָא
 לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ. אִם אָבִיךָ מַת, אֱלֹהֵיו
 קָיָם וְהֵם עַבְדָּיו: (יח) וַיֵּלְכוּ גַם־אֲחָיו. מוֹסֵף עַל
 הַשְּׁלִיחוֹת: (יט) כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי. שְׁמָא
 בְּמִקוּמוֹ אָנִי? בַּתְּמִיחָה, 'אִם הֵייתִי רוֹצֵה לְהַרְע
 לָכֶם, כָּלוּם אָנִי יְכוּל? וְהִלֵּא אַתֶּם כָּלְכֶם חֲשַׁבְתֶּם
 עָלַי רָעָה, וְהַקְדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא חֲשַׁבָה לְטוֹבָה, וְהִיאָךְ
 אָנִי לְבָדִי יְכַל לְהַרְע לָכֶם?: (כא) וַיְדַבֵּר עַל־
 לִבָּם. דְּבָרִים הַמְתַּקְבְּלִים עַל הַלֵּב: 'עַד שְׁלֹא
 יְדַבְּרֶם לְכָאן, הָיוּ מְרַנְּנִים עָלַי שְׁאֵנִי עַבְד, וְעַל

לְעַנְיָנִים הַרְבֵּה: יֵשׁ 'לוֹ' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן בְּקֶשֶׁה
 וּלְשׁוֹן 'הִלְוֵאִי', כְּגוֹן: "לוֹ יְהִי כְּדָבָרְךָ", "לוֹ
 שְׁמַעֲנִי", "לוֹ הוֹאֲלֵנוּ" "לוֹ מִתְנַנוּ", וְיֵשׁ 'לוֹ'
 מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם' וְ'אוֹלֵי', כְּגוֹן: "לוֹ חֲכָמוּ", "לוֹ
 הַקְּשַׁבְתָּ לְמִצּוֹתַי", "לוֹ אֲנֹכִי שֶׁקֵּל עַל־כַּפֵּי", וְיֵשׁ
 'לוֹ' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'שְׁמָא': "לוֹ יִשְׁטַמְנוּ", וְאִין לוֹ
 עוֹד דּוּמָה בְּמִקְרָא, וְהוּא לְשׁוֹן 'אוֹלֵי', כְּמוֹ: "אֵלֵי
 לֹא־תֵלֵךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי", לְשׁוֹן 'שְׁמָא' הוּא, וְיֵשׁ
 'אוֹלֵי' לְשׁוֹן בְּקֶשֶׁה, כְּגוֹן: "אוֹלֵי יִרְאַה ה' בְּעֵינָיִ",
 "אוֹלֵי יָשִׁיב ה' אוֹתִי", הָרִי הוּא כְּמוֹ: "לוֹ יְהִי
 כְּדָבָרְךָ", וְיֵשׁ 'אוֹלֵי' לְשׁוֹן 'אִם': "אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים
 צְדִיקִים": (טז) וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף. כְּמוֹ "וַיֵּצְאוּ
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", צִוָּה לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן לְהִיּוֹת
 שְׁלוּחִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָף זֶה: "וַיֵּצְאוּ" אֶל

יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה
 וְעֶשְׂרֵת שָׁנִים: מַפְטִיר כג וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי
 שְׁלֵשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ עַל־
 בְּרָכֵי יוֹסֵף כס"י: כד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי
 מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֵד וַיִּפְקֹד אֶתְכֶם וְהֵעֲלָה אֶתְכֶם
 מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: כה וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֵד וַיִּפְקֹד אֱלֹהִים
 אֶתְכֶם וְהֵעֲלֶתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה: כו וַיִּמָּת
 יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנִים וַיַּחְנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם
 בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם: חזק

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן

כב ויתבי יוסף במצרים הוא
 ובית אביו וחי יוסף מאה
 ועשר שנים: כג וירא יוסף
 לאפרים בנין תליתאין אף בני
 מכיר בר מנשה אתילידו ורבי
 יוסף: כד ואמר יוסף לאחיו
 אנא מאית ויי מדבר דכיר נתכון
 ויסק נתכון מן ארעא קדא
 לארעא די קים לאברהם ליצחק
 וליעקב: כה ואומי יוסף ית בני
 ישראל למימר מדבר דכיר יי
 נתכון ותסקון ית גרמי מכא:
 כו ומית יוסף בר מאה ועשר
 שנים ויחנטו יתה ושמוהי בארוןא
 במצרים: חזק

רש"י

ידיכם נודע שאני בן חורין, ואני הורג אתכם? מה
 הפריזת אומרות? פת של בחורים ראה ונשתבח
 בהן, ואמר אחי הם, ולבסוף הרג אותם, יש לה
 אף שהורג את אחיו? דבר אחר: עשרה גרות לא
 יכלו לכבות גר אחד וכו': (כג) על-ברפי יוסף.
 כתרגמו גדלן בין ברפיו: חסלת פרשת ויחי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עיניי היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה
 עשר וכבוד. יהוה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחון. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדְבָרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרת ויחי במלכים א פרק ב

ב א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוִד לָמוֹת וַיִּצְוֶה אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר: ב אֲנִכִּי הֲלֹךְ בְּדַרְךְ כָּל־הָאָרֶץ
וְחֻזְקַת וְהִיֵּיתָ לְאִישׁ: ג וְשִׁמְרָתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכּוֹ לְשֹׁמֵר חֻקֵּי
מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעִדּוֹתָיו כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁפִּיל אֶת כָּל־אִשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת
כָּל־אִשֶׁר תִּפְגַּה שָׁם: ד לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרֹו אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ
אֶת־דַּרְכֶּם לְלַכֵּת לִפְנֵי בְּאֵמַת בְּכָל־לִבְבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא־יִפְרֹת לְךָ אִישׁ מֵעַל
כִּפְּאֵי יִשְׂרָאֵל: ה וְגַם אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשְׁנֵי־שָׂרֵי
צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן־נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶן־יִתְרֵל וַיְהַרְגֵם וַיִּשְׂם דְּמֵי־מַלְחָמָה בְּשָׁלֹם וַיִּתֵּן
דְּמֵי מַלְחָמָה בַּחֲגֹרְתוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְּנוֹ וּבְנִעְלוֹ אֲשֶׁר בְּרִגְלָיו: ו וְעַשִׂיתָ כַּחֲכַמְתָּךְ וְלֹא־תוֹרֵד
שׁוֹכְתוֹ בְּשָׁלֹם שְׂאֵל: ז וְלִבְנֵי בְרוּזֵי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה־חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי שְׁלַחְנֶךָ כִּי־כֵן קָרְבוּ
אֵלַי בְּבִרְחֵי מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוּם אַחִיךָ: ח וְהִנֵּה עִמָּךְ שְׁמַעִי בֶן־גֵּרָא בֶן־הַיְמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא
קָלְלָנִי קָלְלָה נַמְרָצַת בַּיּוֹם לְכַתִּי מַחֲנִים וְהוּא־יֵרֵד לְקִרְאֹתֵי הַיַּרְדֵּן וְאֶשְׁבַּע לוֹ בִּיהוָה לֵאמֹר
אִם־אֲמִיתָךְ בַּחֲרָב: ט וְעַתָּה אֶל־תִּנְקְהוּ כִּי אִישׁ חָכֵם אַתָּה וַיִּדְעַתָּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לוֹ
וְהוֹרֵדְתָּ אֶת־שׁוֹכְתוֹ בְּדָם שְׂאֵל: י וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֵּר בְּעִיר דָּוִד: יא וְהַיְמִים
אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּחֲבֵרוֹן מֶלֶךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַיִם מֶלֶךְ
שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים: יב וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל־כִּפְּאֵי דָוִד אָבִיו וַתִּכְנַן מַלְכּוֹ מָאֵד:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק כָּכֹל
הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכֹל דְּבָרָיו
אֵמַת וְצַדִּיק:

נַאֲמֵן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲוֹר
 לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמֵן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכֹל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגַּל לַבְּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלַמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד
 לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ הַפְּצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל־אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלַסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פְּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתַגְמְלֵנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס